

athol. gen.

1023

Medicin: ~~2390.~~
2382.

Ther. gen. ~~200.~~
262

ious.

M E T H O D V S
C V R A T I V A
G E N E R A L I S
E T C O M P E N -
D I A R I A :

E X H I P P O C R A T I S, G A -
*leni, Avicennæ & Montani Placitis, in
Medicina studiosorum gratiam descripta;*

Auctoꝛibus Medicis præstantissimis,

ALPHONSO BERTOTIO ITALO,
Medico Fanense;

E T :

IOANNE CRATONE DE CRAFFT-
heim, Silesio, Cas. Maiest. olim Archiatro.

Accesserunt Ideæ doctrinæ Hippocraticæ :

- I. *De generatione pituitæ :*
- II. *De Melancholico humore :*
- III. *De coctione & præparatione humorum :*
- IV. *De victus ratione.*

AVTORE IOAN. BAPT. MONTANO.

FRANCOFVRTI,
APVD IOANNEM SAVRIVM,
impensis Nicolai Steinii.

M. D. C. V I I I.

CLARISSIMO

ATQVE EXPERIEN-

TISSIMO VIRO, DOMINO

Henrico Calliopædi, Solitariensi, Medici-

næ artisque Spagyricæ Doctori solertissimo; Illu-

stris & Generosi Domini, Domini Philippi Ludo-

uici Comitis in Hanavv & Rineck, Domini in

Münzenberg/æ. à consiliis Medicis, affini

luo maximè colendo,

NICOLAUS STEINIVS CIVIS

& Bibliopola Francofurti Im-

perialium S.

ECIMVS QVARTVS iam

agitur annus, Affinis Aman-

tissime (Affinis enim per trās-

lationem dicitur alicuius rei

particeps) à quo ut nosti, à te in hanc civi-

tatem melioris status, promotionis & re-

putationis causa coactè concessi: Quo qui-

dem tempore quam iucundam in animo

meo tuam conseruârim memoriam; volui

sanè re ipsa & iam denuo testatum redde-

re. Attamen quid mirum, si cessante illo

in patria presentia inuicem antehac opta-

tâ aère, & urgente coactè absentia tem-

porè

) (2 pore

· EPIST. DEDICAT.

pore, tantisper voti explendi occasiones surrepta? Mitius certe quod commune, malum certius quod magis vulgare. Itaq; Affinitatem illam ardentem ac flammam & constantiam animi mei constantem adhuc & firmam credo. En, ut confidentius loquar, mea erga te benevolentia, Affinitatis dulcissima & observantia aliquod testimoniū, quod leuidense quidem apparere agnosco; graue tamen existere. Tibi enim non modo Affinitatem, sed & omnia obsequia & conatus meos in perpetuum esse dicatos iterum polliceor, imo spondeo.

Secundo igitur hanc Methodum curatiuam duplicem à duobus Medicis præstantissimis, Italo & Germano, ex Hippocratis, Galeni, Auicennæ & Montani placitis depromptam, ac in ordinem redactam, ad omnes morbos recta ratione curandos, studiosis Medicina summe necessariam, nunc denuo opera mea in lucem editam, tu Medice elegantiss. & humanissime, pro tua illa Humanitate tuo nomini inscripta, obsecro recipito, suscipito & defendito. Tibi tuaq; tuisque denique omnem felicitatem. Vale.
 Francofurti Imperial. Cal. Septemb. 1608.

INDEX

INDEX CAPITVM,

QVÆ IN HAC MEDENDI ME-

thodo continentur, in quo prior numerus ca-
put; posterior paginam denotat.

PARS PRIMA, IN QVA MEDICINÆ
principia, Res præter naturam, Naturales, &
non naturales explicantur.

RECTA ratione Morbos curaturus, quæ &
quot considerare debeat. Cap. 1. Pag. 1.

Quid sit Morbus, & de Morborum numero. 2. 3.

Quod nulla sunt Morborum genera, præter ea, quæ
Galenus enumeravit. 3. 6.

Quomodo Morbo cognito Remedia inueniantur.

4. 10.
Compositi, & Impliciti Morbi, quæ Methodo cu-
randi. 5. 12.

De totius corporis & partium Temperatura, & an
Remediorum quantitas ex ea cognosci possit. 6. 17.

Quomodo Remediorum quantitas sit cognoscenda.
7. 21.

Indicationes, quæ à lesæ partis natura sumuntur,
quot sint, & quid doceant. 8. 24.

De virtute seruanda, & de Indicationibus, quæ ab
ipsa sumuntur. 9. 27.

Quæ nam sit virtutis præstantia, & quid primo in-
dicet, quidue coindicet. 10. 31.

Qua ratione vires, an validæ, an imbecillæ sint co-
gnosci possit. 11. 37.

INDEX

De

De rebus non naturalibus, & primo de Aere. 12. 40.

De cibo, potu, & reliquis non naturalibus. 3. 45.

Pars Altera, De recta curandi ratione per
venæ sectionem.

Quid sit Phlebotomia, & qui affectus venæ sectione
egeant. 1. 52.

De Reuulsione, & Deriuatione, quæ fit per sectio-
nem venæ. 2. 58.

Qui sint homines Phlebotomia idonei. 3. 65.

Quæ venæ in quocq; affectu sint secandæ. 4. 69.

Quæ nam sint Indicationes, ex quibus mittendi san-
guinis quantitas cognoscitur. 5. 75.

Quando, & quo tempore venæ secandæ sit. 6. 78.

Pars Tertia, De recta purgandi ratione
per Pharmacum.

Quid sit purgatio. 1. 84.

Quibus Morbis, & humorum vitijis purgatio conue-
niat; & de ordine sectionis venæ, & purgationis.
2. 85.

Qualia generatim Medicamenta purgantia esse de-
beant. 3. 90.

Quæ & quot Medicamenta in usu sint, quæ vnum-
quenque humorem educant. 4. 93.

Quæ nam sit Medicamentorum quantitas defini-
enda, & qui homines purgandi sint. 5. 94.

Quo tempore, & qua hora Medicamentum purgans
dari debeat. 6. 101.

Quomodo, & quanam facultate Medicamentum
purgans humorem trahat. 7. 109. De

De causis purgationem prohibentibus, & qua præ-
paratio purgationi præmittenda sit. 8. 118.
Per quas vias humores singuli purgandi sint. 9. 123.
Quibus signis perfecta purgatio dignoscatur. 10.
127.

Ultima pars de Tumoribus præter naturam
& Abscessibus.

De Curatione Tumorum præter naturam, & Abs-
cessuum in uniuersum. 1. 130.
De solutione Continui. 2. 136.

F I N I S.

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a title or header.

METHODI
PARALM.A.

Faint, illegible text in the middle section of the page.

Main body of faint, illegible text on the page, appearing to be several lines of a letter or document.

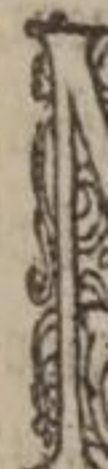

M

In

M

R

ac

tur

ra,

ro

artif

fani

facit

qua

te,

g

te,

g

METHODI

PARS PRIMA,

In qua Medicina principia, Res præter Naturam, Naturales, & non Naturales explicantur.

Recta ratione Morbos curaturus, quæ, & quot considerare debeat.

CAP. I.

M

EDICINÆ finis sanitas est. *Finis Medicinæ.*
 hæc vel adest, vel abest: si adest, Medici officium est *Officium Medici.*
 eam in corpore conseruare, ac tutari: si abest, ipsam restituere. Restituitur sanitas, cum morbus leuior est, à Natura, nulla Medici ope concurrente: cum vero grauior est, artem requirit. Ars autem, & artifex, authore Galen. II. Method. cap. I. *Ars, & Artifex, quomodo sanitatis facit causa sunt.*
 sanitatis causæ fiunt, non quod primum (vt facit Natura) morbos submoueant; sed alia quadam natura ad id cōmoda intercedente, quod auxilium dicitur. Medicus igitur,

A cum

2 METHODI CURATIVÆ

cum recte auxilia adhibebit, tunc amissam
 sanitatem poterit restituere. Recte auxilia
 adhibentur, cum ipsorum Genus, Quanti-
 tas, Utendi modus, & Temporis occasio
 cognoscitur. Gal. i. ad Glau. c. i. Genus au-
 tem auxilii semper morbo contrarium esse
 debet: quare, ut auxilia commoda reperian-
 tur, naturam morbi Medicus prius notam
 habeat, oportet. Et, quoniam non satis est
 contrarium auxilii genus inuenisse, sed &
 quantitas ipsius perspicienda est: hæc au-
 tem tunc potissimū artifici innotescit, cum
 naturalem totius corporis, & partium, tem-
 peraturam nouerit, Temperaturam quo-
 que cognoscere debet. Quantitate vero
 perspecta, videndum est, quomodo singu-
 lis utendum sit remediis, quod assequetur,
 cum partium nexum, situm, consensum,
 formationemque sæpius conspexerit. Fru-
 stra denique hæc omnia tentaret, nisi virtu-
 tis curam haberet; quæ, ut aduersatrix, mor-
 bo opponitur, teste Galen. ii. Meth. cap. 3.
 Quare, qui recta ratione morbos curare in-
 tendet, hic primo virtutis essentiam confi-
 derabit, ut eam custodire valeat: tum Par-
 tium formationem, sensum, situm, con-
 nexionemque ³ deinde totius corporis, &
 partium laborantium temperaturam: po-
 stremo ⁴ morbi naturam noscere studebit. A
 morbi igitur natura orationis meæ exordiū
 capiam.

Quid

*Qua à Medi-
 co considera-
 ri debeant.
 in recta mor-
 borum cura,
 tione.*

Q
 den
 tur
 Me
 sint,
 tequ
 bun
 cap.
 cepi
 sit, e
 nita
 ris c
 tio p
 cap.
 sto
 stitu
 nes:
 tiu
 lii s
 bus
 hæc
 est,
 tant
 posi

*Quid sit Morbus, & de Morborum
numero.*

C A P V T I I.

QUONIAM curatio contrariis reme-
diis perficitur, quot sunt Morbi, toti-
dem sane reperiuntur, quæ illis aduersan-
tur remedia: & hæc Galeni fuit sententia 2.
Method. cap. 6. Quot igitur morbi, & qui
sint, Medicus ignorare non debet. Sed an-
tequam morborum diuisionem adeat, mor-
bum ipsum (quod Galenus 2. Method.
cap. 6. & pluribus in locis faciendum præ-
cepit) definire debet. Morbus autem quid
sit, ex definitione sanitatis cognoscetur. Sa-
nitas naturalis est omnium partium corpo-
ris constitutio, ex qua operationes sine vi-
tio proficiuntur, Galenus de differ. morb.
cap. 2. Quod si hæc sanitas est, eius profe-
cto contrarium morbus erit, nempe Con-
stitutio præter naturam lædens operatio-
nes. Morborum vero alii sunt proprii par-
tium similarium, alii instrumentalium, a-
lii sunt utrisque communes. Primus mor-
bus partium similarium est intemperies, &
hæc vel simplex, vel composita. Simplex
est, vt intemperies calida tantum, frigida
tantum, humida tantum, sicca tantum. Com-
posita est, vt intemperies calida, & humi-

*Tot reme-
dia, quot
morbi.*

*Definitio di-
uisioni præ-
ferenda.*

*Quid sani-
tas.*

*Quid mor-
bus.*

*Quot morbo-
rum genera,
& qua.
Intemperies
quid.*

*Intemperies
vel simplex
vel composita*

A 2 da;

4 METHODI CURATIVÆ

*Intemperies
vel sine ma-
teria, vel cū
materia.*

da; calida, & sicca; frigida, & humida; frigi-
da, & sicca. Et hæ intemperies, vel sunt si-
ne materia, cum partes similes solis tan-
tum qualitatibus alterantur: vel cum mate-
ria, quando ad easdem partes aliqua con-
fluit substantia, in qua eadem sunt qualita-
tes. Sine materia intemperies est, vt cum ex
nimio motu, vel calefactione solis, vel i-
gnis, crura alicuius tantummodo superca-
lefacta fuerint. Intemperies vero cum pro-
fluvio materiæ apparet in tumoribus, vt in
inflammatione, erisypelate, œdemate, &
huiusmodi aliis. hique omnes partium si-
miliarium sunt morbi. Citrinus vero oculo-
rum color, quo omnia citrina videntur, &
linguæ amaritudo, quæ inter morbos ha-
bentur, ad ipsam intemperiem referuntur.
Colores enim & aliæ secundæ qualitates,
primas omnino sequuntur: morbos tamen,
qui in mala formatione, & quantitate sunt,
ad primas qualitates semper referre absur-
dum est, cum quantitas qualitate prior sit,
nec ita ab ipsa dependeat, vt secundæ qua-
litates è primis. Hactenus de morbis par-
tium similiarium. Nunc alterum morbi ge-
nus sequitur partium instrumentaliū, quod
mala compositio dicitur, seu mala confor-
matio, quæ in plures morbos distribuitur.
Primus est, cum membrum vel habet in-
commodam, & vitiatam figuram; vel de-
bita

*Citrinus oculo-
rum color,
& linguæ a-
maritudo ad
intemperiem
referuntur.*

*Absurdū es-
se morbos in
quantitate
ad qualita-
tes primas
referre.*

*Compositio
mala, cuius
quatuor ge-
nera enume-
rantur.*

*1. Confor-
matio (figuræ.)*

bita
mult
aut p
læ co
cum
abun
erat,
tium
dimi
tius c
plex f
augm
dimi
Cum
ete su
Alius
situs
partiu
cum
ment
lorum
differ
vicer
turati
nis ge
simila
conti
uorti
accid
in os

bita cauitate, & meatuum magnitudine, & multitudine caret: vel pro leui asperum, aut pro aspero leue redditur. Secundus malæ compositionis morbus est in numero, cum pars aliqua minime necessaria superabundat, vel quod homini opportunum erat, deficit. Defectus autem, vel est partium funditus abolarum, vel partium ex dimidio præcisarum, & mutilatarum. Tertius consistit in magnitudine, & in hac duplex fit morbus, vel in nimia excrescentia, augmento, & magnitudine; vel in nimia diminutione, extenuatione, aut paruitate. Cum enim propter hæc membrum non recte suum officium implet, morbo laborat. Alius denique morbus est in positione, cum situs naturalis partium variatus est; aut partium communicatio permutata est: vt, cum articuli suis sedibus excidunt, vel omentum, aut intestina in inferiores testiculorum partes deuoluuntur. Ad hanc etiam differentiam ægritudinis attinent, si labra vlcera, si palpebræ, vel digiti præter naturam coaluerint. Reliquum est ægritudinis genus vtrisque commune, & partibus similaribus, & instrumentalibus: & hæc continuitatis, siue vnionis solutio, aut diuortium vocatur; sed vt diuersis partibus accidit, varia nomina sortitur. Quæ enim in osse fit, fractura dicitur: quæ in carne,

A 3 vlcus;

*Cauitatis .
Superficiæ .*

*II. .
Morby in numero .*

*III. .
Morby magnitudinis .*

*IV. .
Morbi situs et connexionis .*

*Tertium genus
morborum tam simi-
laribus quam disti-
mularibus partibus
Solutio continui .*

vlcus; quæ in musculis, ruptio: quæ in nervis, conuulsio. Hunc morborum numerum latius Galenus in lib. De differentiis morborum inuestigauit, exemplisque illustrauit.

Quod nulla sint morborum genera, præter ea, quæ Galenus enumerauit.

CAPVT III.

EX his clarum est, & conspicuum, nec plures, nec pauciores morbos reperiri, nisi Auicenna, & Iuniores quidam hic nobis negotium facessant; qui plures morbos videntur attigisse. Auicenna in 2. pri. doc. 1. cap. 2. dixit tres esse ægritudines, quarum aliæ malam complexionem, aliæ malam compositionem, aliæ continui solutionem sequuntur: ac si alii morbi darentur ab intemperie, mala compositione, & continui solutione: quos tamen Galenus, cum operationes lædant, morbos appellauit. Nam, cum naturalis omnium partium constitutio, quæ in temperatura est, compositione, & partium vnione, sanitas sit; cur non & constitutio præter naturam, vt intemperies, mala compositio, & solutio continui, morbi iudicandi erunt? In hoc itaque Auicenna grauiter lapsus est. Ex Iuniorum autem Mediorum diuisione difficillima quaestio confurgit.

Auicenna opinio.

Confutatio.

*Vid. Pat. solog. lib. 1. c. 7.
Noua Ferrelii opinio contra Galenū.*

furgi
que i
tria e
dere
ratio
tertiu
cum
ex te
horu
& in
in ma
bum
ro m
taten
fiter
man
morb
esse
ita &
here
bos
lenu
dici
tent
meru
mod
orto
illis
tem
non

furgit. quidam enim ex iis, acrius subtilius-
 que in morborum numerum incumbentes,
 tria eorum genera partibus similaribus insi-
 dere arbitrantur: vnum materiae immode-
 rationem appellant, alterum intemperiem,
 tertium totius substantiae corruptelam. Nam,
 cum omnis pars similis ex tribus constet,
 ex temperamento, materia, & forma, si ex
 horum (aiunt) bona constitutione sanitas,
 & integritas partis similis conseruatur;
 in mala quoq; istorum constitutione mor-
 bum collocare necesse est. Differentias ve-
 ro materiae, mollitiem, & duritiem; laxi-
 tatem & astrictionem; tenuitatem, & cras-
 sitiem; raritatem, & densitatem esse affir-
 mant. Totius vero substantiae corruptelam
 morbum statuunt, eamque putredinem
 esse existimant. Quae sane, vt noua sunt,
 ita & nouitate sua plurimos in errorem tra-
 here possunt. Cur enim obsecro alios mor-
 bos in medium proferre, cum omnes Ga-
 lenus complexus fuerit? alioqui mali Me-
 dici nomen subiisset, si in libro De diffe-
 rentiis morborum data opera eorum nu-
 merum inquirens, morbos à materiae im-
 moderatione, aut à totius corruptela ex-
 ortos prateriisset. Nam, quamuis hoc
 illis condonemus, raritatem & densita-
 tem in intemperiem referri non posse;
 nonne in alium morbum conformationis

*Morbima**Temperamenti**Formae seu totius
Substantiae*

1.

3.

*Cōfutatio
defensio Ga-
leni.*

redigi poterunt? cum debita figura in debita cavitare, ac meatuum multitudine, magnitudineque consistat? Quod cum ipsi vidissent, dixerunt se per rarum & densum, laxum aut astrictum, non ea intelligere vitia, quæ venarum, arteriarum, aliorumve instrumentorum ductibus incidunt, quod morbi sint in figura; sed quæ pars similis ex primordiorum concursione & permixtione contraxit, ea morbos esse partis similis. Vanum sane, & nullum subterfugium, ad quod confugiunt. Siue enim hæc vitia aduentitia sint, siue natura protinus in vtero contracta fuerint, semper ad morbum in conformatione, & figura pertinebunt. Quod si raritas, & densitas, laxitasque & astrictio naturales fuerint, vt naturalibus functionibus obeundis nihil noceant, inter morbos nequaquam reponi debent. Cum igitur raritas vel densitas meatibus accidunt; vel concauitatibus ex obstructione aut laxitate ægritudines proueniunt, omnes hæ ad formationis genus referuntur, vt testatur Galenus in libro De differentiis morborum cap. 7. Præterea in hoc longe non solum à Galeno, sed etiam à veritate aberrant. Cum enim omnis actio partium similarium fiat ratione temperamenti, spiritusque & calor, qui fortasse (vt nonnulli arbitrantur Philosophi, ac Medici

Subterfugium tollitur.

Me
eac
etic
ma
mo
equ
rem
sint
lis
nat
cali
qua
sim
qua
rati
vero
vt o
rum
res,
aute
acti
mur
cum
pen
agri
bi in
tur.
esse
cum
qui

Medici summi) substantia virtutum existât, eaque ratione, qua bene téperati sunt, functionû causæ sint (forma enim, quæ est anima, indiuisibilis est, nec morbis subiicitur) morbi que primo operationes lædant: non equidem video, quinam alii morbi ab in-temperie partibus similaribus insidere possint? Quod si Galenus II. Meth. cap. I. singularis similarium partium tribuit propriam pro natura sua, tum qualitatem, quæ ex temperie calidi, frigidi, humidi, & sicci, consistit, tum quantitatem: id sane verum est. Nam partes similes ratione substantiæ similis, cum quælibet pars eius idem habeat nomen & rationem cum toto, similes vocantur: cû vero singule, vt nervus, vt arteria, vt vena, vt os considerantur, prout figuram, numerum, & situm habent, non amplius similes, sed dissimiles appellantur. Quantitas autem etsi actionis causa non est, quia tamẽ actiones meliores, firmioresq; efficit, maximum habet ad actiones momentum. Itaq; cum instrumentalium partiû læsiones, vel penitus actiones prohibent, vel impediunt, ægritudines putantur: & hac ratione morbi in partibus instrumentalibus collocantur. Quod vero dicunt putredinem morbum esse totius substantiæ, in hoc decipiuntur, cum putredo morbi causa sit, non morbus, qui semper in parte corporis residet, quæ so-

*Locus Gale,
declaratur.*

*Quomodo in
quantitate,
quamuis ipsa
actionis cau-
sa nõ sit, mor-
bi fieri posse
sint.*

la primum & per se functionum est opifex. Quare pari quoque ratione non dabitur morbus ex totius substantiæ corruptela, cū spiritus & humores, neque sint partes corporis, neque dicantur. Nec Gal. aliam putredinis causam cognouit, nisi intemperie. itaque inbet 9. Meth. c. 5. vt ad sanguinem detrahendum festinemus, quo venarū natura ex transpirando ventilandoq; humoribus eo, quo inter initia modo, dominetur; quando, si ad intemperiem versa laborabit, metuendum est, ne hi putrescant. Sed hi Iuniores ad abditas, & occultas recurrunt causas, quod omnium commune est perfrugium: nec his Medicus, cum artifex sit sensitius, omnia accepta referre debet: nā si qui morbi diuiniore dentur, hi ad scientiam Medicinæ non pertinent. Atque hæc de morborum numero.

*Putredinis
causa est in-
temperies.*

*Morbo diuini-
tus affecti
ad Medicum
non pertinet.*

Quomodo morbo cognito remedia inueniantur.

C A P. IIII.

TO T igitur præter naturā affectibus cōstitutis, Medicus cuique suum contrarium remedium opponere debet: vt, si intemperies calida fuerit, illi refrigerās opponat medicamentum: si frigida, calefaciens: si humida, exsiccans: si sicca, humectans. Si aderit materiæ multitudo illi oppōat euacuationem: si crassities, attenuationem: si len-

*Vt contraria
contrarijs cu-
rentur.*

lent
putr
acc
cōt
Gal
suo
iun
vnt
mic
ti vi
& ex
Mor
fimp
fimp
fa de
calic
rio a
fa, p
uen
dum
non
fana
cauf
fa et
dicu
don
lend
resol
Prim
dine

lentos, detersionem: si relaxatio, robur: si putredo, refrigerationem, ventilationem, ac expurgationem. Obstructioni autem suo contrario medebitur, quod est apertio, ut docuit Gal. 11. Meth. cap. 13. Sic & solutioni continui suo contrario resistet, videlicet partis adiunctione, ac vnione. Qui vero morbus sit, vnusquisque ex propriis signis pathognomicis, ex temperatura aegri, aetate, praecedenti victu, tempore anni, regione, statu caeli, & ex causis externis primitiuis cognoscetur. Morbo autem cognito videre debet, an ille simplex sit, an aliis morbis complicatus. Si simplex est, vel sine causa consistit, vel a causa dependet. si sine causa est, ut verbi gratia caliditas tantum, haec ex sui tantum contrario ad temperiem reuocabitur. Si adest causa, primo causa, post vero affectus submo- uendus est. Illud enim pro comperto habendum est ex Galeni sententia 7. Meth. cap. 12. non posse ad perfectionem vllum affectum sanari, manente adhuc ipsa, vnde natus est, causa. Quonia vero vnus morbi plures cau- sae esse possunt, hic methodo opus est, ut Me- dicus primo a causis evidentibus incipiat, donec ad proximam morbi causam depel- lendam accedat: ut in febre putrida methodo resolutiua procedet, qua Gal. 11. Meth. cap. 10. Primo enim a causa ipsius, hoc est a putre- dine incipiet, cuius aliquid potest esse iam fa-

*Quibus si-
gnis singuli
morbi cogno-
scantur.*

*Morbus vel
simplex vel
implicatus.*

*Quomodo
simplex mor-
bus curandus
sit.*

*Quo ordine
procedendum
cum plures
causae adsunt*

*Methodus re-
solutiua Ga-
leni in febre
putrida.*

ctum,

Atum, aliud vero generari. Quod iam factum est, sanare debet; quod in generatione est inhiberi. Sed hoc fieri non potest, nisi prius causa putredinis, quæ est obstructio, removeatur. obstructio autem fit, vel ex multitudine humorum; vel ex ipsorum crassitie, aut lentore. Hoc ergo ultimum, quod in methodo resolutiva est inuentum, in curatione primum erit peragendum: deinde vero pro causarum ordine, & ipsarum ortu, ac connexionu curatio procedat, ut primo à causa, quæ ortu suo proxime morbum gignit, investigatione vero per resolutionem ultima inuenta fuit, recta curatio initium ducat: subinde vero & aliæ causæ ordine: postremo & morbus propulsandus. Et hęc methodo in affectibus simplicibus curandis procedendum est. Quod si affectus compositi sunt, & impliciti, qua ratione & methodo curandi sint, explicemus.

Compositi & impliciti morbi, qua methodo curandi.   C A P. V.

Morbi impliciti frequentius accidunt, quam simplices.

SI qui morbi sunt, qui exquisita methodo indigeant, ut certo ordine & ratione remoueri possint: ii profecto sunt plures impliciti, & compositi morbi, cum frequentius accidant, quam simplices. Quæ igitur methodo sanandi sint, & unde curationem auspiciari debeamus, operæpretium est considerare.

Causa investigatione ultima, primo curanda.

Morbi impliciti frequentius accidunt, quam simplices.

fid
vig
tu
tu
de
di
mo
fan
no
no
on
ein
ra
ein
tio
mu
virg
qu
pra
aut
mu
9. f
tem
giti
tali
run
fide
ie
car
nis

fiderare. Cum plures morbi coniuncti sunt,
videndum est, an inuicem conueniant, &
tunc curatio facilis est: vel inuicem dissi-
riant, & tunc curatio difficilis redditur: vel
denique an parim conueniant, partimque
dissentiant. Dissidentes igitur plurium
 morborum complexiones, qua methodo
 sanabimus? non alia sane, quam à Galeno
 nobis assignata 3. Meth. cap. 9. Triplicem n.
 nobis finem propositum esse in his cōplexi-
 onibus affirmauit: vnum à causis sumptum
eius, quod futurum est: alterum ab eo, quod
rationem obtinet eius, sine quo non: tertiu
eius, quod accelerantium, & vrgentis rei ra-
tionem habet. Sed iam id exemplis illustre-
 mus, quæ duo erunt: alterum in quo causa
 vrgens cum aliis non habebitur: alterum, in
 quo causa vrgens aliis coniungetur, qua
 præfente curatio irregularis euadit, absente
 autem curatio regularis est ac legitima. Pri-
 mum exemplum posuit Gale. 3. Meth. cap.
 9. sit enim vlcus cauum sordidum cum in-
 temperie, seu phlegmone; ordo curandi le-
 gitimus in hoc, cum causa vrgens non adsit,
 talis erit, vt primo causam eius, quod futu-
 rum est: secundo causam sine qua non, con-
 sideremus. Quoniam vero in hoc casu sub-
 iectæ carnis temperies generationis nouæ
 carnis futuræ causa est, ideo primo loco car-
 nis temperies: sordes autem & cauitas eius
 sine

*Quæ Metho-
 dus Gale. in
 morbis impli-
 citis, & com-
 plexis.*

*Exemplum,
 in quo non
 est causa vr-
 gens.*

*Consiliū Ga-
leni, cū cau-
sa vrgens
adeſt.*

*Tres fines
propositi in
affectuum
complexu.*

*Quid prius
curandū ſit.*

*Triples affe-
ctus magni-
tudo.*

sine quo non rationem habent, secundo i-
gitur loco sordes, & cavitās sananda erit: vl-
timo vero vlcus glutinandum. Itaq; ad hæc
respicientes, facile ordinem sanationis in
his cōplexis affectibus inueniemus. Quod
si casus accidat, in quo causa vrgens adit,
tunc Gale. consilio nobis i. ad Glauc. cap.
14. & aliis locis tradito, vtendum erit: vt pri-
mo in complicatis affectibus aduersus id,
quod magis vrget, instemus, neque alterum
omnino negligamus. Methodum hanc Ga-
lenus docuit 7. Meth. cap. 12. & exēplo no-
bis magis perspicuam reddidit: prius tamen
methodum superius traditam nobis in me-
moriā reuocauit. Tres n. fines in affectuū
complexu considerandos proposuit: primū
id, quod magis vrget, & à quo discrimen æ-
gro maxime impendet: secundo loco, quid
rationem causæ obtineat, & quæ ab hac ef-
ficiātur: tertio, quæ sanari ante alia possint,
& quæ non possint; & hoc eius sine quo nō,
rationē obtinet. Vbi n. causa vrgens adeſt,
ad hanc primū curantis consiliū dirigī de-
bet: vbi aliud est efficiēs, aliud quod ab eo
efficitur, causa ipsa est spectanda: vbi hoc
ante illud curari non potest, ad id, q̄ ordo
dictat respiciendum est. Id aut, q̄ magis vr-
get, ex affectus magnitudine cognoscitur:
hæc vero triplex est, alia spectatur ex læsæ a-
ctionis præstantia, alia ex propria affectus
essen-

essentia, tertia ex facultate, quæ læsum corpus gubernat. In eo, quod causa rationem habet, animaduertendum est, quid eorū, que inter se coniuncta sunt augere reliqua possit; vel quæ rursus ab eo gignantur, vel augeantur. In eo, quod habet rationem causæ sine qua non, videndum est, quid ante quod, quid cum quo, quid post quod, sanandum sit. His cognitis & consideratis, recto ordine & methodo affectus coniuncti curari poterunt. Sed iam in particularibus nos hac methodo exerceamus, exemplo in quo causa vrgens adsit, in medium allato. Fingatur ergo, quod alicui quidam humor frigidus superfluus ex cerebro ad ventriculum defluat, & ex hoc mala intemperies in ventriculo sit contracta: multa que copia humoris illius in sinu eius & tunicis collecta sit: adde quod hic affectus morsum in ore ventriculi faciat, qui & defectus animi & syncopis causa sit: in hoc affectu complicato, quomodo procedendum? Primum ergo illi, quod magis vrget, & vires resoluit, occurrendum est. Hic enim affectus, quia facultatem lædit, maximus est: ideo ab hoc primo, tanquam magis vrgente, ineunda est curatio. Deinde quod ex propria essentia maximum est, copia succorum remoueri debet. Postea vero pro causarum ordine totum curandum est.

Exemplū in quo est causa vrgens.

Ordo

Causa sine qua non, modo contraria indicat affectioni, modo illi nihil nocet.

Curatio illegitima, vel legitima.

Cum morbo sauius symptoma iungitur, que sit curandi methodus.

Symptoma quandoq; habet rationem

Ordo autem curationis, qui accipitur à causa, sine qua non, modo contraria indicat, ut in exemplo prius proposito: modo alteri affectui nihil nocet, ut in hoc proximo casu. Euacuatio enim humoris existentis in sinu ventriculi nihil nocet humori, qui est in eius tunicis. humore autem hoc modice expurgato fons & origo fluxionis, quæ à cerebro est, curari debet. Ultimo vero intemperies remouenda: hæc enim omnibus aliis dignitate, & ex læsæ actionis præstantia maior est. Et hæc curatio, cum adest causa vrgens, illegitima est; cum vero non adest, nec morsus ventriculi, qui vires resoluat, nec nimia humorum copia in ventriculo; recta, & legitima curatio primo à cerebro incipiet, ipsumque sanabit: deinde vero humorem ex sinu ventriculi euacuabit: postea tunicas eius expurgabit: postremo malæ intemperiei medebitur. Atque hæc est seruanda methodus in affectibus, quibus causa vrgens coniuncta sit. Quod si quando sauius aliquod symptoma morbo iungatur, primo symptomati occurrendum est; quia tunc causæ rationem habet. Symptoma enim, qua symptoma est, nec curationis rationem indicat, nec primum immutat, cum affectus signum sit, vnde affectu, à quo nascitur, cessante, vna & ipsum cessat. Contingit tamen symptomata nonnunquam curandi rationem mutare,

rare
beni
cum
vt d
aute
Ob i
mut
gim
ipaci
no 12
tur m
aliqu
Num
he ex
De
[A
Idi
rum
totiu
perac
tabit
remē
nien
mag
to pe
mag
tum

rare, quia causæ tunc temporis, ratione habent. Tum autem rationem causæ habent, cum vel virtutem lædunt, vel affectionem, ut dolor, & vigiliæ, quæ vires lædunt: cum autem immodicę fuerint, affectioni nocent. Ob id ratione curandi, quam institueramus mutata, symptoma submouere primum cogimur: & hac ratione longiori temporis spacio morbus sanatur, ut habetur ex Galeno 12. Meth. cap. 1. & 11. Meth. c. 11. Hæc igitur methodus in affectibus, quibus sæuius aliquod symptoma iungatur, seruanda erit. Nunc complicatorum affectuum curatione exposita, ad reliqua accedamus.

*causa, unde
curatio mu-
tatur.*

*De totius corporis & partium temperatura,
& an remediorum quantitas ex ea cogno-
sci possit. CAP. VI.*

IAM vero morbi natura perspecta, remediis que inuentis consentaneum est ipsorum quantitatem inquirere. Hæc autem ex totius corporis, & partium principum Temperatura dignoscitur. Sed quis statim dubitabit, an Temperamenti cognitio ad certam remediorum quantitatem, & mensuram definiendam aliquid faciat: cum hæc magis ex magnitudine morbi, quam ex temperamento petenda videatur. Quod sane verum est. magnitudo enim affectus certam remediorum quantitatem indicat: at non primo, sed

*De Tempera-
tura, quæ res
naturalis est*

*Questio an
morbi ma-
gnitudo re-
mediorum
quantitatem
indicat.*

Solutio.

B alio

alio quodam intercedente, id est, tempera-
 tura. Nō enim potest sciri magnitudo mor-
 bi, nisi prius quantus excessus à naturali har-
 bitu, & temperatura factus sit, cognoscatur,
 vt Galenus voluit, 1. ad Glauc. c. 1. inquit
 quod, cum aliquando Medici agros visere
 cogantur, cum quibus, dum sanierāt, venari
 non fuerant, ideo quem colorem, quam ha-
 bitudinem, quem natium calorem, aut na-
 tium pulsum à natura haberent, ignorant,
 quæ si scirent, morbi magnitudinem iudica-
 re possent. Nam quantum vnumquodq; à
 naturali statu recedit, ad tantam magnitudi-
 nem morbus peruenit, quantum vero rece-
 dat, solus ille scire potest, qui naturalem ex-
 quisite cognouerit. cū igitur hoc ipsis igno-
 tum fuerit ad commune confugiunt. Quare
 naturalem temperaturam noscere oportet,
 vt certam remediorū quantitatem inuenia-
 mus. Idem quoq; scriptum reliquit, 3. Meth.
 c. 7. non cōmunem & generalem hominem
 curari, sed nostrū quemq; aliud tempera-
 mentum, naturamq; habētem, idcirco par-
 ticularem cuiusq; temperaturā cognoscere
 opus esse. Hinc se talem futurum sperabat,
 qualē animo Æsculapiū fuisse cōcipiebat, si
 cuiusque prius tim naturā explorare ad vñ-
 guem potuisset. Sed quoniam id fieri nō po-
 terat, certe vt (quā homini licet) quam pro-
 xime accederet, & seipsum exercebat, & a-
 lios,

*Quanta uti-
 litas habea-
 tur ex cog-
 nitione parti-
 cularis tem-
 peraturæ.*

Conclusio.

Temperatura
cuiusque
ex quibus
noscatursTotius cor-
poris tempe-
ratura ori-
tur ex tem-
peratura par-
tium princi-
pum.Signa cere-
bri calidi.

lios, vt ita facerent, adhortabatur. Itaq; cum laborantis temperies vna cū morbo remedii mensuram definiat, vt legere est apud Gal. II. Meth. c. I. propriam cuiusq; natu. ā perspetam habere conuenit. Quod, cum difficile sit, tum ex iis, quæ in libro de Temperamentis scripta sunt, tum vero ex iis, quæ in 9. Met. cap. 15. & I. ad Glau. c. I. habentur, inuenire tentandū est ex ætate, ante acta vita, colore, calore, habitudine corporis, pulsu, exercitiis, consuetudine, animi moribus, differentia maris à fœmina, regione, anni tempore, cœli statu. Hæc enim omnia, si Medicus optime distinxerit, & certio rem notitiā acquireret, & ad propriam laborantis naturam cognoscendam proxime accederet. Verum, quoniam totius corporis temperatura ex partium principum temperaturis cōsurgit, cerebri inquam, hepatis, cordis, harum partium temperaturæ ignorandæ non sunt. Si igitur cerebrum calidum fuerit, id hæc signa ostendent: quæ circa caput omnia rubicundiora, & calidiora apparent: & venæ, quæ in oculis sunt, magis sensui patent: capilli vero nigri sunt, & crispi; & ætate progrediēte caluitiem patiuntur: hisq; facillime ex calidis cibis, & potib. caput repletur: excrementaq; pauca habent, & cōcocta per nares, palatum, oculos, & aures: breuib. denique somnis huiusmodi tēperaturæ contentæ sunt.

B 2

Signa

Cerebri frigidæ signa.

*Cerebri humidæ signa,
& sicci.*

Hepatis calidæ signa.

Hepatis frigidæ signa.

Hepatis humidæ signa.

Hepatis sicci signa.

Cordis calidæ signa.

Frigidæ signa.

Signa vero frigidi cerebri his cōtraria sunt, nō enim partes circa caput rubicundæ sunt, & venæ oculorum sensum effugiunt: hi multis abundant excrementis; rectos, & tenues habent capillos: & à frigidis læduntur: ac quodammodo somnolenti sunt. Quod si cerebrum humidum sit, capilli plani sunt, nec calui fiunt; plurima excrementa aggregantur: sensusq; turbidi, ac multū somnolenti sunt. Siccum vero cerebrum declarant capilli robusti, & crispi: pauca excrementa: sensuum perspicacitas, & vigilia. Hepar autem, si calidum fuerit, ex latitudine venarum noscetur. vnde & iis, qui calidiore hepate sunt, flava bilis est abundantior: ac sanguis calidior, iisque venter & hypochondria hirsuta sunt. Frigidum vero angustas habet venas: pituitam plurimam coaceruat: sanguinemque frigidorem. Quod si humidum sit, sanguis abundantior erit, & humidior: venæque molliores, ac totum corpus. Contra siccum crassiorem sanguinem generat; & ex durioribus venis totoq; corpore sicciore cognoscetur. Cordis autē temperatura, si calida fuerit, eam propria signa indicabunt: pulsus velox, & frequens: magnitudo respirationis: in rebus audacia: & ad actiones promptitudo: iracundia: petusque hirsutum, ac hispidum. Sin frigida; pulsus minores erunt: respiratio minor: petus

ctus

Stus pilis nudum: huiusmodique timidi sunt, & segnes. Quod si humida fuerit, pulsus molles; & ad iram proclives sunt, quæ tamen facile sedatur; totumq; corpus humidum est, nisi hepar obstiterit. Sicca vero pulsus efficit duriores; iram non promptam, sed feram, & quæ non facile sedari possit: corpusque uniuersum siccius existit, nisi hepar impedimento fuerit. Hæc itaque signa partium præcipuarum temperaturam indicabunt.

Humidi cordis signa.

Sicci cordis signa.

Quomodo remediorum quantitas sit cognoscenda. CAP. VII.

Non enitendum est, ut certam remediorum quantitatem inueniamus; quæ cum cognita difficillima sit, maxime digna videretur, ut peritum artificem non lateat. Remediorum enim quantitas, ut cognoscatur, artificiosa eget coniectura. artificioso autem conicere viri est (ut testatur Gal. 2. De ratione vict. in acu. com. 37.) qui omnium, quæ in arte sunt, vires didicerit, & memoriæ mandauerit, omnique diligentia sese in artis operibus exercuerit, cuiusmodi pauci reperiuntur. Cognita ergo ægri naturali temperatura, & excessum eius, lapsumque facile assequetur. Quorsum autem: ut eatenus medicamentorum vires intendat, quatenus corpus ad intemperiem ver-

Difficillimum est remedii quantitatem cognoscere.

Quomodo ex temperatura remedii quantitas inuestigetur.

Hipp. præceptum.

In quibus morbis vehementioribus, vel leuioribus remediis utendum.

Intemperies, qua citius, qua tardius sanentur.

Curantur in temperies calida & frigida pari quidem tempore, sed non securitate.

Quousque

sum fuit. Interim tamen præcepti Hippoc. 2. Aphorism. 34. memor sit, minus in morbis eos periclitari; quorum & naturæ & ætati morbus cognatus fuerit: quam quibus nihil istorum congruit. Quod cum ita sit, intemperiem & morbos naturali temperaturæ similes leuioribus, contrarios vero vehementioribus remediis profligabit. Hinc fit, quod si iuuenis, & senex febri laborant, senex frigidioribus eget remediis; iuuenis vero minus frigidis; vnde & senex magis periclitatur, quam iuuenis. Quatuor autem cum sint intemperies, ratione prognostici noscere oportet, quænam illarum citius & securius, quæ vero tardius ac cum periculo sanentur: quod quam accurate Galenus 7. Meth. cap. 5. docuit. Intemperies enim calidas & frigidas inquit ad curandum faciles esse, propterea quod actiuis qualitatibus maxime corrigantur: ideo pari quoque tempore vtræque curantur. At securitas est impar; quia, cum refrigeramus, nisi corpora circumstantia fortia sint, noxia non parua sequetur. Intemperies autem humida & sicca ægrius curatur, longiusque tempus postulat: & maxime intemperies sicca, quæ aliquando, cum sit consummata, insanabilis est. Quare vt recte remedium quantitas habeatur, id scire expedit, semperque pro eo, quod exuperat, eousque contrarium inducen-

ducent
riam
Quod
men
rendu
bi qui
contra
enim
refrige
gressa
rabie
da su
excess
is. mo
nimus
morbo
& me
peran
morbo
Extre
Apl
quon
non e
profe
scribi
est, it
vbi
ratio
méri
rib. r

ducendum est, quoad particula in symme-
 triam, & naturalem habitum reuocetur.
 Quod tunc demum continget, cum debita
 mensura remedia admouebit. alioqui ve-
 rendum est, ne, si intra modum id fiat, mor-
 bi quippiam super sit: sin modum excedat,
 contrarium genus morbi inducatur. Qui
 enim supra quam par est, calidum morbum
 refrigerat, is sanitatis mediocritate prater-
 gressa alium morbum, qui sit frigidus, exci-
 tabit. Idcirco remedia ea mensura adhiben-
 da sunt, qua morbus à naturali symmetria
 excesserit. Nos enim (vt Galen. 9. Meth. cap.
 15. monuit) partis affectæ alterationem que-
 rimus, non corruptionem, aut contrarium
 morbum. Itaque diligenter administranda,
 & mediocritate quadã seruata remedia tẽ-
 peranda sunt, ita vt fortioribus quando que
 morbis fortiora item remedia adhibeamus.
 Extremis enim morbis (ex sententia Hippo-
 1. Aphor. 6.) extrema remedia optima sunt,
 quoniã in iis à paruis auxiliis incipiendum
 non est, nec parua tentãda: mox si nihil hæc
 profecerint maiora aggredienda. Nam vt
 scribit Gal. 5. Meth. c. 15. id in morbis verum
 est, in quibus periculum non impendet: at,
 vbi mortis periculum adest, alienum est à
 ratione à minoribus inchoare. Ideo vehe-
 mētiori existente intemperie, vehementio-
 rib. remediis vtendũ erit. quod si mediocris

*Medicus cõ-
 trariũ indu-
 cere debeat.*

Cautio.

*An vehemẽ-
 tiora, vel mi-
 nora reme-
 dia initus
 conueniant.*

fit morbus, lente paulatimque curari poterit: nam, quod paulatim fit: tutum est: omne vero nimium naturæ inimicum. Plurimum igitur, & repente euacuare, aut replere, aut quouis alio modo corpus mouere, authore Hipp. 2. Aph. 51. periculosum est. Hæc de quantitate remediorum inuenienda: nunc indicationes, quæ à partibus affectis sumuntur, inquiramus.

Indicationes quæ à lesæ partis natura sumuntur, quot sint, & quid doceant.

CAP. VIII.

Quinq; sunt indicationes quæ à partium natura sumuntur.

Secunda indicatio ex præstantia

QVINQUE potissimum indicationes sunt, quæ à partium Natura sumuntur, ut habetur septimo Methodi cap. 13. Prima enim indicatio à partis laborantis temperie sumitur; hæc autem mensuram applicandorum remediorum præscribit, cum eateenus reduci ad Naturam debeat, quatenus à Natura recessit, ac veluti quadam via retroferri, quæ in diuersum agat ei, quæ in ipsa facta fuit, transmutationi. Secunda vero indicatio ex præstantia eius sumitur, quod actio eius omnibus animalis partibus sit cõmunis, aut quod cõmunem virtutem subministret; & hæc indicatio remediorum quantitatem ac vsum nobis ostendit. Si enim eius actio aliis partibus necessaria sit, fortia & acria remedia illi admoueri non debent. quod si
adsit

adhe
hac
cuati
usro
ius
tridu
suda
vero
me p
post
dine
one
nes,
tellex
talis
deber
bur
quæ
sua
nes,
est
spirat
da
Tert
exha
tis
appar
tu
tur ex
cuan
sub

ad sit tantum intemperies sine materia, ab hac nihil sumitur: si cum materia, tunc vacuatio fieri debet, sed cum cautione, ne ipsius robur dissoluatur: & maxime si opus eius necessarium sit omnibus partibus, ut ventriculi, & iecinoris, quod si soli sibi seruiat, suda tervacuatio fieri potest. Pro dignitate vero partium cuiusque partis robori maxime prospiciendum, ideo maxime, cordis post vero cerebro, & hepate, & cuique suo ordine prospicere debemus. idque recta ratione fiet, si singularum partium usus, actiones, & quarum facultatum principia sint, intellexerimus. Vnde fit, ut magis in ægris vitalis virtutis, quæ in corde est, curam habere debeamus, ipsamque custodire, & eius robur seruare, quam robur virtutis animalis, quæ in cerebro est custodire. Cum. n. ægri sumus, cerebri opus ad voluntarias actiones, quæ per nervos fiunt & musculos, non est necessarium, nisi tantum iis, quæ ad respirationem sunt deputata. & hæc est secunda indicatio, quæ à partis præstancia sumitur. Tertia indicatio ex partis figura sumitur, & ex hac modus vtendi remediis patet. pro partibus enim figura curandi modus & vacuandi apparet. Exempligratia, ventriculus vomitu & deiectione vacuari potest, idque habetur ex eius figura. Intestina vero solum vacuantur per deiectionem, & iecinoris caua.

Cerebri opus in ægris non est necessarium.

Tertia indicatio ex figura.

B s Renes

*Quarta indi-
catio ex situ*

*Intestinis in-
ferioribus per
clysterem su-
perioribus per
cibum & po-
tum succur-
rendum est.*

Renes vero, vesica, & gibba iecoris, si multo vitioso succo abundant, per deiectiones, si mediocri, per urinales meatus expurgantur. Cerebrum vero per nares, palatum, & aures expurgatur. Pectus vero, & pulmo per asperam arteriam, & fauces. Lien vero tantum per secessum expurgatur; cum, quæ per renes agatur, nulla huic visceri vacuando via pateat. Quarta indicatio à situ partis datur, à qua & remedium applicandum quantitas, & utendi ratio haberi potest. Si enim morbus, & intemperies sit in profundo corporis, intervalli ratio habenda erit: virtus enim ipsorum medicamentorum in longo itinere dissolvitur, & imbecillior redditur, ideo tunc paulo validioribus remediis utendum est. Ex positione etiam partium illud discendum est, ut inferioribus intestinis laborantibus per clysterem aliquid infundendum sit: superioribus vero intestinis laborantibus per ea, quæ eduntur & bibuntur succurrendum; ut suadet Galenus 13. Meth. cap. 17. Ad modum etiam vacuandi non parum facit partium situs, dum societatem laborantis particulæ cum aliis docet. & ideo, quia scimus hepatis ventriculum & intestina subiici, hac ratione invenimus hepar, & per alium & per vomitum expurgari posse; licet prior euacuatio, quæ per alium fit, sit aptior illa, quæ sit per vomitum.

Quin-

Qui
bor
vel
rem
enju
dian
veres
ilim
tis
tum
na
nibu
num
ni De
bor
Q
rem
stet
fatur
6
Natu
de G
45
uit
Meth
indio
mitu
nem

Quinta sequitur indicatio, quæ à sensu laborantis partis sumitur, quod sit vel acuti, vel hebetis sensus. nam ex hoc quantitas & remedium natura cognoscitur. Quæ enim pars acuti est sensus, valentiora remedia nõ requirit. eius enim vis dolore resolveretur, potius igitur tuto & in tempore illi mederi oportet. Quod sit tardi, & hebetis sit sensus, omne valentius medicamentum illi adinueniri potest, celeriterque omnia tunc obire possumus. Hęc de indicationibus à natura partium acceptis dicta sint: nunc de virtute differendum est.

Quinta indicatio ex sensu.

De virtute seruanda, & de indicationibus, quæ ab ipsa sumuntur.

C A P. IX.

QVANTUM virtus ipsa æstimanda sit, hinc est facile videre, cum nullum valentius remedium fieri possit, nisi virtus ipsa constet. Virtus enim ea est, quæ morbo aduersatur, ipsumque abigit. hac ratione Hippo. 6. Epid. comm. 5. Aphorism. primo dixit, Naturas esse morborum medicatrices. Vnde Gal. 1. de Ratione victus in acutis com. 45. Præcipuum scopum illum esse affirmavit, qui à virtute sumitur. Sic & nono Methodi. cap. 13. dixit. Primam omnium indicationum esse eam, quæ à virtute sumitur. Verum non sic prima est, vt curacionem doceat, cum ex numero curatricium

Præcipuus scopus est qui à virtute sumitur.

Indicatio à

indi-

*virtute non
est è nume-
ro curatri-
cium indica-
tionum, sed
vitalium.*

Vita quid.

*Virium essen-
tia in quibus
consistat.*

indicationum non sit. Indicatio enim curatiua tantum à Morbo sumitur. Verum indicatio, quæ est à virtute, ex numero vitalium indicationum, quæ ad vitæ custodiam pertinent, habenda est. nam nec vt valeamus, nec vt à morbis liberemur, à virtute quicquam primum sumimus; Sed vt viuamus. Maxima igitur virium dignitas est quando viuere nobis ex harum custodia datur, vt pote cum vitam vel ipsas esse vires, vel eius actiones, necesse sit. Vita autem ipsa nihil prius in animantis corpore esse potest. Virtus ergo omnibus prima custodienda hominibus est. Sicut igitur morbus sui sublationem, ita & virtus custodiam indicat. At sublatio contrariorum indicat exhibitionem, custodia vero similitum. virtus igitur similibus custodienda est. Quæ nam autem viribus similia sint, ex virium essentia noscitur. Virium ergo essentia, in quibus consistat, cognoscenda est. Essentia itaque virium ex sententia Galeni II. Methodi cap. 1. & cap. 3. 12. Methodi cap. 5. tum in spiritu, tum in solidorum corporum temperamento consistit hæc vbi integra sunt, seruanda veniunt: vbi corrupta sunt, ad integrum reuocanda. quomodo autem ea in sanis seruare necesse sit, hoc Galenus in libris suis de sanitate tuenda ostendit: quomodo autem in integrum reuocari possint, hoc in Methodo meden-

med
da ce
fotm
plen
tatem
ex co
ficta
bita
vna
mos
tum
ter
rent
cuacu
cont
& in
tum g
dom
us re
vero
nuo
ipsum
fuit
goni
bi co
bro
dit. lo
duo
alter
trari
on b

medendi declaravit. Spiritus igitur & solida corpora; (sub his enim & partes carni-
 formes comprehenduntur) quæ vires com-
 plent, propriam pro natura sua tum quali-
 tatem habent, tum quantitatem: Qualitas
 ex congrua temperie calidi, frigidi, humidi,
 sicciconstat. Quantitas in solidorū est de-
 bita magnitudine. spiritus ergo substantia
 vna cum solidis corporibus sic à Medico in
 morbis custodienda sunt, vt tum qualitate,
 tum quantitate, quoad fieri liceat, naturali-
 ter se habeant, tunc autem optime se habe-
 rent, cum quicquam substantiæ eorum non
 euacuaretur, hoc autem generabili corpori
 contingere non potest. tunc enim æternum
 & incorruptibile esset. Verum Animal sta-
 tim genitum, ratione elementi ignei in se
 dominantis vsque ad mortem semper sicci-
 us redditur, & in qualitate mutatur. ratione
 vero insiti caloris, quem in se habet, conti-
 nuo per insensibilem halitum solidiorum
 ipsius corporum substantia dissipatur &
 fluit, quantitasq; variatur: vt nullum, quod
 genitum sit, corpus hæc duo incommoda si-
 bi congenita vitare possit. quod primo li-
 bro De sanitate tuenda cap. 2. Gale. osten-
 dit. Ideo Medicus, vt vires custodiat, hæc
duo incommoda coniungere debet, vt quod
alteratur, in debitam temperiem per con-
trariam alterationem vindicet; quod vero
 sub-

*Partes car-
 niformes sub
 solidis copre-
 henduntur.*

*Animal vi-
 uens vsque
 ad mortem
 semper sic-
 cius.*

substantiæ fluxit, apponendo restituat. si ergo alteratio & vacuatio sensim & paulatim fiat, utriusque correctio paulatim fieri debet, & hoc ad Artem sanitatis tuendæ pertinet. si semel & confertim fiat, tunc hæc correctio ad Medendi peritiam spectat. cuique igitur istorum ex his, quæ similia sunt, moliri suam custodiam conveniet. Spiritus autem Triplex est. alius animalis, & huius cerebrum veluti fons est: alius vitalis est, qui & in corde & arteriis continetur: tertius naturalis est, qui si datur, in iecinote & venis continetur. hos igitur spiritus servare nihil aliud plane est, quam vitam servare; servabitur igitur spiritus Animalis ex sibi simili, videlicet ex inspiratione & respiratione, & ex eo, quod sibi plexus reticularis suppeditat. Vitalis & ex respiratione, & ex eo, qui attollitur à sanguine vapore. Sed accidit, ut spiritus vel alteretur, vel essentia ipsius corrumpatur. Alteratur vel ex pravis cibis, vel ex malitia aeris ambientis, vel ex venenatis facultatibus, vel cum animalium veneno. Corrumpitur vel ex affectu animi, vel ingenti dolore, vel pluribus motibus, vel ex immodica ipsorum tenuitate, vel ex corporum ipsos continentium rara textura, vel ex prohibita transpiratione, vel alimenti defectu: ideo his occurrendum est. maxime vero aeris & ciborum cura habenda est. Aer igitur, quem

Spiritus triplex est.

Spiritus naturalis si datur est in iecinote; dubitater de hoc loquitur Galen quia hic spiritus in o pate non ita apparet per viam sensus

Ex quibus spiritus alteretur, vel corrumpatur.

quem
se del
simu
barat
dine
gnor
Cibo
bend
que
dor
itati
lidis
simil
Alced
lem
storu
men
ignari
aere
loco
simil
O
indice
T
ma
bene
Phar
itor
mug

quem inspiramus, tum optima temperie esse debet, tum ab omni inquinamento purissimus nec aliquid ex caminis, metallis, aut baratris sibi admisceri, aut aliquid ex putredine leguminum, olerum, animalium, stagnorum, paludum, fluviorumve contraxisse. Ciborum vero ac potionum non levis habenda est cura, ut qualitate exacti, exquisiti que sint; quantitate vero modici. Vnde solidorum corporum certæ substantiæ ac quantitati maxime solido nutrimento ex cibis solidis, consulemus, temperiemque ipsorum similibus, quoad fieri potest, seruabimus. Alteratam vero ipsam contrariis ad naturalem statum reuocabimus. Cuiusque autem horum qualitatem ex ipsorum temperie, mensuram vero ex conseruandę substantię quantitate cognoscemus. Sed de cibo, potu, aere, & aliis sex rebus non naturalibus suo loco latius. hæc de custodia virtutis ex suis similibus hucusque pertractata sint.

Quæ nam sit virtutis præstantia, & quid primo indicet, quidue coindicet.

CAP. X.

TRIÆ sunt, ex quibus recte adhibitis cura ratio secundum rationem succedit, omniaque remedia ex his tribus orum habent. Primum est Chyrurgia, secundum Pharmacia, tertium Diæta. Nullo autem istorum instrumentorum recte vti possumus,

*Virtus reme-
dia omnia di-
rigit.*

mus, nisi virtutis prius habita considerati-
one. Virtus enim ea est, quæ omnia reme-
dia dirigit, regulat, & informat, vt merito
dixerit Galenus, Præcipuum scopum esse
eum, qui à virtute sumatur. Iam vero vt à
sanguinis missione incipiamus, nonne vir-
tus valida eam admittit, si debilis sit prohi-
bet? ideo Author ille in 4. de Ratione vi-
ctus in acutis, com. 19. tunc sanguinem in
acutis morbis detrahi iussit, cum & morbus
esset vehemens, & ætas florens, & virium
robur adesset. Sed hic dubitatio quædam
insurgit, quonam modo vires missionem
sanguinis indicare possint, cum teste Gale-
no primo de Ratione victus in acutis, com.
44. Virtutis custodia solam indicet alimo-
niam. Nisi esset, quod morbus tantum suæ
affectionis indicat auxilia, phlebotomiam
videlicet, clyfma, cataplasma, purgationem
oxymeli, aquã mulsam, & aliorum vnum-
quodque. Virtus vero coindicat, idest auxi-
lia ipsa: verbi gratia sectionem venæ vel ad-
mittit, vel prohibet. Vnde Gal. 13. Met. c. 16.
virtutem inter coindicantia posuit his ver-
bis: Coindicantia igitur voco virtutem, na-
turam, ætatem, anni tempus, regionem, &
consuetudinem, & si qua sunt id genus alia.
Siue autem has coindicaciones, siue indica-
tiones vocemus, siue Endixis, siue Antendi-
xis, Galen. vt libitum fuerit, nominare non
vetat.

Dubitatio.

Solutio.

*Coindicantia
que sint.*

vetat.
accis
incenti
ille aff
cum ex
datur
rati, qu
hed vna
metari
tant, ve
luniv
cuiusla
ne omni
indica
iowan
reid aff
plevius
est, ean
eius tol
pauli
Quoni
ruram
dunt
tempe
id sapi
cum af
sue vir
dovirt
datur,
ritudo
3337

verat, hoc enim nihil ad Artem facit, cum
 artis utilitas sit auxilia, quibus æger sanatur,
 inuenire, non de nominibus contendere, ut
 ipse asserit 9. Methodi cap. 7. Virtus igitur,
 cum ex omnibus euacuantibus remediis le-
 datur, ideo considerari necessaria est. Ve-
 rum, cum sæpe ex euacuatione virtus nihil
 lædatur, hinc sumitur inconsideratis & te-
 merariis Medicis occasio, ut eam prætermit-
 tant, ceu nusquam quicquam indicet. Fal-
 luntur utem, quia non intelligunt alterius
 cuiusdam causa virtutem esse inspectandam,
 nec quicquam ad affectum removendum
 indicare. Ecce quod Galen. 9. Methodi cap.
 10. manifeste facetur, virtutem nihil indica-
 re ad affectum submo uendum, sed virtutem
 alterius cuiusdam causa esse inspectandam, id
 est, causa vitæ, licet aliquando per accidens
 eius robur faciat ad morbi curationem, ut
 paulo infra ab eodem habetur 9. Meth. c. 13.
Quoniam vero ea, quæ affectum præter na-
 turam discutunt, omnino vitam non custo-
 diunt: immo si aliquis immoderate & in-
 tempestiue illis utatur, vitam adimunt: ob
 id sæpius aduersa indicationes oriuntur,
 cum affectus vacuationem notabilem po-
 scit, virtus vero non tolerat. Nam aliquan-
 do virtus tantum adest, ut ex vacuatione læ-
 datur, & maxime si fuerit in corpore ple-
 nitudo, quoad vires, ut maximum illi pare-

De nominibus non oportet contendere.

Virtus causa vitæ inspectanda

C tur

tur commodum, quod eas premebat sublato. Cum autē morbus plurima eget vacuatione, virtus vero debilis hanc non tolerat, tunc euacuatio nihil prodest, immo maximum affert periculum. Cum vero propter corruptionem humorum, vacuatio fieri debeat, tunc ipsa vti maxime est periculosum, cum enim purgatio fieri debeat, hanc vero imbecillæ vires ferre non possint, ideo quid tunc fieri debet? paulatim oportet, quod vitiosum est, vacuare; paulatimque, quod salubre est, pro eo reponere. hæc autem præcepta nobis Galenus dedit 9. Meth. cap. 10. & cap. 11. Vbi etiam id clare ex ipsius verbis collegimus, non solum vires considerandas esse in missione sanguinis, sed etiam in purgatione per pharmacum recte administranda; pharmaca enim purgantia ventriculum & maxime os eius, quod nervosum est, & sensibile, lædunt, affliguntque, ut dicit Gal. 2. de Ratione victus in acutis, com. 11. Itaque timendum est, ne aliquando virtutem imbecillem resoluant, ideo in exhibitione Medicamenti purgantis virtus consideranda est. Quia, nec immerito, Hippoc. 1. Aphor. 24. dixit: In acutis passionibus raro & in principis Medicinis purgantibus vti, & hoc cum præmeditatione faciendum. Sed quid de Medicamento purgante loquor? cum nec etiam humores acri oxymelle præpar-

*Oxymel virtute debili
de n. lum
non est.*

ran-

randos
ctus in
agri ho
tunc iu
Virtute
dum: A
victus i
dis im
ventris
virtute
quæ ve
dum pr
ponit, i
quod cl
tus imb
ex his r
cuation
benda
liquum
tarecte
Duo en
ratione
bi, & v
mis Hip
vigore
luit; po
mo 9. v
iectari
sufficia
stat: &

randos censuerit Hippoc. 3. de Ratione victus in acutis, comment. 28. nisi prius vires ægri hominis perpenderit: que, si valent, tunc iuuare oxymel, & dari debere iubet: Virtute vero non constante ab eo abstinendum: Adde etiam quod primo de Ratione victus in acutis, com. 45. clysteris seu glandis imponendæ indicationem ex affectu ventris primo accepit, considerata tamen virtute valida aut imbecilli tanquam illa, quæ vel contrario indicet modo, vel interdum prohibeat, vt Galen. in comment. exponit. ideo si virtus valida sit, inquit Hipp: quod clysmate vti possumus: quod si virtus imbecilla fuerit, glande vtendum. quia ex his manifestum est, quod in omnibus vacuationibus maxime virtus præ oculis habenda est, & diligenter consideranda. Reliquum est, vt videamus, quomodo in diætâ recte restituenda virtus consideranda sit. Duo enim sunt, quæ rectam cibandi ægros rationem nobis præscribunt, tempora morbi, & virtus. Hos duos scopos in Aphorismis Hippocrat. considerauit, ideo in morbi vigore, tenuissimo victu vtendum esse voluit; post primo Aphorismorum, Aphorismo 9. virtutis curâ habuit, sic dicens: Coniectari autem oportet, an æger cum victu sufficiat perdurare, donec Morbus constet: & nunquid prius ille deficiat, nec possit

*Clysmate
virtute im-
becilla nõ est
vtendum.*

*Duo sunt
quæ rectam
cibandi ra-
tionem do-
cent tempo-
ra morbi &
virtus.*

C 2 cum

cum victu perdurare. Vis igitur agrotantis consideranda est. ipse enim gratia nutritus, non causa morbi: ideo si virtus robusta fuerit, ut possit perdurare usque ad morbi statum, tunc tenui victu uti possumus. cum vero imbecillior fuerit, adiciendum aliquid & plenior victus adhibendus. quod etiam Galen. i. de Ratione victus in acutis com. 44. scriptum reliquit, dicens, quod sola virtus indicat alimoniam & victum. Si igitur alimonia morbosam affectionem non offenderet, nos virtuti solum attendentes, agros ut sanos aleremus: sed quoniam sæpius morbo noxam affert, ideo morbi affectionem, non tanquam cibi indicatricem, sed tanquam prohibetricem cōtemplamur. Ob id etiam in statu morbi, si casu aliquo virtus dissoluatur, nutrire cogimur. Hinc igitur patet, quod virtus prima est, quæ cibum victumque indicat pro sui custodia: morbus vero nequaquam, sed magis coincidat vel prohibens, vel non prohibens.

Quomodo cibi offerri debeant.

Quomodo autem in quoque affectu ratione habitæ virtutis cibi offerri debeant, id Galen. primo Aphor. Aph. 17. declaravit. Si enim virtus debilis sit cum corruptione, vel defectu humorum, tunc parum cibi, & sæpius dari debet. parum, quia virtus est debilis; sæpius, quia multis cibis eget dispositio. Si virtus sit debilis, humores autem moderate

rate

rate. se
parum
victu
super
cum
tunc
victu
pius
casu
corru
pius
mend
sa, qu
des: h
cere re
re pro
vero v
vicum
lenus
india
tione
Qua
olite M
N
ipsum
essenc
audac
ab illi
sedea

rate se habeant, vel superabundent, tunc parum, & raro dabimus. parum, propter virtutem debilem: raro, propter humorum superabundantiam. Si vires validæ sint cum humorum defectu, vel corruptione, tunc plura, & sæpius offeremus. plura, quia virius poterit plures cibos vincere: & sæpius, quia dispositio indiget. An vero hic casus possibilis sit, ut virtus cum defectu, aut corruptione humorum valida sit; & an sæpius talis dispositio cibis indigeat; cum tamen dicat Hippocrates, Non pura corpora, quanto magis nutries, tanto magis lædes: hic ne prolixitatis vitium incurram, dicere recusabo. Quod si accessio plura offerre prohibeat, tunc raro plura dabimus. Si vero vires validæ fuerint, & corpus plethoricum, tunc pauca raro offeremus. Hæc Galenus: ex quibus iam patet, quod virtutis in diæta, & oblatione ciborum consideratio necessaria est.

Qua ratione vires an validæ, an imbecillæ sint

Medicus dignoscere possit. C A P. XI.

NON sufficit cognoscere virtutem similibus conseruandam esse: verum etiam ipsius robur & imbecillitas Medico ignota esse non debent; ut & tempore opportuno audacter valentioribus remediis utatur, & ab illis, cum opus nõ fuerit, desistat ac supersedeat. simili quoq; rationis modo nunquã

*Virtus facit
ad prognosti-
cum.*

verum prognosticum vel imminentis mor-
tis, vel iam futuræ salutis Medicus afferre po-
terit, nisi virtutis constantia; vel infirmitate
perspecta & cognita. Cum igitur tres in no-
bis sint virtutes Animalis, Vitalis, & Natu-
ralis; & vnaquæque istarum in suo membro
principali resideat, Animalis in cerebro, Vi-
talis in corde, Naturalis in hepate: omnisq;
virtus operationis sit principium, vt inquit
Auicenna in prima, i. summa prima doct. 6.
cap. 1. Nulla porro alia ratione dispensan-
tium nos facultatum infirmitas & robur in-
dicari poterit, nisi ex propriis functionibus
& operationibus. propriæ operationes ce-
rebrum sunt, Phantasia, Memoria, Scientia,
Reminiscentia, Intellectus, Cognitio; &
hæc sunt in cerebro, & per cerebrum. Aliæ
sunt à cerebro, & non in cerebro: & hæc sunt
Sensus, & Motus voluntarius. Sic & opera-
tionum cordis, aliæ sunt in corde, & per
cor; vt vigor animi, Constantia, Ira, & hu-
iusmodi. Aliæ sunt à corde, vt pulsus, & car-
litas. Operationes vero hepatis sunt pro-
priæ, sanguificatio, nutritio, auctio, vt Ga-
lenus scripsit in libello de facultatibus no-
strum corpus dispensantibus. Fortem igitur
virtutem animale[m] cognoscemus ex forti-
bus functionibus arbitrariis in nervis & ce-
rebro, ex sensu bono & motu, ex recta ima-
ginatione, perfecto discursu, & ratione. Ex

*Operationes
cerebri quæ
sunt.*

*Operationes
cordis quæ
sunt.*

*Operationes
hepatis quæ
sunt.*

ope-

operat
an heli
vigore
tas in
edicit
tutro
vitas
pate p
presta
Debut
6. Mem
operati
excitat
Methe
Ration
viam
statis
topian
cranial
ciensil
Gal. &
ne, dub
tum id
iam, &
peripar
Aristot
sona fu
quæ pe
habet
& diue

operationibus autem pulsatiuis in corde, ex
 anhelitu laudabili, ex animi constantia, &
 vigore virtutis vitalis. contra vero infirmi-
 tas indicabitur. Atà functione, quæ in bona
 editur nutritione, aut nutritione abolita,
 tum colore bono aut malo, ex facibus, &
 vivis, tertia facultas Naturalis, quæ ab he-
 pate proficitur, nobis sui agnitionem
 præstabit, quod Galenus ostendit in libro,
 De cutatione per sanguinis missionem cap.
 6. Verum enimvero non solum ex propriis
operationibus virtus dignoscetur, sed etiam
ex ætate & consuetudine, auth. Galen. II.
 Metho cap. 13. qui primo quoque libro de
 Ratione victus in acutis, comm. 45. ad no-
 ticiam virtutis conferre etiam cognitionem
 ætatis assererat, cum cito in pueris propter
 topiam effluuii virtus laboret, ideo Hippo-
 crat. aliquando de virtute mentionem fa-
 ciens illi ætatem etiam adiecit; Vtrum vero
 Gal. virtutem temperaturã esse putarit, nec-
 ne, dubium est. nam primo libro de usu par-
 tium id sentire videtur: quod & Haly et-
 iam, & Alexander Aphrodisæus summus
 peripateticus existimarunt; verum opinio
 Aristotelis in hoc fortasse magis veritati cõ-
 sona fuit, quod virtus sit substantia animæ,
 quæ prout variis utitur instrumētis, & varias
 habet partium temperaturas, varias etiam
 & diuersas ex se edit operationes. Quænam

Questia.

Solutia.

autem ex ætate, & consuetudine indicationes sumendæ sint, ex Galeno habetur 9. Methodi cap. 16. & cap. 17. Hæc de fontibus, quibus virtus ipsa noscatur dicta sint: nunc de aliis sua serie determinandum.

De rebus non naturalibus: & primo de Aere.

CAPVT XII.

QVONIAM satis de rebus præter naturam, Morbo, causis, ac symptomatibus (vt res tulit) post vero de rebus naturalibus, temperatura videlicet, virtute, spiritibus, operationibus, ætate, & consuetudine, loquuti fuimus; superest iam, vt de sex rebus non naturalibus, aere, cibo & potu, somno & vigilia, motu & quiete, inanitione ac repletionem, affectibusq; animi, sermonem habeamus; hæc enim omnia si recte accomodentur, corpus humanum incolume seruant, si male, tunc idem destruunt: cum vero de his omnibus exacte dixerimus, & de chyrurgia, pharmaciaque, tunc tota Medici Methodus omnibus numeris absoluta erit. Ab aere igitur oratio ineunda est. Galenus 9. Methodi cap. 14. Medicatorias ab his tribus indicationes sumi voluit: ab affectu præter naturam, à corporis temperamento, & tertio ab ambiente nos aere, sub quo anni tempus, & regio cõprehenditur; ideo

aeris

aeris summa cōsideratio & cura habēda est. Reliquas enim materias tum deligere, tum fugere licet: quam autem ambiens prestat, fugere non licet, immo necesse est præsenti cœli stabant: idcirco aeri quoque attenti esse cogimur. Hic vero modo rationem habet auxilii, modo causæ ægritudinalis & morbificæ. cum enim morbo aduersatur, tunc auxilii; cum vero morbo consonat, & ipsum fouet, tunc causæ morbificæ rationem habet. Exempli gratia si morbus calidus sit, & siccus, aer vero frigidus & humidus; tunc aer ex numero est auxilii: si calefaciat & siccet, morbificis causis annumerandus est. Sedulo igitur agendum est, ut ambientem, qualem esse expedit, Medicus præparet. id autem fiet, & domos quæ ex se tales sint eligendo; & arte, ut tales sint, ut morbo aduersentur, præparando. si ergo morbus calidus sit, & aer calidus; tunc talis aer, ut auxilium fiat, ad frigidum permute- tur. & primo deligendæ erunt frigidæ domus subterraneæ, & ad Septentrionem ver- se, quod si tales non sint, arte erunt præpa- randæ. Domus ergo sit, in qua ex Euripo aliqua aura inspiret, in quam multi fontes aquarum se deiiciant, & aqua frigida de va- se in vas transfundatur. hoc enim etiam sta- tim est somniferum. Domus etiam aqua fri- gida assiduo inspergenda, & flores, & ger-
C S mina

*Aer causa
est sine qua
non.*

*Aer aliquā-
do auxiliij
aliquando
causa mor-
bifica ratio-
nem habet.*

*Domus vel
eligenda vel
preparanda.*

mina frigida & humida facultatis per domum proiici debent; ut rosæ, ruborū summitates; vitiū capreoli, & rami lentisci: turba etiam hominum prohiberi debet, ne ingrediatur. nam hoc etiam calefacit. Quod si aer calidus reddi debeat, ut morbo aduersetur, tunc domus calida, & ad ventos calidos versa eligenda: Arte vero parari poterunt igne accenso in cubiculo, suffumigiis, odoribus, & illis omnibus, quæ domum calefaciant. Quod si aliqua vacuatio in signis per phlebotomiam, aut pharmacum purgans fieri debeat, temperatura aeris maxime est respicienda, ut enim monet Galenus primo ad Glauconem cap. 14. omnes quibus Medici nihil omnino de temporum statu cogitantes sanguinem abstulerunt, interiore ibi deo cum aer exquisite calidus & siccus fuerit, ut tempore medio inter Canis ortum, & Arcturi; si etiam valde frigidus, tunc sanguinem mittere est formidandum. sic de regione putandum, & anni tempore, vel imo quædam dice calidis, vel frigidis: nam in calidis constitutionibus nonnulli non recte euacuati, ex syncope, & dissolutione: in frigidis vero in principio accessionum nimis refrigerati interierunt. sic & de pharmaco existimandum. ideo Hipp. 4. Aphor. Apho. 1. docuit sub Cane & ante Canem difficiles esse medicationes. tunc enim pugna fit, cum medicamen

eamen
delicet
ad exte
incom
tis per
enim in
ti, & vi
re debe
Hipp. 6
buscu
contien
care op
de Aere
accepit
alias reg
prætere
dimitte
iam for
tem ve
vomitu
& hyen
positum
estate si
riores. N
estate &
de cura
lexit a d
rum sup
gare in a
operant
onis gra

tamentum ad contrariam ferat partem, videlicet ad interiora, humores ipsos, aer vero ad exteriora; ideo tunc non leue sequitur incommodū: sic & in hyeme purgatio fortis per pharmacum vitari debet. humores enim in hyeme quieti sunt, & quasi concreti, & via per quas virtus medicamēti transire debet, anguste sunt, & conniuent. ideo Hipp. 6. Apho. Apho. 47. dixit, quod quibuscunque sanguinis missio, aut purgatio conuenit, hos vere purgare, vel venam secare oportet, quod & Hipp. præcepit in lib. de Aere, locis, & Aquis. cap. 6. Id ab Hippo. accepit Auicenna in Fen. quarti cap. 1. vbi inter alias regulas hanc posuit, dicens: ex regulis præterea, quas obseruare debes, est fortes dimittere Medicationes in temporibus etiam fortibus, quāto plus poteris: sicut ventrem vehementer soluere, aut prouocare vomitum, aut aperire, & adurere in estate, & hyeme. Verum Hipp. 4. Aphor. 4. oppositum statuisse videtur, suadens medicari æstate superiores magis, hyeme vero inferiores. Nihil igitur prohibet, quo minus in æstate & hyeme purgemus. Verum Hipp. de curatione illegitima & cogente intellexit: cogimur enim aliquando ex humorum superabundantia, & prædominio purgare in æstate & in hyeme: Regulariter vero operantes, & tempus idoneum præseruationis gratia eligētes, purgationē magis in ve-

Obiectio.

Solutio.

re molimur. vel dicimus, quod in principio æstatis & hyemis fieri debet purgatio: in medijs autem temporibus, cum maximi calores sunt, & frigora, tunc ab omni purgatione quiescendum. Temporum quoque anni ratio habenda est. ad prædicendum enim plurimum faciunt in singulis Morbis: & futuras ægrotudines prænuntiant; unde Medicus providentia sua corpora præservabit; & mala adventura auertet. Quamobrem, quando contingit, ut aliquis in æstate, quartana laboret, Medicus eius brevitas prædicet, propter sermonem illum Hippocratis 2. Aphorismorum 25. Vbi actiuas quartanas breues esse ait, autumnales vero longas, & maxime illas quæ hyemem attingat. Sic etiam, cum mutationes magnas temporum Medicus videbit, morbos futuros nuntiabit. & cum eadem die modo erit calor, modo frigus, dicet morbos Autumnales esse expectandos. sic & ex Anni temporibus siccitates imbribus salubriores esse sciet; sic & quid hyems vel Aquilonia vel Austrina, vel Ver, vel Autumnus, vel Aestas portentant, prænoscet; quæ omnia ab Hippocrate in tertia Aphorismorum particula discenda sunt: vbi, & qui morbi in quoque tempore expectandi sint, & qui quoque tempore morbi inualescant, & quibus ægrotudinibus ætates singulæ corripri soleant, breuibus

sen-

*Temporum
anni ratio
habenda est.*

sentent
nulqui
nia hic
Regio
nam ad
gat, que
quæ
pans
ig: cum
pui &
Hippo
conide
pertra
rendun
- nob
De
regit
oquim
in Vi
Q
ne & ue
aduerse
tio de
est, &
substan
ordinis
derari
- op
stantia
nuis, ab
em in C
- ual

sententiis complexus est: quæ quando unusquisque ex seipso percurrere potest; omnia hic perstringere superuacaneum foret. Regionum vero natura noscendi, & quæ nam ad Orientem, quæ ad Occidentem vergat, quæ sit Australis, quæ Septentrionalis, quæ in montibus quæ in vallibus quæ prope maria, quæ prope itagna, & plaudes sita sit: cum secundum quamque regionem proprii & peculiare morbi excitentur; quæ Hippo. in suo libello de locis, aere, & aquis considerauit. Hæc de Anni temporibus pertractata sunt: nunc de cibo & potu descendendum.

De Cibo, Potu, & reliquis non naturalibus.

C A P. XIII.

QUONIAM aliis præsiidiis non omnino utimur, sine alimentis autem non uere quidem, neque secunda, neque aduersa valetudine possumus: ideo de separatione de cibis & alimentis in medicina utilis est, & necessarium. Cibi itaque vel ex parte substantiæ, vel quantitatibus, vel qualitatibus, vel ordinis, vel secundum utendi usum considerari possunt.

PRIMUM igitur in consideratione substantiæ, ciborum alii crassi succi sunt, hi tenuis, alii medii succi inter crassum & tenuem. Crassi succi qui sunt, Galenus in libro

De

*Substantia
cibi.*

Cibi crassi.

Succi qui sunt

De bonitate & vitio succorum recenset: tales igitur sunt, Panis sine fermento, Caseus, Lac bubulum, Placentæ, Legumina, farina triticea, Bellaria omnia sine fermento, Cochleæ, Oua indurata & fricta in sartagine: inter pisces Cætacea, Thunni, Ostrea, Bulbi, Fungi, Tabera, Amylum, Cor, Iecur, Renes, Testes, extremæ partes animalium, Cerebrum, Spinalis medulla, caro Porcina, Lens, Fabæ. hæc omnia inter crassos cibos reponuntur. Cibi vero tenues sunt, primo vt de carnibus loquar, carnes Auium monticularum, quæ in stagnis & paludibus non degant, verbi gratia vt Passerum, Turdorum, Merularum, Perdicum, Columbarum turricularum, partes extremæ Porcorum, alæ Gallinarum, Turturum, & Perdicum caro; quæ laudabilis est, si modo hæc mortuæ vno die afferrentur. aliorum omnium quadrupedum carnes, præterquam Hædorum, & Vitulorum, vitandæ sunt. crassum enim succum generant. In genere vero piscium, saxatiles inter attenuantes sunt cibos, post Merula, quæ Venetiis mutato nomine vulgo Menola dicitur; Scarus, Turdus, & quæ Venetiis vulgo vocantur Oraç & Alberi. Panis vero optime coctus in furno cum modico sale, & fermento tenuis est, & optimi succi sic & Ptissana. Inter Olera vero ista sunt attenuantia, Allium, Ceba, Nasturtium, Porrum,

*Cibi tenues qui sunt.**Olera attenuantia.*

ram, Sina
num, Cal
Satireia
fructus,
Orniniu
ragus, Raa
Pastinaca
men Apii
Lybistia
Lini, Can
De atten
tem, qui
linum &
Columba
Passerul
rum, Afe
pauimur
bis vt po
bis velle
bis, qui v
imbecille
Quæ faci
beni. No
o, Quam
diueta p
quando e
minuitur
augerunt
peracuris
boris, sp
m

rum, Sinapi, Smyrnum, Pyrethrum, Origanum, Calamintha, Silybrium, Pulegium, Satureia, Thymum, Cappares, Terebynthi fructus, Eruca, Sium, Apium, Petroselinum, Ominium, Raphanus, Brassica, Beta, Asparagus. Radices vero tenues sunt ut Dauci, & Pastinacæ. Semina vero tenuia sunt ista, semen Apii, Petroselini, Cimini, Carui, Anisi, Lybistici, Ameos, Dauci, Seseleos, Ruthæ, Lini, Canabis que omnia Galenus in libro De attenuante victu enumeravit. Cibi autem, qui medio modo se habent, sunt Gallinarum & Gallorum carnes, Phasianorum, Columbarum, Turdorum, Merularum, & Passerculorum omnium, & piscium Gobiorum, Asellorum, & Mullorum. Qui ergo plurimum se exercent & laborant, crassis cibis uti possunt. qui vero se non exercent, cibis vesci debent, medio modo se habentibus. qui vero iam agrotant, & ventriculum imbecillum habent, cibis tenuibus, qui coqui faciles sint, & boni succi nutriri debent.

Semina tenuia.

Cibi medio modo se habentes.

Quantitas cibi secundis varia morborum temporum mutatur.

Quantitas vero cibi secundum tempora diversa morborum immutari debet. aliquando enim cibus prohibetur, aliquando minuitur, aliquando aequatur, aliquando augetur. Prohibetur autem cibus in morbis peracutis, qui statim extremos habent labores, primo Aphorismorum 7. Minuitur

tur

gmvz

tur in statu : tunc enim victu tenuissimo v-
tendum est. In principio autem status au-
gemus : & quanto magis ad statum egritu-
do procedit, tanto magis cibum subtrahi-
mus.

3
Qualitas.

Qualitas vero ciborum aliquando mu-
tanda est secundum varios vsus: vt, si virtus
debilis sit, & debent restaurari, tunc dabi-
mus cibos in qualitate & virtute potentes;
qui tamen in quantitate pauci erunt, vt sunt
testes Gallorum, & oua.

4
Ordo ciborū

Ordo vero ciborum talis erit, vt primo
loco leuis cibus, & qui facilius concoqui-
tur, aut putrescere potest : deinde vero &
qui difficilius ægriusque coquuntur, assu-
mantur: alioqui in ventriculo corruppe-
rentur.

5
Modus uten-
di cibis.

Vtendi vero modus maxime ex consue-
tudine cognoscetur. magna enim pars in
morbis ad totius victus medicamentorum-
que inuentionem ex consuetudine sumi-
tur; teste Gal. 7. Meth. cap. 6. nam, cum alii
semel, alii bis, alii alia hora edant; aliis aliud
sit cibus, aut olera, aut legumina, aut poma,
aut carnes quadrupedū, aut caseus, aut lac;
cuiusque consuetudinis cura habenda est in
ciborum administratione. Temporis etiam
cura habenda est, & quia in nocte quies, &
somnus, & longius tempus cibum excipi-
unt; ideo in cœna cibi valentiores exhiben-
di

di sunt: q
solum rar
ga experi
nus. ex qu
prandio e
fiat cōco
nonnulli
Sed &
prietates:
pertinet,
qui abho
qui si gust
circo Aue
finitas in
imperfect
temq; exe
prietates i
vt agris g
rat; vt præ
nismorum
terior cib
lioribus
dus. hos
concoqui
aliquand
bra aliqua
munus te
matione
nientia el
non adstr

di sunt: quod & Athletæ faciunt, qui non solum ratione hoc inuenerunt, sed & longa experientia comprobarunt. Hæc Galenus. ex quibus palam est, quod cœna lautior prandio esse debet, cum in somno melior fiat cōcoctio, quã in vigilia, frustra; in hoc nonnulli digladiantur, & tempus cōterunt.

Cœna prandio lautior esse debet.

Sed & Naturarum inspiciendæ sunt proprietates: ex his enim materiæ, quæ ad victũ pertinet, copia suggeritur. Alii enim sunt, qui abhorrent calcem; alii vinum, alii sunt, qui si gustent ptissanam, statim nauseant. idcirco Auerroes 6. Collectaneorum, cum infinitas in arte Medica proprietates videret; imperfectionis nota ipsam damnauit; artemq; exercere noluit. Medicus igitur proprietates istas animaduertat; & aliquando, vt ægris gratificetur, cibos gratiores eis offerat; vt præceptum fuit Hippocratis 2. Aphorismorum Aphorismo 38. quod parum deterior cibus, & potus, suauior autem, melioribus sed minus suauibus est præferendus. hos enim amplexatur ventriculus, & concoquit, vnde non manet deterior, sed aliquando melior redditur. Quod si membra aliqua, vt ventriculus, aut hepar, quorũ munus toti corpori commune est inflammatione laborent, nutrimenta istis conuenientia eligenda, non mordacia, nõ dulcia non adstringentia. hæc autem tradit Gal. 13

Cibi suauiores aliquando melioribus præferendi.

Quæ nam e-pati nutrimenta conueniant.

D

Me-

*Potus qui
esse possit.*

*Vini aquosæ
utilitas.*

*De somno &
vigilia.*

*Consuetudo in
viciis*

*De motu &
quiete.*

*De inanitione
& reple-
tione.*

Methodi cap. 14. De potu autem, si dolor
adsit capitis, & virtus debilis non fuerit, nõ-
dumque apparentibus signis coctionis, à
vino abstinendum. Possumus autem vti alio
potu, vel aqua hordei, vel syrupo viol. vel
iuleb Ros. aut viol. vel vino mali granati,
vel aqua cocta cum saccharo, vel alio potu:
quod si vinum postea detur, illud eligatur,
quod aquosum sit, album: & pauciferum,
quod Oligophoron 3. De ratione victus in
acutis tex. 20. vocavit Hippocrat. hoc enim
vias aperit digestionis, urinam ciet, vires or-
ganorum auget, boni succi est, & expellen-
dis excrementis viam facit. Hactenus de ci-
bo & potu: de somno vero & vigilia aliisq;
omnibus, paucis me expediam; somnus er-
go & vigilia modum seruent. vt enim Hip-
pocratis sententia fuit secundo Aphorismo-
rum 3. Somnus & vigilia vtraque si modum
excesserint malum: diurnus vero somnus,
quia maxime caput replet, nisi iam multo
tempore in consuetudinem abierit, vitæ adus
est. De motu vero & quiete; quiescant ægri
nec moueantur: nisi aliquando vt meliori
aere fruantur, vel in patriam redire, vel do-
mos permutare velint. De inanitione vero
& repletionem illud dicendum, vt nullo mo-
do ægri se repleant; nam nimia repletio sa-
nis nocet; secundo Aphorismorum 17. Vbi
enim alimentum præter naturam plus inge-
stum

stum est, n
dit: quant
borum co
nitione v
clysteris v
tes & excr
bus vero a
retentanc
sentur, se
procuran
ctaculis, n
di. His eni
adhibitis
niente sa
pore reu
quandoc
dices; vt l
alia duo r
ea tota ar
dum est:
videlicet
sionem,
superest v
ne curanc
quæ fit
mo

stum est, morbum facit & sanos ipsos offendit: quanto igitur magis egris ipsis nimia ciborum copia & ingluuies nocebit? De inanitione vero saltem quotidie vel sponte vel clysteris vsu, ventris inferioris superfluitates & excrementa deponant. De Accidentibus vero animi, studendum est, & omni arte tentandum, vt læti sint, & cum amicis versentur, semperque animi iucunditas ægro procuranda est sermonibus, actionibus, spectaculis, narrationibus, & singulis huiusmodi. His enim sex rebus non naturalibus recte adhibitis; nullo alio instrumento interueniente sanitatem aliquādo amissam in corpore reuocamus. Sed quoniam Morbus quandoq; adeo magnus est, & altas egit radices; vt leuiora hæc præsidia aspernetur; ad alia duo maiora instrumenta, ex quibus postea tota ars Medica completur; confugiendum est: ideo de his duobus instrumentis, videlicet curandi ratione per sanguinis missionem, & recta purgatione per pharmacū superest verba facere. primo igitur de ratione curandi per sectionem venæ, post de ea, quæ fit per pharmacum purgatione sermonem habebō. iam igitur à sectione venæ sic auspicio.

De accidentibus animæ.

D 2 ALTE-

ALTERA PARS,
DE RECTA CVRANDI
ratione per venæ sectionem.

Quid sit phlebotomia, & qui affectus venæ
sectione egeant.

CAPVT I.

VM venæ sectio vnum ex
maioribus remediis sit, quæ
Medicus afferre soleat; non
confuse, sed distincte de ipsa
peragendum. hunc igitur
ordinem hac in re seruiabimus, vt primo,
quid phlebotomia sit proponatur; secundo,
qui sint affectus, qui venæ sectione egeant:
tertio, quinam homines sint, qui innoxie
sanguinis missionem ferre possint: quarto,
quæ venæ in quoque affectu secandæ sint:
quinto, de scopis & indicationibus loquar,
ex quibus modus & quantitas mittendi san-
guinis cognosci possit: sexto, quo tempore,
& quando vena sit secanda. His enim habi-
tis nihil, quod spectet ad sectionem venæ,
amplius desiderari poterit. Primo ergo quid
phlebotomia sit, quæramus. Phlebotomia,
vt voluit Galenus secundo Aphorismorum
com. 17. omniū æqualiter humorū exquisi-
tissima

1.
2.
3.
4.
5.
6.
Phlebotomia quid sit.

tissima est
quarta prin
cuationem
humorū eu
do euacuat
teste Gal.in
est plenitudo
quoad vire
sanguis ade
nas extend
disrumpan
periculosam
iussit Hipp
ri; i. Aphor
tem plenitudo
ri; vel ex or
rentorum
quoad vire
illa non ad
in corpore
ta virtute,
dominetur
bonitatem
ferint, fieri
tudinem a
gna indica
forumque
hæc signa
fitudo qua
de qua Hip

tissima est euacuatio. hanc & Auicenna in quarta primi cap. 20. definiens, dixit esse euacuationem vniuersalem, quæ multitudinē humorū euacuat, multitudo .n. seu plenitudo euacuationi opponitur. Plenitudo autē teste Gal. in lib. De plenit. duplex est; alia .n. est plenitudo quoad vasa: alia est plenitudo quoad vires. plenitudo quoad vasa ea est, cū sanguis adeo superabundat, vt copia sua venas extendat, periculūq; immineat, ne venæ disrumpantur. & hanc plenitudinē, vtpote periculosam, in Athletis statim nos soluere iussit Hipp. vt corpus rursus inciperet nutrirī; i. Aphorismorum Aphorismo 3. hæc autem plenitudo fit vel solum ex sanguinis puri; vel ex omnium succorum in sanguine contentorum redundantia; Plenitudo vero quoad vires illa est, in qua, quamuis copia illa non adsit, tamen humores illi; qui sunt in corpore, virtutem premunt. ideo grauata virtute, cum humores non regat, & illis dominetur; humores illi à natura derelicti bonitatem suam amittunt, quam cum amiserint, fieri nequit, vt non putrescant. Plenitudinem autem quoad vasa propria hæc signa indicabunt, Rubedo coloris, tumor, vasorumque distensio. Eam vero quoad vires hæc signa sequentur; grauitas, tensio, & lassitudo quædā, quæ vlceris sensum habebit: de qua Hippoc. 2. Aphorismorum Aphor. 5.

Plenitudo duplex.

Plenitudo quoad vasa qua sit.

Plenitudo quoad vires qua sit.

Signa vtriusque plenitudinem indicantia.

inquit, Spontaneæ lassitudines morbos præ-
nunciant. vbi ergo in hac duplici plenitudi-
ne valentes vires fuerint, & ætas permiserit,
vena incidatur. in his. n. sanguinis missio vti-
lis erit, tanquam vacuantium prædiorum vna:
verum tamen est, quod in plenitudine quo-
ad vires ratio habenda est, vt virtus constans
sit. si enim in tali plenitudine crudus humor
& frigidus per corpus collectus sit, vena tun-
di non debet. nam cum copia crudorum hu-
morum virium robur non adest, vt Galenus
ait in libro De curandi ratione per sanguinis
missionem. c. 2. virtute igitur forti sanguinis
detractio molienda. Quibus vero aliis affe-
ctibus sanguinis missio cõueniat, sciendum
est quod non modo præsentibus, sed etiam
futuris morbis præcauendis venæ sectio cõ-
uenit. hinc Gal. quibus sputi sanguinis, apo-
plexiæ, epilepsiæ, peripneumoniæ, pleuriti-
dis, anginæ, retentionis hæmorrhoidarum, aut
menstruorum, vertiginis, podagræ, arthriti-
dis periculum imminebat, his omnibus in-
eunte vere sanguinem mittebat; quod &
Auicenna docet in quarta primi cap. de Phle-
botomia. Nec modo cum corpus plethori-
cum est (vt perperam sensit Menodorus) ve-
næ sectio est ex usu; verum etiam citra pleni-
tudinem, cum propter aliquem casum vel do-
lorem futura timetur inflammatio, venæ sectio
mirifice prodest. Pro quo notandum, quod
phle-

*Quibus af-
fectibus san-
guinis missio
conueniat.*

phleboto
aliquando
ro, vt reu
mentiore
sam parte
uer, teste
ne per mi
thodic. 11.
guinis è n
brachio s
ne fortasse
go statim
dus foret,
potius per
leret, quã
preca que
da. Quam
mũ esse di
continent
putrescen
ellet, & m
vt Tertian
non pecc
guine extr
ctionem e
mus Galen
tentibus,
humorũ i
euacuand
thodi cap

phlebotomia duab. de causis adhiberi solet: aliquando, vt euacuatorium; interdum vero, vt reuulsorium remedium; quod vehementiorem humorum impetum ad diuersam partem reuocet, vel ad propinqua deriuet, teste Galeno in libro De curandi ratione per missionem sanguinis. cap. 11. & 9. Methodic. 11. Ideo aliquando, cum fluxum sanguinis è naribus cohibemus, secta vena in brachio sanguinem reuellimus. hac ratione fortasse Gal. 13. Methodi cap. 21. in lethargo statim ab initio, quamuis Morbus frigidus foret, venam incidendam mandauit, vt potius per sanguinis missionem à capite reuelleret, quàm vacuaret. Vel id fieri voluit, propterea quod lethargo plenitudo esset adueta. Quamobrè Gal. 11. Meth. c. 15. Saluberrimum esse dixit in febribus venam incidere, non continentibus modo, sed in omnibus, quas putrescens humor accedit. Quod verum non esset, & maxime in febribus intermittentibus, vt Tertianis, & Quartanis: cum in his sanguis non peccet in venis, sed alius humor à sanguine extra venas putrescat, qui per venæ sectionem euacuari non potest. Nisi intelligamus Galenum suadere in febribus intermittentibus, quibus plenitudo & abundantia humorum iuncta sit, sanguinem aperta vena euacuandum. obstructio enim, vt ipse 11. Methodi cap. 4. declarauit, in febribus putridis

Phlebotomia duabus de causis fieri solet.

In febribus intermittentibus, quādo vena sit secanda.

aliquando fit ex humorum abundantia, aliquando ex ipsorum lentore & crassitie. Magis igitur ratione abundantie, quam humoris extra venas putrescentis in febribus intermittentibus venam secari iussit. & quod hoc ita sit, id ex verbis, quæ ibi Gal. subiunxit, manifeste apparet. dicit enim, quod propter missionem sanguinis leuata, quæ nostrum corpus regit, natura, exonerataq; eo, quo velut sarcina premebatur, haud ægre, quod reliquum est, vincet: quod signum est talibus febribus multitudinem & plethoram iun-

In vena sectione non modo morbus, sed & causa morbi aliquando spectanda.

ctam fuisse. Porro & in venæ sectione non solum aliquando morbum ipsum, sed & causam respicere debemus: ideo quamvis quandoq; Morbus frigidus sit, cum tamen causa missionem sanguinis indicet; vena sine aliqua noxa secari poterit, quod & Hipp. ipse observavit, & nos his verbis docuit, ut est legere apud Galenum in libro De convulsione, palpitatione, & rigore cap. 5. Est imarpei

” Ancillæ cui neque sanguis fluxerat postquam
 ” filium peperisset, os autem vulvæ auersum
 ” erat, ac dolor in coxam, & crus pertingebat;
 ” ex talo sanguis detractus profuit, etsi tremores
 ” restotum corpus occuparet, sed ad causam
 ” veniendum & causæ occasionem. Mulieris

Curatio mulieris per missionem sanguinis ex talo.

(inquit Gal.) Hipp. meminit, quæ quod à partu celeri illa secundarum puerperii purgatione vacuata non esset, deinde tremor illi obortus est.

est. hæc d
 tracto, e
 quod ali
 mor eni
 sanguis v
 indiget c
 guis iube
 fuit, & n
 niendum
 causam t
 tenti, qu
 vero cau
 vacuatio
 per quer
 coniung
 lo molit
 are voleb
 gebatur.
 nis vena
 secto ven
 venarum
 cognosc
 commu
 per ex ce
 quæ affe
 derimus
 sanam se
 venarum
 nifestun
 cito acc

est. hęc dicit Hipp. sanavi sanguine ex talo detracto, etsi tremores adessent, quasi dicat, quod alius illi sanguinem non misisset. tremor enim frigidus affectus esse creditur, sanguis vero est calidus in affectu: igitur qui indiget calefieri, nequaquā videbatur sanguis subtrahendus. ipse tamen Hipp. ausus fuit, & rationem docet, Sed ad causam veniendum, & causę occasionē. Nouit enim causam tremoris esse sanguinis copiam retenti, qui Nature pondus erat; occasionem vero causę, vuluę affectum: deinde copia vacuationem indicante; parte affecta locū per quem euacuare cōueniebat; ambo hęc coniungens sanguinis detractionem ex talo molitus est; Hanc, quia sanguinem vacuare volebat; ex talo autem, quia vterus affligebatur. Sanguine igitur abundante in venis vena secanda est. Quod autem vtero affecto venam tali diuidere conueniat, id ex venarū comunione, quę ex Anatome scitur cognoscimus. alia. n. alii parti corporis vena communicat, oportetq; vacuationes semper ex communibus moliri: nam, si venas, quę affectę parti nihil communicant, inciderimus, nihil affectę parti medebimur, & sanam semper lædemus: communitas vero venarū quanti fieri debeat hinc nobis manifestum fiet, quod reuulsio tunc recte & cito accidit, cum venarum cōmunitas & so-

D 5 cietas

cietas seruatur. Ex his igitur iam patet, quoniam illi affectus sint, qui sanguinis missione viribus & ætate consentientibus curandi sint. Sed hic aliqua de reuulsione, & deriuatione interserere non erit inuutile.

De Reuulsione, & Deriuatione, qua fit per sectionem venæ.

C A P V T I I.

LOCVS hic monere videtur, vt de Reuulsione & deriuatione nonnulla dicamus. Quid igitur Reuulsio sit, omnes consentiunt ipsam fluentium humorum in diuersam partem esse reuocationem. In hac vero reuocatione quatuor conditiones spectandæ sunt, quas Auicenna tradidit, in quarta primi cap. primo.

Prima est, vt diuersitatem partis seruemus, semperque ad contrariam partem trahamus, à dextra ad sinistram, & e contrario: ab inferioribus ad superiora: ab ante, retro, & contra. Hanc diuersitatem prodesse Hipp. experientia comprobauit. quinto enim Aphorismorum Aphorismo 68. scripsit, quod dolentem partem capitis posteriorem vena in fronte incisa iuuat; quod auersionis gratia fecit Hipp. vt notat Galenus in commento. Auersio enim ad contraria fit secundum longitudinem, supra & infra: secundum latitudi-

Reuulsio quid sit.

Quatuor conditiones in Reuulsione spectandæ sunt.

Auersio quot modis fiat.

itudines
altitudi
Secur
munita
in super
tula ad
& quine
tur Hip
ter vena
Ter
tudinis
confide
seruetu
Qu
distanti
nes ser
venaru
pter qu
lateris,
quod &
guinis
quicqu
mi. Hir
in pleu
sinistri
diuerte
libro A
Repell
in opp
missio

titudinem, à dextris & sinistris; secundum altitudinem, ante & retro.

Secunda Conditio est, vt societatis communitalisque venæ curam habeamus: ideo in superfluo fluxu menſtruorum cucurbitula ad mammas appoſita reuellimus: quod & quinto Aphorismorum Aphor. 50. teſtatur Hipp. ſumma enim eſt communitas inter venas mammaram & vteri.

Tertia Conditio eſt, vt fibrarum rectitudinis cura habeatur, & hæc maxime eſt conſideranda. Videmus enim, quod ſi hæc ſeruetur; plurima ſtatim ſequitur vtilitas.

Quarta conditio eſt vt longa ſeruetur diſtantia. Sed duæ potiffimum conditiones ſeruandæ ſunt, altera eſt communitas venarum, altera fibrarum rectitudo; propter quam Hipp. venam internam eiufdem lateris, non autem oppoſiti, ſecari iuſſit. quod & Gal. in libro De curatione per ſanguinis miſſionem cap. 16. confirmauit, quicquid Auicenna voluerit in tertia primi. Hinc illi maxime redarguendi ſunt, qui in pleuritide dextri lateris venam ſecant ſiniſtri lateris. Tres autem auertendi ſeu diuertendi Modi ſunt: vt docuit Galen. in libro Artis Medicæ cap. 95. Vnus eſt per Repellentia, ſecundus per Reuellentia quæ in oppoſitum attrahunt; tertius per tranſmiſſionem materiæ de membro ad membrum.

Auerſionis tres ſunt modi.

*Auersio re-
spectu reuul-
sionis est ut
genus.*

brum. Diuersio autem respectu reuulsionis loco generis se habet. Si igitur quandoque vehemens aliqua sit inflammatio, & subitus ac præceps humorum fluxus irruat, tunc eiusdem lateris è directo vena ampla aperienda est. vena ampla, quia quanto per maiora fit vasa euacuatio; tanto est expeditior, vt habetur primo Artis Medicæ cap. 95. Vena autem è directo eiusdem lateris secetur: hoc enim Galeni consilium fuit 13, Meth. c. 11. si fluxus lentus fuerit vel propter præseruationem vena sit diuidenda; distantior vena pro arbitrio Medici eligi poterit.

Quæstio.

Illud vero in controuersiam verti posset, quod cum hepar venarum omnium fons sit & principium, & sectio venæ sanguinem euacuet, nunquam euacuationis seu reuulsionis gratia sanguis euacuari deberet, nisi secta vena dextri cubiti, quæ maxime ex fonte, videlicet à iecore euacuat ac reuellit: quod & autoritate Hippo. confirmatur, qui, vt omnia vere, sic & istud protulit, Totum corpus nostrum conspirabile, & conflabile, & vt græce dicitur *συμπαροῦν καὶ συρροῦν* omnesq; partes animalis inter se compatibles esse, & mutuo affici. Quod cum ita sit, rectitudo nequaquam seruanda videtur in reuulsionibus: ex quacunque enim parte corporis vena secabitur propter corporis totius cum partibus consensum, eadem se-
per

per sequ
tura sag
tes dext
læsa, a
ratione
cum fin
stris, qu
compat
sanguin
tudiner
si enim
tionibu
quam v
mus, n
eruptio
si enim
nare sar
sinistra
sanguin
laborat
ex dext
utilitas
nihil p
quod v
author
per san
etiam
sponte
dextra
cucur

per sequetur utilitas. Nisi esset, quod Natura sagax septo transuerso interposito partes dextras à sinistris diremit; ne altera parte læsa, altera quoque repente læderetur. hac ratione fit, vt magis dextra cum dextris, quàm cum sinistris: sinistra vero magis cum sinistris, quam dextris conspirent, confluant ac compatiantur. ideo recte Hipp. præcepit sanguinis Reuulsionem secundum Rectitudinem, quod *κατ' ἰξίον* vocauit, fieri debere. si enim in directe oppositis sanguinis eruptionibus venam secemus, citissime conspicuam videmus utilitatem. at si contra secemus, nihil prodest. Quod & in sanguinis eruptionibus, quæ à Natura fiunt, videmus. si enim turgente liene, Naturæ vi ex dextra nare sanguis erumpat; vel in iecore ex nare sinistra, nulla sane sequitur utilitas: quod si sanguinis eruptio in directum fiat, vt liene laborante ex sinistra nare; iecore laborante ex dextra sanguis erumpat; tunc euidentis utilitas celeriter sequitur: contravero si fiat, nihil prodest, aut etiam interdum nocet, quod vires citra morbi leuamen deiiciat, auctoritate Galeni in libro De Curatione per sanguinis missionem c. 15. Quare & nos etiam Naturam recte operantem, & ea, quæ sponte accidunt & profunt, imitantes, si ex dextra nare sanguis fluat, sanguinè apposita cucurbitula ad dextrum hypochondrium reuel-

uellemus: ad sinistrum vero, si ex sinistra erumpat. Rectitudo igitur in reuulsione per venæ sectionem semper seruanda, plurisque rectitudo fieri debet, quam partis diuersitas; immo nec partes contrariæ inuicem, & diuersæ iudicandæ sunt, nisi secundum rectitudinem vna alteri opponatur. Quod si Galenus 13. Methodi cap. 5. Situm partis laborantis respicere non videatur, nec rectitudinem, cum manu laborante, crura; altero crurum male habente, reliquam scarificet; dico, quod Galenus rectitudinem seruauit. communis enim & directæ venarum est societas, per quã crus sinistrum incisum à dextro sanguinem euocat. ambo enim à vena caua sanguinem recipiunt. Duo autem præcepta nobis tradidit Auicenna in quarta primi cap. primo. quæ in Reuulsione negligi non debent. nam cum reuellere volumus, si in membro à quo reuellimus, adsit dolor, prius dolorem sedare debemus: post vero reuellere, aliter enim, cū dolor maxime attrahat, & nos ad alteram partem trahamus; pugna fieret, & agitatio materiæ, & hac ratione corpus summopere lederetur. Secundum præceptum est, vt, cum reuellimus, supra membrum principale transitus non fiat. Quod si in hoc quispiam hæsitet, cum Hipp. in dolore capitis ex parte posteriori, venam secat in parte anteriori; nonne

tunc

Obiectio.

Solutio.

Questio.

tunc sup
brum,
venam
stantian
termino
hibet. h
sectio v
alioqui
nistri co
princip
itus fier
uatio ve
attractio
debet. in
sanguin
ro ab ip
est mate
bet, vel
me vici
vero par
citer fit
ter, vt p
curbitu
tionem.
Medicæ
nis nom
quapro
uamus a
sanguis
in fluxu

tunc supra membrum principale, quod est cerebrum, transitum facit? sed transitum fieri per venam membri principalis, non per eius substantiam (modo in ipso fluxus tanquam in termino non quiescat, & sistatur) nihil prohibet. hinc fit, ut in pleuritide dextri lateris sectio venae in dextro brachio fieri debeat: alioquin, cum in medio lateris dextri & sinistri cor sedem habeat, supra membrum principale, videlicet cordis substantiam, transitus fieret. & de Reuulsione hactenus. Deriuatio vero humoris in vicinam partem est attractio. haec autem post Reuulsionem fieri debet. in principio enim iam fluente materia sanguinis detractio est longinquo, postea vero ab ipsa parte affecta, cum iam ad ipsa fluxa est materia, & in ipsa fixa; vacuatio fieri debet, vel ab ipsa particula laborante, vel a maxime vicina, & haec est deriuatio. A laborante vero particula, cum ipsa ignobilis est, dupliciter fit deriuatio; vel manifeste ac sensibilibiter, ut per scarificationem, aut adhibitis cucurbitulis; vel fit immanifeste per euaporationem. quod monet Galenus in libro Artis Medicæ ca. 95. Quæ vero proprie deriuationis nomen sortitur, ea est, quæ fit ad vicina. quapropter in fluxu sanguinis ex ore, deriuamus ad propinqua, cum prouocamus, ut sanguis est naribus fluat: Sic & deriuamus in fluxu hæmorrhoidarum in Mulieribus, cum

*Resp.**Deriuatio
quid sit.**Deriuatio
dupliciter fit*

Intestinis laborantibus aluum deijcere nō debemus.

Dubitatio.

Solutio.

cum menstrua prouocamus : sic & inflammatione existente in ore, ad nares deriuamus: sic & in Angina, cum iam venas in manibus inciderimus, postea deriuationem facimus ad propinqua, venas, quæ sub lingua sunt, diuidentes. sic & intestinis laborantibus aluum deijcere non debemus: sed deriuare ad propinqua oportet, vel prouocando vrinam, vel sudorem: sic & Renibus laborantibus vrina prouocanda non est, sed ad propinqua deriuari poterit, videlicet ad intestina, si Aluum deiciamus. Verum id dubitationem parit, quomodo Renes per secessum expurgari possint, cum nulla pateat sensibilis via, quæ à Renibus illuc feratur. At in oppositū est Galen. qui 7. Methodi cap. 13. dixit, Renes, & vesicam ac iecinoris gibba, si multo vitioso succo referta sint, per deiectiones expurgari. Vbi enim Aluus humidior fit, & plura deicit, vrina paucior excernitur: iccirco Hipp. quarto Aphorismorum Aphorismo vltimo dixit: Mictio noctu plurima facta paruum significat deiectionem. Sic igitur Reuulsio, & Deriuatio recte administrabitur. Nunc quinam homines sint, qui innoxie ferant missionem sanguinis, quod tertium in ordine propositum fuit, videamus.

Qui

Qui
 Quis in
 oportet. I
 peraturam
 missionem
 quamuis e
 licet, pleni
 melancholia
 esset. Secu
 mentem c
 peccantes
 ideret. ha
 si plurimu
 nutritioni
 te morbi
 re possum
 turam Me
 te aliquan
 fectionem
 quarto D
 bis decla
 ci priusqu
 mentum
 li prorsus
 sunt à san
 cationis v
 caloris pr

Qui sint homines phlebotomia idonei.

C A P V T III.

QVINA M homines missionem sanguinis innoxie ferant Medicus cognoscat, oportet. Propterea primo laborantis temperaturam considerabit, si enim frigida sit, missionem sanguinis dimittet, nisi fortasse, quamuis eger temperaturę esset melancholicę, plenitudine tamen grauaretur: vel Melancholia illa plurimum sanguini immixta esset. Secundum vero, ad quod Medicus mentem conuertere debet est, vt humores peccantes vel redundantes in corpore consideret. hac de causa in pręgnante interdum si plurimus sit sanguis, & Matris & infantis nutritioni sufficiens; virtusq; sit valida, stante morbi magnitudine sanguinem detrahere possumus. Variam igitur humorum naturam Medicus coniciet pro cuius varietate aliquando sanguinem mittet, aliquando sectionem venę maxime refugiet. quod quarto De sanitate tuenda Galenus his verbis declarauit; dicens; Nam quando alii succi priusquam ad exactum sanguinem nutrimentum perueniat, veluti semicocti sunt, alii prorsus incocti crudique, alii paulo absunt à sanguinis forma, rursus alii sanguificationis velut vltima pars: qui vtiq; excessu caloris proueniunt, quorum alii paululum,

E   alii

Primo temperatura cōsideranda.

2. Humores peccantes.

In Pręgnante quādo sanguinem detrahere possumus.

*Inspicienda
est sanguinis
quantitas.*

alij plus, alij plurimum à sanguine recesserunt: vbi paululum vel citra sanguinem restitū, vel vltra processum est, audacter sanguinem mittere possumus: vbi plus, consideratius agendum; vbi plurimum, omnino abstinendū. Inspicere etiam oportet quantitatem sanguinis, vt verbi gratia si sanguis bonus paucus sit, reliqui vero succi plurimi à sectione venę abstinendum: si alius succus à sanguine exiguus sit, sanguis vero copiosus: audacter mittendus est sanguis. His seruatis & aliis dicendis Medicus optime diiudicabit, quo nam humore peccante sanguis eximi possit. Ideo si humores biliosi plurimi sint in corpore sanguini non permixti: vel plurimi humores pituitosi & crudi, sanguis vero paucus; nullo pacto sanguis mittendus erit; quod & Auicenna prohibens in quarta primi cap. 20. dixit. Quod si sanguis alicui⁹ fuerit bonus, & paucus, & fuerint in ipsius corpore multi humores, si fiat phlebotomia, bonum rapiet, & malum relinquet. Proinde paulo infra magnopere à Medico cauendum esse subiunxit, ne male administrata phlebotomia ad alterum duorum æger perueniret, vel ad nimium biliosorum feruorē, vel ad frigidorum humorum nimiam cruditatem sanguine extracto, reliquis vero aliis humoribus vitiosis in corpore relictis. quamuis enim sectio venę æqualiter

liter hum
sanguis e
aliqua ei
minor e
vero alio
pte per se
entur. qui
erat, effu
pituita ve
Auicenna
magis lau
ne reprob
dicus ani
cer totius
an pingui
mus sang
crassis. vt
bent, & p
2. Aphor
fos, quam
co ætatis
valde sen
cimum q
nim carn
eorumqu
dissipatu
sima, ide
maxime
ex se ipsa
Verum t

liter humores omnes euacuet; quoniã tam sanguis exiguus in venis erat, ideo extracta aliqua eius portione, cum aliis humoribus minor eius copia remanet in venis, plurima vero aliorum humorũ: cum hi non ita prompte per sectionem venæ, sicut sanguis, vacuentur. quia sanguine, qui eorum quasi frenũ erat, effuso, bilis præter modũ efferuescit; pituita vero in crudescit. Male igitur quidã Auicennam in hoc erroris insimulant; cum magis laudandus, quam qualibet leui ratione reprehendendus sit. Tertium adhuc Medicus animaduertere debet, habitum videlicet totius corporis, an æger nimis gracilis sit, an pinguis. ab vtrisque enim his cauere debemus sanguinem auferre: idque præcipue in crassis. vt plurimum enim hi exiles venas habent, & pauci sanguinis; Quapropter Hipp. 2. Aphorismorũ Aphorismo 44. citius crassos, quam graciles mori putauit. Quarto loco ætatis summa ratio habenda est; ideo nec valde senibus, nec pueris vsq; ad annum decimum quartum vena secanda est. pueri enim carnem habent facile transpirabilem, eorumque substantia facillime digeritur, & dissipatur, cum omnium ætatũ sit humidissima, ideo vacuantis præsidii non eget, & maxime quod fiat per sectionem venæ: cum ex se ipsa habeat vnde naturaliter vacuetur. Verum tamen est, quod id, quod maxime,

E 2 venæ

*Aliqui male
Auicennam
erroris insi-
mulant.*

*Tertio habi-
tus corporis.*

Quarto etas

*Tres sunt
scopi mittendi
ad sanguinis.*

venæ sectionem indicat, est virtus, vnde Au-
thor ille, in quarto De ratione victus in acu-
tis, text. 19. Tres scopos euacuandi sanguinis
& robur virium. At ætas, dummodo virtus
adfit, aliquādo negligitur. ob id Galenus in
libro De curandi ratione per sanguinis mis-
sionem cap. 13. pueris sanguineis, & senibus
septuagenariis, si magnitudo morbi adfit, &
virium robur, ac pulsus vehementes, venam
secari iubet: nulla ætatis habita ratione:
quod, & Auicenna in quarta primi cap. 20.
à Galen. accepit. inquit enim, quod cauere
debemus detractionem sanguinis in puero
minori quatuordecim annis, & in ætate se-
num, nisi sperauerimus in figura, in solidi-
tate musculorum, & venarum amplitudi-
ne, & earum repletionem, & coloris rubedi-
ne. Principes ergo mittendi sanguinis scopi
hi tres erunt, magnitudo morbi præsens aut
imminens; ætas florens, & virium robur, ex
sententia Galeni in libro De curandi ratio-
ne per sanguinis missionem cap. 9. Quinto
loco non solum virtus fortis consideranda
erit, sed & tempus anni, status cœli, & regio.
in frigidiori enim regione, aut calidiori san-
guis mittendus non erit. tali enim in tempo-
re, & regione, vt plurimum, virtus non
constat, & imbecillis est. Sexto, & ante acta
vita, & consuetudo attendi debet, & quibus
cibus

*5. Virtus
cum aliis.*

*6. Consue-
tudo.*

cibus vsus
cretiones
est, ne illis
& sensibilibus
facile enim
vnde Gale
syncope
tant, nec
purgatione
& docum
ne per san
cennæ in
mnes, qu
tant Medi
pretium e
affectu ve

Qua v

*Q*uoniam
mult
mus: non.
si incidan
berrime p
temporis:
incidunt
debeant c
Venari
res; venæ
comunitate

cibus vsus fuerit, & an aliquæ naturales ex-
 cretiones retentæ sint. Postremo cauendum ^{7. Os stoma-}
 est, ne illis, qui os stomachi nimis vitiatum, ^{chi.}
 & sensibile habent, sanguinem mittamus.
 facile enim hi homines in syncopē cadunt.
 vnde Galenus 12. Method. cap. 3. illis, qui
 syncope ex cruditate humorum labora-
 bant, nec mittere sanguinem audebat, nec
 purgatione vti. & hoc fuit Galeni consilium
 & documentum in libro De curandi ratio-
 ne per sanguinis missionem cap. 1. & Aui-
 cennæ in quarta primi cap. 20. Sic itaque o-
 mnes, qui innoxie sanguinis missionem fe-
 rant Medicus noscet: quo cognito operæ-
 pretium est scire, quænam venæ in quoque
 affectu veniant secandæ.

Quæ vena in quoque affectu sint secandæ.

C A P V T I V.

Q V O N I A M secundum Hipp. dogmata
 multū interest hanc an illā venam sece-
 mus: non. n. omnes omnib. æque affectibus,
 si incidantur, prodesse solent; sed aliæ cele-
 berrime profunt, aliæ aut nihil, aut spatio
 temporis: ideo quot nam venæ sint in vsu, vt
 incidantur, & quæ in quoque affectu secari
 debeant dicere aggredior.

Venarū aliæ sunt superiores, aliæ inferio-
 res; venæ superiores, quæ in cubito sunt, &
 cōmuniter incidi solent, tres sunt: Exterior, ^{Vene superio-}
 Interior, & ^{res tres sunt.}

E 3 &

& hæc alio nomine vocatur Cephalica : & hæc oritur, non à venis iugularibus (vt quidam falso putant) sed à ramo venæ cauæ. Secunda vena, interior vel interna dicitur, & hæc alio nomine Basilica, seu Axillaris vocatur. Tertia est vena media; quæ alio nomine Communis appellari solet. hæc ex vena cephalica & basilica simul ad flexuram brachii in vnum coeuntibus enascitur. Supra autem brachium è directo venæ cephalicæ alia vena superfertur, quæ funis brachii ab Auicen. dicitur.

Inter pollicem etiã ac indicem adest vena, quam quidã, quia secta oculis profit, oculariam: alii Guidonis saluatellam nuncupant. Inter digitum auricularem & annularẽ adest & vena, quam spleneticã nominant: & huiusmodi vena est saluatella Rasis: & hæc vena ex quodam ramo venæ cõmunis & axillaris ortum habet. à quibusdam etiam vena ista in affectibus lienis tundi consuevit; Verum Galenus in libro De Curandi ratione per sanguinis missionem cap. 14. & cap. 16. illos deridet; & talium paruarum venarum sectionem parui facit, dicens, Nam ex venis, quæ ad magnos oculorum angulos conspiciuntur, aut sub lingua, quod certe mentione dignum sit, effluere non solet; sicut nec si quis summa in manu aut pede venã secet, quemadmodũ putãt, qui lienẽ curari aiunt
à venæ

Gale. paruarum venarũ sectionẽ parui facit.

venæ ad
one. & ibi
que prod
digitũ fin
ternã cubi
na inter an
no (quod
nam vero
maiores v
ca, & Cõm
laboranti
cisa iuuet.
in his affe
partes pat
cur, pectu
lica vena f
phalica ve
sunt parte
cidi debet
paruerit, a
dũ est. tur
eam quæ
liquando
quæ in vi
aut alias r
cogimur.
candis pe
recto est,
tas sequit
randi rati

à venæ ad secundū parū digitum sitæ secti-
 one. & ibidē cap. 16. ad principiū inquit, nō
 æque prodesse sectionē venę circa annularē
 digitū sinistræ manus affecto liene; ac si in-
 ternā cubiti venam secuerimus. Adest & ve-
 na inter annularē & medium digitū; cui ne-
 mo (quod sciam) adhuc nomē reperit. Quo-
 niam vero in communi vsu est, vt tres illæ
 maiores venæ incidantur, Cephalica, Basili-
 ca, & Cōmunis: videamus quib. nam partib.
 laborantibus; quæ vena incidenda sit: & in-
 cisa iuuet. Igitur vena interna, seu Basili-
 ca, in his affectibus, in quibus inferiores colli
 partes patiuntur, incisa utilis est; vbi ergo ie-
 cur, pectus, pulmo aut cor afficiuntur, basi-
 lica vena secanda est. Exterior vero, seu ce-
 phalica vena in iis, quib. quæ his superiores
 sunt partes patiuntur, vt facies, aut caput, in-
 cidi debet. Cū vero neutra istarū venarū ap-
 paruerit, ad cōmunē, & mediā venā acceden-
 dū est. tunc tamē conari debemus, vt mediā
 eam quæ à propria diducitur incidamus. A-
 liquando his trib. venis non apparentib. eas
 quæ in vlna existunt, videlicet funē brachii
 aut alias minores, quæ in manu sunt, secare
 cogimur. Illud tamē in his omnib. venis se-
 candis perpetuo seruandū est, vt eā, quæ è di-
 recto est, secemus: tunc enim clarissima utili-
 tas sequitur: quod Galenus in libro De Cu-
 randi ratione, per sanguinis missionem c. 16.

*Quibus par-
 tibus laborā
 tibus quæ ve-
 na inciden-
 da sit.*

docuit his verbis: Quia, & pleuriticis, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit sanguis missio, clarissimam sæpe utilitatem attulit: quæ vero ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certe post temporis interuallum. Quod & 13. Methodi cap. II. rursus definiuit; sic scribens; Quod si aliquando partes, quæ infra Thoracem sunt, vt Renes, vesica, pudendum, & vterus, male habeant, tunc inferiores venæ, quæ in cruribus sitæ sunt secundæ veniunt. Renibus igitur laborantibus, quod magis inferiores, quam superiores venæ abscindi debeant, ambigendum non est. Tres autem in inferioribus partibus sunt venæ. ramus enim venæ cauæ descendens ad Talos, in exteriori parte coxæ venam quandam efficit, quæ Ischiadica vena vocatur; & hæc raro secatur. Secunda vena est in interna parte cruris, & hæc dicitur vena Poplitis: quæ temporibus nostris vel ob incōmoditatem, vel quia male apparet, nec facile incidi potest, ideo in vsu non est, vt secetur. Tertia vero vena est in interiori parte malleoli, & huic Saphenæ nomē inditum est: quæ partib. ante propositis laborantibus, & præcipue vtero male affecto, vel menstruis suppressis, dissecta valde prodest, & cessantē fluxū iterum ciet, & cōcit. Sed hîc in dubium reuocari solet, vtrum existēte corporis plenitudine, menstruisq; suppressis

Renibus laborantibus inferiores vena secunda sunt.

Vena poplitis incidi non solet.

Dubitatio.

is prius ven
chio secand
æ pedis de
cum videt
te vena pec
maxime hal
vero in cub
truas comp
vterum flu
poris parte
menses pro
in libro De
missionem
in principi
euacuatio;
da videret
maxime ad
libro de co
secundum
dice passio
poris vacua
incipiendu
sed & à cub
one facta. c
tractatu 2. c
tumpit, dic
guinæ, ex
phlebotomi
pede; & non
post phlebo

sis prius vena aliqua ex superioribus in bra-
 chio secanda sit, an statim ad sectionem ve-
 næ pedis debeamus accedere? Quibusdam
 enim videtur, quod primo quoque tempo-
 re vena pedis diuidi possit. hæc enim vena
 maxime habet menstrua prouocare: sectæ
 vero in cubito venæ magis purgationes mē-
 struas comprimunt, cum sanguinem, qui ad
 vterum fluere deberet, ad superiores cor-
 poris partes retrahant, ac reuellant: quam
 menses promoueant, quod fatetur Galenus
 in libro De Curandi ratione per sanguinis
 missionem cap. 11. & cap. 18. Præterea cum
 in principio ad longinquiora fieri debeat
 euacuatio; quamprimum vena Tali secan-
 da videretur. Verum hæc opinio Galeno
 maxime aduersatur; quippe qui in decimo
 libro de compositione medicamentorum
 secundum locos cap. 2. in Curatione Ischia-
 dicæ passionis dixit, plurimum totius cor-
 poris vacuationem valere, ideoque ab ipsa
 incipiendum esse, non solum à cruribus,
 sed & à cubito primum sanguinis detrahi-
 one facta. quod & Auicenna in 22. tertii
 tractatu 2. c. De cura Sciaticæ, à Galeno as-
 sumpsit, dicens quod in illis, quæ sunt san-
 guineæ, ex magis conferentibus illis est
 phlebotomia in primis ex manu, deinde ex
 pede; & non fiat phlebotomia ex pede, nisi
 post phlebotomiam ex manu. idem & vo-

*Rationes eor-
 rum, qui an-
 te Saphena
 sectionē supe-
 riores venas
 incidere no-
 lunt.*

Confutatio.

E 5 luit

luit Auicenna in decima sexta tertii tractatu quarto cap. De cura Colicæ apostemosa: ubi iussit prius ex Basilica, post ex Saphena phlebotomiam fieri. quod & Galenus in libro Artis Medicæ capi. 95. conscripsit, suadens id, si plethoricum nimis corpus fuerit, per partem affectam vacuatio non fiat. nã si scarificationibus, aut sectionibus sensibilibiter euacuaremus, plus ratione excitati doloris attraherem? Corpore igitur pleno existente prius aliqua ex superioribus venis secanda erit; post vero ad saphenæ sectionem accedemus. Nec solum hæc fuit Galeni, sed & antiquissimi Rasis sententia: qui prius basilicam, post venã pedis secandam esse longa experientia comprobavit. quapropter ingenti plenitudine corporis existente, secta primum vena pedis, periculum non parvum impenderet; ne ob immoderatam plenitudinem confertim impetu magno in vterum irruentem, mensium fluxus magis cohiberetur, quã vlllo modo allici posset aut provocari. Nec in principio ad longinqua trahere debemus, & præcipue materia ipsa quiescente, quæ superioribus venis sectis commodius & sine periculo vacuatur. Et quoniam hoc in via Galeni perspicuum est, & vix dignum dubitatione: ideo hæc pauca, quæ ad medædi Methodum spectare visa sunt, breuiter attingere volui. Nunc ad aliarum

olutio Ratio

arum

venarum se
ita, ut in
deo de his
non loqua
periculo, ut p
exercere aud
scopi san
dicantes, in
Que nam sin
di sang
Nihil e
do con
medii quar
tum diffici
quamvis ext
coniecturalis
in potestate
quam sit pur
tas: teste Gal
tis comm. 11.
per missione
medicament
assumptum
nostra potest
nem aliquam
aferamus; v
vero licet in
periculum im

arū venarū sectionem redeo, quæ quoniam
 nō ita, vt iā enarratæ, in vsu sunt, vt secentur,
 ideo de his sicut & de arteriarum sectione
 non loquar. hæc enim ardua est, nec caret
 periculo, vt pauci nostro tempore hoc opus
 exercere audeant. Hæc de venis: nunc qui
 sint scopi sanguinis mittendi quantitatem
 indicantes, inuenire tentandum est.

Quæ nam sint indicationes, ex quibus mittendi sanguinis quantitas cognoscatur.

C A P. V.

NIHI L æque artem Medicam in agen-
 do coniecturalem efficit, vt cuiusque
 remedii quantitas. hæc enim cognitio om-
 nium difficillima est. Verum tamen est, q̄
 quamuis extrahendi sanguinis quantitas
 coniecturalis sit: magis tamen secura est, cū
 in potestate nostra sit sanguinem sistere;
 quam sit purgantis Medicamenti quanti-
 tas: teste Galen. 2. De Ratione victus in acu-
 tis comm. II. & in libro De curandi ratione
 per missionem sanguinis cap. 12. quod enim
 medicamenti assumptum fuerit, quo minus
 assumptum fuerit fieri nequit. neque in
 nostra potestate situm est, vt eius portio-
 nem aliquam, vbi semel in ventre fuerit,
 auferamus; vel si necesse sit addamus: hoc
 vero licet in sanguinis missione, ideo minus
 periculum imminet ex sanguinis missione,

Quantitas sanguinis extrahendi magis est secura quā sit quantitas medicamenti purgantis.

quam

quam ex medicamento purgantis exhibitione.

*Quantitas
sanguinis
mittendi ex
quibus nam
cognoscatur.*

Quantitas itaque mittendi sanguinis ex virtute primo cognoscetur, & maxime ex pulsu. ideo Medicus, dum mittitur sanguis, pulsus manu tangere debet; & ad permutationem pulsus permittere, vt sanguis exeat, & maxime si magna aliqua vacuatio, vel vsque ad animi defectum fieri contingat, ne aliquando Medico inopinante pro Animi deliquio Mors occupet. ideo nisi magna necessitas incumbat, satius erit à tam copiosa vacuatione abstinere ex consilio Gale. in libro De curandi ratione per sanguinis missionem cap. 12. Quod si aliquando vires imbecilliores sint, & affectus missionem sanguinis desideret, tunc missionem sanguinis partiri expedit; & bis aut ter secare venam, parumque sanguinis quaque vice detrahere. Secundum, quod Medicus debet animaduvertere, est, vt mutationem coloris in sanguine inspiciat; & hanc coloris mutationem in sanguine expectada iudicauit Hippo. in pleuritide 2. De ratione victus in acutis, com. 10. Si enim dolor in pleuritide ad brachium, vel mammam ascendat, internam venam secandam iussit, & eousque sanguinem esse auferendum, donec rubrior flauiorque multo fluat, aut pro puro rubroque liuidus. vtrunque enim contingit. alius enim

Quando missionem sanguinis partiri expedit.

Mutatio coloris in sanguine inspicienda.

anim est, qui
eo, qui secun
defectus. si
a corpore
cauor effici
fecto. quoc
niger per
inis mutat
anda. quod
tio in colo
Tertio Re
in corpore
mittendi ind
redundantia
esse debet. Ac
temperatur
consuetudin
Proinde, que
ueris propt
humidam; c
tur & absum
mus, quam p
Sic & ratio
laxis, mollib
guinem puer
consuetudin
vira plurimu
mus sanguis
poris anni ni
multum sub

enim est, qui in phlegmone est sanguis ab eo, qui secundum naturam, utpote plus excalescens. si itaque sanguis naturalis antea in corpore crudior erat, rubrior multo & flavior efficitur, qui est in phlegmone loco affecto. quod si rubrior prius erat, liuidus & niger per adustionem euadet. ideo sanguinis mutatio in sectione venæ consideranda: quod si virtus prius deficiat, eius mutatio in colore expectanda non est.

Tertio Redundantia & plenitudo si adsit in corpore, nobis quantitatem sanguinis mittendi indicabit. secundum enim modum redundantia, modus vacuationis sanguinis esse debet. Adde & his omnibus laborantis temperaturam, habitum corporis, ætatem, consuetudinem, tempus anni, & regionem. Proinde, quod ad temperaturam attinet, in pueris propter temperaturam calidam & humidam; cum sanguinis multum digeratur & absumatur, minus sanguinis detrahimus, quam plenitudo commonet.

Sic & ratione habitus corporis, candidis, laxis, mollibusque; ratione vero ætatis sanguinem pueris non detrahimus: At ratione consuetudinis, ut si quispiam in ante acta vita plurimus cibus usus fuerit, istis plurimus sanguis detrahendus. Ratione vero temporis anni nimis calidi, ut sub Cane, quia multum substantiæ nostræ tunc temporis
per

per halitum dissipatur, & consumitur: in regione vero & tempore Anni frigidioris propter insequentem refrigerationem largam euacuationem sanguinis fugiemus. Hæc autem omnia alio quodam interueniente videlicet virtute, sanguinis detrahendi quantitatem indicant.

Illud vero memoriæ mandandum est, quod quotiescunque in febribus putridis sanguinem mittimus, semper aliquid sanguinis reponamus ad curationis spatium, quo minus aliquando intempestiue nutrire cogamur. Putredo enim & obstructio missione sanguinis non auferitur; sed putredinis virtus naturalis fortis superare solet, ideo ad eius custodiam aliquid sanguinis semper relinquendum: quod consuluit Galenus II. Methodi cap. 14. Sic itaque mittendi sanguinis quantitatem Medicus deprehendet; Quo vero tempore vena secanda sit decernendum restat.

*Galenus
consuluit.*

Quando, & quo tempore vena secanda sit.

CAPVT VI.

QUAMVIS in tempore anni calidioris, aut frigidioris, sanguinem mittendum non esse dictum sit: adhuc tamen exacte magis, quo morbi tempore, & qua die vena secanda sit, pertractandum videtur.

Auicenna in quarta primi cap. 20. dixit, quod

quod se
per pra
lente, qu
Morbi
precepit
attenuat
no sang
uatur e
vt neces
lorem le
apparuer
statum p
hendum
falsa sunt
tis cosent
nismorum
choantib
moueri o
& vigent
re. Galen
cipio cor
quam ver
trum opo
bere. Cui
mo rator
nes omni
fortiora. a
re conco
sanguis ex
& aperta v

quod securius vtemur sectione venæ propter præseruationem morbo nondum præfente, quam iam præfente: ideo in principio Morbi penitus phlebotomiam dimittendã præcepit. si enim in principio fiat, humores attenuat, & eos per corpus fluere facit, & sano sanguini eos admiscet, & nihil euacuatur ex eo, quod oportet, & facit, vt necessaria sint medicamenta, quæ dolorem leniant. ideo, cum iam concoctio apparuerit, & ægritudo principium aut statum præterierit, tunc sanguinem detrahendum esse. Hæc Auicenna, quæ sane falsa sunt, nec Hippocratis, & Galeni placitis cõsentanea. Hippocrates enim 2. Aphorismorum Aphorif. 29. scripsit morbis inchoantibus si quid videretur mouendum, moueri debere: consistentibus vero illis & vigentibus, melius esse quietem adhibere. Galenus vero in comm. inquit in principio conuenire sectionem venæ, nonnunquam vero purgationem: quorum neutrum oportet morbo iam consistente adhibere. Cuius Hippocra. in sequente Aphorifmo rationẽ reddidit; Circa enim initia & fines omnia imbecilliora: circa vigores vero fortiora. amplius cur nam oportet expectare concoctionem in missione sanguinis, cū sanguis ex sui natura semper sit concoctus, & aperta vena facile exeat, ac nulla vieducatur?

Auicenn. rationes, quib. probat in principio morbi phlebotomiam esse dimittendam.

Auicenn. op. falsa

Argumenta contra Auic.

catur? Quin etiam, quomodo phlebotomia bonum rapiet, & malum relinquet, cū semper Natura bonum humorem & sibi familiarem conseruet; alios vero vitiosos & inutiles extrudat, atque reiiciat?

Præterea dum ait phlebotomiã humores attenuare, sibi repugnat Auicenna, cum in quarta primi cap. 4. censuerit phlebotomiã magis humores ipsos crassos reddere, quam tenues; sanguine & spiritibus ipsis, qui humores attenuant, per sectionem venæ euacuat. Id insuper admiratione dignum videtur, quod cum iam status pertransierit, & æger omne iam vitæ discrimen euaserit; velit miserum ægrum sectione venæ cruciari. Quod si quis venia dignum Auicennam arbitretur; vtpote qui senserit post statum cum Natura Crisim tentauerit; hæc vero diminuta, & imperfecta sequuta fuerit, venæ sectionem procurandam. Sed neque hoc Auicennam defendit; quare enim vult materiam illam ex imperfecta crisi relictã missionem sanguinis euacuare; virtute tunc temporis ob diuturnam pugnam cum morbo, imbecilliori? & maxime cum residuum illius materiæ prompte & facile medicamentorum viribus succumbat; & per purgantia pharmaca quotidie euacuari cōsueuerit? In peracutis itaque, & periculosis morbis nemo non videt Auicennam aberrare & decipi.

Euasio.

Confutatio.

pi. in acu
tur medic
malum est
morum A
labribus A
sanguis ne
pore detri
mittitur,
vero, quo
tura est:
periculosi
nere in pr
qui a Natu
que isti N
gnoscenti
ia in morb
magis in
debet, in c
nem prim
Hæc igitu
ac pro cor
borum ve
iam præse
nus, qui in
guinis mi
Vbi adest
acutissim
mel euacu
vel usque
do inspec

pi. in acutis enim primo die secare venam aut medicari oportet. tardare enim in his malum est; authoritate Hippoc. 4. Aphorismorum Aphorif. 10. Quod si de morbis salubribus Auicenna loquatur, in his fortasse sanguis nec in principio, nec vlllo alio tempore detrahendus erit. sanguis enim tunc mittitur, cum adest morbi magnitudo. Id vero, quod nonnulli dicunt, risu excipiendum est: putant enim in Morbis ipsis non periculosus, vt in tertiana Auicennam monere in principio non mittere sanguinem, qui: Natura nouitate Morbi territa est: atque isti Naturam ex numero facultatū cognoscentium faciunt. Adde, quod si Natura in morbis periculosus deterretur; quanto magis in exitialibus; & periculosus terri debet, in quibus tamen ad sanguinis missionem primo quoque tempore properamus? Hæc igitur erroris plena sunt, & dimittenda; ac pro constanti habendū in principio morborum venam secandam esse. ideo morbo iam præsentem venam incidere monet Galenus, qui in libro De curandi ratione per sanguinis missionem cap. 9. & cap. 12. inquit, Vbi adest feruescentis sanguinis plenitudo, acutissimam accendens febrē, subito ac semel euacuare, eamque inanire tentandum, vel vsque ad animi deliquium, virium modo inspecto robore. quod & primo Apho-

Opinio quorundam risu excipienda.

Conclusio vera.

F ris-

rismorum Aphorismo 23. agendum consi-
luit.

*Qua die san-
guis mitten-
dus sit.*

Qua vero die sanguis mittendus sit, pro
comperto habendum est, nullam diem de-
terminatã esse mittendi sanguinis. hinc oc-
casione accepta Galenus eos deridet in li-
bro De curandi ratione per sanguinis missi-
onẽ cap. 12. qui à secunda diei hora ad quin-
tam aut sextã solummodo sanguinem mit-
tebant, haud alio quouis tempore. Galenus
vero quocunque tempore, immo per noctẽ
sanguinẽ mitti posse sine periculo testatur.
Vnde nono Methodi cap. 5. optimum factu
esse ait (id quod ipse semper in re qua que se
cit) vt non numero dierum, sed vni virium
robori attenti simus. quippe quod si serua-
tum sit, nõ solũ sexto septimoque, sed etiam
sequentibus diebus sanguis est mittendus.
Verum, quoniam vt ipse in libro De curan-
di ratione per sanguinis missionem cap. 20.
testatur, exoluitur temporis tractu in plæ-
risque morbis virtus; idcirco & mittendi
sanguinis occasio dierum numero deperditur;
nõ tanquam primario id dies efficiant;
ac non re aliqua intercedẽte, nempe virium
dissolutione. Itaque, si quando vel secundo
à principio die vires exolui videãtur, à vena
secunda abstinemus: hæc Galen. Hora ve-
ro electa mittendi sanguinis matutina ho-
ra est, post digestionis complementum, &
expul-

*Dies indicãt
sanguinis
missionem
re aliqua
intercedente
nempe viriũ
dissolutione.*

expulsi-
o cenna in
magis qu-
Vtrum
lis & Lun-
in morbis
ti Morbi
obseruat-
coelestes
consider-
to. primo
Gal. in lib-
missione
feruentis
cipem ali-
sime vac-
ctio vena
aliquand-
latius fier-
vero subt-
ipso tunc
tomus et
lio simili-
tem aliqu-
bet. Post
vitet, ne d-
cognitu r-
one,
ten

expulsionem superfluitatum, vt voluit Auicenna in quarta primi cap. 20. hora etiam magis quieta eligenda est.

Vtrum vero coniunctio, & oppositio Solis & Lunæ in sectione venæ spectanda sit? in morbis leuibus spectari potest. si vero acuti Morbi & vehementes vrgent, astrologica observatio non est curanda. hæ enim causæ cœlestes remotissimæ sunt, nec Hippo. istas considerauit: verum quarto Aphorif. Aph. 10. primo die in acutis oportet medicari; & Gal. in lib. De curandi ratione per sanguinis missionem cap. 12. dixit in quibus sanguinis feruentis copia apparet, priusquam in principem aliquam partem ingruat, quam ocysfime vacuare oportet. Quomodo vero sectio venæ fieri debeat; sciendum est, quod aliquando sanguine crasso existente foramen latius fieri debet, & præcipue in hyeme: estate vero subtilius foramen fieri poterit sanguine ipso tunc fluido & tenui existente; Phlebotomus etiam, ne dolorem inferat, oleo aut alio simili liquore perungi poterit. Sectio autem aliquo modo in obliquum tendere debet. Post Phlebotomiã vero ægri somnum vitent, ne dum dormiunt vena aperiatur. Hęc cognitu necessaria erant, vt iam de purgatione, quæ per Pharmacum fit, loqui tentemus: hinc orationis nostrę sumpto exordio.

An in missione sanguinis Astrologica observatio spectanda sit.

Quomodo vena sectio fieri debeat.

PARS TERTIA,

DE RECTA PURGANDI
ratione per Pharmacum.

Quid sit Purgatio. CAP. I.

VM de Purgatione sermo-
nem habituri simus, id quod
superius de Sectione venæ
tractâtes fecimus, nunc quo-
que seruandum duximus; vt
primo, quid Pu gatio sit, inquit mus.

Purgatio igitur test. Galen. i. Aphorismor.
com. 2. & 2. Apho. com. 7 est humorû, q̄ sua
qualitate molestant, euacuatio. Auicenna
vero in quarta primi cap. 3. dixit, quod eua-
cuatio humoris, qui solus in quantitate au-
getur, aut corrumpitur, propria est à minuti-
one alia. Quasi voluerit purgationem esse
propriã alicuius humoris, vel in quantitate
aucti, vel corrupti, euacuationem. Sed im-
proprie Auicen. loquutus est. quomodo cū-
que enim alij humores à sanguine in quan-
titate augeantur, non in quantitate, sed in
praua qualitate, vt recte putauit Galenus 4.
Aphorismorum comm. 2. peccare dicuntur.

Proprie

*Purgatio
quid sit.*

*Auic. impro-
prie loquan-
tus est.*

Proprie en
ideo tunc
mores aq̄
tio à phleb
non omne
um humo
dum genu
auxilium e
sumatur,
potest, cu
ant. vt h
comm. 4. 7
ticularis, v
particular
mores ed
quomodo
modis sun
bus morb
tur, quare
Quibus m
ueni.
non
tion
imminete
adhibita
circo Gale
prela mor

Proprie enim sanguis in quantitate excedit, ideo tunc venam secamus, quæ omnes humores æqualiter euacuat, & in hoc purgatio à phlebotomia differt. Purgatio enim non omnes humores æqualiter, sed proprium humorẽ euacuat. ideo purgatio, si secundum genus accipiatur, bene quoddam vnũ auxilium existit. si vero secundum speciem sumatur, vnum quoddam auxilium esse nõ potest, cum aliis alij humores vacuari debeant, vt habetur ex Galeno 6. Aphorismo. comm. 47. Purgatio alia vniuersalis, alia particularis, vniuersalis est, quæ à toto corpore; particularis, quæ ex determinata parte humores educit. Quid igitur sit purgatio, & quomodo differat à venæ sectione, & quot modis sumatur, manifestum est. Nunc quibus morbis, & humorum vitiis ipsa debeatur, quærendum est.

Purgatio in quo differat à phlebotomia.

Purgatio quot modis sumitur.

Quibus morbis & humorum vitiis purgatio conueniat, & de ordine sectionis venæ, & purgationis.

C A P V T II.

NON solum presentibus morbis purgationes conferre solent: verum etiam imminetes morbos aliquando purgatione adhibita anteuertimus, ac propulsamus. Idcirco Galenus eos, qui ex humorum corruptela morbis capi solebant, Purgatione per

Purgatio nõ modo presẽtibus, sed et imminentibus morbis confert.

F 3 phar-

pharmacum, vel potione data, à Podagra, ab Articulorum doloribus, à Melancholia, Apoplexia, & Comitiali morbo præseruabat. porro horum nonnullis humores pituitosos, nonnullis amarā bilem, nonnullis atram, nonnullis aquosa excrementa expurgabat; secundum naturam earum, quæ superuenire consueuerant, passionum. Ideo quendam, qui Melancholia quotannis capi solebat, Galenus purgato humore Melancholico Vere & Autumno; sicut fœminam, quæ aliquando cancerum in mammilla passa fuerat, singulis annis in vere euacuās medicamento atram bilem purgante; præseruauit & ad sanitatē perduxit: vt est legere in libello, Quos & quando purgare oportet: & in sexto Aphorismorum comm. 47.

*Purgatio
quando con-
ueniat.*

Cum igitur alii humores à sanguine praua qualitate affecti morborum causæ fiunt, si ad benignum permutari non possunt, ita vt vtilis fiant, & alendo corpori idonei; non sectione venæ, sed pharmaco purgante educendi sunt. cum autem quisque morbus ex proprio humore peccante ortum habeat, in vnaquaque ægritudine suus humor purgandus erit. igitur Lepra, Cancer, Elephantiasis, nigros humores subduci postulant. Comitialis autem attonitique, qui ægrius spiritum ducunt, vt Asthmatici, pituitosos. Articulares vero dolores, si mul-

multo cum
si cum tum
extrahi vo
bus, & fu
tem Auice
in quarta
nendum e
gario nece
hibeat ear
gnans, tur
uacuatio.
tali crudit
res conge
nim exine
nebat Hip
inedia aut
uacuat) ex
enim mo
euacuatio
locum, qu
euacuatio
tea latuer
Porro
dine secti
mediū ad
& sapius e
ne venæ &
test, an a se
gatione in
compositi

nulto cum dolore infestent, flauam bilem: si cum tumoribus frigidis fuerint, pituitam extrahi volunt. His itaque morbis presentibus, & futuris purgatio conuenit. Illud autem Auicennæ præceptum, quod habetur in quarta primi c.14. nequaquam contemnendum est: quod, quamuis aliquando purgatio necessaria sit, tamen, cum aliquid prohibeat eam, ut ætas puerilis, aut mulier prægnans, tunc sommo & inedia curanda est euacuatio. quod verum est, cum in corpore tali cruditates plurimæ, & pituitosi humores congesti sint: non humores biliosi: hi enim ex inedia acriores redduntur. ob id monerat Hippo. pichrocolis inedia nocere: inedia autem (quoniam non per seipsam euacuat) ex accidenti vacuare dicitur, naturali enim modo per trãspirationem in inedia fit euacuatio nullo alimento accedente in eius locum, quod vacuatũ fuit. quapropter tunc euacuatio manifeste deprehenditur, quæ antea latuerat, ut placuit Gal. in 2. Aph. com. 17.

Porro locus hic querere videtur, ut de ordine sectionis venæ & pharmaci aliqua in mediũ adducamus. si enim cõtingat, (quod & sæpius euenire solet) ut quispiã, & sectione venæ & purgatione indigeat; dubitari potest, an à sectione venæ primũ an vero à purgatione incipiendum sit. Galen. decimo De compositione medicamentorum secundum

*Auicennæ
præceptum
non contem-
nendum.*

*Questio de
ordine sectio-
nis venæ &
purgationis.*

F 4 locos

locos cap. 2. si corpus ex æquo humoribus redundet, venæ sectionem primo assumi, post vero purgationē sequi voluit. quod & Auicenna in quarta primi cap. 4. asserit. & hoc inquit fuisse præceptū Hippo. in libro Epidemiorum, & hanc esse veritatē, vt si sectio venæ & purgatio necessaria fuerit, quæ per pharmacum vehemens fieri debeat, à sectione venæ inchoandum sit. Quod si aliqua cruditas sit in venis mæseraicis, vel fæces in intestinis obduratæ fuerint, non negauerit Auicenna, quin possimus medicinis Benedictis, & leuioribus, vt Manna, Cassia, vel Clysteribus, illas educere: modo euacuatio per pharmacum violente trahens non fiat. & hoc etiam Galenus nono Methodi cap. 5. obseruauit; qui, si præcesserit ciborum cruditas, tanto tempore venæ sectionem distulit; quantum sufficere tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa descenderent, videretur. Nam si pleno ventriculo cruditatibus existente, vel venis mæseraicis, venæ sectio cruditatum coctionem, vel excrementorum expulsionem præcederet, tunc ne vacuum daretur, cruditates illæ in venas traherentur: & sic venæ malis humoribus repleverentur. Vera igitur sit hæc conclusio, q̄ pharmacū leniens, & Clyster potest & debet in legitima curatione sectionē venæ præcedere. pharmacū aut electiue trahens, & cū violentia,

Clysteres & Medicina bene medicata sectionem venæ præcedere possunt.

Ratio cur pleno ventriculo cruditatibus sectio venæ non conueniat.

ria, illi ser
vero Auic
leno max
humorib
bus à purg
post vero
tripliciter e
mitosis cr
tis, voluit
gationem
tione à pu
principiu
hoc à Ga
quarto: q
tio ex cr
primo à s
ti voluit.
tis humo
titudine v
esse vt en
cum casu
non con
gidis hu
excessus;
possibile
onem aff
cto hum
premissa
ditatem a
nulla est.

tia, illi semper postponendum est. Quod vero Auicenna ibidem addit, veritati & Galeno maxime repugnat. dicit enim frigidis humoribus, & crassis in corpore existentibus à purgatione primo esse incipiendum, post vero venam secandã. in hoc enim multipliciter errat. Primo, quia humoribus pituitosis crassis, & frigidis cū sanguine mixtis, voluit primo sectionem venæ ante purgationem moliri; cum & in hoc casu pari ratione à purgatione per pharmacum curatio principium sumere debuisset. Secundo, in hoc à Galeno defecit; qui II. Methodi, cap. quarto: quamuis in corpore adesset obstructio ex crassis & glutinosis humoribus, tamẽ primo à sectione venæ curationem auspiciari voluit. Quod si Auicenna intelligat pituitosis humoribus sanguinem copia sua & multitudine vincentibus; primo Purgatione tunc esse vtendum; tunc & valde hallucinatur, cum casum proponat, in quo venæ sectio non conueniret; nisi cum plurimis illis frigidis humoribus sanguinis aliqualis esset excessus; quid raro accidit; & vt accidat vix possibile forsan videtur. Sed Auicenna rationem affert, quæ est, quod sanguine extracto humores illi crudiores euadent, & sic premissa venæ sectione ad frigidiorum cruditatem agrum perducemus. At hæc ratio nulla est. non enim ratione obstructionis,

Auicenna error maximus: & multiplex.

Ratio prima contra Auicennam.

Secunda.

Auic. ratio nulla est.

F 5 quæ

quæ fit à crassis & frigidis humoribus ; sed ratione superabundantiæ sanguinis ; vena secta sanguinem detrahimus : nam obstructio aliis postea remediis curatur. ideo obstructione copiæ sanguinis iuncta, non plurimum sanguinis extrahendum, sed aliquid ipsius ad curationis spatium reponendum; vt nos commonefecit Gale. ii. Methodica. 24. Talisque est ordo inter sectionem venæ & purgationem. Sed qualia nam in genere medicamenta purgantia esse debeant, iam in medium afferamus.

Qualia in genere medicamenta purgantia esse debeant.

C A P. III.

Medicamentum sanguinem à principio euocans reperitur.

CV M Medicamenta alia bilem flauam, alia pituitã, alia atram bilem educant; nam medicamentum, quod sanguinem à principio euocet etiam reperitur; sed hoc magis venenum est, quã medicamentum; ideo nomine caret: & quamuis dicebat Galenus in libro de purgantium medicamentorum facultate cap. quarto; Ego scirem, quibus nominibus hæc medicamenta nuncupentur, tamen literis commendare nolim; his enim medicamentis nemo sane prudens Medicus vteretur: quia hoc esset iugulare hominem, non purgare. Ibi que casum quendam, qui apud Thraces euenit, Galen. recēser,

et, quæ hi
mitto, & a
explicanda
menta esse
aut medioc
horum yte
bas, qui pu
in continē
ancholicu
allimēq; n
dicamenti
diger; Sup
nis residen
uantur; p
sequuntur
ica. 3. faci
materiæ,
impactæ m
terias, qua
perfluitati
bus, aut in
hæc facili
venis. Ideo
dicamento
membris f
vehementi
runt. Nim
pharmaci
pueniat; &
tarium est,

set, quē hic narrare breuitatis causa prætermitto, & ad qualitatem medicamentorum explicandam redeo. Qualia igitur medicamenta esse debeant, cum hæc aut mitia sint, aut mediocria, aut vehementia; qualibus horum utendum sit; Medicus ex humoribus, qui purgandi sunt, & ex loco, in quibus hi continētur, cognoscat. Humor enim Melancholicus, cum valde contumax sit, difficillimeq; medicamentis cedat; validis medicamentis, quibus foras eliciatur, indiget; Superfluitates vero, quę in intestinis resident, mitioribus medicamentis vacuantur; post materiæ illæ, quæ sunt in venis sequuntur: quæ vt dicit Auicenna in quarta l. ca. 3. faciliores sunt ad euacuandū, quā sint materiæ, quæ in membris, & iuncturis impactæ morentur. his enim Auicenna, materias, quæ in venis sunt comparat; non superfluitatibus, quæ in naribus, palato, auribus, aut intestinis cōtineantur. cui n. dubiū, q; hæc facilius vacuātur, quā illæ, quæ sunt in venis. Ideo, quæ in venis sunt, mediocri medicamento euocari poterunt: quæ vero in membris sunt, & iuncturis hærent, non nisi vehementioribus pharmacis extirpari poterunt. Nimum enim absunt, vt egre virtus pharmaci ad superfluitates eas expurgādas pueniat; & quia (vt inquit Auicenna) Necessarium est, vt cum euacuabuntur, aliæ cū eis egre-

*Ex quibus
locis difficiliter
materie
educantur.*

*Quare lepra
& Morbus
Gallicus vix
vniquam re-
cte curentur.*

egrediantur. Hac ratione fit, vt lepra, Anasarca, & Morbus Gallicus, cum iam altas in solidis membris radices egerint, vix vnquã recte curêtur; ob id Galenus in libro, Quos & quando purgare oportet, monebat, noxio humore in vniuersum corpus redundãte, omnes euacuationum species admouendas: nulla alia de causa (vt arbitror) nisi ob magnam illorum vitiosorum succorum in vacuatione difficultatem. Pari quoque ratione & Podagra, ac Arthritis vix vnquam sanantur, cū in ipsis materiæ iuncturis hæreant, ac impactæ sint, vt non nisi valentioribus pharmacis diuelli, & extrahi possint. Quæ vero sint mitiora, quæ mediocria, quæ valentiora medicamenta, orationis consequentia adductus exponere aggrediar. Quoniam vero alia istorum bilem flauam, alia pituitam, alia melancholiam educunt: & medicamenta alia simplicia sunt, alia composita: ideo quæ, & quot sint, quæ vnumquenque humorem excutiant; quæ, & quot simplicia reperiãtur, explicabo: ea vero, quæ substantia aduersa sunt, omittam: hæc enim omnia per experientiam inuenta sunt; & quotidie noua aliqua medicamenta, quæ tota substantia agant, in vsum prodire possunt; ideo Galenus 13. Methodi cap. 6. de his sermonem habere noluit in libris Methodi Medendi, cum nulla horum sit Methodus,

... dus, sed ex
his igitur
pore in co

Que, &
vni

Mit

benur, C

cu, Tham

cus Rosar

lentius Ha

monea, q

bet, nu

quo ipsa c

monea e

ur: & Ma

Compos

flauam e

habentur

catholico

ora sunt,

Sol. elect

Quæ vero

& familia

mediocri

enim præ

vt huius v

us, sed experientia tantū inuenta sint. De his igitur Medicamentis, quæ nostro tempore in communi vsu sunt, breuibus agam.

Quæ, & quot medicamenta in vsu sint, quæ vnumquemque humorem educant.

C A P. IIII.

MITIORA medicamenta, quæ flauam bilem educunt inter simplicia hæc habentur, Cassia fistularis, Manna, Rhabarbarū, Thamaryndi, Myrobalani Citrini, Succus Rosarum. quod vero inter Simplicia valentius flauam bilem expurgans, est Scamonea, quæ tamen nunquam exhiberi debet, nisi prius corrigatur. Modum autem, quo ipsa corrigatur; Mesue docuit. Scamonea enim decocta in Cytonio corrigitur: & Mastiche adiecta vis eius reprimitur. Composita vero Medicamenta, quæ bilem flauam educunt, & in numero Mediocrium habentur; sunt Diaprunis simplex, & Diacatholicon. Composita vero vehementiora sunt, electua. de Succo Ros. Diaprunis Sol. electua. de Psyllo, electua. Ros. Mesue. Quæ vero pituitā purgant, Simplicia sunt, & familiaria; Agaricus, Turbith. quæ vero mediocria sūt, est hiera simplex Galeni. hæc enim præstantissimum est Medicamentum; vt huius vsu multos Galenus per literas cu-

Flauam bilē quæ medicamenta educant.

Pituitā quæ medicamenta purgent.

Hiera simplex, Galeni

raue-

*medicamen-
tum est præ-
stantissimū.*

rauerit ex Iberia, Celtica, Asia, Thracia, aliis-
que Regionibus licetis acceptis, vt ipse
quarto De locis affectis cap 2. scriptum reli-
quit. hiera enim maxime tunicas ventriculi
à pituitoso humore expurgat. Diaphinicon
quoque in hoc ordine reponitur. valentio-
ra sunt Electuarium Indum, & Benedicta.

*Atram bilē
qua purgēt.*

Quæ vero atram bilem educunt, simpli-
cia hæc sunt; Cassia, Sena, Polypodium, E-
pythimus. Composita hæc esse dicuntur,
Diasene, Diacatholicon, Confectio hame-
ch. Hieria etiam, quæ elleborum recipit, cu-
ius Galenus in libro Quos & quando pur-
gare oportet, meminit; medicamentum est
mirifice atram bilem expurgans. Hæc igitur
de Medicamentis purgantibus per cōpen-
dium statuta sint: nunc de quantitate isto-
rum differamus.

*Quæ nam sit medicamentorum quantitas desi-
nienda, & qui homines purgandi sint.*

C A P V T V.

QVONIAM medicamentorum quan-
titas coniecturalis est, hinc fit, vt valde
periculosum sit purgantibus medicamentis
vti; nisi prius eorum quantitatem noueri-
mus: in qua si forte errauerimus, non parum
agrum ipsum lædemus, cum talis medica-
mentorum exhibitio corrigi postea non
possit. quod enim semel in ventrem deuo-
ratum

ratum est, quominus deuoratum sit, fieri nequit. Medicus igitur diligentia omni & studio in id debet incumbere, ut exhibendorum remedium quantitatē cognoscat. Itaque ad quānam mentis acie dirigens in aliquam ipsorum coniecturalē notitiā perueniat, considerandum est. Primo igitur

*Notitia quā
titatis medi-
camentorum
ex quibus
habeatur.*

Medicus in hoc studere debet, ut naturam egrotantis, & indiuidualem cuiusque proprietatem agnoscat. Alii namque difficulter purgari solent, alii modica quauis portione adhibita copiose vacuantur. Verum, quoniam natura egri difficulter cognoscitur, ob id maxime coniecturalis efficitur euacuatiōnis in hoc auxilio quantitas. Medicus itaque, cum aliquem purgare voluerit, interrogare debet, an ex medicina quauis assumpta copiose euacuari soleat, an tantum ex validioribus pharmacis veter eius soluatur.

*Natura e-
grotantis.*

Secundum postea, quod Medicus considerare debet, est, ut habitum corporis respiciat. si enim aegri molles habeant carnes, & delicati sint, ac in otio degant; hi prompte euacuantur, & leuioribus medicamentis purgari possunt: vel vehementibus, in parua tamen dosi exhibitis. Quod si bene carnosissimi sunt, duri, ac robusti, ut Piscatores sunt, & Agricole; hi validioribus medicamentis, vel leuioribus quantitate auctis per inferiora euacuari possunt; ex sententia Hippo-

*Habitus cor-
poris.*

cratis

cratis quarto Aphorismorum Aphorismo 7. Quin etiam Medicus partes ad umbilicū & inum ventrem attinentes manibus pertractabit; quæ si crassitudinem habeant, cū robustę sint, bene purgationibus seruire poterunt. quod si partes illæ tenuiores sint, ad inferiores purgationes periculosum, vt Hippocr. docuit 2. Aphorismorum Aphorismo 35.

Consuetudo.

Tertio Medicus Consuetudinem animaduertere debet, & tunc consuetos purgari validioribus medicamentis euacuabit: hi nanque pharmacis assueti difficulter illorum vi soluntur. quæ enim assueta sunt, insuetis minus molestant. ideo Hippo. 2. Aphorismorum Aphorismo 50. ad insueta permutationem fieri debere præcepit. Vnde & medicinas interdum Medicus permutabit. ab assuetis enim non fit passio. Auth. etiam Auicen. in quarta primi, cap. primo.

Virtus.

Quarto Medicus in purgatione virtutis curam habere debet. ideo si virtus valida fuerit; validis etiam vtetur medicamentis: si debilis, ab huiusmodi medicinis abstinabit. virtus enim imbecillis ex purgationibus dissoluitur. Sic & ætas consideranda est. Puerorum enim natura & ætas leuioribus tantum pharmacis eget, non fortioribus; sic & Mulieri prægnanti non nisi benigniora medicamenta offerri debent.

Quin

Quinto loco Tempus anni, Regionem, *Tempus anni*
 & statū cœli inspicere oportet. Si enim hæc *ni Gr.*
 calidiora sint, purgationes prohibent: id-
 circo Hippocr. quarto Aphorismorum A-
 phorismo quinto, dixit, Sub Cane, & ante
 Canem, difficiles esse medicationes. Tunc
 enim natura debilis est, & si fieret purgatio,
 dissolueretur; vel pugna maxima fieret in cō-
 trarias partes pharmaco, & aere humores
 trahentibus. Sic nec frigidioribus tempori-
 bus purgationes bene eueniunt, cum viæ
 tunc non pateant, & humores ad euacatio-
 nem parati non sint. difficilis itaque succe-
 deret purgatio.

Ultimo humorum peccantium natura *Humores*
 spectanda est. Crassiores enim humores *peccantes.*
 medicinas potentes, & in maiori dosi postulāt,
 cum mirū in modum purgationi resistent.
 contra vero humores Tenues quibuslibet
 pharmacis eiicientur. His cognitis facile Me-
 dicus coniectura aliqua artificiali Purgan-
 tium Medicamentorum quantitatem do-
 simque in singulis morbis definitam asse-
 quetur.

Nec præterea illius Medicus immemor
 esse debet, quod Hippo. 2. Aphorismorum
 Aphorismo 37. literarum monumentis m̄-
 dauit; quod corpora sana difficulter ferunt
 medicationes. ideo corpora sana purgare
 medicus non tentabit. nam & Vertigines, &

*Sana corpo-
 ra purgari
 non debent.*

G

Tormi-

Medicus nõ modo continuam, sed & discretã medicamentorum quantitatem scire debet.

Quaestio. Quousque Medicus euacuando procedere debet

Tormina patiuntur, ægreq; in his purgatio succedit, & cum hoc etiam celeriter exoluuntur. Causa autem horum omnium Medicina est, quæ, cum sibi proprium humorem educere cupiat, nec ipsum reperiatur, sanguinem & carnes colliquat, vt ex eis, quod summum est, eliciat: quam causam reddidit Galen. 2. Aphorismorum Aphorismo 37. & in libro Quos, & quando purgare oportet, in principio. Sed, cum duplex sit quantitas, Medicus non modo continuam, sed discretam etiam medicamentorum quantitatem scire debet; videlicet an semel totam purgationem facere opus sit, an vero ipsã sæpius partiri expediat. Si igitur virium robur aderit, & materia plurima, paulatim eam oportet vacuare. Quod si vires imbecillæ fuerint, & humores vitiosi plurimi, tunc affectus vel spatio temporis, vel ægre sanatur. tunc igitur paulatim, quod vitiosum est, vacuari debet, & paulatim inuicẽ, quod salubre est, pro eo reponi. Quod præceptum tradidit Galen. 9. Methodi ca. 10. Verum id dubitatione dignum videtur; & quæri potest; quousque Medicus euacuando procedere debeat, & an totus malus humor penitus expurgandus sit. Auicenna enim in quarta primi cap. 3. dixit, quod minus nocumentum erat dimittere aliquid materiæ, quod necesse erat educere, q̃ exquisitissime euacuare.

Nam

Nam mu
licitum fu
ceden
poc. testa
rismo 3.
olas esse
te idem
rismo 12.
inquunt
ideo prin
Voluit d
altimanc
conueni
& vsque
progredi
lia statue
Hæc sa
lia ratiõ
humoru
tus valid
ad benign
tunc vni
lendi, v
re superi
potest er
ma mate
men in ro
Galen i
Quod si

Nam multoties Natura quod residuum relictum fuit, ex se ipsa nullo pharmaco intercedente vincit, & resoluit. quod & Hippoc. testatur primo Aphorismorum Aphorismo 3. Vbi extremas euacuationes periculosas esse affirmavit. Verum ex altera parte idem Hippocr. 2. Aphorismorum Aphorismo 12. dixit, quod ea, quæ in morbis relinquuntur recidivas facere consueverunt; ideo primo Aphorismorum Aphorismo 23. Voluit deiectiones non esse multitudine æstimandas, sed si talia deiiciantur, qualia conueniunt, & ægri leuiter ferunt, tunc & vsque ad animi defectum euacuationes progredi posse. Quid ergo in hac controuersia statuendum est?

Hæc sane lis, & apparens dissensio non alia ratione dirimenda videtur; nisi natura humorum perspecta ac virtutis. Si enim virtus valida sit, & humores adeo corrupti, vt ad benignum naturæ ope redire nequeant, tunc vnica euacuatione humores isti depellendi, vt nihil eorum reliquum in corpore supersit. Nec casus iste impossibilis est. potest enim Morbus esse magnus & plurima materia in corpore corrupta; virtute tamen in robore suo permanente; autoritate Galeni in tertio libro De Crisibus cap. 10. Quod si Naturæ beneficio humores illi bo-

Solutio.

Morbus potest esse magnus virtute valida.

G 2 nita-

nitatem aliquam, & ornatum recipere possunt, alterari ac concoqui cum semiputrescentes sint, & semimali; tunc humores illi exquisite vacuari nō debent. immo, si facultatem naturalem, quæ concoquit, excitemus firmemusque, quæ putrescentia sunt, quamuis purgante medicamento non educamus, sanabimus, vt sensit Galenus 11. Methodi c. 9. Illud tamen magis semper eligendum est, vt, quamuis humores ita vitiosi sint; vt ad aliquem naturæ ornatum redire nequeant, totum tamē medicamento repente non detrahamus. magnum enim ex hoc sequeretur incommodum. Plurimum enim & repēte (vt habetur ex Hippocr. 2. Aphorismorum Aphorismo 51.) euacuare periculosum: quod vero paulatim fit, tutum est. Nam si in suppuratis, & hydrope; pure & aqua, quæ toto genere præter naturam sunt, vniuersim effluentibus, mors sequitur, Anima subito deficiente, viribusque concidentibus: quanto maior fieret perturbatio, & grauius sequeretur incommodum ex purgante medicamento subito humorem à venis vi maxima educente? & maxime cum omne purgans medicamentum Naturæ inimicum sit, & ipsam alteret, orique ventriculi obesse soleat. Hæc itaque de quantitate purgantium medicamentorum definita sint.

Quo

Quo
 Qria
 bi talubr
 cipium,
 nem? Me
 coctioni
 coctione
 tio qua
 stantiam
 humorū
 alēdo cor
 borum ca
 triendis r
 Hippo. g
 cabulo v
 excremen
 uit, cum
 tur: cruda
 Hippoc. d
 nulla ex p
 liorum
 igitur hu
 trescunt a
 rant, inna
 eorum co
 putrescu

*Quo tempore, & qua hora medicamentum
purgans dari debeat.*

C A P V T VI.

Quo Tempore autem Morbi purgan-
tia medicamenta danda sint, cum mor-
bi satubres quatuor habeant tempora, prin-
cipium, augmentum, statum & declinatio-
nem? Medicus purgare non debet, nisi con-
coctionis signa apparuerint. Hic autem con-
coctionem accipio, nō proprie, vt est dedu-
ctio quædam in propriã concoquentis sub-
stantiam. sic enim coctio nutritio est, quæ
humorū tantū propria est, qui boni sint, &
alēdo corpori vtilis. qui vero humores mor-
borum causæ sunt, putridi hi, noxiiq; & nu-
triendis membris inepti habentur. Verum
Hippo. generali quodam concoctionis vo-
cabulo vsus, humores huiusmodi vitiosos
excrementaque tunc cocta vocare consue-
uit, cum Natura ea vincit, illisque domina-
tur: cruda vero, quæ non sunt euicta. Ob id
Hippoc. & pus concoqui ait, quanquã pars
nulla ex pure alimoniam accipiat. Sic & bi-
liosorum humorum concoctio existit. Qui
igitur humores in inanimato corpore pu-
trefcunt ab òni cōcoctionis ratione degene-
rant, innato calore nihil ad permutationem
eorum conferente. Verum, cum humores
putrescunt, in nobis anima præditis, quam-

*Coctio dupl
citer sumi-
tur proprie
& communi-
ter.*

uis hi nutrire non possint, tamen coctionis nomine in suo vniuersaliori significato accepto, cum Natura excrementis illis & humoribus corruptis fortior fuerit, eosq; pro suo robore permutauerit, tunc ea cocta appellamus. Sic itaque Vrinam coctã vel crudam, sic Corizam, & Catharrum, sic & bilem vel crudam, vel coctam esse pronunciamus. quod Galenus annotauit in secundo libro De ratione victus in acutis comm. 44. Cum igitur concoctio huiusmodi aliqua apparuerit, tunc commode purgans medicamentũ propinandũ. Hac ratione Hippocratis primo Aphorismorum Aphorismo 22. sententia fuit, quod concocta medicari oportet, atq; mouere, nõ cruda neq; in principiis. sic enim, & Natura cum recte operatur, efficit, vt prius concoquat, post bonũ à malo discernat, deinde vero expellat. Cum itaque in morbi principio semper sint signa cruditatis, mala semper erit euacuatio in morborum principiis. ideo Hippo. scripsit in principiis medicari opus nõ esse, ac mouere, nisi materia turgeat. cum enim materia aliquando turget in morborum principiis, & mobilis est; atque à partibus ad partes transfluit, ægros quiescere non permit- tens; cum timor sit, ne in membrum principale irruat, in principio morbi purgante medicamento nulla expectata coctione euacuari

*Natura cū
recte opera-
tur, quid fa-
ciat.*

cuari po
cuationi
si quispi
at, tamen
se: tunc
permisce
gari, mali
mala min
commod
cuata am
membra
adhac val
pharmacu
malis mis
res eiicie
quentur.
urgente
quare rati
sunt in a
que alio
que med
Galenus
& Auicen
darunt; i
humores
re debem
Hippo. do
nim. 24. h
& in princ
& hoc cū p

euari potest. Tunc enim naturam ipsam eua-
 cuationi adminiculantem habemus. Quod
 si quispiam dicat, quamuis materia turge-
 at, tamen in principio vacuandam non es-
 se: tunc enim boni humores cum malis
 permisceri possent, & humores boni pur-
 gari, malis in corpore relictis. Verum hæc
 mala minora sunt, maiora vero, quæ ex hoc
 commoda sequuntur. materia enim eua-
 cuata amplius timendum non est, quod
 membra petat principalia. & cum Natura
 adhuc valida expulsionis opus moderetur,
 pharmacumque electiue trahat, bona cum
 malis miscere non poterunt: sed mali humo-
 res eiicientur, boni vero in corpore relin-
 quentur. Tales igitur humores mobiles, &
 turgentes in principio ante coctionem va-
 cuare rationabiliter licet: eos vero, qui iam
 sunt in aliqua corporis parte firmati, ne-
 que alio vlllo auxilio mouere oportet, ne-
 que medicari ante concoctionem. Quod
 Galenus primo Aphorismorum comm. 22.
 & Auicenna in quarte primi c. 3. scriptis mā-
 darunt; ideo & in acutis morbis, si in ipsis
 humores quiescant concoctionem expecta-
 re debemus, nec in principio purgare: quod
 Hippo. docuit primo Aphorismorum Apho-
 rism. 24. his verbis. In acutis passionib. raro
 & in principiis medicinis purgantibus vti,
 & hoc cum premeditatione faciendum. quod

*Obiectio.**Solutio.*

ab Hipp. Auicenna accepit in quarta primi c.3. Sed hoc statim in ambiguum reuocatur.

Questio.

Solutio.

Hipp.n.secundo, De Ratione victus in acutis text.ii. in pleuritide descendente dolore statim purgante vtitur medicamento nulla expectata concoctione, & tamē in pleuritide materia in loco vno quieta cōtinetur: sic in Angina colica, & Apoplexia, quāuis materia in vno loco quiescat, tamen statim prima die purgamus; Nisi esset, quod in pleuritide materia illa non quiescebat, sed mobilis erat, & quasi turgebat: ideo cū ex sui natura illa habilis esset ad ad expulsionē, Hippoc. statim à principio eam purgavit. nec in morbis periculosis, qui spatiū vllum temporis ad humorum cōcoctionē præbent expectanda est concoctio, sed in his prima statim die purgare possumus. Porro quāuis Hipp. & Galenus secundo Aphorismorum Aphorismo 22. cōsulant humoribus quiescentibus, & in aliqua corporis parte firmatis, concoctionem expectandam esse, quoniam oportet concocta medicari, & mouere, non cruda neque in principiis; tamen id præter omnem rationē videtur; & suis hæc præceptis aduersantur. Hippo. enim secundo Aphorismorum 29. dixit, In principio morborū, si quid mouendum videtur, moue: cum vero morbi consistunt ac vigent, melius est quiescere. Galenus vero in commento exponit

Authoritates & rationes quod in principiis morborum purgatio cōueniat.

PA
 selectionem
 purgationem
 & ratio
 melius est
 materia
 in prin
 Hipp.n.
 tionis medic
 Præterea, si
 nis purgan
 cum con
 bus ad statu
 vel declinat
 quod ra
 rationabile d
 morum Aph
 cantur & iud
 neque no
 tentis, siue ali
 Cum hæc
 ulli purgatio
 en rectius for
 am materiam
 uacuet, & m
 quæ totā illan
 get. Ideo dicit
 secundo Aph
 mittere purg
 posteriorem
 conferre, ide

ponit sectionem venæ, non nunquam vero, & purgationem circa morborum initia convenire, & rationem reddit. nam in principiis melius est euacuare, quo minorem iam factam materiam facilius Natura possit concoquere. in principiis itaque, quicquid alibi senserit Hipp. nondum apparentibus signis concoctionis medicari possumus.

Præterea, si cum apparent signa concoctionis purgantia medicamenta convenirent, cum concoctio non accidat priusquam morbus ad statum pervenerit, in morbi statu vel declinatione medicatione utendum esset, quod tamen Hippo. tanquam valde irrationabile detestatus est, primo Aphorismorum Aphorism. 20. his verbis; Quæ iudicantur & iudicata sunt integre neque movere neque novare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando, sed sinere oportet. Cum hæc dubitationem facerent, nonnulli purgationem duplicem excogitarunt, seu rectius somniarunt: alteram, quæ non totam materiam, sed eius aliquam portionem euacuet, & minorem reddat: alteram vero, quæ totam illam radicitus detrahat, & expurget. Ideo dicunt Hippocratem & Galenum, secundo Aphorismorum, Aphorismo 29. admittere purgationem primo loco traditam; posteriorem vero in principiis nunquam conferre, ideoque summopere à Medico vitandam

*Distinctio
purgationis
falsa.*

G S tandam

Confutatio.

tandam esse. Hac communi omnes respon-
sione se satis purgasse opinantur, Hippo-
cratisque, & Galeni mentem assequutos;
longe tamen falluntur, & in errore grauis-
simo versantur: cum Gale. 2. Aphoris. comm.
29. purgationem nonnunquam in princi-
piis morborum dixerit conuenire; nō enim
de humoribus quietis, & in parte aliqua fir-
matis intellexit, sed de materia turgente &
mobili, quæ quoniam (vt putauit Hippo.)
raro in principiis morborum turget, ideo &
Galenus à doctrina Hipp. non deuians, op-
time inquit; nonnunquam purgationem in
principiis morborum adhibēdā esse. Ratio
vero illa, quā attulit, non purgationi, sed ve-
næ sectioni accommodari debet. nam vn-
decimo Methodi capi. 15. in sermone secti-
onis venæ, non autem purgationis, eandem
ferme protulit rationem, sic dicens, In sin-
gulis febribus, quas putrescens humor ac-
cendit, saluberrimum esse sanguinem mit-
tere; & rationem adiecit; leuata nanq; , quæ
corpus nostrum regit, natura, exonerataq;
eo, quo velut sarcina, premebatur, haud
egre quod reliquum est vincet, itaque pro-
prij muneris oblita & coquet, quod conco-
qui est habile; & excernet, quod potest ex-
cerni, hæc Galenus. Adhuc illud absurdū est,
cū materia cruda sit, existimare tūc bene a-
liquid euacuari posse; cumque ministri sint
naturæ

naturæ re
mitantur
malo dis
nunquam
tur, mater
nozem rec
male isti t
nam purg
reddere.
dubia diu
diuturno
vigilias, c
uerem: q
ter inuen
conabor.
Hippo
one 2. te
qui, cum
nem exc
dam, &
ad suppu
nisse. Gal
ait his, qu
ne secunc
re; ibi en
tendere i
hic vero c
& conco
sequuta e
a cōtradi

naturæ recte operantis ; male in hoc ipsam imitantur, quæ primo cōcoquit, post bonū à malo discernit, demum expellit. Quare, si nunquam Natura, cum regulariter operatur, materiam in morborum principiis minorem reddit, nisi prius eam concoxerit ; male isti tentant in principio morbi materiam purgantibus medicamentis minorem reddere. Quod cum ita sit, cum ipse in re tā dubia diutius anceps fuisset ; tandem post diuturnos studiorum meorum labores ac vigilias, cum sedulo Galeni volumina euoluerem: quid hac in re dicendum foret, obiter inueni ; quod iam pro viribus explicare conabor.

*Nona opinio
vera ex Hip-
pocr. & Ga-
leno accepta.*

Hippocrates in pri. Epidemiorum, sectione 2. tex. 84. casum quendam proposuit, qui, cum raro accidat, ideo nouitatem omnem excedit. Scripsit enim Tubercula quædam, & parotidas prope aures quibusdam ad suppurationem venisse, eos tamen perisse. Galen. in comm. valde miratur, idque ait his, quæ Hippo. in primo Epide. sectione secunda text. 45. retulit manifeste pugnare; ibi enim ait coctiones celeritatem portendere iudicii, securitaremque salubrem; hic vero quamuis parotides maturæ essent, & concoctionem indicarent, tamen mors sequuta est. Verū Gale. Hippocratē statim à cōtradictione vindicat respondens, quod
cause

*Fieri potest
ut quapiam
in parte sit
concoctio to-
to morbo ad-
huc crudo.*

causæ Febrium, quæ intra venas erant, concoctæ non erant: nam non periissent. Fieri enim potest, ut quapiam in parte priuatim sit concoctio, toto morbo adhuc crudo. Quod cum ita sit, hac ratione accidit, ut purgans medicamentum in principio morborum, in quibus humores quiescunt, exhiberi possit. potest enim in principio aliquando in parte aliqua corporis citius, quam in alia, fieri concoctio: vel quoniam pars vna altera robustior esse potest, vel ob diuersitatem materiam concoquendam, quæ cum sit heterogenea, aliquando secundum unam partem vincitur, & concoctionem recipit, reliqua cruda & incocta remanente. hinc fit, ut quandoque in principio morbi, quamuis humores firmati sint, illis tantum ex aliqua parte concoctis innoxie, & sine periculo pharmacis purgantibus utendum sit. Quod si in principio morbi nullum nec minimum concoctionis vestigium in vrinis adfuerit, tunc crudis omnino humoribus existentibus, in principio nihil purgatione mouendum; Sed Crisis expectanda est, qua facta, si perfecte Natura mouit, nullo medicamento opus est: Vbi vero mediocrius ac imbecillius egit, id quod deficit, oportet supplere. ut ab utroque noxii humoris fiat euacuatio. Natura quidem expellente, Medicamento vero attrahente, teste Galeno primo Aphorismorum

*Responsio
Galeni.*

P
rum com
Aphorism
iudican
esse mor
que aliter
ndum: se
quendum
, & adeo
magis, q
ndus sim.
nere, ut ho
magis quic
ntum trib
o morbi t
armacum
Sed iam
ppositioni
is: quo
rgans hu
lectet.
Quomodo
tum
V O M
propri
latere t
os attracti
ac in re sati

morum comm. 22. Recte itaque Hippo. docuit Aphorismorum primo, Aphorismo 20. Quæ iudicantur, & integre iudicata sunt, non esse mouenda, neque medicamentis, neque aliter irritando quicquam esse inno- uandum: sed Naturæ totum negotium re- linquendum esse. Omnia igitur conspicua sunt, & adeo aperta, vt verear ne prolixita- tis magis, quam breuitatis crimine dam- nandus sim. Vnum superest Medicos ad- monere, vt horam semper minus molesta, & magis quietam eligant, & in illa Medica- mentum tribuant; vt non modo noscant, in quo morbi tempore, sed etiam qua hora pharmacum offerre conueniat.

Sed iam quod toties, vt manifestum, & suppositionis loco accepimus, investe- mus: quo modo scilicet medicamentum purgans humorem proprium trahat atque proleat.

Quomodo, & quam facultate medicamen- tum purgans humores trahat.

C A P. VII.

QUOMODO Medicina humorem sibi proprium alliciat Medicum Rationa- lem latere turpe est; quod sane propter va- rios attractionis modos, & quia Galenus hac in re satis inconstans videtur, adeo abs- tru-

Prima Auerois opinio de facultate, qua medic. attrahat. falsa.

trusum est, & abditum, vt pauci reperiantur, qui ab hac inuoluta rerum ambage se eximant, & in tutum Veritatis portum se recipere possint. Vt enim ab Aueroe incipiã, hic in quinto collectaneorum adeo hac in re confusus fuit, & parum constans, vt nec sibi, nec aliis satisfecerit. modo enim primis elementorum virtutibus modum proprium attrahendi subtraxit, modo inuitus iterũ in elementa delapsus est. Adde quod Physicorum 7. illum trahendi modum, quo id quo trahit quiescit, eo quod attrahitur moto, attractionis nomine, quod loco allegato fecit, vocare noluit. Quid? quod ipse in hoc multum delirat, cum inquit Medicinam proprium humorem attrahere, quod ipsum cognoscat. quasi Medicina sit animal; quo quid ab omni magis ratione alienum, quid magis temerariũ effundi poterat? Auerois igitur hac in re falsus, & sibi ipsi repugnans fuit.

Secunda opi. Mesue.

Mesue vero in Primo libro simplicium dixit Medicinam ipsã, non ratione contrarii (contraria enim se expellunt, nec vnum alterũ trahit) nec ratione similitudinis (simile enim nõ patitur à suo simili) nec ratione materiæ, quia grauis sit, aut leuis; humorẽ sibi propriũ alicere: sed quia Medicina talis est, ideo humorẽ propriũ electiue educit. Medicina autem talis est ratione Caloris

ris

ris cœlestis. Dotatū n. omne dupliciter est; virtute elementaria, & virtute cœlesti. illa quidē cōmuni, hac vero propria. illud n. q̄ calidum est, tantum calefacit: quod frigidū, refrigerat. Aliquid vero solutium dicitur, quia cœlesti calore dotatum sit, eius mixtionem regulante. Ideo ait Platonem dixisse, Naturam nos proprietatibus dotasse. Hæc Mesue. Galenus vero tertio De Simplicium Medicamentorum facul. cap. 25. Voluit inter Medicinam attrahentem, & humorem attractum conuenientiam esse in substantia, & ob id Medicinā attrahere; sic itaque ibidem scripsit: Quia attractiones substantiarum similitudine fieri ostendimus (demonstratum enim subinde est in purgationibus attractionem esse eorum, quæ purgantibus medicamentis similia, haud vero omnium simul succorum alterationem) similitudinem quādam inesse vtrisque substantiis, & eius videlicet, quod purgat, & eius quod purgatur necesse est. Porro, cum quod purgatur pituita est, quod trahit, pituitosum sit, oportet. Pituitosum autē esse oportere, quod trahit, diximus, non autem plane pituitam. Etenim similitudinem inesse substantiis diximus, non identitatem. contrarium enim cernimus. neque enim ferrum ferrum, nec caro carnem attrahit. Hæc Galen. ex quibus, quā male occasionē

Aui-

*Galenī opi-
nio verā.*

*Auicenna
male Gale-
num repre-
hendit.*

Auicenna acceperit, vt Galenum erroris in-
simularet, quis non videat? verum dum re-
prehendit, reprehensione nō caret: quippe
qui vel Galenum non legerit, vel tantum in-
uidia quadam percitus, non veritatis amo-
re captus ipsum acerrime maledictis infe-
ctetur. nam in quarta primi cap. 4. dixit hoc,
quod voluit Galenus, verum non esse, quia
si attractio fieret propter conuenientiam
ferrum traheret ferrum, & aurum aurum:
Cum vnum alterum quantitate vinceret.
At Galenus seipsum declarauit; non enim
identitate substantiæ, sed ipsius similitudi-
ne attractionē fieri monuit; sed aurum au-
ro, & ferrum ferro idem est substantia, non
simile. Obiectiones igitur Auicennæ ruunt,
& opinio Galeni vera est, quod Medicina
ratione similitudinis in substantia humore
attrahat. hæc autem substantia Forma est,
prima ergo attractionis causa forma est spe-
cifica similis formæ humoris attrahendi.

*Prima attra-
ctionis causa
forma est.*

Verum quoniam hæc forma substantia
est, & substantia immediate non agit, cum
omnis actio fiat ratione contrarij; nulla ve-
ro in substantia teste Aristotele in prædica-
mento substantiæ, sit contrarietas: ideo ab
hac formæ Naturalis quædam potentia fuit;
quæ & vis, proprietas, ac facultas dicitur,
& hæc immediatum est principium agen-
di, attrahendique; calore tamen cœlesti at-
tra-

actione illa
essenti
od calidi
quod sim
iunxit.
plicibus
capi. vig
in subit
ones perf
e medica
les & pri
cedentib
ualitatū ic
si fluente
si forma
aliis co
cundo m
ebet; hæ
mediate,
er quam
ribimus
ultas aut
endatur,
dar; accid
siderata, v
est: & sic f
trahit, &
quo habit
in re vnu
te poterit.

tractionē illam coadiuuante. Ideo inter ea, quæ essentiis seu substantiis similia sunt, quod calidius est, id potentius trahit, utpote quod similitudini auxiliarium calorem adiunxerit. Recte igitur Galenus tertio, De Simplicibus medicamentorum facultatibus capi. vigesimo quarto, dixit, qualitatū quæ in substantiis sunt, proprietatibus attractiones perfici. Substantiæ enim id est formæ ipsæ medicamentorum purgantium principales & primariæ sunt attrahendi causæ, intercedentibus tamē mediis proprietatibus qualitatū id est facultate propria, à forma cœlesti fluente, & calore illo cœlesti. Hinc fit, ut si forma ipsa primo modo per se seorsum ab aliis consideretur, substantia sit: si vero secundo modo, ut ab ipsa actio procedere debet; hæc autem nō proueniat ab ipsa immediate, sed media facultate intercedente; per quam, & formam illam ignotam circūscribimus, & facultatem vocare solemus. facultas autem illa medicamentorū cum intendatur, & vetustate remittatur, & intercidat; accidens sit; i deo forma hoc modo considerata, ut agit & facultas dicitur; accidens est: & sic forma, per quam Medicamentum trahit, & substantia & accidens dici potest: quo habito lites plurimas & quæstiones hac in re vnusquisque & soluere, ac componere poterit. Attractio itaque à medicamento

Verborū Galeni expositio & sensus quæ sit.

Forma per quam medicamentum trahit & substantia & accidens dici potest.

H

pur-

purgante perficitur qualitatibus familiaritate, seu totius substantiæ similitudine, veluti quæ nutriuntur animantis particulæ, familiare sibi nutrimentum alliciunt. attractioni autem isti calor cœlestis auxiliatur & superpetias affert. ideo quamuis medicamenta purgantia humoribus detrahendis familiaria sint, illis tamen valentiora efficacioraq; quodammodo esse debent, vt trahere sint aptiora, quam trahi; ideoque lapis Magnes ferro familiaris, eique magnopere specie persimilis est, cum ad naturam ferri accedat inque ferri metallis reperiatur: vt tamen attrahat ferrum, nec ab ipso trahatur, ferro fortior est. Sic & Cnicum à Natura pituitæ alienum est, vti colore suo præ se fert, sed tamen calore ipso quam pituita valentior est, vt trahere, quam trahi magis par sit. Ideo Ratio Mesue nulla est. attractio enim non solum ratione similitudinis, sed & valentioris eiusdem virtutis robore, calorisque perficitur. In hoc tamen Mesue laude sua defraudandus non est, quod dixerit à calore cœlesti attractionem fieri. neque enim attractio fit ab elemētali calore. hic enim quodlibet promiscue & indistincte trahit; sed cum Medicamentorum tractus electiue fiat; proculdubio à perfectiori quodam, & diuiniore calore; coadiuuari, & perfici faciendum est. Verum si Mesue principalē trahendi

*Ratio Mesue
nulla est.*

ndi causa
uit, in
im non
adiuan
t, tunc
quaque
Attractio
enim aff
ngitur (c
erois) qu
adiunc
actu fian
ctur; vt
De Ter
Medic
culo ad a
estina la
ne victu
m cito a
post aff
m proti
im & ma
ictam in
edicame
in suo li
portet, V
stinis fue
si feriatu
a propriū
edicame

hendi causam calorem cœlestem esse existi-
mauit, in hoc longe decipitur: sin calorẽ
illum non primariam, sed secundariam &
coadiuuantem attractionis' causam esse vo-
luit, tunc id quod veritati, & Galeno vn-
dequaque consonat, pronunciauit.

*Mesue opini.
vario modo
intellecta &
vera & falsa
dici potest.*

Attractio autem hoc modo fit, Medici-
na enim assumpta primo in minimas partes
frangitur (quicquid hic æmulus oblatret
Auerois) quæ postea aliquo tempore cor-
pori adiunctæ manent, vt calidæ ex poten-
tia actu fiant, & sic Medicina ad actum de-
ducitur; vt Galenus opinatus est in tertio li-
bro De Temperamentis cap. primo. Vbi au-
tem Medicina, quæ ventrem soluit, in ven-
triculo ad actum deducta fuerit, tunc cito ad
intestina labitur. Proinde Hippo. 2. De ra-
tione victus in acutis, text. 12. vt medicamẽ-
tum cito ad ventriculi fundum descende-
ret, post assumptum medicamentum ptissa-
nam protinus sorbendam dari præcepit. hæc
enim & malam qualitatem pharmaci in ore
relictam immutat, ac abstergit, deorsumq;
medicamentum trahit. quod & Gal. repe-
tit in suo libello, Quos, & quando purgari
oportet, Vbi autem medicamentum in in-
testinis fuerit, tunc nequaquã tanquam oci-
osũ feriatur; sed ab hepate & venis virtute
sua propriũ humorem elicit. Vapor enim à
medicamento exhalat, virtute & facultate

*Quomodo fi-
at attractio
à medicina.*

*Virtus medi-
camenti hu-*

H 2 ipsius

*morem adit
substantia ip-
sius immota*

*Erasistrateo-
rum opinio
falsa.*

ipsius præditus, qui humorem ipsum adit, eumque, qui sibi proprius est, proritat, mo- uetque, ac electiue educit, substantia medi- camenti immota manente, & intestinis aut ventriculo quiescente; vt Mesue in suo libro De Simpl. cap. 2. testatum reliquit. Vbi vero humores noxii ad intestinavi Medicamenti confluxerint; & in illis cõgesti fuerint, tunc illorum copia vel acrimonia vis instestino- rum expultrix concita insurgit; eosq; foras exturbat, & excutit. Non enim veluti qui- dam Erasistratei falso sibi persuaserunt, me- dicamenta purgantia humorem, quem tra- here debent, generant, nec reuera quicquã purgant, sed cum immutatione quadam & euacuandorum corruptela (vt illi dicebant) inaniunt. hoc enim experientia falsum depre- henditur. si enim euacuatione tantum facta illi qui bile laborant, sanantur: non quia bilis educta fuerit, cur ego aliud pharma- cum nigrã bilem euacuans, vel vena secta illis non prodest?

Si igitur icterici bile euacuata melius se habent, & colorem acquirunt meliorem; si eductis aquosis humoribus hydropici sanã- tur, aliis vero pharmacis alium humorem e- ducentibus nihil iuuantur: necessario fate- ri coguntur, certum & proprium humorem à proprio medicamento detrahi, non qua- lecunque in venis fuerit, in id mutari, quod

virtus

virtus Medicamenti ipsum conuertere sua-
 pte natura valet. Illud præterea falsum est,
 quod quidam temere iudicarunt, ex humo-
 ribus primum tenuissimos, post corpulen-
 tos, post crassissimos educi. Medicamentū
 igitur idē, si debile sit, primo aquosa; si vir-
 tus eius proficit, mox flauam bilem, si robu-
 stius sit, mox nigram bilem euocare. sed hoc
 esse non potest. si enim demus medicamen-
 tum nigram bilem educens, primo illam
 deiicit à principio. Verum tamen est, quod
 primum liquidiora, deinde corpulenta ma-
 gis sequuntur. Qua de re patet medicamen-
 tum ante omnia vnumquodque suum hu-
 morem educere, quia tamen vnusquisque
 humor sua excrementa habet aquosa, pro-
 priamq; ichorem, teste Galeno sexto Epi-
 demio. sectio. secunda, tex. 37. ideo primo il-
 lius ichores, post ipse humor crassior excuti
 solet: non tamen quod primo aquosum ex-
 crementum, post flaua bilis, post pituita,
 vltimo nigra bilis egeratur.

Præterea, si fortiora medicamenta plu-
 rima educunt, ex medicamentis atram bi-
 lem purgantibus primo aquosa, post bilio-
 sa, post pituitosa educi deberent; plura-
 que ex his Medicamentis atram bilem tra-
 hentibus biliosa educi deberent, quam ex
 propriis medicamentis flauam bilem sol-
 uentibus detrahi soleant: cuius tamen con-

H 3 tra-

*Opi. quorum
 dam de ordi-
 ne quo medi-
 humores tra-
 hat falsa est*

*Confutatio.
 Ratio prima*

Secunda.

trarium quotidiana experientia nobis ostendit.

Tertio.

Quin etiam, si Medicamenta tenuiora primum ducerent, mox vero crassiora, quare primo sanguis ante atram bilem non exiret? cum sanguis tenuior sit, atra vero bilis crassior, & veluti sanguinis sedimentum, qualis in vino fex est: id tamen nunquam accidit. immo vltimum, quod semper in purgationibus exeat, sanguis est: quia naturæ est familiarissimus; vt in libro De Natura humana dixit Hippo. Qua Facultate igitur; quomodo, & quo ordine medicamēta purgantia humores educant, ex iam dictis perspicuum esse arbitror. Nunc ad reliqua styllum conuertam.

Epilogum.

*De causis purgationem prohibentibus, & qua preparatio purgationi premit-
tenda sit.*

C A P V T V I I I.

Quibus de causis vel difficilibus vel nulla noxiorum humorum sequatur vacuatio.

PLURIBVS interdum de causis purgatione data, vel difficilis, vel nulla noxiorum humorum per aluum sequitur vacuatio: vel enim ob ægri naturam, quæ non nisi vehementioribus medicamentis soluatur, leuiora vero quælibet aspernetur: vel quia quod purgare debet, exiguum fuerit. nam in Minori quantitate exhibitum Medicamentum nihil mouet. Plerumque vero stercus densatum, atque

ne in ali
quam m
abduci
Potest
potio
nil effica
ultretur
ente, si
nt, vido
medicina
illa, tur
operatur
allamq;
ero med
orem, q
leo Cni
ruitam
dem
rtitur,
quæ v
onea, i
enum v
nazione
lis sequi
catuū in
ies atqu
purgatio
ina obst
us, vt m
cicæ cap.

que in aliquo intestino exiccatum, quod antequam medicamentum exhiberetur clysteri subduci debuit, euacuationem prohibet.

Potest interim Materia ad urinam vergente, potio, quæ aluum subducere debebat, nihil efficere. Quod si aliquando euacuatio frustretur, medicamento in corpore remanente, si talis sit Medicina cibalis, ut olera sunt, videlicet lactuca, & huiusmodi; vel Medicina benigna & mitior, ut Cassiæ medulla, tunc hæc à calore naturali facillime superatur, & in corporis abit nutrimentum, nullamq; corpori infert molestiam. Quæ vero mediocria sunt, cum non purgant, in humorem, quem trahere debeant, vertuntur. Ideo Cnicum, cum pituitosum sit, facile in pituitam degenerat, cum purgatione frustratur; demumque pituita illa in sanguinem vertitur, & nutrit. Alia vero medicamenta, quæ vim habent deleteriam, ut Scammonea, in corruptionem, pernitiem, ac venenum vertuntur. Interdum vero inflammatione in hypochondriis existente, difficilis sequitur purgatio. Quod si obstructio meatuum in corpore adsit, & humorum crassities atque tenacitas, tunc præparatio ante purgationem præmittenda est. ideo si intestina obstructa sint, clyster pinguis & humidus, ut monet Galenus in libro artis Medicæ cap. 94. præmittendus. si meatus per

Cum frustretur euacuatio quam sint medicamenta que incibus que vero abeant in venenum

H 4 quos

Prima præparatio purgationi præmittenda.

quos traici, & deduci debent humores, obstructi sint, aperiendi sunt, ac reserandi: si humores crassi sunt, attenuandi: si glutinosi incidendi: at in attenuatione cauendum est, ne fiat subito fortis resolutio, ita ut quod subtile est, resoluatur: reliquum vero, quod crassum est, maneat irresolubile, & lapis fiat, Auicenna in quarta primi ca. 24. hanc vero præparationem Hippocrates docuit 2. Aphorismorū, Aphorismo nono: cuius principium est, Corpora cum quispiam purgare voluerit, oportet fluida facere: quod si fiat, tunc recte purgatio procedet: qui vero istud neglexerint, vomitus atque alui subductionem procurauerint, iis difficiles obueniunt purgationes non sine torminibus interdum, & vertigine quadam, fastidio multo, & malo pulsu ac dissolutione, & difficultate. ideo hæc omnia ante purgationem paranda sunt, vel si humores crassi sint, syrupis attenuantibus præmissis, vel incidentibus, si humores tenaces & glutinosi fuerint, cum propriis aquis seu Deoctis, vel victu extenuante: per hunc enim humores crudi concoquuntur, ac optime præparantur. ideo extenuante victu utentibus recte sine labore aliquo succedet purgatio. quod Galen longa experientia ita se habere didicit; ut refert 2. Aphor. comm. 9.

Secunda præ

Sed & alia etiam ante purgationem requiri;

quiritur præparatio, vt ibidem inquit Gale. *paratio.*
 & Aucen. in quarta primi cap. 4. vt ante vo-
 mitum, quo æger vomere assuescat, vomitum
 irritando : & si venter deiciendus sit ante
 deiectionem continuo aluum subducen-
 do.

Verum hic dubitatio oritur non parua;
 vtrum humores tenues à principio nulla a-
 lia præmissa concoctione euacuari possint,
 an vero ipsorum aliqua modica expectan-
 da sit incrassatio. Auicen. enim in prima
 quarti tractatu secundo, cap. 7. in Rasis ma-
 xime inuehitur, qui dixit intentionem in di-
 gerendo esse attenuare : ideo tenues humo-
 res, cū semper digesti sint vel in morbi prin-
 cipio, idcirco nulla alia expectata conco-
 ctione euacuari possunt. Sed Auicenna id
 falsum esse inquit, immo digestionis finem
 esse ait substantiam materiæ adæquare, &
 quod subtile est, quia diffluit ac dispergitur,
 ideo, vt commode purgetur, crassius reddē-
 dum esse. quod vero crassum est, attenuan-
 dum. à quo nec Galen. dissentit, qui in libro
 De constitutione Artis Med. cap. 19. dixit il-
 lud, quod redire in naturalem statum valet
 alterandum esse per contraria, crassum len-
 tumque tenuando, tenue vero crassando,
 vtraque communiter concoquendo. Ex al-
 tera vero parte Rasis ē: cuius opinioni 7. Col-
 lect. subscribit Auerois: quod & ratio di-

*Questio non
 parua, vtrū
 humores te-
 nues nulla
 præmissa con-
 coctione eu-
 cuari possint
 an ipsorū mo-
 dica aliqua
 expectanda
 sit incrassa-
 tio. Auicen.
 opi. Auicēna
 ratio.*

*Secunda opi-
 nio Rasis.*

H s Etat.

Ratio.

Et at. cum enim humor tenuis ex sui natura
expulsioni aptus, sit, semperque ad eam pa-
ratus, & mobilis virtutem expulsiuam vel-
licet, irritetq; ; in principio nulla apparen-
te concoctione vacuari non poterit? Adde
& authoritarem Gale. qui in libello illo
Quos, & quando purgare oportet, nos hor-
tatur inter initia morbi tenues, & aquosos
humores expurgare: vbi vero crassi & tena-
ces fuerint, quales suapte natura sunt pitui-
ta, & nigra bilis, concoctionem esse expe-
ctandam. Quamobrem in hoc magis Gale-
no, & rationi adherendum, quam Auicen-
næ. cum enim humor tenuis ex sui natura
ad fluxum paratus sit, nec vltius præpara-
tione nostra egeat, sine dubio in principio
morbi sine noxa eum euacuari posse negã-
dum non est. Quod vero Galenus voluit in
libro De Constitutione Artis; id tale fuit; vt
humores, qui qualitate aliqua à propria na-
tura recessissent, in naturalem statum con-
traria adhibita qualitate reuocaret: non au-
tem eius intentio fuit vitiosos humores
pharmaco purgante deiicere. Vnde &
Auicenna perperam Galeni verba accepit.
quare cum & Galenus secundo Aphorif-
morum comm. nono, nullam de tenuium
humorum præparatione mentionem fece-
rit, illos semper natura sua paratos fluidos-
que esse, & purgationi obnoxios firmiter
tenen-

*Gale. autho-
ritas pro Ra-
si contra A-
uicennam.*

*Vera Gale-
ni & Rasis
opinio.*

Solutio.

tenendum
atum sit.

Per qua

PER Q
I cuand
suerudine
fecto cog
proprium
trahi cup
corpore
mo pitui
vomitum
eri debe
est, vt si
superior
non sine
ro humo
debet c
uam per
nora du
um face
tuita, in
Ideo Hi
in hyem
suadeba
ris dom
one hab

tenendum. Satis igitur de præparatione dictum sit.

Per quas vias humores singuli purgandi sint.

C A P V T IX.

PER QVAS partes humores singuli euacuandi sint, id ex Natura morbi, ex consuetudine, ex Natura humoris, & loco affecto cognoscetur. Morbus igitur quisque proprium humorem, qui ipsius causa sit, detrahi cupit. Si igitur humor aliquis in toto corpore redundat, vt in hypofarca, tunc primo pituitæ purgatio per inferiora, post per vomitum, vltimo per nares & palatum fieri debet. Consuetudo vero inspicienda est, vt si aliquis assuetus fuerit, facilius per superiora euacuatur: non assuetus vero non sine periculo id tolerat. Natura vero humores, & locum per quem vacuari debet ostendit. ideo conuenit bilem flavam per superiora, pituitam vero per inferiora ducere: quamuis interdum contrarium facere oporteat, si in ventriculo pituita, in intestinis flaua bilis aggesta fuerit. Ideo Hippo. in libro de salubri diætâ tex. 15. in hyeme, quia abundat pituita, vomitum suadebat; in æstate vero bile tunc temporis dominante, clysteres; idque loci ratione habita, in quo humores illi geniti erant;

Quot nam sint, qua ostendat partes per quas commode humores vacuari possint.

Obiectionis solutio.

*Dubitationi
tacite occur-
rit.*

erant: non considerata humoris natura. Atra vero bilis ex sui natura semper per inferiora eiicienda est. Quod si Galen. primo ad Glauconem in cap. De Cura Quartanæ, vomitum post cibum laudauerit, hunc non ratione atræ bilis; sed pituitæ in ventriculo aggregatæ, sui que præsentia causam quartanæ, atram bilem scilicet fouentis, procurandum censuit. Locus etiam affectus viam commodā vacuandī indicat, vt exempli gratia, inflammatione in simis hepatis partibus existente per aluum, gibbis vero inflammatis per vrinam humores expurgandi sunt. Temporis etiam anni cognitio non parum confert: ideo Hipp. 4. Aphorismorum quarto dixit, Medicari æstate superiores magis, hyeme vero inferiores opus esse. Sic & Regiones calore frigoreque affectæ æstimandæ sunt. Tempora etiam morbi, per quæ loca euacuandum sit, docent. ideo in accessione à superioribus educemus; in declinatione autem eius ab inferioribus trahemus: quod ea, quæ sponte eueniunt, declarant. in accessione enim plerunque Natura vomitum mouet, fluxum sanguinis per nares: in ipsius vero intermissione lotiū & aluus fluit. quo igitur Natura verget, eo maxime ducendum erit per loca conferentia. Aphorismorum primo, Aphorismo 21. sic igitur loca conuenientia per quæ humor ducendus

das sit, r
menta o
me os ve
dunt, i
dicamen
semina c
camenti
impedir
& incide
care; & v
ideo Hip
text. II. r
admisce
sum, vel
excogita
ti sola os
ret, vt ib
stremo
detur, q
do purg
& repet
quod co
oportet
re discre
hoc bile
nim par
verum, r
sumptio
qualiter
mul acc

dus sit, noscentur. Quoniam vero Medica-
 menta omnia, quæcunque purgant, maxi-
 me os ventriculi, quod neruosum est, læ-
 dunt, ideo semper bene olentia aliqua me-
 dicamentis admiscenda erunt. Talia autem
 semina odorata esse debent, quæ & medi-
 camenti malitiam retundant, & eius opus
 impedire nequeant: quæque & attenuare,
 & incidere valeant, & Crassos humores se-
 care, & vias per quas educi debent, aperire.
 ideo Hippoc. 2. De ratione victus in acutis
 text. 11. medicamentis hæc semina odorata
 admiscebat, Daucū, Sefeli, Ciminum, Ani-
 sum, vel aliud quippiam boni odoris: quæ
 excogitata fuere, ne syncera vis medicamē-
 ti sola os ventris tangeret, ipsumque læde-
 ret, vt ibidem in comm. sentit Galenus. Po-
 stremo nec illud mihi prætermittendū vi-
 detur, quod Galen. in libello Quos, & quā-
 do purgare oportet, in fine præcepit: quod
 & repetit Auicenna in quarta primi cap. 4.
 quod composita medicamēta, quædamus,
 oportet sibi inuicem consentire, nec vlla in-
 re discrepare. Discrepant autem, non cum
 hoc bilem, illud pituitam trahit, vtraque e-
 nim pari modo euacuationem procurant:
 verum, si hoc debilitet, illud tardius ab as-
 sumptione purgare incipit. ita nanque inæ-
 qualiter euacuatio celebratur, quamuis si-
 mul accepta sint. inæqualem autē euacua-
 tionem

*Odorata &
 bene olentia
 medicamentis
 admiscenda.*

*Composita
 medicamentis
 sibi inuicem
 oportet con-
 sentire nec ul-
 la in re dis-
 crepare.*

*Duplici ra-
tione Medici-
nae male sunt
commixtae.*

tionem dico, si cum hoc defuisse videtur, euacuatio alia rursus incipiat. ideo cum ventris solutio turbetur, & vna ventrem soluat, antequam secunda, Medicinæ male commixtæ, & compositæ vitandæ sunt. Duplici autem ratione male commixtæ sunt, vel quia non bene ad vnam formam redactæ sunt: quam de nouo per fermentationem acquirere solent. ex pluribus enim simplicibus Medicinis simul permixtis, ex mutua ipsarum inuicem actione & passione merito qualitatum contrariarum in ipsis reperitarum, & in vnum tandem propter fermentationem conspirantium, alia quædam forma diuersa, & distincta à qualibet illorum simplicium particulari forma prouenire solet. Cum itaque simplicia ipsa per fermentationem ad vnam formam non peruenerint, tunc medicamenta illa composita inuicem dissident, & male commixta sunt. Vel hoc accidit, quia simplicia illa adeo discrepant, vt suis aduersis qualitibus proprietatibusque in vnam formam coire nequeant. Ergo optime corrigenda sunt medicamenta, quod Mesue in suis libris diffuse satis explicauit. Quocirca non temere his Medicamentis compositis vtendum est, nisi hæc longa experientia comprobata fuerint. Sed iam de perfectæ purgationis signis loquamur. sic enim omnem de purgatione tractationem absoluemus.

Quibus

*Q*uia dignum
Aphorism
verbis, Si
portet, co
contra. N
tura fiunt
superfluu
animal; cu
tat non e
egri grau
cum purg
& leuiter
quæ euac
esto, qui
tur flaua
euacuet,
ita sit, ip
Quinã au
abundet, q
cognosce
matibus,
tate, costi
stituto, &
qualia op
abundant
grum int

Quibus signis perfecta purgatio dignoscatur.

C A P. X.

QVIBVS NAM signis perfecta purgatio dignosci possit, docuit Hippo. primo Aphorismorum, Aphorismo secundo, his verbis, Si talia purgentur, qualia purgati oportet, confert, & leuiter ferunt; sin minus, contra. Nam si Medicus ea quæ recte à natura fiunt imitari debet. Natura vero cum superfluum humorem euacuat, iuuatur Animal; cum vero alioqui quod corpus infestat non excernit, nulla sequitur utilitas, & ægri grauiter ferunt. sic si talis per pharmacum purgatio fiat, qualis fieri debet, confert & leuiter tolerant. Si igitur Medicus aliquam euacuationem faciat; eorū humorum esto, qui corpus nostrum infestant. Sic igitur flaua bile peccante medicus flauam bilē euacuet, non pituitam: sic si pituita molesta sit, ipsam subducat, & à bile abstineat. Quinā aut malus humor in corpore superabundet, quæ euacuationē desideret; id Medicus cognoscet ex colore corporis, ex symptomatibus, morbis, tempore anni, regione, ætate, cōstitutione, natura ægrotantis, vitæ instituto, & victu. Si igitur talia purgentur, qualia oportet: per qualia enim humorum abundantiam sua qualitate infestantium ægrum intellexit Hippo. Si Talia inquam pur-

Qui humor in corpore peccet quibus nā signis sit dignoscendum.

purgentur, confert, & leuiter ferunt. Tolerantia enim facilitas maximum indicium est rectæ euacuationis. Noxiis enim humoribus euacuatis, tunc ipsum seipso ægrotum fieri leuiorem, & melius tolerare est necessarium. Quod si aliquid ex iis, quæ sunt secundum Naturam, excernatur, dissolui ac debilitari ægri vires, & tolerantia difficultatem sentiri; ideo Hipp. 1. Apho. Aph. 23. dixit, deiectiones non multitudine æstimandas, sed si talia deiciantur, qualia continent, & ægri facile tolerant. Duas enim has notas voluit Medicum attendere; Primam, si qualia oportet vacuentur; Secundam vero, si facile tolerant. Vnde & 4. Aph. Aphor. 2. sic inquit Hippo. in Medicationibus talia educere è corpore; qualia & sponte prodeuntia vtile. quæ vero cõtrario modo prodeunt, cohibere oportet. Auicen. vero in quarta primi capi. 4. dicit, quod cum Medicina superfluitates purgat, tunc æstus nõ adest: si vero æstus incipit apparere, tunc purgatio vltterius, quam par sit progreditur. Aliud quoque signum nobis tradit, quod si Medicina, postquam vnum euacuauit humorem, ad alium permutetur; iam significat, quod humor noxius purgatus est: & nimia tunc est purgatio. Verum Hipp. 4. Apho. Apho. 21. oppositum iudicauit, quanto enim plures prauis humoribus medicamē-

*Das Notas
medicus de-
bet attende-
re vt perfe-
ctam noscat
purgationē.*

Obiectio:

to educuntur, melius est. Quod sane verum est, vbi plures & varii humores in corpore fuerint. tunc enim quanto plures mutationes colorum in ipsorum educatione apparebunt, melius erit. Auicenna vero intelligit, cum tantum vnus humor peccans in corpore superabundet. tunc enim permutatio Medicinæ ad alium quendam humorem mala est: cum id, quod corpori infestum non est, euacuat. quod si purgatio vsque ad intestinorum excoarationem procedat, tunc immodica est, & mala. Aliud vero signum addit Auicenna, & est somnus: qui si multus post purgationem accedat, ostendit, quod perfecta facta est purgatio, & contulit. tunc enim Natura humore illo noxio exonerata; spiritibus & humoribus sedatis se contrahit, & in intimis corporis partibus colligit, ac recondit; Somnoq; dulci perfuitur; qui cum tunc iuuet, bonum est. Demum vero si sitis superueniat, iam perfectæ purgationis signum est; teste Hippocr. 4. Aphor. Apho. 19. sic enim ait, Qui medicamentis purgati non sitiunt, non desinunt priusquam sient. Cum enim sitis vel ratione ventriculi calidioris, & siccioris fiat; vel ratione Medicamenti acris, calidi, & mordacis; vel ratione humoris biliosi, calidi & sicci: cum iam purgatio completa fuerit, & aliqua ex euacuatione siccitas contigerit, & ratione

Solutio.

Sitis quibus de causis fiat & purgationi completa succedat.

I

pur-

purgantis medicamento latentem aliquam
 acrimoniam & caliditatem habentis, mirum
 non est, si ad perfectam purgationem sitis
 consequitur. His omnibus signis diligens
 & peritus Medicus attentus recte purgationem
 euenisse, non modo artificiosa quadam
 coniectura, sed & certo sciet, fiduciaque hinc
 maximam habebit, nihil in corpore mole-
 sti; noxiique humoris reliquum superesse.
 Sed, ut Methodus nostra generalis sit, & ad
 omnes morbos late pateat; reliquum est, ut
 de Tumoribus præter Naturam, & Solu-
 tione continui paucis agamus.

ULTIMA PARS

DE TUMORIBVS PRÆTER Naturam, & abscessibus.

*De Curatione Tumorum præter Naturam, &
 abscessuum in vniuersum.*

CAPITVLVS

NE quilibet huic nostræ Me-
 thodo deesse videatur, in hoc
 ordinem Auicennæ sequi con-
 sumpsit, de Tumoribus præter
 naturam, & Abscessibus, quorum
 breuissime agam, in vniuersum eorum cura-
 tionem studiosis in mentem reuocans, regibus
 Vniuersalem igitur Tumorum præter na-
 turam

turam curationem Galenus docuit 13. Me-
 thodi cap. 6. Scribens communem in his cu-
 rationis indicationem esse vacuationem. Sup-
 ponatur ergo quod talis Tumor sit inflam-
 matio; & hæc adhuc sit in generatione, cum
 sanguis ad ipsam confluat, vel ratione totius
 corporis, vel ratione partis affectæ calidio-
 ris, & dolore laborantis. Primo igitur totum
 corpus male affectum, ne ad partem affe-
 ctam aliquid transmittat, curandum. Quod
 si ratione plenitudinis transmittat, plenu-
 do perfectionem venæ vacuanda. Si alii hu-
 mores à sanguine peccent, purgatione veni-
 dum. Post, quia pars affecta ratione doloris
 trahit, dolor sedandus est; hic autem dupli-
 citer sedari potest, vel vacuata materia dolo-
 rem excitante, vel alterata. Vacuabitur, vel
 per attrahentia, ut cucurbitulas, aut cornua
 caua: alterabitur per Medicamenta, quæ vel
 qualitativis, vel tota substantia sint contra-
 ria. Post vero, quod in parte affecta conti-
 netur, vacuari debet; vacuabitur autem &
 per digerentia ac repellentia. in principio au-
 tem adstringentibus & repellentibus; magis
 ad incipientes inflammationes frigidis ad-
 stringentibusque, quam iis, quæ digerunt,
 utendum est hæc Galenus: quibus verbis
 non negat Galenus, quin etiam in principio
 digerentibus uti possimus, modo in maio-
 ris quantitate repellentia apponantur, & vin-

*Curatio uni-
 versalis Tu-
 morum præ-
 ter naturam
 secundum
 Galenum.*

*Dolor dupli-
 citer sedari
 potest.*

*Questio v-
 trū in princi-
 pio repellen-
 tibus cum di-
 gerentibus mi-
 cantur, an repel-*

131

I 2

cantur, an repel-

lentibus tantum utendū sit.

Solutio.

Quando in principio repellentibus uti, & quando ab illis abstinere debemus.

Cōtradictio in verbis Avicennæ.

cant digerentia. Huius tamen contrarium omnes sentiunt; ut in principio repellentibus solum puris utamur. quod & placuit Avicennæ in quarta primi ca. primo. Nisi esset, quod ubi materia biliosa est, & tenuis, tunc puris repellentibus uti possumus: quod si materia in parte affecta impacta frigida sit, & crassa, tunc in principio cum repellentibus possumus etiam digerentia admiscere. Tunc autem uti debemus in principio repellentibus, cum materia non fuerit prope emunctoria, à membris principalibus expulsa, & nisi venenata sit: tunc enim repellit non debet, ne ad membrum principale redeat; quod præceptum fuit Avicennæ in quarta primi cap. 25. In augmento vero usque ad statum mixtis remediis partim repellentibus, & partim digerentibus, æqualiter admixtis, uti debemus. In declinatione vero tantum resolventibus: idque Avicennæ consilio in quarta primi cap. 25. verum idem in quarta primi capit. primo dixit; In principio super apostema nos solum repercutientia ponete debere; in statu vero, quod solummodo resoluat: in medio autem utraque miscbimus. hic ergo in statu resolventibus tantum utitur; ibi vero, cum adesset status, æqualiter voluit digerentia cum repellentibus esse miscenda. sed & huius sententiæ Galenus fuisse videtur, qui sexto libro De compositioni-

positi-

positione medicamentorum secundum locos cap. primo, inquit, quod quemadmodum in principio commoda sunt pharmaca, quod influit repellentia, sic post principium usque ad finem pharmaco opus est ex utrisque mixto, repellente videlicet, & discutiente facultate praedito. ac primo tempore adstringens praecedere oportet, ad finem vero discutiens, interposito vero aequales utrorumque partes esse convenit. quid ergo dicendum? Cum status habeat principium & finem, ideo in principio status, cum visor sit, ne ex puris resolventibus, quae calida sunt, dolore excitato, ad locum fluxio fiat, ideo tunc repellentia cum resolventibus miscere possumus; in fine vero status, quia iam tota materia fluxa est, pura resolventia adhibebimus. Verum, quoniam Medico, ut plurimum, non constat an tota materia fluxerit, ideo magis tutum erit, si post principium usque ad finem cum remediis procedat ex utrisque mixtis, & repellentibus ac discutientibus. repellentia enim, & calidorem discutientium comprimunt, & parti affectae robur addunt. Quod si per resolutionem inflammatio non terminetur, sed per suppurationem, tunc suppuratio adlayanda est, quae postea vel per se, vel matris auxilio aperietur; & quandoque opus est immaturatione, & sectione.

Solutio.

indog

I 3

hoc

hoc itaque primum genus est Abscessus seu
Apostematis, quod fit cum phlegmone in
pus veritur. Aliud vero est Apostematis ge-
nus, cum nulla præcedente inflammatione
humor aliquis statim ab initio in parte ali-
qua colligitur. Porro hic excoriat circum-
posita corpora spatium sibi moliens, vel in-
ter duas Tunicas, vel sub certis membra-

*Tres species
sunt absces-
sum, Athe-
roma, Stea-
toma, & Me-
liceris.*

*Tres sunt in
abscessibus
communes in-
dicationes.*

*Si abscessus
sint in pro-
fundis corpo-
ris viscerib.
quibus medi-
camentis sit
utendum.*

nis. horum Abscessuum sunt tres species,
Atheroma, Steatoma, & Meliceris. hæc au-
tem nomina sortita sunt à similitudine sub-
stantiarum in ipsis contentarum. Aliud e-
nim pulticulæ simile inuenitur, à quo Athe-
ma dicitur: aliud sero, à quo Steatoma: ali-
ud Melli, à quo Meliceris. horum curatio-
nem Galenus posuit decimo quarto Me-
thodi cap. 12. Tres enim sunt in his commu-
nes indicationes, Totum id, quod continet-
ur vel digerere, vel putre reddere, vel exci-
dere. Meliceris igitur, quia ex tenui humo-
re constat, triplicem hanc admittit curatio-
nem. Atheroma duplicem tamen, quippe
quod vel excidere, vel putrefacere licet. Ste-
atoma vero solum excisione, quæ manu
opera fit, curatur. Si vero hi abscessus in pro-
fundis corporis visceribus sint, tunc Medi-
camentis, quæ ex Aromatis constant, si uti-
mur, summa sequetur utilitas. hæc enim
tum digerent, tum humorem in halitum re-
soluent. Theriaca autem in hoc casu Atha-
nasia,

nasia, & Ambrosia, præstantissima sunt me-
 dicamenta. Quoniam autem remedia, quæ
 in curatione horum Tumorum in usu sunt,
 alia repellunt, alia discutunt, ac digerunt,
 alia pus mouent, alia adurunt; Materia in
 principio adhuc fluente repellentibus ute-
 mur; quæ sunt aqua, & acetum, oleum Ros.
 Solanum, Plantago, & huiusmodi. Quæ di-
 gerunt & discutunt, phymatis & id genus
 abscessibus auxilio sunt, & hæc omnia con-
 stant sale, & Nitro. Concoquentia vero cõ-
 stant Resina, Galbano, & Ammoniaco Thy-
 miamate. Pus mouentibus in his, quæ in-
 flammatione laborant, utendum, ut Tetra-
 pharmaco. hoc enim ex quatuor (vnde &
 nomen habet) constat, ex Resina, cera, pice,
 & seuo vitulino pari portione. Adurenti-
 bus in diducendis partibus ac aperiendis, ut
 in comprehensione abscessuum, utendum
 est, istotum autem Natura hæc est, lixiuium,
 calx viua, Auripigmentum, Sandaracha, &
 id genus alia. Sic itaque, & reliqui omnes
 Tumores curari poterunt; ut quod in ipsis
 continetur, euacuemus: sique in tunica a-
 liqua humor collectus erat, oportet, & hu-
 morem euacuare, & tunicæ superuacanea
 auferre, quod in his qui hydrocele labo-
 rant, fieri solet, hydropicos vero facta pun-
 ctione sub vmbilico ad instar myrti, paula-
 timque aqua euacuata, sanabimus. In his

*Repellentia
qua sint.*

*Digerentia
ex quibus
constent.*

*Tetraphar-
macum ex qui-
bus constet.*

*Natura ad-
urentium
qua sit.*

Optima rationes curandi tripliciter iudicantur.

enim omnibus Tumoribus, quod toto genere præter Naturam est, sui statim ablationem cõmuni indicatione demonstrat, quare statim est submouenda; id tamen, dum hoc fit, semper agere oportet, vt rationibus quibus id fiat pensatis, optimam semper eligamus; optimæ autem rationes tripliciter iudicantur, tum extemporis curandi breuitate, tum ex curando citra dolorem, tum ex maxime tute curando; Authoritate Galeni 14. Methodi cap. 13. Aliqua verò nõ penitus submouenda sunt, sed in alium locum, qui minoris momenti sit, transponenda, quod in suffusione efficitur. Hæc igitur memoriæ mandanda sunt; materiaque, quæ Apostematis causa sit, ex propriis signis nõ ascendenda est, quæ postea propriis remediis vacuabitur. Nos vero vniuersalem tantum Tumorum præter naturam curandorum Methodum hic sub cõpendio tradidimus.

De Solutione continui curanda.

CAPITULUM II.

Vt unio fiat quatuor Chyrurgus manuũ opera facere debet.

QVÆ in carne fit Solutio continui, Vlcus vocatur, hæc cõmunẽ indicationem hanc habet, partium unionẽ seu conglutinationem. Vt autem hæc fiat, quatuor Chyrurgus manuũ opera facere debet. Primum vt partes distantes applicet; secundum est,

vt

vt conseruet, quæ in vnum coacta sunt; tertium, vt caueat, ne quid labris vlceris intercidat; quartum, vt ipsam partis substantiam salubrem conseruet. Primum autem sic implebit, vt manu partes ignicem distantes blandè applicet. Conseruabit autem illas simul vinculo, sutura, aut fibulis. Tertium exequetur, si caueat, ne pilus, aut oleum, aut aliquid aliud labris vlceris interueniant. Omne enim tale vnitatem impedit. Partis vero substantiam salubrem per ea, quæ mediocriter exsiccant conseruabit. Vel igitur vlcus est simplex, & tunc hoc per agglutinationem tantum curabitur adhibitis glutinantibus Medicamentis. Vel vlcus cauum est, & tunc carne impleri debet in generatione autem carnis, quia duplex gignitur excrementum, vnum tenue, quod dicitur Saniem, à quo vlcus humidum redditur: & alterum excrementum crassius, quod dicitur Sordes, & hoc vlcus sordidum reddit, teste Galeno 3. Methodi cap. 3. ideo siccantibus medicamentis & expurgantibus vlcera curari debent. Quod si sanguis vitiosus ad partem vlcere affectam fluat, vt ex hoc carnis temperies, quæ generandæ novæ carnis opifex est, corrumpatur; sanguis ad contrarias partes reuellendus erit: post vero carne generata, & glutinatione facta, cicatrix erit inducenda. Quod si alicui alteri morbo vlcus

Quomodo
numquodam
iliorum quæ
tuor Chyrur
gus exequi
possit.

Vlcus vel sim
plex vel ca
uum.

In generatio
ne carnis du
plex gignitur
excremen
tum; vnum te
nue & alte
rū crassius.

Vlcera medi
cam siccant
ibus & ex
purgantibus
curari debet.

In Complicatione ulceris cū alijs morbis quid agendum: superius dictum fuit cap 5.

Ulceribus cruentis quanam imponenda sint.

Repurgantia quae sint.

Glutinantia quae sint.

Cicatricem quanam inducant.

Prima indicatio in fracturis unitio hac in pueris fieri potest.

Secunda indicatio.

Callus ex

coniunctum sit, tunc in complicatione ista quid fieri debeat, ex Galeno petendum est, tertio Methodi ca. 7. in his enim triplicem finem sibi propositū Chyrurgus habebit, vt causam eius, quod futurum est: secundo, vt causam sine qua non; tertio, vt id quod magis vigeat, consideret. Medicus igitur quæ statim cruentis ulceribus imponi debent, cognoscat oportet. hæc autem erunt, vt Barbarum & quæ fusci sunt coloris, alia repurgantia erunt, vt quod fit ex viridi diluto, alia glutinantia, & hæc erunt, vt galla, Malicorium, & spinæ Aegyptiæ fructus, alia cicatricem inducent, & hæc erunt, vt Chalcitis, Aes vstū, æris squamma, Myfi, & huiusmodi alia. Quod si in osse solutio continui accidat, quæ fractura dicitur, prima indicatio, quæ nobis in hoc casu datur, unitio est. hæc autem in mollioribus corporibus & puerulis fieri potest, in grandioribus vero natu ab senibus propter duritiem unitio est impossibilis. ideo secunda indicatio nobis in his suggeritur, quæ est alligatio, hæc autem fit callo supernato partes fractas circum alligante. Alligatio autem fiet, & ligaturis nec laxis nec arctis, spleniis ferulis. Ex his enim ligaturis à parte ægra ad sanam succos alligiemus, qui facient ad calli generationem (hoc enim tanquam glutino interueniente fit alligatio) callus autem ex alimento osseum

sum crasso, & terrestri redundat: ossa
 autem ex sanguine crasso nutriuntur: San-
 guis vero talis generatur, qualis cibus est: i-
 deo talis victus ratio adhibenda est, quæ talē
 ac tantū influere ossibus sanguinem pareat,
 qualis, & quantus callo generando sit op-
 portunus, quo tempore autem, callus fiet,
 corpus alimento optimi succi & tenacis nu-
 triendum erit. quæ autē hæc sint alimenta
 in superiori parte, in qua, de cibo & potu e-
 ginus, dictum fuit. hæc autem de fracturis,
 pluraq; ex Galeno 6. Methodi cap. 5. & Hip-
 po. in libro de fracturis, haberi poterunt.
 His itaque iam de Tumoribus præter Na-
 turam, & Solutione continui constitutis,
 Methodus hic nostra concludenda est;
 in qua, si aliqua adhuc desiderari possint;
 pauca (ni fallor) futura sunt. Nostra e-
 nim intentio hac in re fuit generalem quan-
 dam Methodum omnibus morbis curan-
 dis necessariam ex pluribus Hippocratis,
 Galeni, & Avicennæ locis colligere, cum
 ut studioforum omnium utilitati consule-
 rem, qui nullo labore omnia, quæ sparsim
 Galenus & Avicenna tradiderunt, hic in
 ordinē redacta habebūt; ut vno ictu oculi
 singula reperire possint; tum ut me ipsum
 utilissima ratione ad rem propositam ex-
 ercerem, ac ad obliuionem (ut Plato in-
 quit) hanc mihi & amicis meis compen-
 dio.

quibus gi-
 gnatur.

Cap. decimo
 tertio.

Plato in
 Phædro.

dio.

Vide Gal. 7.
Meth. cap. 1.

diosam Methodum per capita reponerem, quibus rationibus etiam Galenus impulsius omnes suos libros conscripsit. Quoniam vero scribentes necessario in multis peccare solent; ideo omnes illos, ad quorum manus hæc Methodus peruentura est, rogatos velim; ut si quid in hac minus elaboratum inuenerint, id mihi ascribant: si quid vero in hac bonum erit, id altissimo rerum omnium opifici, qui intellectum ad illud capessendū illustrauit, acceptum referant. Spero tamen si non aliud, id saltem hac in re me assequutum; ut studiosis viam & ordinem aliquem ostēderim, quo innixi noua plurima in medium allaturi ad scribendum animum inducant. sic enim omnium hominum salutis, suęque perpetuę consulent
memorię.

Francos
anni

M E T H O D V S
ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ,
EX SENTENTIA GA-
LENI ET IOANNIS BA-
PTISTÆ MONTANI Veronensis, Phi-
losophorum & Medicorum summorum,
scripta à IO ANNE CIRATONI de

Craffttheym, Cæsareæ Mai-
statis olim primario
Medico.

Epigramma Ioan. Eyyich. D.

De Ioh. Bapt. Montano.

*Arduus ut pressis semper mons vallibus extat
Planitiemque supra tollit in alta iugum:
Sic inter medicos (rumpantur ut ilia Codro)
Montanus vere nomine reque fuit.*

Francofurti ad Mœnum typis Io-
annis Saurii, impensis Nicolai
Steinii.

CLARISSIMO ATQVE

PRESTANTISSIMO VIRO

IOANNI BAPTISTAE HEINZE

LIO, Patricio & Senatori Augustano, amico &

summo, IOANNES CRATO ME-

dicus Physicus Vratilavien-

is S. D.

Vm ea duz IOANNES
BAPTISTA MONTANVS
Philosophus & Medicus
excellensissimus, prece-
ptor meus, pientia ac obitu (ex-
cessit aut e vita ano salutiferi partus
MDLXVI. Maii, in praedio suo ad
Veronam, cum LXII ageret eta-
tis suae annum) in laudatissima scho-
la Patavina docuit, studiose & arte
legere, videbat mihi carpeda in sua
villino cygneo canu tota doctri-
na artis curatius inueni. Ica; dux
ille multis verbis, ut erat in inueni-
endo mirifice p'pica, & in eloque-
ndo copiosius, alias aliter dixerat, in p'p-

CLAR
PRES
IOANN
IO, Patr
summo
ror me
cessit au
MDL
Verona
is suae a
a Patav
eger e,
villino
na artis
ille mul
endo m
do copio

CLARISSIMO ATQVE

PRÆSTANTISSIMO VIRO

IOANNI BAPTISTAE HEINZE-

LIO, *Patricio & senatori Augustano, amico S:*

summo, IOANNES CRATO Me-

dicus Physicus Vratislavi-

sis S. D.

Vm ea quæ IOANNES
BAPTISTA MONTANVS,
Philosophus & Medicus
excellentissimus, præce-
ptor meus, biennio ante obitū (ex-
cessit autē è vita āno salutiferi partus
MDLI, VI. Maii, in prædio suo ad
Veronam, cum LXIII ageret æta-
tis suæ annum) in laudatissima scho-
la Patavina docuit, studiose & attēte
legerē, videbar mihi tanquā in sua-
uissimo cygneo cantu totā doctri-
nā artis curatiuæ intueri. Itaq; quæ
ille multis verbis, vt erat in inueni-
endo mirifice p̄spicax, & in eloquē-
do copios⁹, alias aliter dixerat, in pau-

ca

EPISTOLA

ea contuli, & mihi tanquam exem-
 plum Methodi proposui. Quid e-
 nim Methodum *degeneratam* aliud esse
 putarem, quã doctrinam recta via
 in cognitionem morborum perue-
 niendi, & in curando p̄cedendi, ani-
 maduertendique certis scopis &
 indicationibus, quę medico initia
 atque progressum in agendo mon-
 strant, quid sequi atque facere oport-
 eat? Hanc autem clarissimus MONT-
 ANVS non solum in suis lectioni-
 bus, verum omnibus Medicis con-
 sultationibus, studiosis monstrare,
 & Galeni amplissimam doctrinam
 quasi in illustri pictura proponere,
 & lucem iis quę sub vmbra latere vi-
 debantur addere, ita vt omnium in
 oculos ea incurrerent, conatus est.
 Monuit etiã sapienter, metas quas-
 dam in discendo obseruandas esse,
 ne mens discantis vagaretur, & vt se-
 se quasi certis septis & cancellis in-
 cluderet. In hunc vsum cū hæc mihi
 de doctrina Montani collegissem,
 eaq; doctissimis viris cõmunicassem,
arbi-

NVNCVPATORIA.

arbitrati sunt me rem gratam & vtili-
lem studiosis facturum, si ea in pu-
blicum darem. Ego vero etsi intelli-
gebam ista perquam tenuia atq; exi-
lia, minime luce digna esse: tamē cū
iudicarem recta, perspicua, & doctri-
næ Hippocraticæ atq; Galeni con-
sistentia, morem gessi amicis, qui
me ad editionem hortabantur. Ac in
bona spe sum, hæc artis Medicæ stu-
diosis iucunda atq; vtilia futura, &
doctos hoc meum factū non impro-
buros. Nam id quod clarissimo vi-
ro D. MONTANO præcepto-
ri meo semper fuit propositum, vt
de iis quæ Medici in dubium voca-
rent, perspicue suam sententiā pau-
cis verbis exponeret, & rationes eui-
dentes monstraret, summam etiam
amplissimæ doctrinæ ordine com-
plecteretur: idem & ego sum sequu-
tus. Non vt inani persuasione scien-
tiæ (quam quidam concipiunt, cum
ex lectione compendiorum Medici-
næ sese artifices factos somniant)
studiosos imbuerem: sed vt quasi pri-

K

mas

EPISTOLA

mas lineas doctrinæ Hippocratis, Ga-
 leni & Montani proponerē, & Me-
 thodum curatiuā describerem, hæc
 delineauī. Cum enim integrum &
 absolutū simulachrū Methodi à Ga-
 leno sit perfectum, & multis colorib.
 multis verborum luminibus ornatū,
 varia etiam tanquam *πίεγμα* addita: v-
 tile est, studiosis primas lineas atque
 ductus ostendere, vt artificium & ra-
 tionem totius quasi picturæ aspiciere
 possint. Nam vt pictor, quo præstan-
 tior est, eo fœlicius naturā imitatur,
 & artem celat: ita ab excellentissimis
 Medicis factum fuisse animaduerti-
 mus. Quare his scriptis non à lecti-
 one antiquissimorum Medicorum,
 præsertim vero Hippocratis & Ga-
 leni, studiosos abduco: sed potius
 auctor atque hortator sum, liqui-
 dem verum & exornatum corpus o-
 mnibusque modis absolutum intue-
 ri, & ad illius cognitionem penitus
 peruenire volunt, vt veterum scripta
 attente legant, & exemplaria Græ-
 ca nocturna atque diurna manu ver-
 sent.

NVN
 ent. Ego
 plas Mon
 interdum
 Diligenter
 quo pacto
 ritimum e
 ritimum e
 am artem
 m, nihil
 si certo s
 e animo p
 copos & i
 ata sunt p
 oribus: i
 e Medici
 e propor
 catione
 tus indi
 m. Dec
 one hum
 aulo pro
 entissimi
 & multi se
 alfe, alior
 one om
 ant, mate

NVNCVPATORIA:

sent. Ego quidem non tantum res ipsas Montani, verum verba quoque interdum proposui, & dixi *τὰ κριναὶ κριναῖς.* Diligenter conatus sum ostendere, quo pacto id quod in inuentione vltimum est, in vsu atque actione primum esse debeat: & Medicam artem discentem vel exercentem, nihil cogitare vel agere debere, nisi certo scopo, certa que indicatione animo proposita. Quæ ad quinque scopos & indicantia spectant, explicata sunt perspicue, & in exemplo de febribus: in quo multa, de quibus varie Medici disputant, clare atque recte proponuntur, quæ præcipue indicationes sint sequendæ, ac quis defectus indicationum habendus, ostensum. De coctione autem & præparatione humorum, ac vacuatione, ideo paulo prolixius sententiam excellentissimi MONTANI recensui, quia & multi sentiunt aliter: verene an false, aliorum sit iudicium. Et in curatione omnium morborum, vt vocant, materialium, denique in lectione

K 2 Apho-

EPISTOLA

Aphorismorum Hippocratis, quæ omnibus in curatione versantibus tanquam lumen quoddam præluce-
re debent, plurimum, rectam de his sententiam tenere, refert. Nam mor-
bis qui oriuntur ab auctis atque cor-
ruptis humorib. & quos natura suo impetu (*ῥοπή* Græci vocant) non cu-
rat, magno cum ægrotantium peri-
culo medentur illi, quibus hæc peni-
tus non sunt cognita atque perspe-
cta. Ac de talibus medicis vere dici-
tur, plus esse periculi à Medico, quã
à morbo. Valde itaque quorundam
impiam audaciam miror, qui cum
aliquot recentes libellos degustarũt
totius vero doctrinæ Medicæ ne um-
bram quidem viderunt: sine metho-
do, sine ratione Medicinam, veluti
rem non magni momenti, exercent:
& posteaquam in variis artibus sunt
versati, hanc denique sibi tanquam
suam arripiunt, quam nunquam
didicerunt: neque præstantes artifi-
ces, quorum exemplum tuto sequi
possint, viderunt. Nam de iis qui nul-
la li-

NVN
liberali
onstrinis
dicerunt
ub, sese o
um non v
ec scripti
sint cast
ideo; & f
nter, qua
primum
nis cogn
tione ve
atque fa
inde co
is in con
de Met
on cuili
v sui est
ument
revoluit
ro, clari
A HEIN
ca mitto,
us PAUL
beraliter
amplissim
A V L V

N V N C V P A T O R I A .

la liberali doctrina instituti, sed in
constrinis aut apud seplasiarios artē
didicerunt, quiq; in maximis rebus-
pub, sese ostentant, nihil nunc dico:
cum non verba illis virtutem addāt,
nec scriptis, verum suppliciis meri-
tis sint castigandi. Sed ad institutū
redeo: & studiosos rei Medicæ dili-
genter, quantum possum, adhortor,
vt primum rectissima quam paucif-
simis cognoscere, eaque diligenter
lectione veterum augere, & sibi cer-
ta atque familiaria facere studeant.
Deinde cogitent illud, quod Gale-
nus in consilio puero Epileptico da-
to, de Methodo sua curatiua monet:
Non cuilibet ex medicorū cœtu e-
am vsui esse posse, meque his aliquid
adiumenti mediocribus ingeniis ad-
ferre voluisse sibi persuadeant. Ad te
vero, clarissime IOANNES BAPTI-
STA HEINCELI, hæc mea Monta-
nica mitto, vt, cum tu atque frater
tuus PAVLVVS HEINCELIVS, nō solū
liberaliter mea studia iuueritis: ve-
rū amplissimos viros, D. IOANNEM
PAVLVM & D. IOANNEM
K 3 HEIN-

EPISTOLA

HEINRICVM HERVVARTOS
Patricios Augustanos, affines tuos,
mihi patronos studiorum meorum
conciliaueritis, quorum beneficio
contingit mihi audire excellentissi-
mum MONTANVM, & de studiis
cum doctissimis viris in Italia multa
familiariter conferre: vobis quoque
artis Medicæ studiosi mecum grati-
as agant, & vos omnium amore &
benevolentia dignos ament, si qui-
bus, forte ista grata atque vtilia futu-
ra sunt. Spero autem fore plurimis,
qui doctrinæ MONTANI atque
GALENI sunt studiosi, & totum si-
mulachrum Methodi medendi ab-
solutum in pluribus libris à Galeno
conscriptis intueri cupiunt, hanc ru-
dem delineationem acceptissimam:
& ex illa plus verè utilitatis perceptu-
ros, quam ex compendiis de dictis &
sententiis Medicorum Græcorum
aut Arabum conflatis: de quibus ve-
rissime dicebat clarissimus ANDRE-
AS VESALIVS, cum præstantissimus
vir WOLFGANGVS HERWART,
me

NVM
neilli cor
Compend
non arrog
cuoco, ne
erariam c
um opto
cant: & tu
gnoscas
orem at
studiosif
tisl

NVNCPATORIA.

me illi communem amicū faceret,
Compendia esse dispendia. Sed hoc
non arroganter ad meum iudicium
reuoco, nec vllius studium in rem li-
terariam collatum improbo. Id v-
num opto, vt rectissima plurimi di-
scant: & tu clarissime HEINCELI
cognoscas, me, id quod sum, me-
morem atque gratum, & vestri esse
studiosissimum. Bene vale, Vra-
tislauia, Mense Febr.

Anno 1554.

METHODVS THE-

RAPEVTICA EX SENTEN-

tia Galeni & Ioannis Baptistæ Montani,
scripta per Ioannem Cratonem Medi-
cum olim in aula Cæsarea pri-
marius.

BONI alicuius retinendi vel
consequendi gratia, omnem
actionem suscipi atque pro-
cedere constat. Illud vero bo-
num, propter quod medicus
agit, Sanitatem appellamus. Atque hæc
finis Medicinæ est. Sicut autem, dum fi-
nem propositum habemus, ad eum omnia
referimus, atque hoc modo Methodo re-
solutiua procedimus: ita cum rationem a-
gēdi aliquid ordine, aut perueniendi ad a-
licuius rei cognitionem integram tradimus
ea quæ vltimo sese in cogitatione de fine
obtulerunt, consideramus, & inde vel actio-
nes ordimur, vel discendi modum tyronib.
præscribimus, Methodus cōpositiua appel-
latur. Nā nō solū in discendo, verū in agēdo
quoq; Medicus ratione certa atq; methodo
vti debet: & q̄ vltimū in cognitione fuerit,
illud

MET

Iud primū in

podagrico, f

atur dolor. F

ablata mate

operā demu

car, nisi robo

etur totum c

roboran

crassa priu

ideo à coc

ndum est. Ve

imus: nunc ac

arte Medic

rel præsens

itur. Ideo ar

differentiæ,

quatu

tentia: conse

seruare. Ind

προφυλακ

Methodo Mon

tiocriter expli

προφυλακ, id est

nam distinctio

προφυλακ, à mo

itur. Est autē C

ligandi id quo

er morbum,

Recta vero rat

illud primū in actione aggredi. Vt in dolore podagrico, finis curationis est, vt remoueat^r dolor. Hic vero nō potest remoueri nisi ablata materia quæ affluxit, & dolorē facit, operā demus ne alia affluāt. Alia autē affluent, nisi roborabuntur membra, & euacuetur totum corpus. Ergo euacuandum totū, & roboranda membra. Sed quia materia crassa prius incidenda, quam euacuanda: ideo à coctione, vel præparatione ordiendum est. Verum hæc deinceps explicabimus: nunc ad rem perueniamus.

In arte Medica finis generalis est sanitas, quæ vel præsens conseruatur, vel absens acquiritur. Ideo artis Medicæ sunt duæ summæ differentia, *ὑγιαυνη*, id est, salubris, *θεραπευτικη*. *ὑγιαυνης* quatuor sunt fines, & tot etiam differentia: conseruare. corrigere, reficere, & præseruare. Inde *φυλακτικη*, *επανορθωτικη*, *αναληπτικη*, *η προφυλακτικη*. Has partes videre licet in Methodo Montani, quæ à Caio edita est, mediocriter explicatas.

Artis Medicæ due summa differentia.

ὑγιαυνης fines ac differentia.

Θεραπευτικη, id est curatrix, habet suos ordines. nam distinctio eius in *χειρουργικην*, *διαιτηλικην*, *φαρμακευτικην*, à modo operandi, non à fine sumitur. Est autē Curatrix, ars recta ratione profligandi id quod est præter naturam: videlicet morbum, eius causam, & symptoma. Recta vero ratio nititur scopis, & indi-

K 5 cationi-

cationibus curatiuis. atque hic differentia inter scopum, finē, & indicationem obseruetur.

Finis.

Finis, est terminus, in quo acquiescit omnis actio.

Scopus.

Scopus, est terminus, in quem dirigitur actio.

Indicatio.

Indicatio, est ratio agendi, quam ostendit speculatio scopi. vt finis in arte Medica est, fruitio sanitatis: scopus, est sanitas. de qua cum cogito, animaduerto sanitatē esse symmetriam, vnde actiones proueniunt secundum naturā hinc ex natura rei nascitur prima indicatio, quid sit agendum: videlicet quod vel sanitas sit conseruanda, vel recuperāda, sublato eo quod præter naturā est.

*Indicatio
vrde sumatur.*

Indicatio igitur est, ratio dirigendi actionē, sumpta à natura scopi, siue ex eius contemplatione orta. Qualis autē est scopus, talis est indicatio. Si scop⁹ generalis & cōmunis, indicatio erit generalis & cōmunis. Si scop⁹ simplex, indicatio erit simplex. Vt scop⁹ generalis incuratrice ē, affectio præter naturā. Ergo generalis erit indicatio: Quod ē præter naturā hoc est auferendū. Distinguo itaq; generalē scopū in morbum, causam, & symptomata. Rursus morbū vel in partibus simplicibus, seu in complexione, aut in organicis, aut in vtrisque communis, vel solutionē continui.

*Curatricis
scopus generalis.*

Parti-

TH
Partium si
el calida, f
coniugata; at
Partium
conformatio
ficiem, v
magnitudo,
Magnitud
ongitudine
el in gracili
Numerus
el deficiens
Situs, vt tra
o proprio: v
um, aut alia
Morbus
nicis partibu
modo distir
fectione p
distinctos: v
indicatione
Sed vt ad
studiosi per
mā, tria esse
ra versatur:
videlicet cu
Deinde axi
I. Contr
II. Simil
III. Qua

Partium simplicium, aut sola intemperies
vel calida, frigida, humida, sicca: vel ex his
coniugata; aut cum affluxu materiæ.

Partium organicarum, aut est indecens
conformatio, vel secundum figuram, vel su-
perficiem, vel meatum, vel cavitatem: aut
magnitudo, aut numerus, aut situs.

Magnitudo aut aucta in crassitudinē, vel
longitudinem, vel latitudinē: aut diminuta
vel in gracilitatē, vel breuitatē, vel angustia.

Numerus vel excedens, vt sextus digitus:
vel deficiens, vt monoculus.

Situs, vt translatio indecens partium à lo-
co proprio: vt esse luscum, vel si quid luxa-
tum, aut alia quavis ratione loco motum.

Morbis communis simplicibus & orga-
nicis partibus, est soluta vnitas: vt vlcus. Hoc
modo distincto generali scopo, videlicet
affectione præter naturam, habeo scopos
distinctos: vnde totidem distinctæ oriuntur
indicationes.

Sed vt ad totam curatricem artem rectius
studiosi perducantur, hæc obseruent. Pri-
mū, tria esse circa quæ omnis medēdi ope-
ra versatur: Morbus depellitur: subiectum,
videlicet corpus, restituitur: natura tutatur.

Deinde axiomata artis Medicæ in curando:

- I. Contraria contrariis curantur semper.
- II. Similia similibus conseruantur.
- III. Quæcunque sunt in corpore præter

natu-

*Axiomata
medendi.*

METHODVS

naturam, debent remoueri: quæ secundum naturam, conseruari.

III. Lapsuum quidam sunt magni, quidam parui.

V. Paruum paruo curatur, & alteratur.

VI. Natura est curatrix morborum, Medicus minister naturæ.

VII. Affectiones & dispositiones magnæ, magnas causas habent.

VIII. Morbi disproportionati, proprio temperamento, difficillimi.

IX. Morbi semper curandi, non symptomata. aliquando autem symptomata trahunt ad se curam, cum habent rationem causæ: & periculum est, ne grauiorem morbum faciant. vt febres aliquando non sunt morbi, sed accidentia: & negliguntur propterea, accuratur morbi. vt in Pleuritide, neglecta febre, curatur inflammatio.

X. Illud membrum sanum est, cuius operationes sunt sanæ. Ideo quando scire volumus, vtrum membrum sit primigenio affectu læsum, an per consensum, videndæ sūt eius operationes. quæ si constant, membrum non primigenio affectu laborat.

XI. In omni curatione deducenda sunt symptomata ad morbum, & morbus ad suas causas.

Tertio, qua ratione in morbi cognitione deueniendum. Primo videndum, an sit v-

nus

T H E R A P E U T I C A.

nus vel plures morbi, & an per se aut per cō
 sēſū .Id ex iis quæ monuimus patet. Specta-
 re enim debemus , in quo genere morboū
 reperiatur; videlicet, an in temperatura,
 an in compositione, an vero in continui
 solutione. Sed hæc facile diligenti medico
 sese offerunt. An vero morbus per se aut per
 consensum adsit, indicant actioes læsæ,
 de quibus in Methodo vniuersali Monta-
 ni. Secundo, signa nos in cognitionem mor-
 bi deducunt. Sunt autem quinque fontes
 signorum. Primo, actio læsa: hæc ostendit
 morbum, & locum affectum. Secundo, egre-
 dientia, quæ sunt secundum naturam, vel
 præter naturam: vt vrina, feces, sudores. Ter-
 tio, dolores: vbi enim dolor, ibi morbus.
 Quarto, tumores: nam vbi tumor, ibi ægri-
 tudo. Quinto, propria accidentia, quæ so-
 lent consequi malum: vt tussis significat æ-
 gritudinem in thorace. Sed de signis expli-
 catam habetis doctrinam in Idea Hippo-
 cratica. Tertio: Natura morbi cognoscitur
 penes quatuor: Essentiam, Motum, Mores,
 Tempus.

Essentia morbi cognoscitur per causas;
 cognita essentia, & symptomata vel accide-
 tia cognoscimus. Nā symptomata sequuntur
 morbos, tanquam causa effectum. Hinc de-
 inde insurgunt quinque indicationes ope-
 randi, seu icopi: Quid, quantum, quomo-
 do, quando, vbi. Sed de his deinceps.

Causæ autem, per quas essentiam morbi inuestigamus, sunt duplices: quædam intrinsecæ, quædam extrinsecæ. Intrinsecæ sūt, causæ materiales morborum in ipso corpore natæ. Extrinsecæ sūt duplices, *προκαταρκτικαί* & *προηγύμια*. Procatarcticæ sūt causæ, simpliciter extrinsecus aduenientes: vt calor solis, percussio, vel plaga, &c. *προηγύμια*, seu antecedentes, etsi sunt intra corpus, tamen quod ad essentiam morbi extrinsecæ sunt: vt humores. non enim semper humor efficiens causa morbi dici potest, nisi quatenus efficit morbum. Sic humor nondum putridus, non est efficiens febris. Cum autem humor iam est putridus factus, appellamus causam materialem: & nonnunquam causam coniunctam. nam causa coniuncta refertur ad materialem: & dicitur coniuncta, quia posita ista, ponitur morbus: ablata ista, auferitur morbus.

Vt autē exemplū, quod proponemus à tyronibus rectius intelligatur, monendi sunt: Quod omnis febris habeat propriam formam: videlicet, vt cor calefiat, & calor naturalis augetur, & in igneū conuertatur. Alius autē naturalis calor est infusus, alius congenitus, vel complantatus mēbro. Complantatus dicitur, qui est in quolibet mēbro, ita vt operāte eo perficiat oēs naturales operationes. Infusus, q̄ ex corde in omnia mēbra demit-

TH
emittitur,
complantat
in febribus
Febres sunt
Diatæ habent
vt calor
andiam, in
horis finit
Putridæ
intermittent
or aliquis
tra venas
nd^o defertur
Febres in
unt, quando
agnas. vt
agnas, gen
quotidiana
ncholia, f
De febre
ris, quæ il
unt, est exp
grandū. C
unt certæ p
poris, qui pe
pores, alia n
oportet
n secreta na
niamus.
In febre
cedēs, efficiē

demittitur, & qui excitat & auget calorem complantatum: & de hoc loquuntur Medici in febribus.

Febres sunt duplices: Diaræ, & Putridæ. Diaræ habent causas procatarticas externas: vt calorem solis, vel defatigationē, iracundiam, ingurgitationem illæ vt plurimū 24. horis finiuntur, vel fiunt putridæ febres.

*Febrim dī-
uisio. Dia-
ria.*

Putridæ febres duplices, continuæ aut intermittentes. Continuæ sunt, quādo humor aliquis vel vnus, vel omnes putrescunt intra venas. tum enim perpetuo vapor putrid⁹ defertur ad cor, & cōtinuatio ē morbi.

*Putrida.
Continua.*

Febres intermittentes, uel interpolatæ, sunt, quando materia putrescit extra venas magnas. vt cum pituita putrescit extra venas magnas, generatur febris phlegmatica, idest quotidiana: cum bilis, febris tertiana: cū melancholia, febris quartana.

*Intermittē-
tes.*

De febre sanguinea oritur quæstio singularis, quæ illis qui in arte progressum fecerunt, est explicāda, & de hac diligentius cogitandū. Cur autē in febribus interpolatis sint certæ periodi effumationis putridi vaporis, qui petit cor, vt vna hora eleuētur vapores, alia nō, à Medicis nondum est inuentū: oportetq; hic, sicut in aliis multis, admirari secreta naturæ. Nunc ad exemplum deueniamus.

*Sanguinea
febris.*

In febre tertiana humor biliosus est ante cedēs, efficiēs, materialis, & coniūcta causa:

Tertiana

& secundum varias dispositiones & tempora, sortitur varia nomina.

Cum enim nondū putruit, sed fit ebullitio, & præparatio ad putredinem, tum appellatur causa antecedens. Cum putrescit, ita vt efficiat febrim, dicimus causam efficientem. Cum autem iam actu fecit morbū, & non amplius facit, causa materialis siue cōiuncta appellatur. Hæc declarat curatio, in qua Medicus semper naturam ducem sequi debet. Vt in tertiana, primo paroxysmo natura per vomitum expellit materiam biliosam, nondum putridam: hæc non dicitur causa coniuncta, vel efficiens tertianæ, sed antecedens, cui debetur præseruatio. Natura igitur præseruationi intenta, expellit aliquid, vt reliquum facilius euacuet. Id nisi perficiat natura, fit deinde ebullitio, & materia partim putrescit: tunc biliosus iste humor semiputridus: efficiens causa est tertianæ, studetque natura partim præseruationi, partim curationi, ac ostendit indicationem mixtam. Cum autem plane putrescit, dicitur causa coniuncta: & tunc si quid facit natura, expellit per sudorem. Itaque biliosæ istæ febres, curantur & terminantur per sudorem.

Ex his Medico, ministro naturæ, perspicuum est, in curatione febris tertianæ, tres esse indicationes; duas simplices, & vnam com-

Natura semper in curatione sequenda.

Tertianæ curanda tres indicationes.

THE
compositam.
causa a causa
videlicet v
qua vapo
complex. Inc
collendos h
efficiente
ne ampliu
enim pr
amplius put
indicatio et
endam esse
ram leuan
um. Nunqu
poteit, nisi ab
queat. Cu
ia, primo c
equitur tran
obstructio:
terur putredo
m: deinde pe
entem: terti
qua terminat
um est in cogn
ne: & quod pr
cognitione, vt
Humor aute
cedentis, &
stata natura
pharmaco: ita t

compositam. Indicatio de tollenda febre, quæ à causa coniuncta vel materiali sumitur: videlicet vt tollatur materia actu putrida, à qua vapores putridi ascendunt ad cor, est simplex. Indicatio altera, quæ indicat esse tollendos humores, partim putridos, & à causa efficiente sumitur, ac cauendum monet ne amplius putrescant, est composita: partim enim præseruat, scilicet ne humores illi amplius putrescant: partim curat. Tertia indicatio etiam est simplex, quæ docet tollendam esse materiam ne putrescat: & naturam leuandam onere, vt superet reliquum. Nunquam enim humor putrescere potest, nisi abundet ita, vt à natura euinci nequeat. Cum autem tollitur humoris copia, primo corpus fit rarum: ex raritate sequitur transpiratio, & euētatio: ita tollitur obstructio: ablata obstructione, prohibetur putredo. Igitur ab hac incipiendum: deinde perueniendum ad causam efficientem: tertio ad causam coniunctam, in qua terminatur curatio. Quod enim primum est in cognitione, vltimum est in actione: & quod primum in actione, vltimum in cognitione, vt principio monuimus.

Humor autem ille qui habet rationem antecedentis, & indicat præseruationem, si distat à natura sanguinis, tollendus est pharmaco: ita tamen, vt (quod postea dicemus)

L

cemus)

*In sanguinis
missione tria
observanda.*

cemus) prius præparetur ac concoquatur. Si enim propinquus naturæ sanguinis, per missionem sanguinis euacuandus. Sed in missione sanguinis tria observanda. Primo, an morbus magnus. Secundo, an ætas conveniens. Tertio, an vires validæ. Cum enim vires non constant, prohibetur missio sanguinis: ac in hoc casu utendum est ἐπικράσει, id est paululum siue per missionem sanguinis, siue per pharmacū educendū, & rursus roborandum. Virtus enim semper indicat sui conservationē. Hæc de exemplo, ex quo tota fere doctrina de febrilibus elucet. Nunc reliqua, quæ ad Methodum curatiuam spectare videntur, pertexamus.

Affectio præter naturam in partibus simplicibus est qualitas, quæ deflectit à symmetria: hic est scopus generalis. Unde nascitur indicatio generalis, asymmetrum esse auferendum. Deflectit autem per excessum caloris tantum, vel frigoris tantum, vel humiditatis tantum, vel siccitatis tantum: aut cum affluxu materiæ, aut sine affluxu materiæ: eaque est vel vaporosa, vel corpulenta. Si deflectit per excessum solius qualitatis, est scopus simplex, videlicet alterandum per contrariam qualitatem. Si vero deflectat cum affluxu materiæ, indicat esse alterandum. Indicatio est composita, videlicet alterandum esse ratione qualitatis, vacuandum vero ratione ma-

TH
ne materie. Et
alteratio. S
naturā specul
mā, videlicet
teum: mater
relicta, efficie
obstructionē
ferunt, unde
tres indica
endā obstru
pararefecit
mētis. Mater
tionē & imm
parando, aut
hic diligente
tidis, nō pe
& summa cu
corroboratio
dico, quæ pr
luant, quæ
attemperāt,
aperiuntur r
nuant, &c. &
autem indi
redinem ap
truit. Forma
licet, ut in fo
ta humecte
sed tota vic
n. magna p

ne materię. Ergo duę indicationes, vacuatio & alteratio. Sic in febr̄ib. putridis dū illorū naturā speculamur, inuenimus primum formā, videlicet calorē natium mutatū in igneum: materiā, q̄ partim putruit, partim putrescit, efficientē huius putredinis, videlicet obstructionē meatuū. hinc tres scopi sese offerunt, vnde composita indicatio: vel potius tres indicationes nascuntur, videlicet tollendā obstructionē, vel missione sanguinis, quę rarefecit corpus & aperit, vel medicamentis. Materia quę putruit, indicat cohibitionē & immutationem. Immutamus præparando, aut in melius transmutando. Atq; hic diligenter animaduertendū, ne de putridis, nō pestilentialib. loqui: in quib. caput & summa curationis est, exiccatio, & cordis corroboratio, &c. Videndum autē est Medico, quę præparationem possint adiuuare. Iuuant, quę materiā crassā attenuant, tenuē attemperāt, tenacē abstergunt. Hac ratione aperiuntur meatus. aperiunt. n. ea, quę attenuant, &c. & sic obstructio tollitur. Materia autem indicat coctionem eius quę ad putredinem apta est: aut vacuationem, quę putruit. Forma indicat esse alterandum: videlicet, vt in febre calor refrigeretur, & exiccata humectentur: q̄ non solū medicamentis, sed tota victus ratione curandū est. Cōsistit

Præparationem adiuuantia.

Victus ratio.

n. magna pars curationis, in victus ratione:

L 2 quę

quæ nescio quomodo hoc tempore nimium negligitur. De ea vero nunc præcepta dare, non est nostri instituti. Sed cum summa curationis fere in coctione seu præparatione humorum, & eorum vacuatione consistat, de iis nunc integram doctrinam Methodo trademus.

*De coctione
& præparatione humorum.*
74773.

Prius autem de coctione atque præparatione humorum agendum est. Nam omnis euacuatio ante coctionem, siue à natura, siue medicamento fiat, pessima censetur. Hoc probatur primo, à signo: secundo, à causa: tertio, ab autoritate. Signum declarat Galen. in Comment. super Aphorif. 4. part. 22. Aphorif. Inchoantibus morbis, si atrabilis supra vel infra exiit, letale est. ubi Gal. incommoda euacuationis ante coctionem recenset. Natura enim cogitur euacuare, vel propter malitiam & multitudinem humoris, vel putredinem insignem, vel humoris mordicationem.

A causa, cum materia non cocta, non maturata non adæquata expellitur. Si humores sunt acres, excoriant & erodunt: cumque viæ non præparatæ adhæret, & inflammationes parit; si materia crassa, & tormina sequuntur.

Ab autoritate, Gal. ostendit in lib. Quos oporteat purgare, & in Aphor. Concocta medicari oportet. Dum vero expectamus
cocti-

THE
ctionem nat
concoquit,
& deinceps
& inutilis
Expectanda
cum in chro
gradinibus
nis non sem
Est autem co
m sicco, per
ne vides, effi
biectum, hu
de quationem
Huius qual
hac quoque
ctum, hum
to non est ea
tudinem qua
Præparatio
quod subtile
subtiliatur: qu
ur. Non re
concoctione
paratione. Ne
& via sunt pr
guinis expur
tionem, prim
hatur vel in e
Vbi autem
randum sal

coctionem natura primo præparat, secundo concoquit, tertio separat vtile ab inutili: & deinceps insurgit ad expulsionem nocui & inutilis.

Expectanda autem est coctio non tantum in chronicis, verum etiam in acutis ægritudinibus. In chronicis autem semper, in acutis non semper.

Est autem coctio, adæquatio humidi *Concoctio* cum sicco, per operationem caloris innati. *quid.*
Hic vides, efficiens esse calorem naturalem: subiectum, humidum cum sicco: terminum, adæquationem illius quod coquitur.

Huius quasi species est maturatio. nam in hac quoque efficiens calor naturalis, subiectum, humidum cum sicco. sed adæquatio non est ea quæ in coctione, etiam si similitudinem quandam habeat.

Præparatio autem diuerso modo fit. Nam quod subtile est, fit crassum: quod crassum, subtiliatur: quod viscidum & tenax, inciditur. Non recte igitur faciunt, qui miscent coctionem & maturationem cum præparatione. Non tantum autem materia, sed & viæ sunt præparandæ: vt in missione sanguinis expurgamus leui pharmaco ante missionem, primas venas, ne materia cruda trahatur vel in epa, vel in venas.

Vbi autem concoquere non licet, præparandum saltem est ante euacuationem: vt

L 3 cum

cum vtimur aperientibus & attenuantibus, sicut aniso, hyfopo, &c. non concoquimus, sed præparamus.

Cum cõtemperamus calorem naturalẽ, iuuamus coctionem, vel concoquimus: etiam si (vt dixi) concoquere proprium naturæ sit, quam Medicus syrupis & aliis modis iuuat, calorẽ videlicet cõtemperando. Concoctio vero semper procedit ingrossando, ita vt quod subtilius est, exeat per euaporationem: & separando vtile ab inutili, vt in humore biliõso, cuius acrimonia illa erodens, foetor & feruor, contemperanda sunt. Præparatio attenuando & incidendo procedit. Ideo concoctio non fit nisi à calore naturali, etiam si calor extraneus temperatus possit iuuare coctionem. Verum secundum subiecti varietatem & diuersitatem variantur coctiones.

Si subiectum, in quod agit calor naturalis, est secundum naturam, tum dicitur concoctio proprie. Si præter naturam, metaphorica: hæc semper procedit ingrossando, vt cum tenuem humorem delabentem in thoracem ingrossamus. Hac coctione coquuntur vrinæ. Item, pituita & bilis rediguntur ad benignum: vt in pituita hæc concoctio aqueum resoluit, & reliquum in benignũ redigit, foetidum expellit. Sic in bile, quod nimis subtile est, redigit ad quandam
æqua-

THER
qualitatẽ mo
modo crasse fit
non est ita a
multitudinem
de & subti
Tertia est A
no, quæ fit à
vim referẽd
em calida & l
en calor extr
tificatus, vt
i. Suppuratio
ioni, quia te
omnino e
Vt enim pro
em in nutrim
um à malo: si
malis semper
reliorem form
orem illum p
n substantiam
que dat opti
e pus efficit: to
parim natural
Sivero auge
um sequeretur
procedit ingro
videlicet ichor
Præparatio
attenuando p

æqualitatē moderatā: vnde semper aliquo modo crassescit ista concoctione, vt bilis cocta non est ita acris, &c. Hæc habet aliquam similitudinem cum vera coctione: sic vrinæ crudæ & subtiles crassesciunt.

Tertia est Analogica, quæ dicitur suppuratio, quæ fit à calore innato, & ad proprie dictam referēda est. nam etsi ad suppuratiōnem calida & humida foris adhibentur: tamen calor extrinsecus non cōcoquit, nisi identificatus, vt ita loquar, cum calore naturali. Suppuratio autem assimilatur veræ coctioni, quia terminatur ad aliquid, quod non omnino est præter naturam.

*Vt est videre
in libello Mō
tani de Vri-
nis.*

Vt enim proprie dicta concoctio sanguinem in nutrimentum vertit, & separat bonum à malo: sic in suppuratione, calor naturalis semper eligit quod est melius: & ad meliorem formam deducit, conaturq; humorem illum putridum mutare & vertere in substantiam membri, sed non potest. Ideoque dat optimam formam quam potest, & pus efficit: tollit fœtorem, & dat formam partim naturalem, partim non.

Si vero augetur calor, & intensus fieret, tum sequeretur putredo. Ita & hæc coctio procedit ingrossando, & separando malum, videlicet ichores.

Præparatio autem proprie dicta, semper attenuando pcedit: quia nō debetur humo-

L 4

ribus

ribus subtilib. sed materiæ crassæ tantū. & fit à calore naturali, vel extraneo. Semper aut materia crassa in purgantib. p ventrem est at tenuanda, siue cocta, siue nō: quia quo erit tenuior, tanto facilius trahetur à pharmaco. Sæpe autem, vt in acutis, sic neq; chronicis, semper expectamus coctionē: etiamsi Gal. semper in Chronicis expectandā censeat, scilicet tum, cū sequitur maius nocumentū ex omiſsa euacuatione, quam si purgemus. In acutis autem, quando materia turget, id est, est furiosa, nescit stare in vno loco, ac in eodē etiam loco modo huc modo illuc fertur, nō est expectanda cōcoctio: sed humores isti, facta leui præparatione, euacuandi.

Sic in morbo chronico, si virtus non possit cōstare diu, donec fiat concoctio, etiamsi materia frigida & crassa, tamen euacuandū. Quia nisi euacuetur, licet non sit furiosa, virtutem opprimit.

Duo itaque nobis permittunt ante coctionem euacuare: Primo, quando materia est furiosa: secundo, quando materia ante tempus coctionis virtutē oppressura videtur. Concoquimus itaque cum vtile ab inutili separatur. quod fit, calore naturali deducto ad moderationē. Præparamus, quando humores crassos incidimus, viscidum abstergimus & attenuamus, subtile ad moderatam substantiam deducimus.

Concoquere.

Præparare.

DE

THEA
DE VA
Vnc ad eu
est dubium
morbo mat
nō est vna,
replet quo
rem vel vir
quæ à Græcis
humores om
inuenis:
litas peccat.
quoad virtut
sunt secunc
didit ratione
vt tota subst
ni, & spiritib
uatio.
Achic mone
licorum, qui
m dicunt, alia
atione radica
p. ant veteres
m, verū omn
adicationem au
copen, nō ad
m; scilicet pr
m secundo, q
gentissimi: ter
visceribus. E

DE VACUATIONE.

NUNC ad euacuationem pergamus. Nō est dubium, euacuationem tantum deberi morbo materiali. Materia autem repletis nō est vna, sed duplex in genere. quædam replet quo ad vasa, quædam quo ad virtutem vel vires. Repletio seu plenitudo, quæ à Græcis πληθῶρα dicitur, est, quando humores omnes æqualitate iustitiæ augmentur in venis: & tantum quantitas, non qualitas peccat. Alia plenitudo vel repletio est quo ad virtutem, quando non vasa repleta sunt secundum molem, sed corruptela accidit ratione acrimoniæ, aut putredinis, vt tota substantia aduersetur calori naturali, & spiritibus ac virtuti: huic debetur euacuatio.

Materia repletis, duplex

Repletio.

Ac hic monendi sunt tyrones de errore Medicorum, qui euacuationem eradicatiuā aliam dicunt, aliam minoratiuam. De euacuatione eradicatiua, neque apud Gal. neq; Hip. aut veteres Medicos quicquam scriptum, verū omnes minoratiua vsos constat. Eradicatiuam autem illam quæ fit vsque ad syncopen, nō admittebant, nisi in tribus casibus: scilicet primo, quando est febris ardens: secundo, quando maximi dolores, & vrgentissimi: tertio, quando inflammatio in visceribus. Et ista eradicatiua non fit per

Vacuatiōis eradicatiuæ vsus.

L 5 phar-

pharmacum, sed phlebotomiam.

*Vacuatio
quid.*

*Vacuatio du-
plex.*

Vacuatio autem est, humoris peccantis in corpore, seu corrupti exactio. Itaque omnis vacuatio quasi siccius corp⁹ reddit, praesertim ea quae fit per pharmacum. Est autem duplex euacuatio: generalis, quae ab vniuerso corpore educit, & humores pellit: particularis, quae certam aliquam partem superfluo aliquo excremento atque humore leuat. Vniuersalis rursus, simplex aut composita: simplex, quae totum corpus vacuat, vt sectio venae; composita, cum reuellimus, vel deriuamus.

Reuulsio.

Est vero reuulsio, detractio humoris in contrarium locum ab affecto, in eum finem, vt cursum materiae fluentis impediat, ne in partes vicinas incommode humor, aut locum male affectum defluat. Fit itaque reuulsio vehementi motu ad partes distantes, contrariasue parti affectae: seruata quoad fieri potest, vbi opus est, rectitudine & consensu ductuum & viarum: vt genu inflammato, vena exterior cubiti secatur. Sic in immoderato sanguinis fluxu narium, cucurbitula hypochondriis admota fluxum sistit, è dextra nare epati, è sinistra spleni.

Sic capite affecto, alius cienda: partibus inferioribus affectis, vomitus mouendus. Vt podagrici & ischiatici per vomitum purgandi.

Porro

THERA
 hoto reuulsio
 mando, vel vi
 Euacuamus
 gnis, ac sic
 si vacuum n
 ne ductuum
 do, vt hoc r
 nus seu ductu
 q illi est cor
 nem Medici p
 moniti, quae e
 varices curan
 De hac etia
 hnt & i. & v. ell
 que ductuum
 colligantia
 inter concu
 um partem ep
 rectitudo fib
 Altera est recti
 semper serua
 it dicemus:
 tionem fit c
 simul: vt du
 a primo fit do
 c referunt cly
 me vacui reu
 e inferunt. In
 do linea ve

Porro reuulsio simplex fit dupliciter: vel euacuando, vel violenter trahendo.

Euacuamus præcipue per missionem sanguinis, ac sic ratione vacui reuellimus, etiam si vacuum non trahat, obseruata rectitudine ductuum atque defluxus. Est enim *Rectitudo duplex.* rectitudo, vt hoc nunc moneam, duplex: vel defluxus seu ductus, vt quando aqua fluit ea via, q̄ illi est cōmodissima. Et hanc rectitudinem Medici præcipue obseruant, à natura moniti, quæ eam semper sequitur: vt cum varices curant furorem, & melancholiam. De hac etiam loquitur Hippocrates, cum dixit *κατὰ τὴν ἰσχυρὰν* esse reuellendum. Ad hanc quoque ductuum affinitas, vel consensus, quam colligantiam vocant, referatur. Qualis est inter concauum epatis & intestini, & gibbam partem epatis, ac meatus vrinarios: item rectitudo fibrarum.

Altera est rectitudo diametri, seu situs, q̄ nō semper seruatur à Medicis: de qua paulo post dicemus: Reuulsio per violentam attractionem fit calore, vel dolore, vel ambobus simul: vt dum cucurbitulas applicamus, primo fit dolor, deinde calefit locus. Huc referunt clysteria acria, etiam si & ea ratione vacui reuellunt: & ligaturæ, quæ dolorē inferūt. In hac, quantū fieri potest, rectitudo lineæ vel diametri obseruetur. Sumitur

Porro

*Reuulsio per
diametrum
triplex.*

mitur autem diameter pro recta mensura, siue in longitudinē, siue latitudinem: vt secundum longitudinem infra supraque, secundum latitudinem hinc inde, secundum altitudinem inde retro, id Gal. *ἀπὸ τῆς πλάτους* vocat. Secundum longitudinem: vt oculis lippientibus clysteria reuellunt, 6. Aphorif. 17. & immoderatus fluxus mensium, affixis ad mammas cucurbitulis reuellitur. Secundū latitudinem: vt affecta dextra manu phlegmone, secta vena cubiti sinistri reuellit. Secundum altitudinem: vt in doloribus oculorum, cucurbitula occipitio affixa, vt docet Gal. 5. Aphorif. 68. cum inflammatio posteriorem partem capitis occupat, vena frōtis secta reuellit. Est autem integra diameter apud Medicos, ab vno extremo ad aliud recta linea: vt à summo capite ad pedes. Dimidiata est, cum à brachio ad pedem.

*Diameter
integra, di-
midiata.*

*Reuulsio nō
per duas dia-
metros faci-
enda.*

Quærunt autem Medici recentiores, nō satis vel seiplos intelligentes, an per duas diametros faciēda sit reuulsio? Et responsio simplex est, quod non. Quia in reuulsione quæ euacuando fit, in qua commoditas ductuū spectatur, non conceditur. In reuulsione autem violenta, vbi recta linea seruetur, multo minus: propterea quod lenta & tarda futura esset reuulsio. Vt missio sanguinis, dextro latere pleuritide affecto, ex sinistro pede nullum remedium affert. Itaque
auto-

THER
moritate Gal.
pleuritide affecto
secundam eiu
sed ex aff
nem mittit
pocrates &
in morbis ac
partim reue
tam appella
andum, pri
naquam du
Gal. & Hip
or in pleuri
non mittent
purgandu
no est in cost
iores nutrie
Ideoque t
remus: quo
de dextro affe
mittimus, pr
in cordis ve
nem sursum
esum autem
Mittim
13. Metho
sinistro, etian
gressus, ne r
nobile. S
bus sit magr

autoritate Gal. atque Hipp. dextro latere
 pleuritide affecto, non trahimus sanguinē à
 pede etiam eiusdem lateris, vt Arabes vo-
 lunt, sed ex affecti lateris vena brachii san-
 guinem mittimus, vt nobis autores sunt
 Hippocrates & Galenus, 2. de Victus ratio-
 ne in morbis acutis. Et hanc reuulsionē, in
 qua partim reuellimus, partim deriuamus,
 mixtam appellant. Est autem diligenter ob-
 seruandum, primo, ne in reuulsionē mate-
 ria vnquam ducatur per membrum nobi-
 le: vt Gal. & Hipp. 2. de Victus ratione, cum
 dolor in pleuritide tendit ad hypocho-
 ndria, non mittendum sanguinem, sed phar-
 maco purgandum censet. Ea enim inflam-
 matio est in costis inferioribus. Costæ autē
 inferiores nutriuntur à vena adnata ventri-
 culo. Ideoque sanguinem per epar & cor
 traheremus: quod non est faciendum. Sic
 pede dextro affecto, si ex basilica dextri bra-
 chii mittimus, primo per epar, deinde dex-
 trum cordis ventriculi reuellimus: &
 quidem sursum, cum maiori periculo,
 deorsum autem cum minori, ac potius
 nullo. Mittimus igitur, exemplo Gale-
 ni, 13. Methodi, dextro pede affecto,
 ex sinistro, etiamsi non sit rectus & facilis
 progressus, ne materia transeat per mem-
 brum nobile. Secundo obseruant, vtrum
 morbus sit magnus, vel paruus, an partim
 factus,

*Mixta reuul-
sio.*

factus, partim fiat, an vero futurus. Si nondum incœpit, magnum tamen morbum timeamus, integra diametro vtimur: vt cum vel propter dolorem capitis, vel vertiginem, apoplexiã metuimus, cauteria in crura facimus. Sic 13. Meth. Galenus, manu laborante crura scarificare præcipit. Si vero magnus est, & iam incipit, vt in pleuritide, per dimidiatam diametrũ reuellimus: partim deriuamus, vt sæpe repetitum est. Et seruetur tum quidem debitus progressus fibrarum. Quia fibræ ex quibus constant venæ, & per quas fit attractio, in longitudinem recte progrediuntur, à dextro latere in dextrum brachium, non in sinistrum. Hoc itaque spectandum est, non tantum distantia, quæ æqualis fere à vena concaua, & fibras obseruandas esse præcipue censet Hippocrates, cum *ἡγλ' ἰζ'iv* monet esse reuellendum. Idem facit natura, vt monuimus antea. Nã omnis motus naturalis fit per fibras, quantum rectæ attrahunt, transuersæ expellunt, obliquæ retinent.

Deriuatio.

Vicinus locus qui.

Deriuatio vero, est motus seu ductus humoris incumbentis in aliquam partem ad loca vicina. Vicinum autem dicimus, proximum loco affecto: vt in affectibus renum & vesicæ, deriuamus per aluum. In angina vero, inflammatis musculis gulæ, secamus venam sub lingua, aut humerariam: In oculorum, faucium, aurium affectionibus, ad

THE R
 In affecti
 in vteri, pe
 tionibus ver
 hione ipsi
 tioni vero
 & quando
 cã redundã
 aut repleti
 his per spic
 ente confide
 Primo, prou
 diu est euacu
 te, seruata in
 est magnus
 one synocha
 deliquium a
 fias, & virtus
 ta fecit morb
 ledum, & in
 Gal. curat mo
 partim fecit,
 cum mater
 ura, mitte
 us, ex vena e
 llendum, part
 in satis supra c
 Nunc ad vac
 plici modo,
 armaciam. P
 no alias Mont
 a vero & phar

nares. In affectibus intestinorum, per urinam: in vteri, per vesicam & intestina. In inflammationibus vero inchoantibus, utimur reuulsione: ipsis vigentibus, deriuatione. Deriuationi vero locus non est in corpore repleto & quando materia multa est in toto: sed cū redundātia humorū sublata est ex toto, aut repletio tantū est in vna parte fixa.

Ex his perspicuum est, Medicum debere attente considerare causam morbi tripliciter. Primo, prout factura est morbum: & tū vtendū est euacuatione, vel simplici reuulsione, seruata integra diametro, si morbus non est magnus, vt Gal. 9. Meth. cum in curatione synochæ extrahit sanguinem vsque ad deliquium animæ: quia maxima est necessitas, & virtus fortis. Secundo, quando causa fecit morbum. hic tantum virtuti attendēdum, & imitandū exēplum II. Meth. cū Gal. curat morbum factū. Tertio, quando partim fecit, partim factura ē: vt in pleurisi, cum materia partim fluxit, partim est fluxura, mittendus est sanguis, vt monuimus, ex vena eiusdem lateris: & partim reuellendum, partim deriuandum. De hoc autem satis supra diximus.

Nunc ad vacuationem reuertamur. Fit ea triplici modo, per Diætā, chirurgiam, & pharmaciam. Per diætā, vt tenui victu, de quo alias Montani cogitationes pferemus. Cū vero & pharmaco & sectione venæ simul

Causa morbi tripliciter consideranda.

Vacuatione triplex.

utendum est (id quod fit, cum & plenitudo & cacochymia est in corpore, & atrociam sunt symptomata) primum sanguis ducatur, deinde pharmacum propinetur. Sed sanguis parce mittendus est: quemadmodum etiã in pituitosa plenitudine, quæ phlebotomiam maxime auersatur. Humoribus vero ex æquo auctis, debetur phlebotomia. Sed si sola qualitas humoris intendatur, alterandum atque contemperandum. Porro missio sanguinis debetur plenitudini, quo ad vasa, siue sit ea in toto, siue in aliqua parte. Plenitudo autem quo ad vires, subitã missionem sanguinis prohibet: & placide agendũ monet, ne vires deiiciantur, quæ in omnibus morbis diligenter sunt considerandæ. Requiritur igitur sectio venæ in omni phlegmone tam interna quam externa, in febribus putridis, & intermittentibus, &c.

In febre vero exquisita tertiana, quia multabilis, paucus vero sanguis, non temere est mittendus, ne bilis feruentior & vires infirmæ reddantur. Quo magis enim humor ad sanguinem declinat, eique commixtus est, eo rectius phlebotomia detrahitur. Quando vero multum differt à sanguine, nihil est mittendum. Bilis autem sanguini aduersissima est. Sed aliquando in morbis frigidis, dum cacochymia medicamẽto propter nimiam

miam

THERA
obstruction
humoris cr
& pars à viis
nem prope
ptomatum
quæ indicati
tudo morbi
tudo virium
er sunt comp
to in missio
quæ fit per
dam præmitt
ventris, &
ne materi
& in stom
res obstructi
benedictis v
es sunt crudi
tionem in ve
tionem euac
preparatio, &
uis, in quibu
oco, vide doc
de Vacuanc
Cacochymia
ima, & humo
ur venæ secti
plex Cacochy
mores cum
guinem supe

miam obstructionem venarum mesaraicarum, & humoris crassitiem, detrahi non potest, & pars à viis purgaticis longe distat, sanguinem propter magnitudinem morbi & symptomatum mittimus. Nam duæ sunt præcipuæ indicationes mittendi sanguinis: magnitudo morbi præsens vel futura, & magnitudo virium. Atque hæ indicationes semper sunt complicandæ.

*Sanguinis
mittendi duæ
indicationes*

Porro in missione sanguinis, sicut in vacuatione quæ fit per pharmacum, præparatio quædam præmittenda est, quæ fit per lenitionem ventris, & euacuationem ex primis venis, ne materia contenta in venis mesaraicis, & in stomacho, feratur ad epar, & maiores obstructiones faciat. Et hic Medicinis benedictis utendum. Item quando humores sunt crudi, pituitosi, vel limosi per adustionem in venis, non temere ante præparationem euacuandi. Sed qualis debeat esse præparatio, & quando, num mittendus sanguis, in quibus morbis, quantum, quo in loco, vide doctis. scriptum Ioannis Fernelii de Vacuandi ratione.

*Præparatio
ante vacua-
tionem.*

Cacochymia vero, cum qua sunt vires infirmæ, & humorum impuritas, non auxiliatur venæ sectio, sed purgatio. Est autem duplex Cacochymia: vna, cum superuacui humores cumulantur, & proportionem suam sanguinem superant: altera, cum iam mani-

*Cacochymia
duplex.*

M

festa

festā substantiæ humorum est corruptio. Et utriq; purgatio debetur, quæ fit p̄ pharmacum, semper obseruata regula: Corpora quæ purgare volumus, fluida esse faciendā: id est, humectandas & præparandas vias, atq; humores coquēdos & præparādos, vt diximus.

*Purgantiū
medicamen-
torum ratio.*

De medicamentis vero purgantibus hoc monendi estis: Omne medicamentum, siue intra corpus sumatur, siue admoueatur, auxilio caloris naturalis in minimas partes, vt in corpus operetur, redigi: ita aut excitetur calor cōplexionalis medicamenti, à calore innato corporis humani, & forma medicamenti in humorem attrahendo agat. Ideo medicamenta quo sunt tenuiora, eo facilius effectiones suas habebunt. His Gal. consentit in primo de Med. simp. facul. cap. II. & 13. Cum itaque sic ad actum deducuntur, trahunt ad se proprios humores, quemadmodū Hippo. & Gal. placet. Etiam si aliis aliter videatur, qui cēsēt, propter similitudinē medicamenti & humoris, subtiliores partes medicamenti ire ad humorē. Ideoq; soluentibus deferentes quāsdam medicinas addunt. Et inde opinionis suæ rationem habent, quod multi, etiam si non multo post assumptionem medicamentū euomant, deinceps rectissime purgantur. Sed de hoc disputare, nō est nostri instituti. Quando vero ii humores euacuantur à medicamēto, quos
non

non educi
propria for
meminit,
em, vel pr
ppter nim
tūperpu
aria) pitu
quitur bi
Apparet
imper bilē
tūtiliorē,
medicame
noq; flauā
no langu
no bilē &
tio atrar
nsentit
mana,
as.
Miror it
i præscri
mor solu
tione qua
re existit
no potius
edicame
iuxta me
nam retin
genue fa
& medicar

non educit atq; trahit medicamentum à sua propria forma, fit vt Galen. 3. de Fac. Med. meminit, vel propter vasorum imbecillitatem, vel propter osculorum laxitatem, vel propter nimiam vim medicamenti. Et tū quidē *Superpurgatio.* fit superpurgatio. Ac medicamentū (exēpli gratia) pituitā purgans, primo eā educit: hāc sequitur bilis, illā atra bilis, vltimo sanguis.

Apparet itaq; , in errore versari eos, qui semper bilē primo purgari tanq̃ humorem subtiliorē, censent. Nā in superpurgationib. medicamentū atrā bilem euacuās, deinde quoq; flauā petit, postea pituita sequitur, vltimo sanguis. Sic medicina bilē vacuans, primo bilē & seorsū humorē, postea pituitam, tertio atram bilē, & postremo sanguinē. His consentit Hippocrates in libello de Natura humana, & Gal. de Purg. medic. facultatibus.

Miror itaq; illorum nimiam intelligentiā, qui præscribunt formulas, quo pacto vnus humor solum educendus sit: & in commistione quantitatem humoris peccantis scire existimant. Nec ego propterea inficior, imo potius libenter fateor, miscenda esse medicamenta, pro varietate humorum: & mixta medicamenta, quodlibet suam formam retinere, nisi fiat fermentatio, etiam si ingenue fatear, me formas substantiales rerū & medicamentorū ignorare. Quando vero

M 2 medi-

*Cur purgans
medic. ali-
quando non
purget.*

medicamentum in debita quantitate exhibetur nec purgat, fit, vel quia calor naturalis est debilior, quam vt ad actū deducere possit: vel quia adeo fortis, vt superet medicamentum (nam medicinā in corpus agere, & nō assimilari, necesse est) & id in humorem, similem ei qui euacuati debet, vertit, vt meminit Gal. in lib. de Theriaca ad Pisonē, de phalangio: vel quia materia non est obediens virtuti expultrici: vel meatus obstructi à crassis humoribus, aut fecibus induratis: vel propter ventositatem subleuantem medicamentum, & descensum prohibentem. Ideoque vt corpus præparetur ante euacuationem, semper opera danda. De medicamentis vero purgantibus nunc docere, non est nostri instituti.

*Virtus in
primis consi-
deranda.*

In omni autem curatione, primo virtus consideranda: & ab ea tanquam potentissima regina, venia operandi petenda. In hac consideratione, tēperatura quoq; in conspectum veniet. Secundo, humores boni, qui sunt in corpore: tertio, mali, qui sunt præter naturam, & remouendi: quarto, essentiam morbi, à qua prima indicatio in curatione petitur. Quia principiū inuentionis est ipsa rei natura, de qua agitur, vt inquit Galenus.

Essentia vero morbi consideratur in materia, & in forma. sic materia febris putridæ est putredo, vel vapores putridi: forma, dispo-

TH
positio pra
naturalis n
duplex in
midum, & a
Diatia aute
materiales,
Secunde Q
opus indica
mur à quar
uitate viriu
validior, n
ad virtute
bus semper
sed virtus
ratem, tem
stus & reg
vt corpus
facilius ad p
cur. Item, h
venas lata
vt bene rem
tas venas, &
sequitur temp
sanguinem
e, calidi & hu
Sic anni tem
temperament
& summo

dispositio præter naturam in corde, qua calor naturalis mutatus est in igneum. Est igitur duplex indicatio: vacuandum scilicet putridum, & alterandum calorem, vt antea monui.

Diaria autem febris, & hectica, quia sunt immateriales, tantum alterationem indicant.

Secundo: Quantum sit agendum, virtus & lapsus indicant. Nam quantitas intensiue sumitur à quantitate lapsus, extensiue à quantitate virium. Si virtus ab euacuatione fit validior, non desistendum est: sin debilior, ad virtutē statim respiciendum. Nam morbus semper largam euacuationem requirit, sed virtus prohibet. Respicimus etiā ad ætatem, tempus anni, ad quod refertur cœli status & regio. Item ad temperamentum: vt corpus calidum & siccum febricitans, facilius ad proprium temperamentum reducitur. Item, habitudinē corporis: vt qui habent venas latas, & carnem duram, patiuntur vberiore vacuationem: contra, qui angustas venas, & carnem molliorem. Aetas sequitur temperamentum: vt, non mittimus sanguinem pueris, quia sunt molles carne, calidi & humidi, & facile dissoluuntur. Sic anni tempus proportionē respondet temperamento, & ætati: vt in extremo frigore, & summo calore, vitamus vacuati-

*Quantitatis
consideratio*

M 3 ones

ones. In summo frigore, quia sectio venæ rarefacit corpus : frigus penetrat facilius, & lædit partes principes. In calore summo, quia vires sunt exolutæ: vt sub cane, & ante canē. Illud autem diuinum Quantum, cum difficulter reperiatur, diligenter vires spectandæ sunt: & videndum, vt minus potius, quam nimium, hoc est, viribus aduersum, faciamus.

Tertio: Quomodo. Indicat mores & cōsuetudo ægri. Ad mores proprietas indiuiduorum refertur: quia quidam formidant sanguinis missionem, & medicamenta, propter occultas inimicitias.

Consuetudo omnino vitio nō caret, quæ admodum inquit Galenus: & maximum locum præsertim in conseruatione habet, vt quibusdā si interdicator vinum, &c. aut genus cibi quo vtī consueuerunt, non tolerāt. Huc referatur vitæ industria: vt aliter tractandus rusticus, aliter ociosus. Hæc autem indicatio præcipue variatur secundum minorem vel maiorem malitiam morbi. Quia non tantum mores ægri, verum etiam ipsius morbi, hic spectandi: vt quidam morbi, habent sæua accidentia, quidam benigna. Vbi autem morbus dat inducias, non est perueniendum ad extrema remedia, aut ab illis inchoanda medicatio. Quia à summo in medicina non est transitus ad ima: extremis
autem

autem mo
adhibenda
Quarta
tempus mo
indicatio,
egritudinis
Tempor
eralia & p
cessionib
remento &
ne, vel rem
tio aut vit
est inter n
linguit. N
tura cōtr
omnia sym
quado grau
at natura m
onum: si ve
el agri per
alia secund
distingunt
ur. Sunt aut
itate & tar
bis chronic
us velox in
criticis med
tempestiuu
qua in præ
stituti.

autem morbis extrema remedia exquisite adhibenda sunt, vt Hipp. præcipit.

Quarta : Quando sit agendum, indicat tempus morbi. Sed à tempore non sumitur indicatio, quatenus tempus : verum à motu ægritudinis, & à virtute ægri, vid. cōcessiue.

Tempora autem morbi duplicia sunt, generalia & particularia: vt in paroxysmorum

Morbi tempora duplicia.

accessionib. à cibo est abstinendū: item in incremento & vigore status: sed in declinati-

one, vel remissione, cōceditur cibatio. Collatio aut viriū ad morbū seu illius pugnae, q̄ est inter naturā & morbū, hæc tēporadi-

Morbi principium, augmentum status, declinatio.

stinguit. Nā principiū vocamus, cū insurgit natura cōtra morbū: augmentum vero cum

omnia symptomata grauiora fiunt. statum, quādo grauiissima est pugna. in qua si superat natura morbum, est declinatio pprie ad

bonum: si vero à morbo supatur, ad malum, vel ægri perniciē vergit. Tēpora autē vniuersalia secundum coctionē & cruditatē p̄cipue

distinguuntur. Motus quoq; morbi spectetur. Sunt autē duplices, distincti penes velocitatē & tarditatē. Motus tardus est in mor-

Motus.

bis chronicis, & tempora tardiora : motus velox in acutis. Hic doctrina de diebus

criticis medico diligenter consideranda, vt tempestiuum auxilium naturæ adferat: de

qua in præsentia docere, non est nostri instituti.

Quinta : vbi agendum, indicat

M 4

locus

*Observanda
in fluxionibus
morbis.*

*Loci conside-
ratio.*

Abscessus.

Spasmus.

*Contractio
sine spasmis.*

locus affectus. In morbis autem, qui dependen-
t à fluxione, quatuor considerentur: lo-
cus, à quo materia fluit, in quem, per quem,
& materia. Locus à quo fluit, dicitur mem-
brum mandans, illud alterandum: ad quem
fluit, recipiens, hoc roborandum, ne recipi-
at: (quia natura semper ad membra debilio-
ra & ignobiliora pellit.) viæ per quas fluit, in-
tercipiendæ; materia auferenda. Præclare
enim inquit Auicēna: Sublata materia, neq;
membrū mandans mandabit, neq; recipiēs
amplius recipiet. Porro & locus in recipien-
te membro diligenter quoq; cōsiderandus:
vt cum materia defluens peruenit ad mediū
musculi, facit abscessum: si ad caput, circa
quod multi nerui, facit conuulsionē & spa-
smum: si ad chordā, facit deprauatā figuram
nec dolor est vehemens. Capite autē musculi
inflammato, vehementissimus dolor exci-
tatur, & fiūt spasmus. Prima quidē species, cū
materia implet caput musculi, cōtrahit: secū-
da, cū exiccatur caput musculi, & cōtrahitur,
illa est incurabilis. Tertia fit à mordicatione
rei acris, ac vocatur spasmus nō pportiona-
tus ad materiā. Cū autē materia ad chordas
delabitur, fit contractio sine spasmis & con-
uulsionem: quia materia pituitosa abbreviat
chordam, & ibi induratur vel propter fri-
gus, vel propter caliditatem resoluentem &
excoquentem humidum.

Item

T
Item c
or & infer
pra renes
est inferior
partibus
rendum e
brachio in
nas pedis
Hic &
t ventri
nitum.
cerebrū p
& pulmo
Sic & con
est. Si eni
cto conse
ledimus
sensus ver
drina de
dimus. V
non aut
fidentem
gerere, a
bet: vt cu
tiones or
que hæc
fit.
Cum
indicatio
qua in re

Item consideretur locus medius, superior & inferior. Nam pars corporis omnis supra renes, est superior. Omnis infra renes, est inferior, vt vteri, intestina. Ideoque cum partibus supra renes sectione venæ succurrendum est, atque euacuandum, venam in brachio incidimus: cum inferioribus, venas pedis aperimus.

Hic & conuenientia ductuum spectetur: vt ventriculus à pituita expurgatur per vomitum. Si pituita est in intestinis, per aluū: cerebrū per palatum, nares, oculos: thorax & pulmo per tusses, lien & renes per vesicam. Sic & consensus in sectione venæ seruandus est. Si enim venas, quæ nihil cum loco affecto consentiunt, pertundimus, sanas partes lædimus, nec curamus. sic mirus est consensus venarum malleoli cum vtero: vt doctrina de reuulsione & deriuatione ostendimus. Vbi vero loca cæca sunt, vt inter peritonæum & cutem, Medicus materiam residentem in loco cæco, vel per halitum digerere, aut viam illi artificio præparare debet: vt cum secatur hydropicus. Huc curationes omnes fere chirurgicæ spectant. Atque hæc de indicationibus monuisse satis sit.

Cum vero coincidunt, & complicantur indicationes, ab illa initium sumendum est, quæ in resolutione vltimo inuenta, vel fine

Conuenientia ductuum.

Indicationibus complicatis quid agendum.

M s qua

qua alterum aggredi non potest. Hic vero tenendum est, quod Gal. monet II. Methodi: Digniora, maioraque indicantia, semper primo præcipueque amplectenda. Dignitas quidem vitæ, sanitatisque respectu iudicatur. Magnitudo vero vel ratione substantiæ & nobilitatis mēbri in quo est morbus, vel ratione recessus à naturali habitu, &c. Nam quantum vnumquodque à naturali statu recessit, ad tantam morbus magnitudinē deuenit, vt Gal. inquit, primo ad Glauconem.

Hic & illud obseruandum est, cum medicamur membris remotis, augendam esse molem, quantum coniectamus posse illis decedere in tota materia: ne materia deficiat citius quam opus est. vt renibus male affectis, si à suo temperamento atque symmetro recesserunt, & calor duobus gradibus auctus est, medicamentum adhibendum, quod per duos gradus refrigeret. Danda igitur erit opera, vt medicamentum, dum ad renes peruenit, duos gradus referuet, hoc modo. Ponamus, vncias duas aquæ portulacæ habere duos gradus refrigerandi: nos exhibemus tres vncias. quia ille excessus vnius superadditæ, in transitu per ventriculum, intestina, mesaraicas, & epas, amittitur. Foris autē, cum renes refrigerare conamur, quia non longus est transitus, vix supra duos gradus applicabimus.

T
Præ
quant
nō est h
dentia
one à ter
facultate
omnes n
orum di
ualiter
am si di
ibile, qu
Arte cura
Quæ
cum cog
tiosi ex le
Galeno.
n curatio
ent, in hi
em quæ
omnia q
nam pe
rerea, qu
titretur.
uersalibu
ercere c
M

Præscribere autem certam medicamenti quantitatem, in euacuando aut alterando, nõ est humanæ intelligentiæ. Medicus prudentia aliquid assequitur, sumpta indicatione à temperamento loci affecti, à situ, & à facultate medicamenti, vel viribus, quæ nec omnes nobis notæ sunt. sicut & temperamentorum diuersitates, & multa hominibus peculiariter insita, scire medico difficile est: etiam si discere oporteat, scribere non sit possibile, quemadmodum Galenus primo de Arte curatiua ad Glauconem ait.

Quæ fere ad medicamentorum simplicium cognitionem attinent, ea discant studiosi ex lectionibus D. Montani editis, & Galeno. Quem cum legent studiosi, aut in curationibus versabuntur, animaduertent, in his nostris chartis, præter eam partem quæ victus rationem præscribit, fere omnia quæ ad vniuersalẽ Methodum curatiuam pertinent, comprehensa. Nec se propterea, qui hæc didicerit, vniuersa scire arbitretur: sed sciat, Medicum cognitis vniuersalibus, perpetuo se in particularibus exercere debere: ad quam doctrinam nec charta, nec ætas vlla satis esse potest.

METHODI THERAPEUTICÆ
finis.

CLARISS. ATQVE
ORNATISS. VIRO, GE-
nere, virtutibus & eruditione præstanti,
ALBERTO SAVRM ANNO
Senatori Vratislaviensi, Ioannes
Crato S.D.

Attulisti mihi, cum ex
aula regia huc redires,
exemplar ideæ Hippo-
craticæ, à clariss. Mon-
tano in schola Patauina propositæ.
Quod cum ego inspicerem, & simul
cum meo conferrem, valde dolui,
excellentissimi viri & præceptoris
carissimi scriptum, a deo depravatũ,
vt vix agnoscas eius esse. Itaque cum
iam hortatu amicorum quædã mea
Montanica ederem, exemplar Ideæ
Hippocraticæ meum, non Viennen-
se, cum reliquis necessario coniun-
xi : & hoc publice profiteri volui,
ne typographus vel author editio-
nis conqueri possit, me aliqua iniu-
ria ipsum affecisse, aut voluisse sal-
tem.

rem. Habeant potius mihi gratiam,
quod ea quæ corrigenda erant, fide-
liter monstraui, & meum exem-
plar publicum fecerim, de quo reli-
qui sua possent emendare. Hortor
autem Medicos, qui Montani scrip-
ta edunt, vt aliquam non modo sum-
mi viri, sed sui quoque rationem ha-
beant: & cogitent quantum intersit,
in strepitu auditorum, & interpella-
tionibus crebris & molestis, dicere:
& meditata scribere, eaque ante edi-
tionem corrigere. Nemo vero Mon-
tani scripta facile corriget, nisi qui
eum diu & attente audiuerit, & præ-
lecta non oscitanter relegerit. Ac
scriptorum & discipulorum quoque
Montani magna est diuersitas. Sed
de his non est propositum scribere.
Hæc autē in mentione tui nominis,
Alberte Saurmanne, scripto Mon-
tani præposui, vt publice necessitu-
dinem coniunctionis nostræ omni-
bus declararem: & ostenderem, me
ob præclara & multa tua in me, & re
literariam merita, tui esse obseruan-
tissimum, & semper fore. Bene vale.

IDEA ET CHARA CTERISMVS DOCTRINÆ

Hippocraticæ, propositus studiosis
in prælectione Aphorismorum Hip-
pocratis, à Ioanne Baptista Mon-
tano, Medico & Philosopho
excellentissimo.

HIPPOCRATES Medicus
dogmaticus, à notione finis,
qui est sanitas in corpore hu-
mano, artem constituturus,
hac via atq; ratione proce-
dit. Initio circa subiectum, videlicet corpus
humanum, tria considerat: substantiam
eius, facultates, & actiones. Et quia, cum res
sensui patet, Medicus rationes negligit,
cum sit artifex sensitivus, circa corporis
substantiam tria sensibilia principia ob-
seruat: videlicet membra solida, humo-
res & spiritus. Ac ita à sensibilibus do-
ctrinam inchoat. Membra vero solida du-
plicia sunt: videlicet, composita siue or-
ganica, siue dissimilaria; & simplicia, vel
similaria. Composita sunt, veluti manus,
caput,

I.
*Membra so-
lida.*

Composita

caput, crus, & reliqua huiusmodi. Similaria vero sunt, vt nervi, arteriæ, venæ, caro, &c. Solidorum generationē esse posuit ex quatuor humoribus. Actiones solidorum tanquam notas præterit. Proprium enim Hippocratis est, vt nota vulgo prætereant, & recondita tantum declaret. Similariū autē actiones, singulorum quidem in variis locis exponit, sed trium potiss. quæ ad præsens institutum maxime scire expedit. Nervorum enim actionem dicit afferre animali sensū & motū. Arteriarum vero spiritum deferre & calorem naturalem, vt det actum vitæ singulis partibus animalis, vbi prius fuerit in potentia. Venarum vero actionem esse, vt alimentum per singulas partes deferant ad animal nutriendum. Et istud proprium est Hippocratis dogma, contra id quod multi alii philosophi & Medici opinati fuerunt. Nā Pelops Galeni præceptor, asseruit secundum Hippocratis sententiā, omnia solida membra à cerebro ortum habere: non leue argumentum capiens ex autoritate, in 2. de Natura humana, vbi ponuntur quatuor cōiugationes vasorum à cerebro orientium. Contra hanc sententiā disputat Galenus in 6. de Placitis: differitq; , Hippocratem nihil aliud sentire de origine solidorum, quam q̄ senserint reliqui omnes optimi Anatomici. Et quātū ad autoritatē ex secūdo de Na-

Similaria:

Hipp. proprium, Gal. 3. de diff. spirandi.

Functiones 3 Nervorum. Arteriarum

Venarum.

Pelops Galeni præceptor.

2 Lib. de natura humana

*na non esse
Hippocratis.*

II.
De humoribus.

Sanguis

Bilis.

*Excrementum crudum,
non tinctum
bile.*

Melancholicus humor.

tura humana, negat eum librum Hippocratis esse : imo ne alterius quidem Hippocratici viri, sed alicuius imperiti, qui ne sensibilia quidem cognosceret. Et hæc de solidis. De humoribus hoc voluit Hippocrates, quatuor tantum esse humores: atque nullum eorum excrementum, vt alii crediderunt, sed vnumquenque proprie necessariam esse corporis partem, & sine istis quatuor nullo pacto constare animal posse, vt opt. probauit in i. de Natura humana. Actionum autem sanguinis præcipuam esse, vt nutriat & augeat calorem innatum, & robur det corpori, vt colorem natium floridumque efficiat. Bilis vero, vt excitet omnes sensus ac motus, vegetioresque efficiat: vt acuat calorem innatum, & adiuuet distributionem, vt excitet expulsionem. Idque adeo in omnibus excrementis, tam in egestionibus quàm vrinis & sudoribus quod apparet ex odore, & sapore etiam, vbi aliquod istorum gustare contigerit. Sunt enim omnia ista excrementa amara & salsa. vnde etiam, vbi in excrementis non apparuerit signum bilis, appellantur ea excrementa cruda, & non naturalia. Actio humoris melancholici est, vt sit tanquam sedes & retinaculum duorum calidorum humorum, sanguinis videlicet, & bilis. Remoto enim hoc humore, nulla stabilitas, nulla quies in duobus illis

H
s humor
quid in
Congru
neat &
naturas
vnum d
nullum
bilios
posito
is esse, &
is access
, & pru
cebat A
sientes
ita actio
no, vt nu
vt humid
cesse est,
na, diffici
nes huma
enim o:
i exicca
ssime de
proportio
or humore
is fiat, que
nis, sicut &
vt aqua, fri
olicus, vt te
idem hum

poribus voluit generari. Fuitque Hippocra-
 tes ipse primus huius sententiæ autor & cō-
 stitutor: quam postea sententiã secutus est
 Plato, Aristoteles, Theophrastus, Stoicique
 omnes, Academici et Peripatetici: sicut op-
 time probat Galenus cum a libi sæpe, tum
 præcipue in lib. de Placitis Hippocratis &
 Platonis. Sed & istis humoribus quatuor,
 voluit quatuor hominum ætates, quatuor
 anni tempora, proportionè respondere, au-
 geri que & minui humores istos. secundum
 mutatione & ætatis & temporum. Vnde re-
 nim & in pueritia, & in vere (hoc est in tem-
 pus pueritiæ correspondet, propter temperati-
 em calidam & humidam) vultumque, in hac
 ætate & tempore anni, sanguinem primo au-
 geri, secundo pituitam: atram vero bi-lem pri-
 mo minui, secundo rursus. In ætate vero, &
 diu iuuentute, quæ ambobus calida & sicca te-
 peratura sunt, bilem primo augeri, secundo
 sanguinem minui, verò magis pituitam, mi-
 nus atram bilem. In decrescenti ætate & au-
 tumno, frigida & sicca temperatura existit
 zibus, bilem nigram primo augeri, secundo
 pituitam: minus augeri sanguinem, minusq;
 atram bilem. In ultima vero ætate, id est in senio &
 in hyeme, cū ambobus frigiditate & humi-
 ditate respondeant, maxime augeri pituitã,
 secundo atram bilem: minui vero san-
 guinem, & bilem. Hæc sunt quæ de humo-
 ribus,

ribus, tanquã principia & semina artis me-
 dica, tradidit Hippocrates. Ad spiritus mo-
 do transmissis, quos diximus tertium esse
 principium substantiã humani corporis,
 quorum secundum Hippo. tres species po-
 nuntur. Primus spiritus dicitur animalis, per-
 fectus & coctus in cerebro: cuius actio est,
 yoder motum & sensum animalibus. Alius
 spiritus est qui generatur in corde, qui quidẽ
 tanquam materia est ad spiritum animalẽ:
 deferuntur ad cerebrum vitalis spiritus, per
 artenas ascendentes, & ibi perfectissime co-
 coctus & attenuatus, efficitur aptus ad a-
 ctiones predictas, dum per nervos, tanquã
 per instrumenta propria, per singulas quasq;
 corporis partes distribuitur. Et hic est ambi-
 guitas, nondum explicata secundum mentẽ
 Hippocratis: V. scilicet velit Hippo. ad
 sensum & motum perpetuum deferri spiritus ab
 ipso cerebro, an spiritus quidẽ permaneant,
 animalis vero virtus solummodo tanquam
 radius quidam solis, subito sine tempore per-
 ceptibili, quasi illuminet omnes nervos,
 unde sequantur sensus & motus? Quamvis
 penim Galenus inclinaret, ut magis credat,
 virtutem tantum animalem deferri: in
 ista tamen de Placitis, dubium relinquit, an hoc
 verbillo pacto credendum sit. Et id satis fuit ad
 monere. nã fortasse etiã importunum fuerit,
 hoc loco ambiguitates dissolvere. In spiritu

III.

De spiritibus.

1. Animalis.

2. Vitalis.

Questio, An
 deferantur
 spiritus à ce-
 rebro efficiẽ-
 te sensum &
 motum, an
 vero fiat ir-
 radiatio, &
 virtus tan-
 tum defera-
 tur.

Lib. 1. de lo-
 cis affect. cap
 ult.

N 2

vitali,

*Facultas vis
à qua procedit
actio.*

Actio.

3.

Naturalis.

vitali, quem in corde generari diximus, & materiam spiritus animalis actionem duplicem Hippocrates posuit: & sano modo intelligatur actio, propter sophistas: prout competit instrumento, & non principaliter agenti. Agens enim principale facultas est, de qua loquimur. Instrumentum proxime agens, spiritus est: nulla enim actio sine spiritu fit, ut quandoque etiam Galenus crediderit istum spiritum esse substantiam animæ & facultatis. Actio igitur huius spiritus vitalis duplex est: altera in ipso corde, altera ab ipso corde, sed non in corde. Actio in corde, & ex corde, est vigor animi, tenor & constantia in rebus agendis. Iracundiam autem pro actione non posuerim, cum potius sit passio, quam actio: verum non in corde, sed à corde est motus arteriarum. Constat namque arterias per spiritus tanquam proximum instrumentum moveri, qui spiritus emanant à corde: & sine eo spiritu animato à corde, & ab eodem perpetuo defluente, non fiet motus arteriarum: sicut patet, si quis ligaverit aut incidit arteriam aliquam. ultra incisionem enim aut ligaturam non fiet motus, propter impedimentum transitus ipsius spiritus vitalis, in quo facultas animi continetur. Tertius spiritus naturalis est, & materia vitalis: quemadmodum vitalis materia est animalis. Iste autem spiritus in epate generatur, scilicet in sanguinis

nis

nis generatione. Sanguinis enim vapor iste spiritus est, qui antequam conficiatur in corde, attenuetur, & ad temperiem reducatur, non est aptus ad vitam animalis perficiendam: sicuti neque spiritus vitalis, antequam conficiatur & temperetur in cerebro, non est aptus ad perficiendum sensum & motum. Est igitur gradus triplex, & in trinitate tota animalis perfectio consumitur. Non male igitur Galenus dicit de Simplicibus medicamen. spiritum naturalem tanquam materiam esse spiritus tum vitalis, tum animalis. est enim crassus, terrestris, admodum materialis, & non obediens formæ perfectæ: & ideo explet tantum opera vegetabilis animæ. sicut apparet in plantis, ubi spiritus ille crassus, non perfectus & attenuatus ab aliquo principio nobili, sicuti est cor & cerebrum, nullam aliam actionem profert, nisi vegetabilem tantum. Latet ergo ille spiritus, quoniam operationes eius sunt occultæ & materiales: & ideo nonnulli crassioris discursus & intellectus, male etiam assequentes principia Hippocratis & Galeni, negauerunt secundum illos dari spiritum hunc naturalem: præcipue cum viderint & legerint Galenum in Therapeuticis, quando dubitasse videtur, an detur spiritus ille naturalis: quod tamen non negat, sed tantum dubitat: & quare dubitet, alibi declara-

Contra negantes spiritum naturalem.

Lib. 12.

uimus. Nihil autem est magis contra principia philosophiæ, cōtraq; principia Hippocraticæ disciplinæ, q̄ spiritum naturalem negare, sine quo nec calor quidē potest aliquo modo cōsistere, siue in simplicib. siue in cōpositis, siue in animalib. siue in anima carentib. vt optime asserit & probat Hippocrates in suo libro de flatibus. Theophrast^{us} autē nihil frequentius proponit in omnib. actionibus & passionib. plantarum, quam, omnes causas earum ad naturalem spiritum referendas esse. sed & Alchimici hoc nouerunt experimento, qui per sublimatione spiritum separāt a crassis partibus: qui spiritus procul dubio naturalis est. Spiritus etiā in semine naturalis est, nō tantummodo secundum Medicorum sententiam, sed Aristotelis etiam. Fœtus primo uiuit uita plantæ: & tunc spiritus ibi omnia peragit, ante etiam quam cor generetur, salte secundum Medicos. Sed hæc de spiritu naturali satis, quantum ad presens negotium attinet: alibi enim de hoc diffusius disputabimus. Hæc igitur sunt tria principia humanæ uel corporeæ substantiæ, quod corpus est subiectum, circa quod uersatur ars medica: reliqua duo principia, sunt facultates huius substantiæ uel subiecti, & alterationes, seu motus, seu passionēs. quod est idē ac si diceremus, quid sit aptum agere, & quid pati hoc subiectum. hoc enim erat, quod

Spiritus naturalis in semine.

quod dicebatur à Platone in Phædro : diu-
 num Hippocratem, dum constitueret ar-
 tem propriam medicam, prius proposuiffe
 sibi subiectum determinatum, distinctum
 & separatum à reliquis scientiis & artibus: &
 hoc subiecto ita proposito, considerauit post-
 ea, quid esset aptum agere, & quid pati. Quã
 artẽ tanquam diuinam Plato admiratur: &
 admonet, in reliquis omnibus artibus con-
 stituendis & perficiendis, nemine discedere
 oportere à methodo admirabili Hippocra-
 tis. Facultates igitur, que inueniuntur in hoc
 subiecto, id est, humano corpore, ex quibus
 sequuntur actiones, tres constituuntur in ge-
 nere: quẽadmodum etiam tres spiritus cõ-
 stituebantur. Neq; mirum, si facultates nu-
 mero, & actiones spiritibus correspondeant.
 si modo verum est, spiritum ipsum vel esse
 proximum instrumentũ facultatis, vel ipsam
 facultatem. Si igitur tres sunt spiritus, tres
 quoque sunt facultates: & si tres facultates,
 tres quoque actiones: omnino enim spiri-
 tus, facultates, actiones, sibi inuicem cor-
 respondent. Circa hoc, antequam aliud di-
 camus, de facultatibus ortus est error vulga-
 tissimus, a mente iuuenum eradicandus: vi-
 delicet, tres facultates animæ hic positas,
 ita intelligi ab HIPPOCRATE, vt
 tres sint animæ loco & substantia distin-
 ctæ, hoc enim non est conficere vnum

Platonis iu-
 dicium de
 Hippocrate.

II.
 De faculta-
 tibus.
 Facultates
 tres respon-
 dent ordine
 spiritibus.

Error de fa-
 cultatibus.

animal, sed tria animalia in vno corpore
 tresq; animas vnicum subiectū constituerent;
 & ita Geryonē potius quēdā, triplici anima
 constantē q̄ hominē effingemus, longe mō
 strosiusq̄ chymæra, vel hippocentaurus. Nō
 igitur hoc dogma est Hippocratis, qui inter
 maximos philosophos, teste etiā Platone, & Aristotele,
 nedum Galeno, præstantissimus fuit: sed Hippocrates
 vnā tantum animā substantiam in humano corpore
 posuit, ex qua vna anima vnum etiā animal denomi-
 natur & est. Istam autem vnā animā expresse
 Hippocrates posuit temperaturā esse: quæ
 quidem temperatura non esset in omnibus
 membris æqualis, sed varia, pro actionibus
 vniuscuiusq; membri, quæ tamen varietas
 tanquam concentus quidam vñarium
 vocum ad vnā harmoniam per rhyth-
 mum reduceretur. Illam enim harmo-
 niam à temperatura resultantem, imo reue-
 ra ipsam appellatam temperaturamq; Tem-
 peries enim non est ipsa mixtio sed harmo-
 nia, quæ ex mixtione resultat: sicut ex Hippo-
 crate & Galeno diffusissime probari potest.
 Hæc igitur harmonia & vnitas temperaturæ,
 quæ diximus secundum Hippocratem esse
 animam, cum in variis membris vario mo-
 do operetur, necesse est vt in aliquo mēbro
 nobilissimo agat: vbi cunq; enim & maius
 & minus, ibi ē summum reperitur. Et cū ad
 animal

*Hippocrates
 vnā tantū
 animā sub-
 stantiam in
 corpore po-
 nit, videlicet
 harmoniam
 à tempera-
 tura resultā-
 tem.*

Temperies.

animal

animam perfecte constituendum, necessario
 triplex genus actionum requireretur (est n.
 primo necessarium, ut corpus alatur, augeatur
 & prius generetur) oportuit igitur ponere
 principia hanc actionum, generandi, augendi,
 & alendi. Ergo unum erat principium,
 statuendum, quod esset causa omnium isto-
 rum. Tale igitur principium est epas, consti-
 tutum à natura, in quo tanquam in fonte &
 origine apparet genus facultatum omnium na-
 turalium, quæ in se inveniuntur nutriendum, augendum,
 & generandum. Facultas itaque in genere,
 orta quidem in epate, per vasa, quæ venæ ap-
 pellantur, mediante spiritu, distribuitur per
 singulas partes corporis: & primo quidem
 nutrit, deinde aliquo etiam tempore auget:
 & ubi cessant motus augmenti, excitatur
 virtus tertia, generandi scilicet, ut species
 conseruentur.

Virtus autem generatiua habet instru-
 mentum proprium, secundum Hippocratem,
 ubi perficit suum opus, videlicet ipsos testi-
 culos: in illis enim semen acquirit ultimam
 formam, & preparat ad ζωογονίαν, id est, ani-
 malis generationem. Vult igitur Hippocra-
 tes, semen quidem à toto corpore decidere
 generatiuum in venas, vltima quadam cō-
 coctione, non tamen esse perfectum: nec es-
 se etiam quod Græci dicunt ζωογονίον, id est,
 animalis generatiuum, nisi prius conficia-

Sedes facultatum naturalium epas.

De virtute generatiua.

Materiale seminis à toto corpore prolabitur, sed formam accipit in testibus.

seminis

N S

tur

2. *Sedes vitalis in corde.*

3. *Sedes animalis in cerebro.*

De dispositionibus & alterationibus corporis humani.

tur in testibus. Et hoc vel non affecturus fuit Aristoteles, vel non placuit illa sententia; quam tamen debiliter improbauit. Ita igitur dicemus, secundum Hippocratem, materiale quidem à toto corpore semen decidere; sed formaliter, & vltima concoctione perfectum, à testibus tantum, & à vasis seminariis. Et hæc, quantum attinet ad facultatem naturalem. Secunda facultas vitalis est, quæ fundatur in corde, & quæ vititur instrumento spiritus, quem vitalem appellauimus. In hoc enim spiritu delata hæc facultas à corde, distribuit actum vitæ singulis partibus corporis, quem prius habebant in potentia. Tertia facultas omnium nobilissima, originem habet in cerebro, quæ & ipsa per spiritum animale[m] mediantibus nervis distribuit sensum & motum propriis instrumentis. Ab his tribus facultatibus prodeunt actiones distinctæ, quoniam & facultates distinctæ sunt. Et quidem duplices, quædam intrinsecæ, quædam vero extrinsecæ: vt in cerebro facultates animales intrinsecæ sunt, imaginatiua, cogitatiua, & memoria. Extrinsecæ, id est, à cerebro procedentes; vt sensus exteriores, & res motiua in nervis: sic in corde sunt affectus, à corde arteriarum motus & calor. In epate est sanguificatio. Sanguis autem per vasa, quæ venæ appellantur, mediante spiritu fertur; & eas effectiones habet,

de

gentes,

de quibus diximus. Hæc sufficient de facultatibus in humano corpore, quib. disponitur ad agendum. Nunc de tertio principio artis Medicæ disseramus, secundū Hippoc. Illud est, quo humani corpus ad patiendū disponitur. Et quoniam confectum est corpus humanum tribus compositionibus, videlicet ex temperie quatuor humorum. ex compositione membrorum simularum, ex unitate & continuitate partiu: ita his tribus quoque ad patiendū disponitur, secundum diuina Hippo. fundamenta. Quia vero vnum quodq; q; patitur & imutatur, a contrario imutatur: ideo & a contrariis suis singulae tres constructiones patientur. Ex his sequitur, primam constructionem, quæ fit ex quatuor primis qualitatibus, patitur ab oppositis. Temperies igitur, quæ calidum appellatur, a frigido alterabitur: frigida a calido, humida a sicco, sicca ab humido, & ita deinceps. Ista autem alteratio & immutatio, secundum Hippocratem vel fiet per qualitates tantum sine materia, vt quod adueniat frigiditas pura, vel caliditas, vel aliqua a harum qualitatum simplicium, vel copositarum, & imitent suum oppositum: vel q; nō tantum qualitas accedat, imo & materia contraria, alterans & immutans: materia autem vel vaporosa, vel corpulenta. Vaporosæ sunt, sicut flatus, variis modis humanum corpus alterantes, & affligentes.

*Quodlibet
pati à con-
trario.*

Alteratio.

*Materia du-
plex.*

Materia

Materia corpulenta, sunt quatuor humores, sanguis, bilis ruffa, bilis nigra, & pituita à quibus varia quoque alterationes mutationesque fiunt: quæ quidem materia non tantum alterantur sua multitudine, quantum etiam qualitate; imo variis qualitatibus, quas acquirunt tum à morbis, tum à mala victus ratione, tum à putredine. A putredine enim tot modis variantur humores, & in varias naturas transeunt, vt Galenus in fine 2. de facultatibus naturalibus, innumeras differentias horum humorum fieri voluerit: & quot differentia fieri possunt, tot etiam species alterationum & immutationum in humano corpore fiunt. Vnde non est mirum, si quandoque morbi accedant, tum in aliquo indiuiduo, tum quandoque in tota specie, qui nunquam amplius videri solent, scilicet propter novas formas & differentias in humoribus à putredine acquiruntur, vel propter influxum stellarum, vel propter malam victus rationem. inter quos, morbus Galligcus est, qui nostra tempestate grassari cepit, & lichenes, vel mentagra, Plinii aetate, quæ postea interciderunt neque amplius videntur. Tot igitur modis in genere consideratis, temperaturæ humani corporis à suis contrariis demoliuntur, & immutantur, unde pessimi habitus vel dispositiones acquiruntur, siue in toto, siue in parte: qui habitus vel disposition-

*Morbi noui,
Et nunquam
antea visi,
unde.*

Morbi.

positio.

estiones
mutuac
ates imm
rex m
quand
contram
tio; tot
confusa
iuatione
re; ex deb
num. ex h
uonit; q
den form
ero, quæ
nro erub
iam form
igine tali
si debita
res, ita vt m
rt esse con
conuexum
matinent
re debet e
peratificu
et vteri mu
membroru
si, & nō laue
ha construct
Exempli gr
ha formam, &

positiones, morbi appellantur: à quibus sequuntur actiones læsæ, excrementa, & qualitates immutatae. Secunda distinctio erat, quæ ex membris similaribus conficitur, & ista quandoque alteratur & immutatur à suis contrariis: quot autem modis fit ista constructio, tot modis lædi potest. Est autem hæc constructio in quatuor potissimum: ex plasmatione vel formatione, ex debita quantitate, ex debito numero, & ex debito situ partium. ex his enim optima constructio est uniuscuiusque membri organici. Plasmationem seu formam vocamus, ipsam compositionem, quæ attenditur penes debitam formam membri: sicut quod digitus habeat debitam formam, quæ requiritur in digito, & digito tali, sicut pollice, vel indice: & penes debita vasa, quæ debet habere, & cavitates, ita ut membrum sit concavum, ubi debet esse concavum: convexum, ubi debet esse convexum; & sic de singulis, quæ ad figuram attingunt. Item quod ad superficiem: ut quæ debet esse lævis, sit lævis: quæ aspera, sit aspera: sicut superficies intrinseca ventriculi, & uteri muliebris, utrumque enim horum membrorum debet esse in superficie asperum, & non læve. Tot igitur modis destruitur ista constructio, ubi accedent sua opposita. Exempli gratia, ubi digitus amittit propriam formam, & ad oppositum transmutabitur,

2. Alteratio
in compositione
membrorum
similarium.

Plasmatio.

In forma.

In superficie.

In quantitate.

In numero.

Situ.

III. Alteratio in continuitate partium.

Triplicia morborum genera.

bitur, vel proprias cavitates, vel propriam superficiem & semper istae alterationes fiunt ab opposito. Simili modo & quantitas debita membri in magnitudine aut parvitate, destruetur à contrario: ut quando quod debet esse magnum, hoc efficitur parvum: vel quando quod debet esse parvum, efficitur magnum. De numero eadem ratio, ut quando in aliquo membro organico debent esse tot partes, ut in manu scilicet quinque digiti & quatuor, aut sex efficiantur. Eadem ratio de situ, ut si immutetur situs membri praeter naturam, & omnino istae omnes mutationes, ut facile est videre, fiunt à suis oppositis. Tertia constructio erat, unitas & continuatio partium: in hac quoque unitate & tertiam compositione sunt alterationes & motus à suis contrariis, quas alterationes & motus simili modo, ut in reliquis, sequuntur habitus & dispositiones praeter naturam, qui morbi appellantur: & unum quodque genus istorum morborum habet propriam denominationem à subiecto in quo fiunt. Ut morbus in eoplexione, vel temperatura appellatur, quando est in prima illa compositione, quae fit ex quatuor humoribus. Morbus autem in compositione appellatur, qui est in constructione secunda, ex similibus. Tertius morbus appellatur solutio continui, quae fit in tertia constructione, quae dicitur unitas seu continua-

tinua-

tinuatio partium. Et sicut hæc alteratio fit in
 membris solidis, sic etiam in reliquis parti-
 bus substantiam corporis constituentibus,
 alterationes repetiuntur, quæ morbos pa-
 riunt. Nam humores, aut in quantitate tan-
 tum, aut in qualitate tantum, aut in vtra-
 que simul mutant. Si in quantitate tantum,
 aut omnes, aut plures, aut vnus tantum hu-
 mor augetur. Si omnes æquali proportio-
 ne augetur, tunc in eo corpore vitium ge-
 neratur, quod *πληθώρας*, id est, plenitudinem
 quo ad vasa, appellant. Quando vero v-
 nus humor actus est, & tum mala fit dispo-
 sitio, quæ *καχεξία* dicitur. Si circa qualita-
 tem humores alterati fuerint, iuxta qualita-
 tum diuersitatem, egritudines diuersæ con-
 sequuntur. At cum alterationes in spiritibus
 fiunt, & si quidem augetur, nullam læsio-
 nem, sed vim tantum maximum adferunt:
 quia eorum actiones maiores & validiores
 sunt, in vtro diminiuntur, proculdubio e-
 orum operationes imbecillæ redduntur. Vnde
 notandum est, in opere pratico, dum ad agrum
 quempiam accesseritis, & omnes sensus
 animi cum actionibus, tam exterioribus quàm in-
 terioribus atque motibus deficere videritis,
 tum palam est, spiritum animale diminua-
 tum esse, à quo immediate tanquam à pro-
 ximo instrumento emanant hæ actiones.
 Idem de spiritu vitali dicendum: qui cum auge-
 tur

*πληθώρας.**καχεξία.*

tur

De causis.

tur debito modo, nullum nocumentum affert: at si diminuat, animi deliquium, &c. Si vero naturalis spiritus diminuat, sequitur flatus, & multi alii morbi, de quibus hic non est dicendum. Ob id Hippocrates in libello de flatibus, recte omnes morbos in humano corpore à spiritu naturali oriri dicebat. Habent autem istæ omnes alterationes, & isti omnes habitus, vel dispositiones acquisitæ per tales alterationes, suas causas, alterantes & efficientes: illæ autem causæ extrinsecæ sunt, quarum aliquæ necessario humano corpori occurrunt, aliæ non necessario.

Quæ occurrunt necessario, & alterant, sunt, aer, cibus & potus, accidentia animi, motus & quies, somnus & vigilia, inanitio & repletio: sine his enim sex, quæ à Medicis dicuntur sex res non naturales, nõ potest animal viuere. Vbicunq; igitur hæ causæ necessario occurrunt corpori, quantum, quando, vbi & quomodo oportet, tam diu corpus erit sanum: quando vero occurrunt, vel quantum non oportet, vel quando, vel vbi, vel quomodo, semper fiunt alterationes: & si istæ perdurabunt, fiunt habitus q̄ morbi, dicuntur, deteriores, vel mitiores, prout istæ causæ vel maiores vel plures erunt in intentione & extensione. Causæ vero alterantes non necessario, sunt, sicuti percussio, incisio, casus

casus

casus ab alto, illisio, vltio, vel aliqua huiusmodi nam & ista alterant, & faciunt habitus malos, eodem præcise modo, sicut diximus de causis præcise necessariis. Isti autem morbi omnes in genere & specie, quos fieri diximus secundum Hippocratem, per alterationes prædictas in triplici differentia sunt. Quidam enim eorum dicuntur acuti, quidam chronici. Acuti dicuntur apud Hippocratem, qui fiunt ab humoribus calidis, vel qualitate calida: humores autem calidi sunt, sanguis & bilis, vel qui fiunt in aliquo membro organico nobilissimo, sicut cerebrum, cor, epas: tot modis fiunt acuti morbi. Acuti morbi facti ab humoribus calidis, vel à calore, omnino sunt morbi proprii iuuenum; & æstatis & regionum calidarum: qui vero acuti fiunt non propter humores, sed ratione nobilitatis membri organici, non minus contingunt in senibus, imo est magis, quando membra senum minus resistunt. Alii morbi dicuntur chronici, id est, tardi & longi, qui opponuntur acutis: fiunt autem hi morbi ab humoribus frigidis, pituita scilicet, & humore melancholico: & sunt morbi senum, hyemis & regionum frigidarum. Ista est prima differentia morborum, secundum Hippocratem. Secunda differentia est, ut morborum quidam sint salubres, quidam lethales. Salubres fiunt vel propter humores, qui

De morborum differentia.

Acuti.

Chronici.

Salubres.

O

non

non multum recedunt à natura, vel quan-
titate, vel qualitate, vel substantia: aut
quoniam humores isti non occupant par-
tem aliquam nobilem, sed abiectam. &
quod de humoribus, idem dicitur in pu-
etis de qualitatibus: videlicet quando aliqua
qualitas pura, siue materia alterat quidem
membrum, sed non intense; aut alterat qui-
dem intensissime, sed membrum igno-
bile: tot enim modis fiunt morbi salubres.

Insalubres.

Insalubres autem, fiunt ab oppositis pror-
sus causis: videlicet vel quando qualitas
passiua sit, vel humores passiuus peccantes
in qualitate, quantitate, aut substantia:
vel quando nobilem membrum ob-
fessum fuerit. inde enim fiunt insalubres.
Et quod diximus de morbis in temperatu-
ra, idem erit dictum de morbis in compo-
sitione & solutione continui. Nam ubi mem-
brum nobile amittet suam constructionem
naturalem, aut suam unitatem, efficietur
morbis lethalis: si vero membrum ignobile
eodem patietur, fiet morbus salubris. Tertia
differentia morborum est, ut morborum qui-
dam afficiant membrum primogenio affectu,
quidam per consensum. Affectum primogeni-
um appellat Hippo. quando morbus in parte
corporis est, inde pendens & membrum essentia-
liter, & per se causis illi morbi habet, & ha-
bit in se ipso, neque aliquo pacto infectum
est

Primogenij

est con-
finitate
sensum
quando
in le p
vicino, a
li appro
quod ha
one etia
gratia, v
quamui
litudini
affinitas
affinita
ind der
nit ipsa:
& ventri
nerui in
& inde e
propter
entē & v
Alia est a
um facit
in signis
tur: lic
sicut sur
nicant g
ria in lig
lud, sed
id est, su

est consensu vicini, vel cū quo aliquam affinitatem haberet. Morbus autem per consensum est prorsus huic oppositus, videlicet quando membrum neq; habet neque habuit in se principium alterationis, sed consensit vicino, aut affini. Appello vicinum, quod illi appropinquat ratione loci: affine vero, quod habet cum aliquo aliquam communicationem, etiam si fuerit remotum. sicut, exempli gratia, vterus consensum habet cū cerebro, quamuis sit admodum remotus ratione similitudinis & substantiæ nervosæ. Talis autem affinitas membrorum duplex est. Vel enim affinitas sunt, quoniam ex vno membro ad aliud deriuatur quædam substantia, quæ venit ipsa: & talis affinitas est inter cerebrum & ventriculum, quia à cerebro deriuantur nervi insignes, qui inferuntur ori vetriculi: & inde est affinitas maxima inter vtrumq;, propter hanc substantiam nervi, progredientem & vniuentem vnum membrum cū alio. Alia est affinitas, quæ sola similitudine partium facit consensum, etiam si nulla substantia insignis de vno membro ad aliud transferatur: sicut est vesica & vterus muliebris, & sicut sunt membranæ quædam quæ communicant cum cerebro: nō quia aliqua substantia insignis progrediatur de vno membro ad aliud, sed tantum, quoniam membra nervosa sunt id est, substantiæ nervosæ: nō quia cōficiantur ex

Per consensum.

*Membrorum
consensus,
vel affinitas
duplex.*

O 2 neruis

neruis, sed ex substantia simili neruis. Et cū nerui oriantur à cerebro, ideo illa membra quæ affinitatē habēt cum neruis propter similitudinem, cum cerebro consensum habent. Nam quæcunque communicant vni tertio, inter se communicant. Et hæc fuit vera sententia Galeni & Hippocratis: quam multi nec intellexerunt, nec aduerterunt.

Ex parte igitur membrorum fit consensus tot modis. Ex parte autem materiæ, & etiã membrorum, quando scilicet de vno membro ad aliud ascēdit aliqua materia, siue etiam qualitas nuda, quæ per successiuam alterationem partis, post partem tandem accedit ad membrū læsum, quod patitur per consensum: sicut ponitur exemplum à Galeno de quodam puero, qui patiebatur epilepsiam per consensum à pollice dextri pedis. Ecce hic, quoniam ex parte membrorum, nullus erat consensus inter pollicē & cerebrū, neq; vicinitatis neq; affinitatis, sed erat consensus ratione illius qualitatis ascēdentis: non quia qualitas ascenderet (neq; enim qualitates mouentur, sed mouent) sed dicimus per ascensum qualitatis, vt optime notat Galenus vir doctiss. quoniam alterabatur continue & successiue pars post partē, donec tandem pars illa frigida communicaret cerebro, & inde excitaretur epilepsia, & iste est consensus ex parte qualitatis tantum.

tum.

tum. Consensus ex parte materiae, vel materia illa est vaporosa, vel corpulenta. Si vaporosa, sunt flatus progredientes de vna parte ad aliam, & sic facientes agritudinem per consensum. Si vero sunt humores, eadem ratio est, quae de vaporibus. Et sic habetis tres differentias morborum, quae ab Hippocrate ponuntur: nunc modo accedendum ad signa quibus cognoscuntur. Signa quae proprie ab Hippocrate in signorum numero recensentur, circa aliquod sensibile versantur, ex quo sensibili indicante ad aliquod intrinsecum occultum progredimur, quod indicatur. Praesupponit autem Hippocrates, ut in cognitione signorum praecedat cognitio signati: non quidem in individuum, sed in speciem. Nisi enim praagnosceremus naturam signati, neque ex signo aliquid dignosceremus. Signum enim est, alicuius signati impressio, vel accidens: non potest autem ex impressione vel accidente substantia cognosci, quae imprimitur vel signatur, nisi cognouerimus habitudinem inter signatum & signum. Cognoscetur autem habitudo ex substantiae cognitione signatae: omnia enim accidentia cognoscuntur ex recta cognitione substantiae, a qua dependent. sicut enim sunt in esse, ita in recta cognitione: merito dicitur igitur cognitio, quae est a signo, cognitio a posteriori. Est autem signum duplex: quoddam

*Consensus
ex parte qua
littatis & ma
teria.*

De signis.

*Signum di-
vni-plex.*

vniuersale, quoddam particulare. Signum vniuersale cognoscitur ab intellectu. nam & illud facit demonstrationem: quia aliud signum est particulare sensibile, quod sensu percipitur, & ex hoc sensu percepto representatur intellectui species vniuersalis, prius concepta & cognita. Exempli gratia prius cognoscitur ab intellectu, fumum sequi flammam, & esse habitudinem quandam vniuersalem & perpetuam inter flammam & fumum. hæc procognitio, vbi postea sensus percipit fumum, reminiscitur illius habitudinis quæ est inter flammam & fumum: reminiscitur inquam non sensus, sed intellectus, & ex eo particulari excitatur vniuersalis cognitio. De hoc igitur signo particulari consideret Medicus principaliter, qui artifex est sensibilibus; & huius signi in vniuersali sunt tria loca vniuersalia, vnde nascuntur tanquam fonte omnia signa particularia. & ideo ista loca à plurimis fontes appellantur, quia sunt tanquam fontes, à quibus emanant aquæ. Loca igitur hæc, siue fontes, in triplici genere sunt.

1. Actio læsa. Primus fons sumitur ab actione læsa, secundus ab excrementis, tertius ab accidentibus immutatis. Ab actione læsa signa sunt certissima & manifestissima, tanquam quæ immediato procedant ab occultis affectibus. Perpetuo enim verum est, vt sine aliquo medio si actio est secundum naturam, omnes corporis dispositiones, à quibus illa actio de-

*Signorum
tres fontes.*

1. Actio læsa.

pendet, secundum naturam sint: & si actio fuerit præter naturam, eodem prorsus modo dispositiones quoque corporis erunt præter naturam. Et quoniam supra diximus, tria esse actionum genera, à tribus facultatibus procedenti, vide licet actionem naturalem, vitalem & animalem, ideo & triplex generis erit læsionum: ita ut actio læsa, quæ dicitur naturalis, naturalium instrumentorum malas dispositiones ostendat: & actio vitalis læsa simili modo indicabit instrumenta facultatum vitalium læsa esse, & actionem animalem eodem modo certam indicaturam facultatis esse læsionem instrumentis facultati animali deservientibus. Si igitur memoria tenebitis, quæ sint instrumenta naturalia, vitalia & animalia, quæ supra declaravimus: scitis etiam ex actionibus læsis, bene discurrendo, quæ sint instrumenta corporis læsa. Quibus si hoc addideritis, actionem tripliciter lædi, vel ut diminuaturn tantum, vel ut omnino auferatur, vel ut corrumpatur & vitietur: sciueritisque præerea actionem diminui, vel auferri a frigore, vel obstructione impediēte transitum spiritus diminui quidem, ubi frigiditas vel obstructio modica erit auferri ab eisdem ubi prorsus inualuerit: corrupti autem actiones à calido vel à spiritu agitato & modo præter rationem, magisque ac minus corrupti, pro ut est calor eius maior vel minor, & pariter agitatio spiritus turbulētior

*Actionem
tripliciter
lædi.*

lo, aut in intestinis, siue primogenio affectu,
 siue per consensum. Pari modo immutatae
 urine, siue in substantia, vt diximus de egesti-
 onibus, siue in quantitate, siue in qualitate,
 siue in horis excernendi, indicant mutatio-
 nem in membris factam esse, vnde excernun-
 tur: quae sunt venae immediatae, renes, vesica,
 tanquam instrumenta per quae excolatur, &
 effertur urina: & epa tanquam membrum,
 in quo sero sitas sanguinis natat, quae est vri-
 nae materia. Sudor etiam immutatus in iis-
 dem profusus, quae diximus de aliis excre-
 mentis, indicat immutationem principaliter
 factam in membris solidis: inde etiam
 immediate profluit humor faciens sudo-
 rem. Demique sputum etiam excretum vel
 tussi, vel soraatu, affectus indicat membro-
 tum spiritualium: quae sunt, trachea, substā-
 tia pulmonis, concauitas pectoris, muscu-
 liq; & membranæ thoracis: quae etiā sputū tot
 modis variatur, sicut et variari dixim⁹ reli-
 qua excrementa. Hæc sunt excrementa na-
 turalia, quae tot modis naturæ terminos e-
 grediuntur. Excrementa autem toto genere
 præter naturam, semper quidem vbiun-
 que apparuerint, indicant membrum illud,
 vnde excernuntur, præter naturam esse dis-
 positum. Sed & illa indicantur, sicut & na-
 turalia, ex substantia, ex qualitate, ex quan-
 titate, & temporibus excretionis. Exempli

*Urina.**Sudor.**Sputum.**Excrementa
toto genere
præternatu-
ram.*

O S gra-

Prim.

gratia pus excretum in vulnere, in substantia quoddam deterius, sicut virulentum; quoddam benignius, sicut album, æquale, sine fœtore. In quantitate etiam, quod moderatum est, secundum loci proportionem, unde emanat, minus malum est, quam illud, vel quod minus redundat, vel quod plus æquo deficit. De qualitatibus etiam, quod acrius, quod calidius, quod erodens, detestabilius est, quam oppositum. Et sic de horis excernendi: quod quacunque excernitur, & nunquam cessat, deterius quam quod statis & determinatis horis excerni solet: & hæc de excrementis in genere. Tertius fons signorum ab accidentibus sumitur, & primo à qualitatibus, quando vel calores corporis immutantur: ut quod debet esse album, fiat nigrum: vel frigidum, quod debet esse calidum: vel asperum, quod debet esse leue: vel fœtidum, quod non debet esse fœtidum: vel falsum, sicut amarum, quod debet esse dulce, vel insipidum: vel sit ibi sonus præter naturam, sicut rugitus: vel sit ibi motus, qui non debet adesse, ut saltus & vibrationes, quæ sæpe fiunt sub cute & musculis. Vel quando fiunt magnitudines & quantitates præter naturam, ut tumores apparentes in aliqua parte corporis: vel quando fiunt tristes sensationes corruptæ, sicut dolores: vel diminutæ, sicut stupores. Omnia ista accidentia, quæ sumuntur ex omni fere genere prædicamentorum, in-

*3. Signorum
fons ab ac-
cidentibus.*

dicant aff
nibus or
am, deb
currer
erfalia p
ctus, &
tur, mo
Medici
diuina
uerit, e
optimu
fontes sig
dam sunt
quædam
dicuntur
int, nec
qualem i
um tan
cut, exer
& perpe
& mem
lor pung
ro subf
natam, s
tum fuer
tia pleu
lente: ho
ritico, s
na exter
riori, log

dicant affectus corporis præter naturam: in quibus omnibus, secundum Hippo. doctrinam, debet se exercere Medicus, & semper discurrere in tota vita sua applicando vniuersalia particularibus. ita n. perficitur intellectus, & in optimo philosophiæ genere versatur, imo exquisitiss. Philosophus redditur, & Medicus Æsculapio dignus: vt inde merito diuinus Galenus, lib. et ad id dicato probauerit, eundem esse & optimum Medicum & optimum philosophum, & hæc quantum ad fontes signorum. Istorum aut signorum quædam sunt perpetua, quædam subsequencia, quædam assidentia. Perpetua ea, quæ Græcis dicuntur *παθόντων*: & vbiunque illa fuerint, necessario indicant adesse talē affectum qualem indicant: quia semper comitantur illum tanquam vmbra corpus comitatur. Sicut, exempli gratia, dolor pungitiuus semper & perpetuo significat, in membro neruoso & membranoso esse inflammationem, & dolor pungitiuus in latere pleuritici. Signū vero subsequens est, q̄ habet affinitatem cōsignatam, sed non semper: immo quando signatum fuerit, ita vel ita dispositum. Exempli gratia. pleuriticum non posse iacere in latere dolente: hoc n. non est semper in quolibet pleurítico, sed vbi inflā matus fuerit in membrana exteriori tegēte costas. Nā si fuerit in interiori, lōge meli⁹ quiescit in latere dolēte, quā

*Medici studi-
um in doctri-
na signorum
per vniuer-
sam vitam.*

*Signorum dis-
uisio.*

in

in latere opposito, nam si iacebit in latere
 opposito, suspendetur inflammatio, & au-
 gebitur dolor. Ecce igitur, quoniam iacere
 in latere dolente, est quidem signum pleuri-
 tici: sed signū subsequens quoddam genus
 signati, & non semper omne signatum. Af-
 fidens vero signum est familiarissimum si-
 gnato, & quod conuenit omni generi: non
 tamen semper adest, sed in aliquo tempore:
 vt sputum in pleuritico. spuerere enim est ad-
 modum familiare pleuritico, & affidet illi
 tanquam signum proprium, nō tamen sem-
 per: in principio enim pleuritidis saepe nihil
 expuitur, & tamen pleuritis adest. Præterea
 signorum quædam indicant rem præteri-
 tam, quædam futuram, quædam præsentē.
 De his quæ præteritam indicant, licet ab
 Hippocrate ponantur in censu signorum,
 sicut apparet in primo Prognostico, tamen
 non multum attinent ad medicum negotiū.
 Sed præsentia & futura sunt admodum ne-
 cessaria: quæ enim indicant præsentē affe-
 ctus, deducunt nos in certam cognitionem
 morborum, sine qua cognitione nullus vn-
 quam inueniet curationem. Futurorum co-
 gnitio duo potissimum requirit, imo etiam
 tria. Primo, vt peritissimus in arte appareat:
 secūdo, vt si forte incidat in lethales agri-
 tudines, ex futurorum præfagio sine infamia
 præmonebit, & hanc utilitatem maxime ex-
 tol-

*Alia Signo-
rum diuisio.*

*Futurorum
cognitio cur
necessaria.*

tollebat Hippocrates in primo Prognost. tertio, ex cognitione futurorū sciemus providere infirmis, & dirigere curationē nostrā. aliter enim curabimus ægritudinem, quam prælagimus esse breuem: aliter, quam longā: aliter, quam brevissimam: & aliter, quam longissimā: item aliter, quam salubrem: & aliter, quam perniciosam. Ita ut quandoq; moneat Hippocrates, in valde lethali ægritudine ne tentandā quidem esse curationē: admonens, ut verbis eius utar, desperatos solis prognosticis relinquendos esse. quod etiam admonerat Gal. 2. Therap. in lethali ægritudine dimittendos ægros, ne inf. mētur remedia. Loca autem signorum prognosticorum, & signorum indicantium præsentē affectum, sunt prorsus illa eadem, aliter tamen & aliter cōsiderata. Vbi enim signa cōsideramus ad prænotationem, consideramus ea in relatione ad magnitudinē, siue intentionem vel remissionē: videlicet, utrum sint intensa vel remissa, benigna vel maligna. Si enim intensa vel maligna, malū pronunciamus: si remissa & benigna, bonum. Sed in signis prognosticis observat Hippocrates dies potissime quos ipse criticos appellat. habens enim dies criticos, in quib. apparuerint bona signa, vel etiā mala, certissimum indicium facit vel salutis, vel mortis. De his vero alias. Circa curationis artē, unicum erat Hippo-

*Desperatè
solis prognosticis relin-
quendi.*

Dies critici.

*Methodus
curativa, vel*

*doctrina de
indicationi-
bus.*

*Scopus indi-
cationi sem-
per respōdet.*

cratis principium: nihil aliud esse curationē,
nisi remotionem contrarii, per contrariam
viam. Iste igitur scopus vniuersalis est curati-
uæ artis, remouere contrarium contrario. In-
dicatio vniuersalis, quæ dirigit nos ad hunc
scopum vniuersalem, est, tollere & remouere
ex humano corpore quod nocet, & grauius
fertur. Ista n. indicatio communissima remo-
uendi quod nocet, & grauius fertur, ex am-
si respondet illi scopo vniuersalissimo, Con-
traria contrariis remoueri. Et secundū quod
ille scopus vniuersalis magis aut minus distin-
guitur, & fit particularis: p̄cise & eodē modo
etiā ista indicatio distinguitur, & fit particu-
laris. semper enim correspondet scopus in-
dicationi, & indicatio scopo, & sunt duo cor-
relatiua. Quanto igitur aliquis magis distin-
guet scopos agendi, tanto magis distinctas
habebit indicationes agendi, & tanto cer-
tius aget. Nam actio est circa indiuidua: &
iste solus Medicus rationalis appellatur, qui
coniungit intellectum sensibus, & à summo
deuenit ad infimum, per debita media. Istud
est, quod vbiq; conatur Hippocrates doce-
re, & Galenus explicare: & quod nos eos
interpretantes, scholaribus profiteamur. Vbi
igitur secundum Hippocraticam doctrinā
ex scopo illo vniuersali, contraria contrariis
curantur, & ex indicatione sua, vniuersali
correspondente, quæ est, nocentū remo-
uere,

ere, quo
recte
scopu
ex d
dication
requi
disting
tari, ex
sint ren
Possunt
in quar
end, vel
fit cong
cipiemu
praele
remoti
humano
ab sem
nis, Con
est, quar
rem inte
traq; ist
nam vbi
nim se u
etur: & i
riatur fo
nitas, sub
pro hypost
lemus dice
bedinis, tu

vere, quod grauius feritur: vt possimus omnia recte distinguere, prius erit distinguendus scopus: si modo verum est, quod diximus, ex distinctione scopi sequi distinctionem indicationum, & ex distinctione indicationum sequi certitudinem operandi. Scopus igitur iste distinguitur, qui est, Contraria contrariis curari, ex notione: quot modis contraria possint remoueri contrariis.

*Distinctio
scopi vniuersalis, unde nascuntur quinque scopi particulares.*

Possunt autem remoueri vel in substantia, vel in quanto, vel in quali, vel in tempore agendi, vel in loco: & quamuis substantiæ nihil sit contrarium, non tamen ad hunc sensum accipiemus contrarietatem hoc loco: sed dicimus, præsentia substantiæ, quæ nocet, opponi suæ remotioni. vbi cunq; enim est substantia in humano corpore, cum præsentia nocet, eius absentia iuuabit. Et hoc est quod dicimus, Contraria contrariis curari in substantia: id est, quando substantia peccat. Substantia autem intelligitur de forma & materia: ac vtraq; istum distinguitur per indicationem. nam vbi substantia morbi peccat forma tantum seu qualitate, altera tione tantum remouetur: & ista est sua contrarietas. nam forma contrariatur formæ. Et hic semper, propter sophistas, substantiam largo modo intelligimus, pro hypostasi vniuscuiusq; essentia: licuti solemus dicere substantiam coloris, substantiam albedinis, substantiam febris, quæ tamē omnia sunt nomi-

Substantia morbi, considerata in materia & forma.

nomi-

nomina accidentium. & ita dicemus substantiam morbi formaliter, intelligendo ideam ipsius morbi: sicut alterationem, ex qua immediate sequitur nocumentum. hoc enim tollitur suo contrario formaliter, id est, alterando ad oppositum. Substantia autem morbi materialiter intellecta, est ipsa materia immediate faciens morbum: cuius presentia cum noceat, absentia remouebitur. Et sic habemus duas distinctiones illius primis scopi, contraria contrariis curantur. iam n. inuenim⁹, primam contrarietatem esse in substantia formaliter & materialiter: contrarietatem in substantia, formaliter tolli per alterationem contrarii: contrarietatem vero in substantia, materialiter tolli per euacuationem contrariam. Et quoniam istae versantur circa substantiam, ideo istae indicationes dicuntur indicare nobis, quid agendum: ad interrogationem autem factam per quid, respondetur de substantia, & non de accidente. ista est prima diuisio contrarietatum in operando. Sed ubi inuenimus in substantia quid agendum, oportet postea inuestigare, circa quantitatem actionis, quantum agendum: id est, quousque progredi debeat nostra operatio. Erit igitur hic quoque suus scopus magis distinctus: qui etiam scopus faciet indicationem magis distinctam. Cum igitur iste scopus distinctus sit, reliquum est
 vt limi-

H
 re limiter
 mas enim
 cer, & no
 icatio
 mus rel
 inc inf
 uamur:
 ut precip
 edendo
 Huius
 lo morb
 aliter co
 uietis, c
 uatit, a
 iurione
 curat
 ta sunt
 rem. No
 quantitat
 quam vi
 celerit. T
 est vt virt
 enim virt
 detrimen
 sse nos
 tantum
 rustolera
 quantum
 num scop
 copus v

vt limitemus quantitatem actionis. intendimus enim pro ultimo scopo agere quātum licet, & non vltra progredi. Quæ igitur indicatio respondebit huic scopo? Prætermittamus reliquas omnes actiones in vita, quæ sunt infinitæ, & de nostra tantum arte loquamur: videlicet, quid illud sit, quod limitet præcipua actionis nostræ, quatenus in medendo, cum non liceat vltius progredi. Huius rei indicatio iam non sumitur ab ipso morbo, neque materialiter, neque formaliter consideratur: sed sumitur à virtute patiētis, cum suis annexis. Appello annexa virtutis, ætates, regiones, tempora anni, constitutiones, consuetudines. ideo enim dicuntur annexa virtutis: quoniam hæc omnia sunt apta augere vel minuere ipsam virtutem. Non licet igitur vltius progredi in quantitate actionis circa medicationem, quam virtus patiētis cum suis annexis concesserit. Terminus autem huius tolerantia est, vt virtus non concidat, sed subsistat. Vbi enim virtus deciderit, sciendum, quantum detrimenti acceperit virtus, tantum excessisse nos quantitatem agendi. Omnino enim tantum euacuare debemus, quantum virtus tolerat, & illi confert: tantum abstinere, quantum illi nocet, & grauiter fert. Ille enim scopus bonæ & malæ tolerantia, est scopus vniuersalis, & fundamentum reli-

Annexa virtutis.

P

quorum

quorum omnium: quo sublato, remouentur ea omnia quæ ab illo oriuntur. Et hoc patet, intelligenti istum scopum agendi, qui indicatur à virtute, longe fortiolem esse primo illo scopo, q̄ indicatur à substantia morbi materialiter vel formaliter, ex quo indicatur nobis quid agendum.

Quod autem sit fortior, patet: quoniã etsi indicetur nobis per primum scopum esse alterandum vel euacuandum, & iste secundus scopus indicatus à virtute prohibeat, tantũ refert, vt illico abstineam⁹, tanq̄ si ab aliquo magno principe vel lege immutabili prohiberemur. & ideo optime dicit Gal. virtutes & facultates animæ esse architectas in arte medica: ab illis n. p̄dire imperium õniũ actionum Medici, sicut ab imperio architecti p̄deũt omnes actiones fabri. Inter maximos igitur scopos ille est, q̄ dirigitur ad virtutẽ, ita vt quandoq; solus iste intendatur à Medico, reliquis omnib. neglectis: etsi alioqui plures inferantur. Sequitur in recta curatione tertius scopus, directus ad qualitatem agendi: vid. quo pacto curatio p̄fici debeat. Nõ intelligo istud quo pacto sit agendũ, vt multi interpretari possẽt pro qualitate, id est, forma agendi: exẽpli gratia, vtrũ sit calefaciendũ vel refrigerandum corpus, vel vrẽdum, aut aliquid tale. hoc n. appello substantiam agendi, & non qualitatem. Sed qualitas agendi hic intelligitur, modus operandi: ex-

*Qualitatis
scopus.*

H
empligra
pus esse c
ne, motu,
vel potẽ
migris, &
ubi inuen
possumus
nis, phar
di. Isti om
perandi: l
gendi, qua
est igitur
dorũ? Plur
do agri, p
hominis,
Medicus
tantũ moc
faciat, q̄
Vbi n. fuer
terida om
liquo pac
Medicus
tamẽ nõ i
imutabit
& subtilia
poterit, al
vires & sc
tum. Et ho
rimis loci
dũ esse ali

empligratia, vbi inuenerimus aliquod corpus esse calefaciendū, potest calefie i frictio-
 ne, motu, applicatione rerum calidarū, actu
 vel potētia taliū, fomētis, emplastris, suffu-
 migiis, & reliquis multis huiusmodi. Et itē
 vbi inuenerimus, corpus esse euacuandum,
 possumus euacuare inedia, missione sangui-
 nis, pharmacia, scarificationib. & huiusmo-
 di. Isti omnes dicuntur modi & qualitates o-
 perandi: inuenta n. substantia quidditatis a-
 gendi, quæritur ēt cōueniēter modus. Quid
 est igitur istud, à quo sumitur iudicatio mo-
 dorū? Plura cōueniunt, sed p̄cipue cōsuetu-
 do ægri, proprietates indiuiduales, fortuna
 hominis, & reliqua huiusmodi. Prudens n.
 Medicus ēt hoc nō negliget: intendit, vt nō
 tantūmodo curet, sed ēt iucunde & tuto hoc
 faciat, q̄ maxime acquirit à modo operādi.
 Vbi n. fuerit delicat⁹ aliquis, q̄ abominetur
 fœtida omnia, vel turbida, aut crassa, neq; a-
 liquo pacto tolerare possit, etsi cognoscet
 Medicus talia esse q̄ illi maxime expediant:
 tamē nō ita ineptus est, vt illa exhibeat: imo
 imutabit modū, & quæret odorata, limpida
 & subtilia: vel hæc ipsa fœtida & turbida, si
 poterit, alterabit: ita tamen, vt non immutet
 vires & scopos principales, sed modum tan-
 tum. Et hoc est q̄ opt. Hipp. docebat in plu-
 rimis locis: Parū deterior cib⁹ & potus, & dā-
 dū esse aliquid consuetudini, &c. Inuenie-

*Modorum
 indicatio vn-
 de sumenda.*

*Proprietates
individuales
propter qua-
rum ignora-
tionem Auer-
roes artem
Medicā noluit
exercere.*

tis etiam sæpissime in praxi quamplurimos, qui tales habeant proprietates individuales, vt si eligeretis in illis certum aliquem modum operandi, statim interficeretis. sicut ut quotidiana experientia deprehēdimus nonnullos incidere in maxima symptomata, ex minima etiā quātitate scāmōnii, vel medicinæ scammoniatae: qualis fuit recitatus à Galeno in 12. Therap. qui ex potu scāmōnii incidit in dolorem colicum difficilimum: & ego cognoui plures, qui in syncopin statim incidunt, ex assumptione floris cassiæ: plurimos etiā in acerrimos dolores intestinorum, quod etiam videbitis, qui ex clysteribus simplicissimis in syncopas incidunt. Istæ igitur proprietates individuales sunt valde aduertendæ Medico, & ab illis sumendæ indicationes modorum operandi: ita n. optimi tantum Medici, sed grati & amabiles apud homines efficiuntur, cum maximo honore & lucro. De tempore vero operandi, maxima apud Medicos est difficultas. iam n. vidimus, quā difficilis sit occasio. Sumitur hæc & iudicatur à morbi tempore, siue in principio, siue augmento, siue in statu aut declinatione fuerit. aliud n. & aliter facimus in principio, aliud & aliter in augmento: & sic de reliquis. De loco aut, hoc est, quomodo locū inueniamus, à quo & in quo, aut per quem fiat operatio, hoc præci-

*Operandi
tempus &
locus.*

præcipue
seu collig
exempli g
bus, vel
media vel
atione ab
ut si mo
amus vri
artis cum
o fuerit in
propter c
um ventre
ha sunt qu
operandi,
operat ex
quidditate
trius, mo
ationem o
ci conuen
Instrume
tur Medic
endis, tria
tas: pharm
lea, typus
hippocratic
pia versatu
ni corpo
ne

præcipue indicatur à statu & connexione, seu colligantia loci vnius cum altero. A situ exempli gratia, si in profundo fuerit morbus, vel fuerit in superficie, applicamus remedia vel interius, vel exterius, sumpta indicatione ab ipso situ. A colligantia vel annexu: vt si morb⁹ fuerit in gibbo epatis, prouocamus vrinam, propter colligantiam illius partis cum vena concaua descendente: si vero fuerit in concauo, ventrem soluimus, propter colligantiam concauitatis epatis cum ventre, mediantibus venis mesaraicis. Ista sunt quæ attinent ad scopos generales *Operandi* operandi, qui quidem sunt genere quinque, *scopis.* vt patet ex supradictis: primus, qui intendit quidditatem agendi: secundus, quantitatem: tertius, modum seu qualitatem: quartus, occasionem operandi: quintus, inuentionem loci conuenientis.

Instrumenta autem generalia, quibus *Instrumenta* titur Medicus in omnibus illis scopis perficiendis, tria omnino sunt: Diæta, seu ratio vitæ: pharmacia, & chirurgia. Atque hæc est *ta 3.* Idea, typus & forma breuis totius doctrinæ Hippocraticæ, quæ circa tria proposita principia versatur: substantiam videlicet humani corporis, facultates & alterationes, vt initio posueramus.

F I N I S.

P 3

D E

DE SVCCO MELANCHOLICO ET AT-
 TRABILE, IOANNIS BAPTISTÆ MONTANI Philoso-
 phi ac Medici excellentis-
 simi sententia.

*Melancho-
 lia duplex.*

MELANCHOLIA quædam naturalis, quædam non naturalis. Naturalis est, à Gale-
 no proprio nomine succus melancholicus appellatus :
 & est pars fecuenta, seu fex & sedimentum sanguinis, quod Græci ὑπόστυσι vocant. Non naturalis, ab eodem Gal. atrabilis dicitur. & licet hæc nomina quandoque confundantur, dū tamē proprie loqui volum⁹, ita sunt distinguenda. Sicut autem succus melancholicus semper est fex & sedimentum sanguinis, ita atrabilis semper fit per adustionem alicuius humoris : & per hoc distinguitur maxime melancholia naturalis à non naturali. Succus igitur melancholicus, vel melancholia naturalis, ita appellatur: quoniam intenditur à natura, & habet omnes causas naturales quæ diriguntur ad finem intentum, neq; redundant, neq; deficient:

ciunt: qu
 inaliqua
 naturali
 ficiens,
 forma. E
 cum. Ext
 et, exerc
 inantio
 rantes si e
 cum, & it
 melanch
 loco adu
 nnt, calor
 de natura
 redundat
 nerari de
 oeres tēp
 commun
 ens intrin
 prium est,
 natus: qu
 quantum
 mnes alio
 quantum
 putant, sa
 réperato. I
 uas intuēt
 morū nō r
 causas hab
 tus, quate

ciunt: quamuis iste excessus vel defectus, sūt
 in aliqua latitudine, intra q̄ cōsistit grad⁹
 naturalis melancholiæ. Causæ igitur sunt, ef-
 ficiens, materia & finis, quas postea sequitur
 forma. Efficiens, extrinsecum, vel intrinse-
 cum. Extrinsecum est ergo cibus, & potus, a-
 er, exercitia, motus animi, somnus & vigiliæ
 inanitio & repletio. istæ n. õnes causæ alte-
 rantes si excesserint, acuunt calorē intrinse-
 cum, & ita aduruntur humores: vnde postea
 melancholia naturalis nõ generatur, sed ei⁹
 loco adusta & nõ naturalis. Si vero defece-
 rint, calor minuitur: & ita, quantum deficit
 de naturali melancholia, tantum de pituita
 redundat. Si ergo naturalis melancholia ge-
 nerari debet, omnes causas alterantes, medi-
 ocres tēperatasq; esse oportet: quod quidē
 commune est omnibus humoribus. Effici-
 ens intrinsecum, quod etiam maxime pro-
 prium est, & immediatum, est ipse calor in-
 natus: qui si fuerit mediocris & temperatus,
 quantum in se est, generat melancholiã & o-
 mnes alios humores naturales, & quales &
 quantum oportet. Ideoq; in errore sunt, qui
 putant, sanguinē tantum generari à calore
 tēperato. Isti n. nõ distinguūt, neq; differen-
 tias intuētur humorum naturalium, & hu-
 morū nõ naturaliū. õnino n. q̄ naturale est,
 causas habet naturales: calor autē nõ tēpera-
 tus, quaten⁹ intēperat⁹, eatenus naturã exce-
 dit,

*Causa.**Efficiens.**Omnes hu-
mores à ca-
lore tempe-
rato genera-
ri.*

dit, & eatenus omnes operationes deteriores efficit: & quanto magis deteriores, tanto magis à natura recedentes: & econuerso, quāto magis est tēpatus, tanto magis naturales efficit operationes. Et consequenter, humores magis naturales fient, à calore magis naturali se habente. talis autem est calor maxime temperatus: & hæc de causa efficiente. Causæ materiales & ipsæ extrinsecæ, & intrinsecæ. Extrinsecæ sunt, alimenta: quæ si melancholiam naturalem, in quali & quanto generare debent, oportet & ipsa substantia & qualitate temperata esse. nam si calidiora fuerint, plus de bile & de humoribus adustis ex illis fiet: si frigidiora, pituita generabitur. Crassioris tamen substantiæ alimenta plus generant de fece, quam generari oporteat: præcipue si cum crassitudine etiā siccitatē habuerint: sicut sunt legumina, caseus antiquus, caro bubula, lepores, & reliqua huiusmodi. Materia intrinseca est, sanguis, id est massa sanguinea: quæ & ipsa substantia & qualitate temperata esse debet. nã ubi aliquid vel in qualitate vel in substantia excesserit, vel defecerit, eadem omnino absurda sequentur, quæ de alimentis vel materia extrinseca diximus. Hic vnum animaduertendum, in materia ad humorum generationem necessitatem inueniri, quæ appellatur ab Arist. i. de Partib. anim.

cap.

*Materiales
causa.*

cap. i
positi
tar, v
nis, e
tione.
altera
tur, &
habet
tatem
(exem
humar
sas pau
tur, ne
cholic
niri ma
retque
firi con
ctus à n
quo, sic
ficcis ex
res const
Galenus
luit: alia
culenta,
Quonia
la langu
tione,
Gal. in to
prudenti
uit mater

*Necessitas
materiae & fi
nis.*

cap. i. necessitas materiae vel necessitas sup-
positionis: quae quidem necessitas ordinatur, refer-
tur, unitur cum necessitate finis quae necessitas fi-
nis, est necessitas absoluta, & non ex supposi-
tione. ad quam necessitate omnes actiones &
alterationes agentis in materia referun-
tur, & reducuntur. Materia igitur humorum
habet necessitatem, quae reducitur ad neces-
sitate finis, hoc modo: Necessarium erat
(exempli gratia) ut succus melancholicus in
humano corpore generaretur, propter cau-
sas paulo post dicendas. Ista necessitas dici-
tur, necessitas finis. Modo, si succus melan-
cholicus generari debeat, oportebat inue-
niri materiam quae esset conueniens, habe-
retque & ipsa propriam necessitatem, quae
fini coniungeretur. Ergo succus fuit extra-
ctus à natura ex alimentis solidioribus: in
quo, sicut contingit necessario in omnibus
succis extractis, quatuor esse partes dissimi-
les constat: leuem videlicet, quam florem
Galenus, & Auicenna quasi spumam appel-
lauit: alia est pars aquosa, tertia crassa & fe-
culenta, quarta perfecta & vltime concocta.
Quoniam igitur quatuor istae partes in mas-
sa sanguinis erant necessariae in corporis nu-
tritione, sicut optime probauit Hippoc. &
Gal. in toto i. lib. de Humana natura: ideo
prudentissimus rerum conditor excogita-
uit materiam talem, in qua necessario qua-

P 5 tuor

tuor illæ partes inuenirentur. & hæc necessitas fuit materiæ, quam ad finis necessitatem coniungi diximus.

Finalis causa.

Hæc de causa materiali satis. Finalis autem causa est duplex: altera essendi absolute, altera bene essendi. Necessitas absolute essendi in generatione succi melancholici fuit, quoniã ex hoc præcipue succo plurimæ partes corporis erant alendæ: sicut sunt omnia ossa, & ipse lien. Bene essendi necessitas fuit quoniam & fames inde excitatur, accedente portione huius succi ad ventriculum. & quoniam sanguis & spiritus cum calore naturali firmantur ab hoc succo, & contemperantur, alioquin siue hoc humore spiritus essent fugaces, & non consistentes (quod facile videmus contingere in his, in quibus plurimum de sanguine & bile, minimum de succo melancholico reperitur. tales n. omnes, licet ingeniosi sint, sunt tamen leues, instabiles, & qui nunquam in eodem proposito perseverant: scilicet propter leuitatem & fugacitatem suorum spirituum) ideo optime assertum est ab Aristotele 30. sect. Problé. 40. Omnes sapientes fuisse melancholicos. Iudicium n. & prudentia non in motu, sed quiete perficitur. Vnde & quarto Physicorum idẽ Aristoteles dicebat: Animã inquiet ex residentia prudentem fieri. Quies autem & residentia in spiritibus, soli succo melancholici.

Sapientes omnes melancholici.

lancho
parer,
haberu
farum
mor ex
re natu
plurim
te cogn
per luan
fectuũ
riã huiu
simum
quorum
primis
esse, sequ
tis & c
phano,
modo m
rimus, d
Neque c
sim esse
mus, & fe
sapor ac
modum
distingui
lis acida
bus, que
lant. C
cerbitati
& reliqu

lancholico accepta ferri debent. Ex his apparet, quid sit succ⁹ melācholicus naturalis. habetur n. definitio ex recta cognitione causarum. Erit igitur succus melancholicus, humor ex crassiori parte alimenti factus, calore naturali, concoquente cibum in epate, ob plurimos vsus vitæ necessarios. Ex recta autē cognitione huius definitionis, q̄ habetur per suas causas, sequitur cognitio omniū affectuū & accidētium, quæ cōsequuntur essētiā huius humoris: q̄ quidem est communissimum in omnibus alijs rebus naturalibus, quorum essentia & rationes noscuntur. In primis igitur, succum istum colore nigrum esse, sequitur ab essentia cognita: est n. terrestris & crassus. Ergo minimum habet de diaphano, & consequenter necessario niger: si modo meministis, quæ de causis colorum diximus, diaphanum esse materiam colorum. Neque oportet ostendere, substantia crassum esse, cum ipsam terrestrem esse dixerimus, & sedimentum sanguinis. Est præterea sapor acerb⁹, non dulcis, neq; acidus, quē ad modum opinabatur Auicēna. per hoc enim distinguitur à Gal. ab atra bile: quia atra bilis acida est, sed succus melancholicus acerb⁹, quem saporē Arabes Ponticum appellant. Consequitur & ratio huius acerb⁹itatis, à prædicta definitione: sicut & reliqui omnes affectus, & ab essen-

Succus melancholicus.

Distinctio succi melancholici ab atra bile. Sapor ponticus.

tia

tia recte cognita. Si enim succus terrestris est, cui nulla accesserit adustio, sed à calore tantum naturali factus, separatus à reliquis humoribus tenuioribus; sequitur, quod habeat saporem acerbum. Meministis enim eorum quæ diximus de causis saporum ex Galen. Saporem scilicet acerbum generari, vbi materia terrestris dominatur in mixto, sine aliqua adustione accedente. Sequitur enim ex eadem ratione definitionis, hunc succum frigidum esse, & siccū. terrestris enim est, sine adustione aliqua. Et ita videtis, quemadmodū oēs affectus & accidentia rei naturalis consequuntur, & ostenduntur ex definitione & ratione illius rei recte cognita: contra imperitos plurimos, qui opinantur, definitionem accidentis esse medium in demonstratione: tum pessime intelligentes Aristotelem: tum non videntes hoc saltem, quod ex sua opinione sequeretur, in qualibet demonstratione esse petitionem principii. Et hæc satis de succo melancholico naturali.

*Atra bilis
quid, & quo-
modo genere-
tur.*

Atra vero bilis, quæ est melancholia non naturalis, & quæ proprie appellatur à Gal. atra bilis, ad differentiam naturalis, quæ ab eodem succus melancholicus vocatur, sicut supra declarauimus, habet prorsus omnes causas oppositas, & merito. nam omnino sicut res naturalis causas habet omnes naturales:

rales: ita
omnes,
bilis con-
vel ab v-
materia
a, vt si ci-
iores &
ima aliq-
is enim,
um à cal-
succus i-
to natura
materia
or, vel ca-
nim sang-
emus co-
cis, qui
tris paru-
efficiun-
to natural-
el intrinse-
i calidus.
to tertio
bus, hoc
æ etiam
ritia, effi-
de atra bi-
quotidiana
ros enim i-
niniis n-

rales: ita res non naturalis, habet causas vel omnes, vel aliquas non naturales. Atra vero bilis contingit vel à materia, vel ab agente, vel ab utroque, non naturaliter se habente: à materia extrinseca, vel intrinseca. Extrinseca, ut si cibi offerantur humano corpori calidiores & sicciores, vel putrescibiles, vel pessima aliqua & extranea qualitate infecti. Ex his enim, propter dispositiones materiae, etiam à calore temperato generabitur adustio, & succus iste terrestris per adustionem factus, non naturalis, quem atrabilem appellari diximus. A materia intrinseca, ut si sanguis vel crassior, vel calidior fuerit quam oporteat: ex hoc enim sanguine generatur atra bilis, sicut videmus contingere in corporibus calidis & siccis, qui (sicut Galenus dicebat secundo Artis parvae) in tempore paracmaesticæ ætatis efficiuntur melancholici. Ab agente autem non naturali fit atra bilis, pariter extrinseco, vel intrinseco. Agens extrinsecum ut aer admodum calidus: unde Aegyptii, & quicumque degunt sub tertio climate, & in calidioribus regionibus, hoc succo plurimum redundant. Vigiliæ etiam, & animi molestiæ validaque exercitia, efficacissimæ causæ agentes sunt, ut inde atra bilis multiplicetur: quod quidem quotidiana experientia comprobatur. Plurimos enim iugiter videmus ex nimis vigiliis, ex nimis motionibus tum animi tum corporis

poris

poris, fieri melancholicos. Agens autem intrinsecum, est ipse calor intrinsecus, igneus vel naturaliter, vel ex morbo: naturaliter, ut sunt temperaturæ calidæ & siccæ ex morbo, ut propter febres, propter phrenitides, vel aliquas magnas inflammationes intrinsecas. Ex his enim omnibus multiplicatur humor adustus. Et sic habetis causas humoris melancholici adusti, quæ & ipsæ sunt non naturales; & omnino sunt hæ causæ, ut diximus, vel materia, vel efficiens. Vbi enim efficiens, vel materia, non se habuerint secundum naturam, necessario non attingitur finis intentus à natura: tunc ille effectus productus, non est naturalis.

*Atrabilis de
finitio.*

Ex quo sequitur, ex mala dispositione materiæ, & ex imbecillitate agentis neque ad formam neque ad finem perueniri, quæ à natura intenduntur. Atque ex his iam habetis, quid sit atrabilis. Est enim humor nō naturalis, per adustionē genitus ex crassa & adustibili materia, per calorē adurentē: ex qua definitione passiones consequuntur, & ostenduntur. Primo enim sequitur, hunc succum esse crassum. est enim adustus: & omnia adusta, crassa & terrea sunt. Sequitur etiam, quod sit colore ater, ob easdem rationes quas in succo melancholico naturali dicebamus. est enim terrestris, plurimumque habens de opaco, & minimum de diaphano: ergo niger. Sequitur deinde, ipsū frigidæ quidē &

hec ten
le succo
mas par
is impie
re. Itē
in acido
at, & att
rade ac
in piper
sapor ac
in parti
to inest,
moris in
merim et
validū. &
videm
Hoc autē
no acscen
uq; est, tan
in acidita
maior eb
adustione
aciditatem
ex eadē c
nobilis ferue
& eroda
in quoniā i
superficie te
sua rū p
ad quos a
res penetra
tūm pene

sicæ temperaturæ esse, sed non absolute, vt
 de succo melancholico dicebatur: imo plu-
 rimas partes habet calidas, propter adustio-
 nis impressionē, sicut contingit in omni ci-
 nere. Itē sequitur, ipsum esse sapore tū acri,
 tum acido. acri, quoniā partes terreæ adustæ
 sunt, & attenuatæ, propter vim plurimi calo-
 ris, vnde acrimonia generatur: sicut contin-
 git in pipere, & omnibus aromatib⁹ in quib⁹
 est sapor acris, ppter plurimā adustionē fa-
 ctā in partibus terreis attenuatis. Aciditas
 vero inest, quoniā serū, vel aquositas huius
 humoris in adustione, q̄ fit in partibus terre-
 is, interim ebullit, & p ebullitionem transpi-
 rat calidū. & hæc causa est imediata acidita-
 tis: vt videmus ex sentētia Galeni, & ēt Auicē-
 næ. Hoc aut ita fieri, quotidie experimur in
 vino acescente. quanto n. vinū fortius vali-
 diusq; est, tanto magis duos illos sapes ac-
 quirat, aciditatē & acrimoniā: quoniā in eo
 tum maior ebullitio, tum maior adustio fit.
 Ex adustione aut acrimoniam, ex ebullitio-
 ne aciditatem fieri, diximus. Sequitur præ-
 terea ex eadē definitione recte cognita, cur
 atrabilis ferueat sup terrā, abradatq; eius sup
 ficiē, & erodat partes quibus adhæret. fer-
 uet n. quoniā ingreditur meatus, existentes
 in superficie terræ: & ppter subtilitatē qua-
 rundā suarū partiū, penetrat omnes anfra-
 ctus: ad quos alii humores crassiores & frigi-
 diores penetrare non possunt: & cū subito &
 cōfertim penetrēt, spirit⁹ inclusus in illis mea-

*Aciditatis
causa*

*Causa ebul-
litionis atræ-
bilis fusæ su-
per terram.*

tibus reluctatur, exagitur, & quærit exitum: & in ea reluctance & agitatione sequitur ebullitio. sicut expresse videmus, quando bullit aqua in lebete: fit enim illa ebullitio ex spiritu reluctante cum humido, vnde etiam plurimæ eleuantur ampullæ. Ista igitur est causa ebullitionis atræ bilis supra terram. Cur vero abradat superficiem eiusdem, & eleuet tanquam ramenta & crustas: ratio est, quoniam facti ebullitione, & erumpente spiritu feruente, trahit secum humidum, vt dicitur 4. Meteororum. Vnde superficies, quæ alioquin modicam habebat humiditatem, priuata humido continuante abraditur, & separatur, quod frequenter videmus etiam in cute animalis, vbi propter pustulas scabiei, vel alias similes exsiccata fuerit cuticula. eleuantur enim & decidunt tanquam squamæ. & hoc semper fit in morbo quem vitiliginem appellant: vnde & lepra dicta, quoniam à cute lepides, id est squamulæ decidunt. Erodit autem, quoniam partibus crassis, terreis, adiunctæ sunt partes attenuatæ, adustæ & acres. & merito istarum partium subtilium, adustarum, acrium, fit penetratio, ebullitio, calefactio & exiccatio, à partibus terreis crassioribus, fitque mora in loco: & ratione horum duorum maxima fit impressio. Vnde necessario sequitur corrosio, putrefactio, sicut

ficut
quæ
& on
hum
ta

ficut apparet in cancris vlceratis, in vlcerib.
 quæ phagedænas vocant, in elephantiafi
 & omnibus aliis morbis, ab hoc pessimo
 humore pendentibus. Et hæc satis de v-
 traque melancholia, tam natura-
 li, quam non natu-
 rali.

F I N I S.

2

CLA

CLARISSIMO VIRO

D. MARTINO DREMBECKIO,

*artis Medicæ doctori eximio, com-
patri suo carissimo S.*

EGI disputationem tu-
am de bile, in Academia
Lipfensi habitam: & cū
intelligerem te deside-
rare sententiam Montani de atra bi-
le, ac clarissimus vir PHILIPPVS BE-
CHIVS, communis amicus noster,
Basilea ad me perscriberet, nostra
Montanica nondum typis esse de-
scripta: adicete volui disputationi
Montani de atra bile, eius sententi-
am de generatione pituitæ. De meis au-
tem Montanicis verū est, quod Teu-
tones nostri ferunt, τὸ τεχνὸν ἐπισηφαλὲς εἶναι.
Sunt enim exiguæ & impolitæ deli-
neationes rerū magnarum, nullis co-
loribus ornata, quæ res ipsas simpli-
citer atque breuiter referunt: ac pro-
desse quidē magis tyronibus, quam
nomen nostrum illustrare possunt.
Sed

EPISTOLA.

Sed si sciuissem ad mercatum autumnalem non proditura, exornassem maiori studio & diligentia, ac locum de coctione magna ex parte mutassem. Nunc autem studiosi, nostrum studium, ut arbitror, boni cōsulent, si cum eorum rationibus, qui Montani scripta edunt, ista conferent. Ad didi & sententiam de alimentis: atq; hæc in nominis tui mentione prodire volui, ut publice testarer omnibus me eam coniunctionem atq; amicitiam quæ inter nos est, perpetuam esse velle. Bene vale: Vratislaviæ, ex nostris ædibus: 20. Octob.

Anno 1554.

* *

*

Q 2 IOAN.

DE GENERATIONE PITUITAE
IOANNIS BAPTISTAE MONTANI SENTENTIA

de Generatione pituitae: contra eos qui affirmant, pituitam in ventriculo generari.

Vi differentiam inter pituitam naturalem & non naturalem ignorat, fateatur se nescire eius generationem & usum. Primo autem hoc est attendendum est, quod probat Hippocrates in primo libro de Natura humana & Galenus in Commentario in eundem librum, tum in libro de Elementis: In quolibet corpore, quantumvis sano, semper esse quatuor humores, ex quibus constituitur & nutritur animal: sanguinem, pituitam, billem & melancholiam, qui humores ununtur inter se quadam aequalitate iustitiae, & tota haec massa in venis existens, appellatur à Medicis sanguis: ita ut sint ibi quatuor humores, sanguis tamen hoc totum nominetur. Sed sanguinis nomen dupliciter capitur apud Medicos. Vno modo, prout est vnus humor singularis & simplex, distinctus à reliquis tribus. Alio modo, pro tota illa massa.

Sanguis

Sanguis igitur hoc modo intellectus, generatur in epate, & transmittitur ad singulas partes corporis, nutrimenti gratia. Est autem hic sanguis, secundum Galenum, ex chylo generatus: qui chylus nihil aliud est, nisi succus extractus ex cibo per primam coctionem. Quando igitur ventriculus & epas secundum propriam naturam se habuerint, & cibaria fuerint in quantitate conueniente, & in qualitate optimi alimenti, & quod minimum excrementorum habet, tum fit optimus chylus in ventriculo, qui distributus ad epas, facit optimum sanguinem secundo modo dictum: in quo sunt necessario illi quatuor humores, si Hippocrati & Galeno credimus: & isti quatuor humores chyli dicuntur a primis Græcis sicut iste succus, qui in ventriculo generatur, dicitur Chylus. Ex chylo igitur fiunt chyli, id est humores: intelligendos semper diuinos & naturales, id est ipsam sanguinem, & non alios. Quia cum isti chyli, vel iste succus, in primis chylo veritate in chylo, id est in humore. Quod si colligatur, non in ventriculo non generetur chyli, non poterunt villo pacto in epate postea generari chyli naturales, sed aliquidam præternaturam. Quando igitur ex cibo ventriculus efficit illum succum qui dicitur chylus, imperfectum, vel præternaturam, estque aut crudus, aut semicoctus, pro-

Chymi.

Chylus.

pter imbecillitatem caloris concoquentis. & tunc iste succus semicoctus appellatur à Galeno & Medicis, tum pituita præternaturalis, tum absolute crudus humor: qui frigidus & humidus est, colore albus, sicut pituita naturalis, quæ est pars sanguinis, nec differens ab ea, nisi ratione cruditatis. Vnde si ista pituita, vt crudus humor, distribuatur ad epar, & venas naturaliter se habentes, cõcoquitur & mutatur tandẽ in materiam sanguinis. Propterea natura non fecit huius excrementicis pituitæ aliquod receptaculum: quoniam est apta vt vertatur in sanguinem. Seruatur igitur tum in ventriculo, tum in venis, pro quodam thesauro alimenti: nisi tantum excreuerit, vt vel suffocet, vel putrescat, vel obstruat. At si chylus ille in ventriculo nõ permaneat crudus, aut semicoctus, sed putrescat, aut vratur, aut alio modo corrumpatur: tunc generat humores vitiosos, & præcipue bilem æruginosam & prassinam, vel isathoidin, & tandẽ nigrã & adustã, quæ sunt tanquam venena. Quando igitur Galenus in libro de Atra bile, dicit pituitam ex cibis pituitosis & excrementicis & frigidis primo generari in ventriculo, deinde distribui ad epar, & verti in sanguinem: haud dubie, vt patet ex discursu, intelligitur de pituita non naturali. Propterea non dixit absolute, pituitã primo generari in ventriculo, sed ex cibis

Bilis & pituitæ generatio.

pitui-

pituita
naturalis
do effu
& epar
lo, add
est in v
pellat
Est igit
ratur
cocti
epar
naru
mæ
in v
pat
nat
Gal
cog
bus
1.
ita.
pus
gen
2.
tura
guis
trar
nat
nec
tam

pituitosis. Sic etiam secundo de Facultatibus naturalibus ait, pituitã crudã intelligi, quando effugit concoctionem, quæ est in venis & epate: non eam quæ est in ipso ventriculo, addens. Quod si effugerit coctionẽ, quæ est in ventriculo, nondum esse chymum appellandum, prout humor est purus sanguis. Est igitur illa pituita, quæ in ventriculo generatur, non naturalis. Nam quando in prima coctione cruda permanet, si distribuatur ad epas & venas, non erit vitio epatis, aut venarum, si cruda permanserit: sed vitio primæ coctionis. Cruda igitur dicitur pituita in venis & hepate, quando vitio ipsius epatis non potest habere formam pituitæ naturalis. Et iste est sensus verborum Galen. Autoritates igitur male intellectæ, cogunt homines errare, & errores ex erroribus gignere.

1. Ex his manifestum, tres esse species pituitæ. Naturalis est pars sanguinis, ex quo corpus primo & naturaliter nutritur: & hæc nõ generatur alibi, nisi in epate & venis.

2. Non naturalis, quæ est media inter naturalem & præternaturalem, potest fieri sanguis, non pituita naturalis, cum à ventriculo transit ad epas, & coquitur. & dicitur non naturalis, quia adhuc non est pars corporis, nec aliquod proximum nutrimentum. Est tamen in potẽtia: vt cum dicimus, somnum,

*Pituita tres
Species.*

Q 4 vigi-

vigiliam, & cibum esse res non naturales, ad differentiã rerum naturalium & humorum. Ista pituita habet locum in ventriculo, & generatur ex cibis pituitosis. Decipiuntur igitur illi, qui dicunt: Pituitã generari in ventriculo. Ergo omnis pituita generatur in ventriculo, faciendo ex indefinita vniuersalem.

3. Pituita præternaturalis. neq; est pars corporis, neq; nutrimentum, sed rebellis omnino, vt acida, falsa: estq; purũ excrementum, & generatur in quacunq; parte corporis. Videndæ igitur sunt sententiæ autorũ, de qua pituita loquantur. Vt cum Galen. dicit, Pituita generatur in ventriculo ex cibis pituitosis: de secunda specie intelligatur. Cum dicit secundo de Naturalib. facultatib. pituita cruda, quia effugiat coctionẽ: ideo crudam appellat, non quia ventriculi coctionẽ effugit (tum n. non appellatur humor) sed quia transmissa ad epar, non est conuersa in sanguinem, sed mansit cruda: velut in ventriculo. Dicitur igitur cruda, non quia effugiat primam coctionem, sed secundam. Est quidem cruda, cum est in ventriculo: sed non cruda absolute, quia ista cruditas illi est naturalis. vt chylus non dicitur crudus, neque pituita in ventriculo dicitur cruda: sed nõ naturalis. Quando vero distribuitur ad epar, & non concoquitur, tunc cruda dicitur.

DE

DE O
 MITO
 32.0
 PR I
 L. 30. h
 omnis
 natura
 atque l
 caulis a
 clarat
 n. Et n
 uacuar
 pter m
 insign
 moris
 more
 via qu
 que ac
 nas pa
 expul
 nimi d
 quæ q
 Au
 gate o
 medic
 pectar
 rat, de
 rat, &
 tilis vi
 non ta

GENIUS 96

DE COCTIONE ET PRÆ- paratione humorum.

PRIVS autem de coctione & præparatio-
ne humorum agendum est: siquidem
omnis euacuatio ante coctionem, siue à
natura, siue à medicamento fiat, mala
atque laboriosa censetur. Id quod à signo,
causis atque autoritate colligitur. Signa de-
clarat Galenus in Comment. 4. par. 22. Apho-
ris. Et non dubium est, cum natura cogitur e-
uacuare ante coctionem, quin hoc vel pro-
pter multitudinem, vel propter malitiam &
insignem putredinem, vel mordacitatem hu-
moris fiat. inde & causæ patent. Si enim hu-
mores sunt acres, & materia non adæquata,
viæque præparatæ, excoriant & erodunt: dū-
que adherent, inflammationes pariunt, & sa-
nas partes lædunt. Si materia est crassa, nec
expulsioni idonea, sequuntur tormina, & a-
nimi deliquia. Denique turbatur concoctio,
quæ quieto & moderato calore perficitur.

Autoritas autem Galeni in lib. Quos pur-
gare oporteat, & in Aphoris. Concocta
medicari, & c. in conspectu est. Cum vero ex-
pectamus coctionem, natura primo præpa-
rat, deinde concoquit, & vtile ab inutili sepa-
rat, & tandem ad expulsionem nocui & inu-
tilis vires suas conuertit. Cæterum coctione
non tantum in chronicis, verum etiam acu-

Q s   tis,

ris ægritudinibus expectamus. In chronicis quidem secundum Galeni autoritatē, sēper: in acutis, non semper. Nam cum materia turget, id est furiosa est, & in vno loco stare nescit, sed modo huc, modo illuc, fertur: nō est expectanda concoctio, verum humores statim facta leui præparatione euacuandi. Sic quoque in morbo chronico, si virtus non possit constare tam diu, donec fiat cōcoctio, etiam si materia frigida sit, & crassa: tamen moderate euacuāda, ne virtutem, licet non sit furiosa, opprimat.

Euacuatio ante concoctionem quādo concedatur.

Duo itaque nobis permittunt ante coctionem euacuare. Primo, quando materia est furiosa: secundo, cum materia ante tempus coctionis virtutē oppressura videtur. Hic vero non loquor de purgatione τῶν ἐκκροτηρικῶν, verum καὶ ἀρχικῶν, quæ à longinquo trahunt, & quadam vi mala prædita sunt, nec tuta cēsantur. Neq; enemata mitiora, phibeo: nec ea medicamenta quæ partim præparant, partim tuto & sine violentia euacuant, si recta ratione adhibeantur.

Coctio humoris.

Concoctio quid.

Coctionem autem humoris appello, quandam æquationem & separationem vtilis ab inutili, calore naturali deducto ad moderationem. Est n. cōcoctio, adæquatio humidi cum sicco per operationem caloris naturalis. Efficiens eius est, calor naturalis moderatus. Ideoque cum is immoderatus est, vt in febrib. ad moderationem quan-

dam ref
cum m
vel etia
uant
ant: et
Sub
cū sic
coquit
ctio, ta
diuerf
Si e
turali
conco
dum
appe
tenu
crass
ad be
hac c
que e
niens
est, ac
ducti
stam
dedu
simil
Te
coct
non
tio, (

dam refrigerantibus deducendus. Hoc vero dum medici syrupis & aliis modis faciunt, vel etiam debilem calorem externis fomentis iuuant atque excitant, concoquere appellant: etiam si concoctio propriam naturam sit opus.

Subiectum concoctionis, est humidum cum sicco. Terminus, adaequatio illius quod coquitur. Et si autem vna tantum fit concoctio, tamen secundum subiecti varietatem & diuersitatem variatur.

Si enim subiectum, in quod agit calor naturalis, est secundum naturam, tum dicitur concoctio proprie. Et huic opponitur crudum, simpliciter dictum. Si praeter naturam, appellant coctionem metaphoricam: ut cum tenuis humor, qui delabatur in pectus, iam crassitiem debitam acquirit, pituita & bilis ad benignum rediguntur. In pituita enim hac concoctione aqueum resoluitur, foetidumque expellitur, & reliquum naturae conueniens redditur. In bile, quae nimis acris & subtile est, ad quandam aequalitatem moderatam deducitur. Semper igitur haec concoctio ad iustam crassitiem & moderationem humores deducit, & vtile ab inutili separat, habetque similitudinem cum vera coctione.

Tertia est analogica, quae assimilatur verae coctioni: quia terminatur ad aliquid, quod non est praeter naturam. Et dicitur maturatio, seu suppuratio, quae fit a calore innato.

Nem

Nam etsi calida & humida foris adhibentur, tamen calor extrinsecus non concoquit, nisi identificatus, vt ita loquar, cum calore naturali. Vt vero proprie dicta concoctio, nutrimentum in sanguinem mutat, & separat bonum à malo: sic in suppuratione, calor naturalis semper in optimo progressu est, & ad formam, quam potest inducere conuenientissimam, redigit, ac pus efficit, cum in substantiam membri conuertere nequit: tollit etiam foetorem, & dat formam partim naturalem, partim non. Hoc vero præstat calor naturalis temperatus. nam auctus & vitiosus, putredinis maioris autor est. Atque hæc quoque concoctio ad instam crassitiei humori inducendam progreditur: & malum, videlicet ichores, remouet.

Ex his apparet, Maturationem ad concoctionem eam quæ est crudorum humorum, referendam esse. Nam in hac quæque efficiens est, calor naturalis: subiectum, humidum cum sicco. Sed adæquatio non est ea, quæ in coctione, etiam si similitudinem quandam habeat.

Porro eruditi etiam Medici sæpe confundunt hæc vocabula concoctionis, maturacionis & præparationis. Vt de distributione (qui error ex incommoda Auicennæ interpretatione ortus est) nihil dicam: sed hic docere

cere

cere tyrones, non reprehendere quenquam
aut odiose disputare constitui. Præpara-
tionem vero, etsi quidam attenuando tan-
tum fieri existiment, tamen cum subtile ad
moderatam substantiam deducimus, cras-
sum vero attenuamus, viscidum abstergi-
mus & incidimus, recte præparatio, non
concoctio dicitur. Nam concoctio, quæ
proprie crudorum est humorum, neque at-
tenuando neque incidendo procedit. Est
autem cruditas, non absoluta alia per de-
fectum, alia per excessum. Per defectum,
sunt humores pituitosi: per excessum, cor-
rupti & affati, collatione facta ad sanguinẽ.
Crudi per defectum, sunt coquendi. Crudi
per excessum, contemperandi ante euacua-
tionem, & nullo modo prius mouendi. Ea
vero contemperatio, concoctio quoque ap-
pellatur: & sic bilem & melancholicum hu-
morem, alias concoqui, alias præparari di-
cimus. Nec rebus recte cognitis de vocabu-
lis est contendendum, & temere doctorum
scripta reprehendenda. Non tantum au-
tem materia, sed & viæ sunt præparandæ: vt
in missione sanguinis, expurgamus leui phar-
maco, vel glande, aut enemate, ante missio-
nem, primas venas, ne materia cruda veha-
tur in venas & epar. Vbi enim concoquere
non licet, præparatione saltẽ, quæ attenuã-
tibus,

tibus, aperientibus, & c. utendum est : aut
iis quæ ventrem leniunt, & non tantum
materiam faciliorem, sed vias etiam red-
dunt, ut diuinus Hippocra-
tes sæpe monet.

F I N I S.

SEN-

SEN
DEL
uni,
nentis
Cr
P
& secu
curatio
cum i
dicati
uanda
one:m
na inso
zgroru
exerce
Primo
ger virt
peratur
Secu
obserua
Tert
Hic
um no
Est a
tens in

SENTENTIA EX-
CELLENTISSIMI MON-
tani, *δραστηρικόν* demonstrans, siue de ali-
mentis & victus ratione, à Ioanne
Cratone Vratislaviensi Me-
dico exposita.

RÆCIPVAM partem curationis
esse in Methodo ostendi, ægris
præscribere rectam victus rationē,
& secundum eam corpora humana fidei &
curationi nostræ commissa seruare. Nam
cum in curatione prima ac præcipua sit in-
dicatio (quemadmodum ostendi) conser-
uandæ virtutis, id quod sit recta victus rati-
one: manifestum est, Medicos huius doctri-
næ inscios atque negligentes, magno cum
ægrorum discrimine hanc diuinam artem
exercere.

*Curationis
indicatio præ
maria que
sit.*

Primo itaq; vt monui, cū offertur nobis æ-
ger virtus cōsideranda est. Ibi haud dubie tē-
peraturæ quoque rationem habebimus.

Secūdo, humores boni & mali in corpore
obseruandi.

Tertio, essentia morbi inuestiganda.

Hic vero oportet Medicum naturam re-
rum non indices librorum consulere.

Est autē virtus, æqualitas quædam, consi-
stens in spiritibus, & solidis membris. Nam
cum

Virtus quædam

cum

cum spiritus vel membra solida in quantitate aut temperatura deficiunt, virtus consistere nequit.

Virtutis consideratio.

Virtus vel est valida, vel debilis. Valida virtus debet conservari; id quod fit cibo medicriter adhibito. Virtutis autem debilis gradus considerandus est, & secundum eum victus exhibendus. Hic vero alimentorum observatio diligens necessaria est, quam nunc tanquam in tabula proponemus.

Alimentum dicitur *quod est*. Et quemadmodum genus ad corpus refertur, sic etiam species. Consideraturque quatuor modis:

Alimenti consideratio.

- 1 Secundum substantiam.
- 2 Secundum quantitatem.
- 3 Qualitatem.
- 4 Modum, vel occasionem utendi.

1 In substantia primum spectatur, prout multum & bonum, vel paucum & malum.

Substantia alimenti consideratio.

2 Prout facile concoquitur: ut, ova sorbilia: vel difficile, ut caro bubula.

3 Secundum rationem facilis & difficilis distributionis: ut, iuscula, & carnes assatae.

4 Prout facile putrescit, vel non: sic pisces, lac, ova, facilius corrumpuntur & putrescunt in ventriculo, quam carnes solidiores.

5 An supernatet in ventriculo, ut pinguis, vel, an petat fundum. Secundum hos gradus alimenti bonitas, secundum substantiam exploranda est, & collatum ad corpus adhibendum.

ben-

andum. Nam
& malum
bene distri
matar; que
los esse se
Quantitas v
considera
ad uncias
utione. In
in carne per
quarti Aph
niso, secun
us est, qui in
: ut cum d
m. Tenuis
minuat m
aliquando est
nat; ut cum
&
ronicis. Est
edia. de qui
ducentor
ix. Methoc
te primam
tem hoc m
ti, victum t
andé. Nam
uis corpo
t. Ideoq; ha
ad virtute

bendum. Nam si alimentum præbet pau-
cum & malum succum, si difficulter coqui-
tur, bene distribuitur, facile putrescit & su-
pernatar: quemadmodum fructus horarios
malos esse secundum omnes gradus con-
stat.

*Fructus ho-
rarij.*

Quantitas vel in mole, vel respectu vir-
tutis consideratur: vt libræ duæ olerum col-
late ad vncias duas carnis perdicum, quo ad
nutritionē. In oleribus enim quantitas mo-
lis, in carne perdicum virtutis spectatur. Sed
in quarti Aphorismi commentatio alia est
diuisio, secundum quantitatem. Plenus vi-
ctus est, qui impinguat, auget, & robur ad-
dit: vt cum damus carnes, oua sorbilia, vi-
num. Tenuis, qui vel corpus, vel virtutem
minuit: aut melicratum, ptisana. huius vsus
aliquando est in acutis. Medius, qui conser-
uat vtrunq; & conuenit in ægitudinibus
chronicis. Est & tenuissimus, ac proximus
inediæ. de quib. videnda Cōment. in lib. de
Victu acutorum: item lib. de Optima secta,
& ix. Methodi: item Commentaria in totā
fere primam particulā Aphorismorum. Hic
autem hoc monendum est, quod principio
dixi, victum tenuem in sanis & ægris nō esse
condē. Nam q̄ tenuis in sano est, vt caro pul-
cherris corpore existente ægro, plenus cense-
atur. Ideoq; hæc tam in sanis q̄ ægris, relatio-
ne ad virtutem facta, intelligenda sunt.

*Quantitatis
alimenti cō-
sideratio.*

*Victus
plenus.*

Tenuis.

Medius.

R

Qua-

*Qualitatis
alimenti con-
sideratio.*

Qualitas cibi cōsideratur varie. Nam qui-
dam cibi, præterquam quod transeunt in
substantiam nutriti, calefaciunt: vt, caro co-
lubarum. quidam refrigerant: vt, lactuca,
&c. sic in secundis qualitatibus, quidã sunt
grati odoris, quidam ingrati. Ita & penes gu-
stum: vt, dulce ne an pingue sit? Nam hi duo
tantũ sapores nutritioni conueniunt. Vnde
quo res est amarior & acidior, eo minus nu-
trit. Theophrastus his addit, sapor e vinosũ.

Qualitates quoq; visibiles spectantur: vt
colores. alba n. nigris in nutritione meliora
censentur. Sed hoc non perpetuo verũ est.
Nam licet caro pauonum sit alba, & parua-
rum auium nigra: melius tamẽ nutrit auium,
quam pauonis, propter plurimas fibras.

*Modus vtẽ-
di alimenti
quomodo cõ-
sideretur.*

Quarto modus vtendi, cōsideratur penes
tempus & ordinem: maxime autem penes
motum morborum. Vices enim & morbi
tempora, præcipue victus instituendi ratio-
nem præscribunt. Est & hic respectus corpo-
ris habendus. Nã alia in calidis, alia siccis tẽ-
peramentis, alia in obstructionibus, alia in
fluxu conueniunt.

*II. Proposi-
tum.*

Quia vero primo esse spectandas vires
Medico, secũdo humores diximus: nunc de
his quoque quãdam monebo.

*Humores bo-
ni quantita-
te nocent.*

Humores boni non alterantur in qualita-
te, sed quantitate nocere possunt: vt docet
Galen. in Commẽt. 3. Aphorif. Qui autẽ ha-
bent

bent hu-
mo vic-
rupti,
nutri-
pauca
Hu-
stanti-
tia, sp-
tia, s-
mo-
cib-
tiu-
fle-
exi-
tus
oro
hau-
tur-
cib-
mo-
ter-
tri-
igi-
lib-
Ac-
lit-
eu-
stis-
re-
-sa-
ne-

bent humores bonos exuberantes, paucissimo victu indigent. Si humores non sunt corrupti, sed diminuti, dandus est cibus boni nutrimenti, & multi, quo ad virtutem: sed paucus, quo ad molem.

*Humorum
consideratio.*

Humores vero considerantur vel in substantia, vel in modo substantiæ. In substantia, sunt crudi vel corrupti: in modo substantiæ, crassi vel tenues. Crudis existentibus humoribus, vel in ventriculo, vel intra venas, cibus subtrahendus est: nec corpori exercitium, sed quies præcipienda.

*Humorum
putridorum
indicatio. Pu
trefactorum
natura.*

Humoribus autem corruptis & putridis existentibus, convenit cibus, & quidem multus & humidus. Nam Arist. quarto Meteoron docet, putrefacta habere humorẽ exhaustum, & caliditatem auctam præternaturã, eamq; esse igneam. igitur cum damus cibum humidum, contemperatur calor, hoc modo: Cibus enim exhibitus, calorem præternaturalem primo alterat: deinde cum in nutrimentum convertitur, confortat. Viderint igitur Medici, quam recte faciant, qui in talibus morbis tenuem victum præscribunt. Ad hæc, cum corruptis humoribus imbecillitas virtutis adest, neq; sanguis mitti, neq; euacuatio institui debet, sed epicrasi utendum est. Humores vero adusti contemperandi sunt iusculis. vnde in diarrhœa recte datur iuscula, quia bilem contemperant. Et hæc con-

*Humorum
adustorum in-
dicatio.*

R 2 tempera-

Humoris melancholici & pituitosi indicatio.

tēperatio caloris in bile, est pprie eius præparatio: sicut humoris melancholici humectatio æqualis, pituitæ absterfio & incisio. Id quod non tantum medicamentis, sed viget ratione efficiendum est.

Humoris in modo substantiæ considerati indicatio.

In modo autem substantiæ considerati humoris, si crassus occurrit, indicat incisionem victu attenuante: si tenuis, ad crassitatem deducendum, victu incrassante.

III.
Morbi indicatio.

Tertium, quod à nobis fuit propositum, est morbi essentia. Morbus vero nihil aliud indicat, nisi curationem sui, quatenus est morbus: vt habemus 3. Methodi. Cibus etiam nihil indicat, nisi substantiam augere, minuere vel æquare. Quando igitur in morbi cōsideratione de cibo cogitamus, fit hoc per accidens. Quia enim ad retinendam virtutem requiritur cibus, ergo cibatio est causa, sine qua non curatur æger. Morbus vero potius indicat qualitatem cibi, quam quantitatem. Quia in cibo vel calefactionem, vel refrigerationem, vel exiccationem, vel humectationem, requirimus. Atque hoc modo non simpliciter vt cibus, sed vt medicinalis cibus adhibetur.

Cibi indicatio & consideratio.

Morborum indicationes.

Videndum igitur primo, ad quod genus morbi præsens ægritudo referatur. Si enim in cōplexione, eaque mala est, & frigida, cibus offeratur calefaciens: & sic semper opposita qualitate vtimur.

Si

Si morbus est in compositione, vt si obstructio in visceribus, vtendum amaris: quia ea abstergunt & aperiunt. Si est laxitas, astringentibus: si astrictio, relaxantibus. Porro tales cibi recte medicinales dicuntur. Cibus enim absolute est, cuius plurimum in substantiam corporis conuertitur, nulla facta alteratione sensibili in ipso: & est totus in facultate passiva. Cibus vero medicinalis, non prorsus in substantiam corporis conuertitur: sed sensibilem etiam alterationem ad calidum vel frigidum, &c. efficit. & partim in facultate passiva, partim in actiua aegrius est: vt, mel, vinum potens, pruilana, &c.

Cibi consideratio duplex.

F I N I S.

Videndum igitur primo, ad quod genus morbi pertinet agendum reteratur. Si enim in coactione, eade in aere, & frigida, eius ostenditur calcificationem: & sic semper oppositum dabitur.

12

Path gem. 1022

Berlin
Meyn
CURA
160

160